

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม 2565

E-ISSN: 2630-0362 Vol.9 No.1 (January 2022)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปรีดีมุนี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิริธรรมาภิรต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

พระไกรศร ปิยสีโล

พระดิศรณ์ สิ่งเพียง

พระเดชโษ ปุญญวโร

พระบุรีศรี ศรีสุข

นายอภินันท์ คำหารพล

💧 ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี (ปราบพาล)

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2565 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 9 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาจุฬานาครทรรณ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 21 เรื่อง บทความวิชาการ 3 เรื่อง ในเล่มนี้ มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **วิถีชีวิตใหม่ภายใต้พระพุทธศาสนา** โดย ธนศ นกเพ็ชร และพระมหาวิชาญ กนตสีโล บทความฉบับนี้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความเชื่อ หรือทัศนคติของคนในยุคเก่าอาจจะนำมาใช้ในยุคปัจจุบันไม่ได้ เหตุผลเพราะบริบทของสังคมในสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงที่ดีนั้นจะต้องคงคุณค่าแห่งความดีไว้ และต้องแก้ไขข้อบกพร่องในอดีตให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีและสอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ในสังคมปัจจุบันได้ พระพุทธศาสนาเป็นตัวอย่างของความดี ที่มุ่งสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงตนอยู่ในหลักธรรมในการดำเนินชีวิตคือ ละความชั่ว ประพฤติความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น ก็เป็นหลักทฤษฎีสากล หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ชี้นำให้การใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ดำเนินไปได้โดยความเป็นปกติและส่งผลให้เกิดเป็นความสุขได้ในที่สุด

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรณ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
ทางรอดและแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย	1
NEW NORMAL WAYS FOR THE SURVIVAL AND ADAPTATION OF COMMUNITY ENTERPRISE AFTER COVID-19 CRISIS OF THAILAND	
นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และชนนต์ดี พุ่มพฤษ	
โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด	20
INNOVATIVE LEADERSHIP PROGRAM OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER VOCATIONAL EDUCATION IN ROI ET PROVINCE	
สาคร น้อมระวี และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ	
รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	34
A MODEL OF THE BUDDHIST COMMUNITY MANAGEMENT TOWARD SUFFICIENCY IN SURATTHANI PROVINCE	
รัชลดา สุวรรณวล, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ และพระเมธีธรรมจารย์	
แนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย	50
GUIDELINES FOR OBTAINING THE POSITION OF FEMALE PROVINCIAL GOVERNORS IN THAILAND	
ปรานต์ปราชญ์ เสาวภาพันธ์ และชุลีรัตน์ เจริญพร	
การชดเชยค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด	62
COMPENSATION IN THE EVENT OF A DELAYED TRAIN ARRIVAL	
ปวีตรา ทิพย์วัฒน์ และธานี วรรณทร์	

รูปแบบการจัดกิจกรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) 74

THE MODEL OF BUDDHIST TRADITIONAL ACTIVITIES ARRANGEMENT BASED ON NEW NORMAL SITUATION

พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์, พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ, อภิชา สุขจีน และธาดา เจริญกุล

แนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับการเรียนการสอน นักศึกษาแพทย์แผนไทย 88

THAI HERBAL MEDICINE PROCESSING GUIDELINES BY MODERN TECHNOLOGY FOR THAI TRADITIONAL MEDICINE STUDENTS

ธีรนนท์ ธัญชัย, ยิ่งยง เทาประเสริฐ, กัญยานุช เทาประเสริฐ, ศิวพงษ์ ตันสุวรรณวงศ์ และทวีศักดิ์ หลีแก้วสาย

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 104

DEVELOPING A PROJECT-BASED LEARNING ACTIVITY SET TOGETHER WITH THE CONCEPT COOPERATIVE LEARNING LOCAL LITERATURE FOR GRADE 9 STUDENTS OF PRASEANG WITTHAYA SCHOOL PRASEANG DISTRICT, SURATTHANI PROVINCE

กณทิศา ไชยสิทธิ์, วัฒนา รัตนพรหม และกฤษณี สงสวัสดิ์

อิทธิพลของการฝังตรึงในงานและความผูกพันของพนักงานต่อการคงอยู่ของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต 118

THE INFLUENCE OF JOB EMBEDDEDNESS AND EMPLOYEE ENGAGEMENT ON THE RETENTION OF SPA THERAPISTS IN HEALTH SPA ESTABLISHMENTS OF PHUKET PROVINCE

เอกรินทร์ วรธิกร, วรางคณา จันทรงค์ และอารยา ประเสริฐชัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 138

INTRODUCTION OF SMALL SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE CHAIYACHUM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

นัฐวุฒิ กุศลคุ้ม และสุรินทร์ ภูสิงห์

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม 151

ACADEMIC LEADERSHIP AFFECTING TO PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN GOVERNMENT HIGH SCHOOL IN NAKHON PATHOM PROVINCE

ภัทรวรรณ ตุ่มประชา, นภาเดช บุญเชิดชู และจิตติรัตน์ แสงเลิศอูทัย

Sandbox: หลักการและแนวคิดสำหรับการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ 166

SANDBOX: PRINCIPLES AND CONCEPTS FOR APPLICATION IN TEACHING AND LEARNING THAT FOCUS ON ANALYTICAL THINKING

ลัดดาภา อารีย์, วุฒิชัย เนียมเทศ, เรชา ชูสุวรรณ และวรลักษณ์ ชูกำเนิด

แนวทางการบรรเทาอันตราย 5 ในชีวิตประจำวัน 182

GUIDELINES TO RELIEVE FIVE HINDRANCES IN DAILY LIFE

เกษมลี สกุลชัยสิริวิธ

แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาโยธธ เขต 2 197

THE GUIDELINES FOR ADMINISTRATION OF SUPPLIES IN SCHOOL PROCUREMENT UNDER THE YASOTHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, AREA 2

นิธิกานต์ กาลจักร และกาญจน์ เรืองมนตรี

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 213

DEVELOPING PROGRAM TO ENHANCE THE STRATEGIC LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS UNDER MAHASARAKHAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กวิภัทร ชื่นใจ และกาญจน์ เรืองมนตรี

สื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย สำหรับทักษะฟุตบอล 227

PHYSICAL EDUCATION LEARNING MEDIA UNDER THE COVID-19 PANDEMIC VIA SOCIAL TELEVISION TO PROMOTE FUTSAL SKILL

สิโรตม มณีแอต, เพลินจิต กลีบจำปี, ครินญา นิยมวงศ์, อิศวรา จันทร์สมคอย และอัครพล ลีกำเนิดไทย

อิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก 242

INFLUENCING OF INTERNAL AUDIT PRACTICE AND INTERNAL STRATEGIC AUDIT SKILLS WHICH HAVE AN IMPACT ON QUALITY OF INTERNAL AUDIT REPORT OF ARMY INTERNAL AUDIT OFFICE

ขวัญจิรา พรหมสิทธิ์

การทำนายระดับผลการเรียนของนักศึกษาพยาบาลด้วยวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟ 261

PREDICTING NURSING STUDENTS' GRADE POINT LEVEL WITH MARKOV CHAIN

วันฤดี สุขสงวน, วัฒนา ชยธวัช, จันทิมา ก้อนทอง และศุภาภรณ์ ศรีพรัตน์

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด 273

MODEL FOR THE EDUCATIONAL MANAGEMENT USING A BALANCED SCORECARD FOR SCHOOLS UNDER THE ROI ET SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

ภาควัต โอวาท และสินธวา คามดิษฐ์

วิถีชีวิตใหม่ภายใต้พระพุทธศาสนา 292

NEW NORMAL BENEATH BUDDHISM

ธเนศ นกเพ็ชร และพระมหาวิชาญ กนตสีโล

ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี 303

THE MARKETING FACTORS AFFECTING CONSUMER DECISION MAKING AND USING CAFE USING CAFÉ AMAZON SERVICE IN PTT GAS STATION, KANCHANABURI PROVINCE

จุฑาภรณ์ เหมือนชู และศุภลักษณ์ ฉินตระกูล

ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า 317

THE MOTHER BURDEN OF CARE IN EARLY CHILDHOOD WITH DELAYED DEVELOPMENT

จิระวรรณ ศรีจันทร์ไชย, ศิราณี อิ่มน้ำขาว, ปราณี ทาบึงการ, อรรธยาภรณ์ ทองมี และอัญรัตน์ อุทัยแสง

ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (SWIMWEAR) ที่ 329
ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา

FASHION LIFESTYLE PRODUCTS, WOMEN'S APPAREL IN THE FORM OF
 SWIMWEAR, INSPIRED BY THE HALA BALA FOREST

ประพนธ์ ชนะพล และอรัญ วานิชกร

ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล 344

EXPERIENCES OF NURSING STUDENTS ON FRIST NURSING PRACTICE IN WARDS

เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, จุฬาลักษณ์ นิลอาธิ และควันเทียน วงศ์จันทร์

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 362
แห่งประมวลกฎหมายอาญา

SOME CONSIDERATIONS REGARDING CRIMINAL LIABILITY OF PERSON UNDER
 SECTION 59 OF THE CRIMINAL CODE

โกเมศ ขวัญเมือง และพระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ทางรอดและแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่
หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย*

NEW NORMAL WAYS FOR THE SURVIVAL AND ADAPTATION
OF COMMUNITY ENTERPRISE AFTER COVID-19 CRISIS OF
THAILAND

นฤมล อนุนรณีพัฒน์

Nalaumon Anusonphat

ชเนตติ พุ่มพฤกษ์

Chanatee Poompurk

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

E-mail: analaumon@aru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทางรอดและแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย และเพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย ในการศึกษาครั้งนี้อาศัยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ทางรอดด้านการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน ควรมุ่งรณรงค์ผลักดันให้ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยวิถีใหม่ ให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในมากขึ้น 2) ทางรอดด้านการจัดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน มุ่งผลิตสินค้าที่แปลกใหม่ การขายออนไลน์ร่วมกันหรือการสร้างเพจในการขายสินค้าร่วมกัน 3) ทางรอดด้านการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน มุ่งพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้หลายช่องทาง 4) ทางรอดด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน มุ่งพัฒนาสินค้าจากเกษตรกรในชุมชนที่เชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตสินค้าภาคอื่นๆ เน้นการจ้างงานจากคนในท้องถิ่นและเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน 5) ทางรอดด้านการสร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนของชุมชน มุ่งสร้างวิถีใหม่ในการบริหารจัดการวิสาหกิจของชุมชน การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยง

* Received March 22, 2021; Revised May 30, 2021; Accepted January 24, 2022

ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านกระบวนการผลิต 6) ทางรอดด้านการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหาร และจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน มุ่งพัฒนาสมรรถนะการผลิตพลังงานใช้ในท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น จากเดิม สร้างมาตรการการลดการใช้พลังงานสิ้นเปลือง พัฒนาด้านการผลิตพลังงานทดแทน ในอนาคต 7) ทางรอดด้านการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิสาหกิจ ชุมชน ให้ความรู้แก่พลเมืองและชุมชนในการเข้าถึงระบบการเงินชุมชน เช่น การใช้ แอปพลิเคชันออนไลน์ของสถาบันการเงิน เป็นต้น โดยทางรอดทั้งหมดนับเป็นแนวทางสำคัญสู่ การปรับตัวที่สำคัญให้กับวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย

คำสำคัญ: ทางรอด, แนวทาง, วิสาหกิจชุมชน, วิถีใหม่, วิกฤติ COVID-19

Abstract

This article aimed at studying the new normal ways for the survivals and the adaptation of community enterprise after Covid-19 crisis of Thailand and studying the new normal ways for the adaptation of community enterprise after Covid-19 crisis of Thailand. This study was based on the documentary research and content analysis. It was found from the research that 1) on the survival in developing the community tourism enterprise, the emphasis should be on driving the tourism activities under the project of the promotion of new-normal Thai community tourism so that it would be more trusted by tourists, 2) on the survival in the management of the gathering in form of community enterprise, the emphasis should be on producing new kinds of products, online marketing, or creating webpages for selling products, together, 3) on the survival in the promoting the product business of community enterprise, the emphasis should be on people in the community so that these people could be able to produce unique products of the community enterprise of their own which could be distributed through many channels, 4) on the survival on the economic and social recovery that links to the community enterprise, the emphasis should be on developing agricultural products from farmers in the community that links to other sectors of product manufacturing,

focusing on employing local people and on new theory agriculture for the sustainable strength, 5) on the survival in building new normal ways of community enterprise careers of the community, focusing on the new normal ways of management of community enterprise, screening the risk group related to the production process, 6) on the survival in increasing capability of the management of community enterprise energy, focusing on developing capability in producing more energy used in local community, determining the measures in reducing the use of non-renewable energy, developing the production of renewable energy in the future, and 7) on the survival in the knowledge management of the community enterprise, exchanging and sharing knowledge of the community enterprise, providing knowledge to the civilians and community so that they could access to the community financial system such as the the use of online application of financial institutions. All of these survivals are essential to the new normal ways of adaptation of community enterprise after Covid-19 crisis of Thailand.

Keywords: survival, guideline, community enterprise, new normal way, COVID-19 crisis

บทนำ

ประเทศไทยมีลักษณะที่มีสังคมชนบท ซึ่งแรงงานจำนวนมากย้ายกลับไปสู่ต่างจังหวัด จึงสามารถปรับไปสู่ภาคการเกษตรได้และมุ่งปรับเปลี่ยนประสิทธิภาพการผลิต ขณะเดียวกันยังมีวิสาหกิจชุมชนในต่างจังหวัดมีศักยภาพสูงมาก จึงมีโอกาสนับเป็นจำนวนมากและต้องสร้างให้งานให้เกิดความยั่งยืนและเกิดผลกว้าง เพื่อร่วมสร้างเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างยั่งยืนในช่วงการเกิดโควิด -19 ในการเกิดวิกฤตที่มีแรงงานตกลับกลับไปสู่ต่างจังหวัด จะต้องสร้างตำแหน่งและและมีงานอย่างมั่นคงเพื่อร่วมสร้างเศรษฐกิจในภูมิภาคได้อย่างยั่งยืน (สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2563) วิกฤติการระบาดจากการติดเชื้อโควิด -19 ส่งผลกับการดำเนินชีวิตของประชาชน กระทบทุกมิติทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นวงกว้างอย่างชัดเจน และผู้ได้รับผลกระทบในวงกว้างในระยะเฉียบพลันน่าจะเป็นธุรกิจในเมือง อาทิ ธุรกิจการ

ท่องเที่ยว, ธุรกิจค้าปลีก, และ ธุรกิจร้านอาหาร โดยเฉพาะธุรกิจรายย่อย ทั้งร้านอาหาร และ ร้านค้าปลีก

การระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกสาม ตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 เป็นต้นมานั้น มีความรุนแรงอย่างมาก ธนาคารโลกได้ประเมินการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในปี พ.ศ. 2564 คาดว่าน่าจะปรับลดลงจาก ร้อยละ 3.4 ที่เคยคาดการณ์ไว้ในเดือนมีนาคม ลงมาเป็นร้อยละ 2.2 โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดการณ์ว่า นักท่องเที่ยว ต่างชาติที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในช่วงครึ่งปีหลัง 2564 จากประมาณ 2.5-6.5 แสนคน จะเหลือเพียง 1.5 แสนคน นอกจากนี้การจ้างงานได้รับผลกระทบรุนแรง โดยเฉพาะกิจการในภาคบริการและกิจการ การจ้างงานในไตรมาสที่ 2 ของปี 2564 ได้แก่ 1) ผู้ว่างงาน/เสมือนว่างงาน (ผู้มีงานทำไม่ถึง 4 ชม ต่อวัน) มีจำนวน 3.0 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 3.4 ล้านคนในสิ้นปี 2564 ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าช่วงก่อนการระบาด กว่า 1 ล้านคน 2) ผู้ว่างงานระยะยาว (เกิน 1 ปี) 1.7 แสนคน เพิ่มขึ้นกว่าช่วงก่อนการระบาดถึงกว่า 3 เท่าตัว 3) ตัวเลขผู้ว่างงานที่ไม่เคยทำงานมาก่อนมีจำนวน 2.9 แสนคน เพิ่มขึ้นจากช่วงก่อนการระบาดถึง 8.5 หมื่น คน และ 4) แรงงานย้ายถิ่นกลับภูมิลำเนา ที่เพิ่มขึ้นจากภาคบริการ/อุตสาหกรรมในเขตเมือง กลับไปยังภาค เกษตรที่มีผลผลิตต่ำกว่าจำนวน 1.6 ล้านคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยช่วงก่อนการระบาดกว่า 1 ล้านคน (สำนักงานพัฒนา นโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ, 2564) ในขณะที่มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐที่จะโอบอุ้มผู้ได้รับผลกระทบในขณะนี้รองรับแรงงานนอกระบบเพียงแค่ 3 ล้านคนเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงแรงงานในระบบที่ได้รับผลกระทบจากการเลิกจ้างหรือปรับอัตราการเงินเดือน วิธีการรับมือกับวิกฤติครั้งนี้ของครัวเรือนเกษตรกร ครัวเรือนมากกว่า 70% ใช้เงินออม และการขายสินทรัพย์ในการรับมือกับผลกระทบจากวิกฤติครั้งนี้ 55% ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันเกษตรกรในพื้นที่ เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชนต่างๆ 20% ครัวเรือนต้องกู้เงินมาจากธนาคารพาณิชย์และญาติเป็นหลัก (มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2563) ส่งผลถึงอัตราการว่างงาน ในปี พ.ศ. 2564 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.96 อันเป็นผลมาจากภาวะโรคระบาด Covid-19 ที่รุนแรงขึ้นอีกครั้งช่วงต้นปี หนี้สินครัวเรือนขยายตัวร้อยละ 3.9 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 89.3 ต่อ GDP อันเนื่องมาจากการหดตัวของเศรษฐกิจตามภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ปกติ ขณะที่การสำรวจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้รับ ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2564 พบว่า ผู้ประกอบการมีความสามารถในการประกอบธุรกิจได้อีก 6.1 เดือนเท่านั้น ซึ่งการสำรวจดังกล่าวเป็นช่วงก่อนการระบาดระลอกใหม่ ดังนั้น หากไม่สามารถควบคุมการระบาดได้อย่างรวดเร็ว ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดย่อมอาจไม่สามารถประกอบตัวต่อไปได้ อีกทั้งตำแหน่งงานอาจจะไม่พอรองรับนักศึกษาจบใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

(สสว.) ระบุถึงผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในไตรมาสแรกของปี 2564 ลดลง 2.5% สำหรับสาขาธุรกิจเอสเอ็มอีที่มี GDP ลดลง ส่วนใหญ่อยู่ในภาคการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจบริการ ที่พักแรมและบริการด้านอาหารลดลง 35.0% ธุรกิจบริการขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าลดลง 18.6% และธุรกิจบริการด้านศิลปะ ความบันเทิงและนันทนาการ ลดลง 3.1% ส่วนการคาดการณ์แนวโน้มเศรษฐกิจเอสเอ็มอีในปี 2564 สสว.ระบุว่า จากผลกระทบของโควิดระบาดระลอก 3 ดังกล่าว เอสเอ็มอีมีแนวโน้มเติบโตได้ช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้โดยเฉพาะในช่วงครึ่งแรกของปี 2564 คาด GDP เติบโตได้เพียง 2.4% – 3.2% จากเดิมที่คาดว่าจะอยู่ระดับ 4.1% – 4.8% (พัฒนกุลมล อ่อนสำลี, 2564)

ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งดำเนินการฟื้นฟูและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน กระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายและการบริโภคภายในประเทศเป็นหลัก ด้วยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งจากพื้นฐานเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นหลัก ด้วยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งจากพื้นฐานเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งคืออนาคตของประเทศ ผ่านการฟื้นฟูและส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม คนว่างงานและนักศึกษาจบใหม่ ชุมชนและวิสาหกิจชุมชน และเกษตรกร เพื่อให้ก้าวสู่วิถีการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่หรือที่เรียกว่า “นิว นอร์มอล” (New Normal) มีการฟื้นฟูและส่งเสริมทั้งผู้ประกอบการ โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทย ที่ได้รับผลกระทบในหลายมิติ ทำให้ต้องเร่งดำเนินการฟื้นฟูด้วยการแก้ไขปัญหาลiquidity (Cash flow) ให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ ปรับธุรกิจให้อยู่รอดในวิกฤตและเติบโตอย่างยั่งยืนภายใต้ความปกติวิถีใหม่ (New Normal) พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ที่จำเป็น สร้างองค์ความรู้ที่ทันสมัย เช่น การปรับการตลาดรูปแบบใหม่ การเพิ่มผลิตภาพ มาตรฐาน และนวัตกรรม (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2563) พัฒนาระบบการเงินชุมชน สวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ วิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นฐานสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพและอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และมีระบบสวัสดิการที่เข้มแข็งมากขึ้น (กฤษฎา บุญชัย, 2563) ผู้ประกอบการโดยเฉพาะวิสาหกิจ กำลังเผชิญความท้าทายและความอยู่รอดในการประกอบธุรกิจและการเข้าถึงแหล่งทุนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันเช่นกัน ไม่เว้นแม้แต่ภาคการเกษตรซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ (จอมขวัญ คงสกุล, 2563)

สถานการณ์ที่โลกต้องเผชิญหลังวิกฤตโควิด-19 ทุกประเทศมีความจำเป็นต้องเร่งแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจด้วยเงินจำนวนมหาศาล เกิดหนี้สาธารณะที่ทำให้เกิดปัญหาตามมา คือภาระหนี้ ความไม่คล่องตัวในการใช้ทรัพยากรในอนาคต และภาระหนี้แก่คนรุ่นใหม่ รวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลง ธุรกิจการใช้จ่ายเปลี่ยนแปลง กระทั่งโครงสร้างเศรษฐกิจและธุรกิจ และวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งปัญหาที่ทั่วโลกจะเผชิญ 5 เรื่องสำคัญ ได้แก่ การว่างงาน

สงครามการค้า วิกฤตราคาน้ำมัน ตลาดทุน และความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ (อนุสรณ์ธรรมใจ, 2563) การขับเคลื่อนการสร้างชีวิตวิถีใหม่จะเชื่อมโยงปัจจัยและระบบสุขภาพ สังคม การศึกษา เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ โดยรัฐและสังคมไทยต้องร่วมกันกำหนดจุดหมายของวิถีใหม่ที่เห็นพ้องกันว่าจำเป็นและเหมาะสม โดยอาจร่วมกับโลกในการเร่งการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่ประชาคมโลกได้ลงปฏิญญาไว้แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและใช้กระบวนการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงนี้ (สุปรีดา อุดุลยานนท์, 2563) การใช้ชีวิตวิถีใหม่ช่วงยุคโควิด-19 มีหลักปฏิบัติ 4 ข้อที่ช่วยทุกคนได้ คือ 1) ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น ตระหนักว่าความเครียด วิตกกังวล ทำร้ายจิตใจ 2) พยายามอย่าอยู่นิ่ง หากิจกรรมทำคลายเครียด 3) ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น ผลิตหน้ากากผ้าแบ่งปันตามกำลังที่พอทำได้ 4) ปรับตัว หาช่องทางเพิ่มรายได้ เช่น การขายผ่านออนไลน์ อย่างไรก็ตาม วัดเป็นสถานที่พึ่งพิงของประชาชน ในช่วงวิกฤตมีการช่วยเหลือด้านปัจจัย 4 อาหาร และเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจโดยใช้ช่องทางโซเชียลมีเดีย เพื่อเป็นพลังทางใจให้ประชาชนผ่านวิกฤตไปได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2563) วิกฤติโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ไม่เพียงส่งผลกระทบแบบลูกโซ่ต่อธุรกิจที่พึ่งพารายได้จากต่างประเทศอย่างธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจนำเข้าและส่งออก แม้แต่วิสาหกิจชุมชนก็ได้รับผลกระทบไม่แพ้กัน การปรับตัวได้เร็ว คิดหาโอกาสใหม่ ๆ อยู่เสมอ ลองทำในสิ่งที่ไม่คุ้นเคย อาจเป็นวิธีที่จะนำพาพ่อค้า-แม่ขาย รวมทั้งวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถปรับตัวสู้โควิด-19 ครั้งนี้ได้อย่างยั่งยืน มีชุมชนและวิสาหกิจชุมชนหลาย กลุ่มที่ตระหนักถึงความจริงนี้ และพร้อมปรับเปลี่ยนเพื่อให้รอดพ้นวิกฤติ (ลำเผย แว่วเสียง, 2563)

เส้นทางสู่เศรษฐกิจวิถีใหม่ ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจฐานรากสู่วิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีคาดการณ์รูปแบบของการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อเศรษฐกิจของตัวเองและภาคใต้ในอนาคต โดยเศรษฐกิจฐานรากจะถูกให้ความสำคัญมากขึ้น โลกจะถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่และเร็วขึ้นผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 ทำให้เห็นความสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจชุมชน ประชาชนเริ่มมองถึงเศรษฐกิจของตัวเองเป็นตัวหลักและเห็นความสำคัญของครอบครัวและพี่น้องเป็นอันดับต้น ๆ และมุ่งหาแนวทางในการสร้างงานและวิสาหกิจชุมชนให้กับตนเองในรูปแบบที่เปลี่ยนไป แต่ที่สำคัญจะต้องดูแลด้านคุณภาพและมาตรฐานในทุกภาคส่วน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2563) ทางรอดของวิสาหกิจชุมชนนั้น วิศัลย์ธิดา เมตตานนท์ กล่าวว่า ถึงแม้ว่าวิสาหกิจชุมชนจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาสังคม ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม แต่วิสาหกิจชุมชนหลายแห่งก็ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมแก่ชุมชนปัญหาเหล่านี้เกิดจากการที่

วิสาหกิจชุมชนมีข้อจำกัด เรื่องความรู้การคิด และการเรียนรู้ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลกระทบต่อความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชน การจัดการความรู้ของวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวข้องกับความรู้และการเรียนรู้การจัดการ ความรู้ยังได้รับการยอมรับว่า มีผลต่อความสามารถในการอยู่รอดความสามารถในการแข่งขัน และการเจริญเติบโตขององค์กร นอกเหนือจากการจัดการความรู้ (วิศลยธีรา เมตตานนท์, 2560)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทางรอดของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย ให้ชุมชนสามารถนำไปเป็นแนวทางการปรับตัวในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนให้อยู่รอด และนำข้อมูลไปเป็นแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนได้ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทางรอดและแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา การอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชนรวมถึงแนวทางวิถีใหม่ของการประกอบวิสาหกิจชุมชนหลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collections) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยเน้นในเนื้อหา ด้านเกี่ยวกับทางรอดของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทยไปจนถึงข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในอนาคต
3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ด้วยการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ คือจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วสังเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ทางรอดของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย มีผลการวิจัยดังนี้

1. ทางรอดด้านการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนให้มีความเชื่อมั่นที่เกิดจากผลกระทบจากเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกให้บริการพัฒนาด้านการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้ชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้าสู่การรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อนักท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนาทักษะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนมีความสามารถในการใช้ทักษะภาษาในการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาท้องถิ่น ภาษาของชนเผ่าต่างๆ มีการวางแผนเตรียมความพร้อมจัดสถานที่เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวตามวิถีปกติใหม่ มีการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ผลักดันให้ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยวิถีใหม่ด้วยมาตรฐานการบริการ เน้นให้ผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามประกาศการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 พัฒนาศักยภาพแก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ได้รูปแบบที่ดีในการยกระดับให้เป็นแหล่งเที่ยวที่ได้มาตรฐาน วางแผนด้านการบริการนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้วิสาหกิจชุมชนในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 สร้างความตระหนัก พัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชนโดยสร้างเศรษฐกิจฐานรากจากการท่องเที่ยวชุมชน จัดทำโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนไทยในยุควิถีใหม่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประเมินผล ตรวจสอบ เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้มีศักยภาพ ทักษะ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกมั่นใจว่าการมาท่องเที่ยวสถานที่แหล่งต่างๆ มีความปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19

2. ทางรอดด้านการจัดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน การจัดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาจากการประกอบวิสาหกิจชุมชนในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยการคิด ร่วมมือ วิเคราะห์สภาพปัญหาและหาทางออกร่วมกันได้เป็นอย่างดี เช่น การแก้ไขปัญหาสินค้าราคาสูงจากวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 การร่วมมือกันในการผลิตสินค้าที่แปลกใหม่ในการจำหน่ายสินค้าและบริการ การร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค การรวมกลุ่มกันจะช่วยในเรื่องของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ร่วมมือกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ อาหาร ยาสมุนไพร เสื้อผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็น เพื่อจำหน่ายในชุมชนโดยชุมชนเป็นผู้กำหนดราคา มีระบบการจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในชุมชน การแบ่งปันการใช้เทคโนโลยีในการผลิต การขายออนไลน์ ร่วมกันหรือการสร้างเพจในการขายสินค้าร่วมกัน มีการการจัดทำโครงการกลุ่มเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อขอสนับสนุนจากรัฐบาลซึ่งเป็นทางรอดในการประกอบวิสาหกิจชุมชนและยังเป็นแนวทางที่ยั่งยืนในอนาคตอีกด้วย

3. ทางรอดด้านการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ในปัจจุบันรัฐและเอกชน มีการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 โดยมีการพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น การทำขนม การทอผ้าผืนพื้นเมือง การใช้วัสดุธรรมชาติมาผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น เพื่อจำหน่ายในชุมชนและขายออนไลน์ภายนอก อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิสาหกิจชุมชนที่เป็นตัวแทนไปจำหน่ายต่อเพื่อเพิ่มรายได้ ชุมชนมีการผลิตสินค้าและบริการตามสภาพแวดล้อมและบริบทของชุมชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ มีการแปรรูปสิ่งของเป็นเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่นที่สนองตอบต่อความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาการจัดซื้อผ้าสำเร็จจากโรงงาน อีกทั้งยังสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้หลายช่องทาง เช่น ช้อปปี้ (Shopee) ลาซาด้า (Lazada) เพจหรือกลุ่มขายสินค้าออนไลน์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีในท้องถิ่น เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้าท้องถิ่น การทำดอกไม้ การทำอาหารที่มีในท้องถิ่น พัฒนาคนในชุมชนให้มีทักษะและศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ตอบสนองความต้องการของตลาด พัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น น่าสนใจเพื่อจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น มีการคิดพัฒนารูปแบบการผลิตสินค้าที่มีในท้องถิ่น ให้ได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มศักยภาพธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

4. ทางรอดด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน มุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ตลอดจนการสร้างอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนแต่ละพื้นที่ในประเทศไทย พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าในชุมชน และสินค้าทางการเกษตร ยกกระดับพัฒนาคนในชุมชนที่เรียนจบสาขาที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในระดับฐานราก มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าจากเกษตรกรในชุมชนที่เชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตสินค้าอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมชีวภาพ วางแผนงาน โครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาที่สามารถยกระดับวิสาหกิจชุมชน วางแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ด้วยกระบวนการ สร้างงาน สร้างอาชีพ และผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวหรือภาคบริการอื่นๆ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 รัฐมีการจัดหาเครื่องมือการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวกในการผลิตสินค้าในท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม เน้นการจ้างงานจากคนในท้องถิ่นและเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นการกระจายความเจริญและความเข้มแข็งยั่งยืนไปสู่ท้องถิ่น

5. ทางรอดด้านการสร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนของชุมชน ในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 การรวมพลังพลเมืองตื่นรู้และการสร้างวิถีใหม่ของชุมชนสิ่งสำคัญคือ ผู้นำชุมชนต้องผลักดันการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองให้สามารถอยู่รอดในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ควบคุมการผลิตสินค้าและบริหารที่ปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโควิด-19 มีการควบคุมดูแลการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างเข้มงวด เช่น การผลิตอาหารที่ปราศจากสารเคมีหรือเชื้อไวรัสโควิด-19 การให้ความร่วมมือในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของชุมชน การสร้างวิถีใหม่ในการบริหารจัดการวิสาหกิจของชุมชน การเข้าออกในพื้นที่เสี่ยง การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านกระบวนการผลิตสินค้าและบริการในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน การตรวจสอบทรัพยากรในการผลิตสร้างความเชื่อมั่นในการผลิตอาหารของครัวเรือนในชุมชน พัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าในท้องถิ่น พัฒนาระบบการขนส่งสินค้าท้องถิ่นวิถีใหม่ที่สะดวกส่งสินค้าที่รวดเร็ว ส่งเสริมการปลูกผักที่ปลอดภัยในระดับครัวเรือน การให้ความรู้แก่พลเมืองในสังคมในการเอาตัวรอดโดยการประชุมกลุ่มรวมพลังพลเมืองเพื่อให้มีความรู้การสร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนของชุมชน การรับมือและการป้องกันตนเองจากเชื้อไวรัสโควิด-19 การประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนในชุมชนตื่นตัวรับรู้รับทราบการป้องกันตนเอง จากเชื้อไวรัสโควิด-19 การอาสาสมัครดูแล ผู้พิการ ผู้สูงอายุ การสร้างวิถีใหม่ของชุมชนในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน

6. ทางรอดด้านการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารและจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน ชุมชนต้องให้ความร่วมมือในการวางแผนบริหารและจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน การลดพลังงานในการผลิตสินค้าและบริการในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองนโยบายการลดพลังงานของภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการพลังงานของท้องถิ่น พัฒนาสมรรถนะการผลิตพลังงานใช้ในท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้นจากเดิมในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เช่น การผลิตโซล่าเซลล์ โซล่าฟาร์ม เพื่อนำมาใช้ในการผลิตพลังงาน ร่วมมือกันพัฒนาพลังงานในชุมชนเพื่อให้สามารถนำศักยภาพจากพลังงานที่มีสมรรถนะสูงของชุมชนมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ มีการบูรณาการด้านการบริหารและจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงไปสู่การจัดการเรียนการสอนในเรื่องของพลังงานในท้องถิ่น การเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านพลังงานในชุมชนท้องถิ่น มาให้ความรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารและการจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน สร้างต้นแบบและแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการพลังงานชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งควรสร้างมาตรการการลดการใช้พลังงานในภาคการผลิตของอุตสาหกรรมระดับครัวเรือน และระดับวิสาหกิจชุมชน ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ในการยกระดับของคุณภาพ ศักยภาพและสมรรถนะผลิตภัณฑ์ รวมถึงเป็นการพัฒนาด้านการผลิตพลังงานทดแทนในอนาคตหากสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ยังไม่ลดลง การขอความ

ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นทางรอดของการเสริมสร้างศักยภาพ สมรรถนะและเตรียมความพร้อมสำหรับการการบริหารและจัดการการผลิตพลังงานทดแทนในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดต้นทุนการจ่ายค่าพลังงานการผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน รวมถึงการตระหนักถึงคุณค่า การรักษาทรัพยากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดีอันจะนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. ทางรอดด้านการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน มีการถ่ายทอดสืบทอด ให้ความรู้ความเข้าใจและจัดการความรู้ ถ่ายทอดด้านการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน การให้ความรู้ในการออกแบบผลิตตามความต้องการของตลาดในปัจจุบันและสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 การจัดหาวัตถุดิบในการผลิตที่มีในท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การจัดการด้านงบประมาณการผลิต ค่าจ้างและการจำหน่ายที่เป็นระบบ การจัดการกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนที่มีคุณภาพ การจัดการช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และการตลาดออนไลน์ในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย มีการศึกษาค้นคว้า ทดลองการผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการผลิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับทางรอดและทางเลือกการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชนศึกษาและพัฒนารูปแบบทางรอดหรือความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชน การติดตามสถานการณ์การโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อวางแผนและเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อการแข่งขันทางการตลาดในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน และการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ได้เปรียบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเอาตัวรอดร่วมกันในการประกอบวิสาหกิจชุมชน ให้ความรู้แก่พลเมืองและชุมชนในการเข้าถึงระบบการเงินชุมชน เช่น การใช้แอป ธนาคาร การให้ความรู้กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนทั้งการให้ความรู้แก่ชุมชนในการจัดเก็บผลิตผลทางการเกษตรด้วยวิธีการใหม่ ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้าน การถนอมอาหาร การแปรรูปอาหาร การสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ

นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายเป็นแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย ได้ดังต่อไปนี้

การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและคนในชุมชนได้นำเอาเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งในด้านเทคโนโลยี โมเดลทางธุรกิจ และการบริหารจัดการ มาใช้เพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรหรือภาคอุตสาหกรรม ทั้งในงานที่ใช้เทคโนโลยีเข้มข้นหรือแรงงานเข้มข้น รวมถึงภาคการบริการ จึงเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มี

ศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันสร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่

1. การเสริมสร้างความเติบโตของเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ทำให้คนในวิสาหกิจชุมชนของท้องถิ่นมีงานทำและมีรายได้ ซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการและผู้ผลิตในชุมชนที่จะต้องสามารถดำเนินธุรกิจของตนอยู่ได้อย่างยั่งยืน แม้จะต้องเผชิญกับสภาวะความผันแปรของโลกที่ไม่หยุดนิ่งเช่นวิกฤติ COVID-19 ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้

2. การเพิ่มผลิตภาพของแรงงานและผู้ประกอบการในชุมชน นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการทำงาน ทั้งในด้านการผลิตและการบริหารจัดการ รวมถึงการสร้างสรรคนวัตกรรมที่สอดคล้องกับจุดแข็งและบริบทของชุมชน ตลอดจนการสร้างสินค้าและบริการที่แตกต่าง มีเอกลักษณ์ เพื่อให้เกิดความได้เปรียบและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การส่งเสริมการพัฒนาด้อยอด ความรู้และเทคโนโลยีในบริบทของพื้นที่ นำกระบวนการบริหารจัดการความรู้มาปรับใช้ เพื่อสร้างเรื่องราว พัฒนาให้เกิดความแตกต่าง สร้างจุดแข็งของชุมชน และส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการนำความรู้และเทคโนโลยีไปใช้สร้างสรรค์สินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า

4. การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือด้านความเสี่ยงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถนำความรู้ เทคโนโลยี และหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ ตั้งแต่การสำรวจความต้องการของผู้บริโภคและการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ประกอบการในการสนองตอบความต้องการการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ การทดสอบตลาด การทำตลาด จนถึงขั้นตอนการให้บริการหลังการขายต่อไป

อภิปรายผล

ทางรอดของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย มีการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ทางรอดด้านการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้าสู่การรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อนักท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนาทักษะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนมีความสามารถในการใช้ทักษะภาษาในการสื่อสาร รมรงค์ผลักดันให้ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยวิถีใหม่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกมั่นใจว่า การมาท่องเที่ยวสถานที่แหล่งต่าง ๆ มีความปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19

2. ทางรอดด้านการจัดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน มีการคิด ร่วมมือ วิเคราะห์สภาพปัญหาและหาทางออกร่วมกันได้เป็นอย่างดี เช่น การแก้ไขปัญหาราคาส่งวิกฤติ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 การร่วมมือกันในการผลิตสินค้าที่แปลกใหม่ในการจำหน่ายสินค้าและบริการ การร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค ร่วมมือกันพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ยาสมุนไพร เสื้อผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็น เพื่อจำหน่ายในชุมชนโดยชุมชนเป็นผู้กำหนดราคา การขายออนไลน์ร่วมกันหรือการสร้างเพจในการขายสินค้าร่วมกัน การจัดทำโครงการกลุ่มเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อขอสนับสนุนจากรัฐบาลซึ่งเป็นทางรอดในการประกอบวิสาหกิจชุมชนและยังเป็นแนวทางที่ยั่งยืนในอนาคต

3. ทางรอดด้านการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 โดยมีการพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเพื่อจำหน่ายในชุมชนและขายออนไลน์ มีการแปรรูปสิ่งทอเป็นเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่นที่สนองตอบต่อความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาการจัดซื้อผ้าสำเร็จจากโรงงาน อีกทั้งยังสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้หลายช่องทาง เช่น ซอปปี้ ลาชาด้า เพจหรือกลุ่มขายสินค้าออนไลน์การเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีในท้องถิ่น พัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น เพื่อสร้างความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น

4. ทางรอดด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน ยกย่องพัฒนาคนในชุมชนที่เรียนจบสาขาที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในระดับฐานราก มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าจากเกษตรกรในชุมชนที่เชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตสินค้าอื่น ๆ วางแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ด้วยกระบวนการ สร้างงาน สร้างอาชีพ และผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวหรือภาคบริการอื่น ๆ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 เน้นการจ้างงานจากคนในท้องถิ่นและเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นการกระจายความเจริญและความเข้มแข็งยั่งยืนไปสู่ท้องถิ่น

5. ทางรอดด้านการสร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนของชุมชน การสร้างวิถีใหม่ในการบริหารจัดการวิสาหกิจของชุมชน การเข้าออกในพื้นที่เสี่ยง การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านกระบวนการผลิตสินค้าและบริการในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน

6. ทางรอดด้านการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารและจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน ชุมชนต้องให้ความร่วมมือในการวางแผนบริหารและจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน การลดพลังงานในการผลิตสินค้าและบริการในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองนโยบายการลดพลังงานของภาครัฐและเอกชนในการบริหารจัดการพลังงานของท้องถิ่นพัฒนา

สมรรถนะการผลิตพลังงานใช้ในท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้นจากเดิมในสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เช่น การผลิตโซล่าเซลล์ โซล่าฟาร์ม เสริมสร้างศักยภาพ สมรรถนะและเตรียมความพร้อมสำหรับการการบริหารและจัดการการผลิตพลังงานทดแทนในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดต้นทุนการจ่ายค่าพลังงานการผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน รวมถึงการตระหนักถึงคุณค่า การรักษาทรัพยากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดีอันจะนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. ทางรอดด้านการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน การถ่ายทอดสืบทอด ให้ความรู้ความเข้าใจและจัดการความรู้ ถ่ายทอดด้านการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน การให้ความรู้ในการออกแบบผลิตตามความต้องการของตลาดในปัจจุบันและสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาวะวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีการศึกษา ค้นคว้า ทดลองการผลิตผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการผลิต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับทางรอดและทางเลือกการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน ศึกษาและพัฒนา รูปแบบทางรอดหรือความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชน การติดตามสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อวางแผนและเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อการแข่งขันทางการตลาดในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนและการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ได้เปรียบ ให้ความรู้แก่พลเมืองและชุมชนในการเข้าถึงระบบการเงินชุมชน เช่น การใช้แอป ธนาคาร การให้ความรู้กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ในการประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชน ตลอดทั้งการให้ความรู้แก่ชุมชนในการจัดเก็บผลิตผลทางการเกษตรด้วยวิธีการใหม่ ๆ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของ กฤษฎา บุญชัย ที่กล่าวว่า อย่างก้าวของการเปลี่ยนผ่านชุมชนท้องถิ่นสู่สังคมไทยยั่งยืน วิกฤติโควิดอาจเปลี่ยนโลก ชุมชนและภาคสังคมต้องร่วมกันออกแรงขับเคลื่อน พัฒนาระบบฐานข้อมูลชุมชนอย่างเท่าทันสถานการณ์ ศึกษาชีวิตความมั่นคงอาหารของครัวเรือนและชุมชน ศึกษาและพัฒนาโมเดลการจัดการท้องถิ่นที่เข้มแข็งในแบบต่าง ๆ ทั้งการจัดการทรัพยากรยั่งยืน การผลิตที่ยั่งยืน ส่งเสริมให้แรงงานที่กลับบ้าน พัฒนาศักยภาพเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ คุ่มครองสิทธิชุมชนในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เข้มแข็งและยั่งยืน ขยายผลเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างเร่งด่วน และกระบวนการเรียนรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมของชุมชน เร่งส่งเสริมเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร การจัดการทรัพยากร การผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น คุ่มครอง สนับสนุนตลาดชุมชน พัฒนาระบบการเงินชุมชน สวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ วิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างระบบข้อมูล และ platform ที่เชื่อมโยงหนุนเสริมการผลิตของเกษตรกร ส่งเสริมการพึ่งตนเอง พัฒนาระบบโลจิสติกส์การขนส่ง ปรับโครงสร้างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กระจายอำนาจการบริหารจัดการพัฒนาสู่ท้องถิ่น ปรับทิศทางโครงสร้างการเกษตรของไทย และสร้างระบบคุ่มครองทางสังคม (กฤษฎา บุญชัย, 2563)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร แก้วขวัญไกร ได้ศึกษาทางรอดวิกฤติ เศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานแต่เดิมของคนในชุมชนเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจจากตัวเองสู่ครอบครัวกลายเป็น เศรษฐกิจชุมชน สู่กระบวนการแห่งการแลกเปลี่ยนที่มีความซับซ้อนกันมากขึ้น ในทั้งระดับ จุลภาคและระดับมหภาค (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2560) อย่างไรก็ตามในการดำเนินเศรษฐกิจ ชุมชนในแต่ละพื้นที่มีบริบทแตกต่างกัน รวมทั้งการยกระดับเศรษฐกิจต่อการแข่งขันทางการค้า ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศยังมีจุดอ่อนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ทันต่อสถานการณ์ใน ภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำหรือเกิดภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจโลก ในช่วงปีพ.ศ. 2540 และปีพ.ศ. 2550 ตามลำดับ ทำให้เกิดแนวคิดที่หลากหลายต่อการปรับโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้ สามารถขับเคลื่อนไปได้ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการกลับมาทบทวนในการวางแนวทางให้เกิด ความยั่งยืนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องมีการมองถึงฐานรากเดิมที่มีอยู่ คือ เกษตรกรรมและ เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะพิจารณาถึงการนำเศรษฐกิจรากฐานที่มีความเข้มแข็งเกี่ยวกับการนำ ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเสริมสร้างในการขับเคลื่อนเป็นการรวมกลุ่มกันให้มีพลังต่อ การพึ่งพาตนเอง ประกอบกับการประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน ทรัพยากรท้องถิ่น โดย ให้พื้นฐานทางการเกษตรและองค์ความรู้ทางประเพณีภูมิปัญญาเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้ผสมผสาน กับแนวคิดสมัยใหม่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงแห่งการ ผสมผสานฐานความคิดทางความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ รูปแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ที่มีการร่วมมือการจัดสรรทรัพยากร การจัดการทุนการ สร้างหลักเกณฑ์แห่งการช่วยเหลือกัน พึ่งพากันจากระดับฐานปฐมภูมิสู่ระดับฐานทุนภูมิเงิน กลายเป็นแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนประสานกับเศรษฐกิจชุมชนต่อการพัฒนารวมกับการ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสมดุลของชุมชนนั้นๆ ที่สร้างความเข้มแข็ง ในการแข่งขันในระบบที่ซับซ้อน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จักรพงษ์ นวลชื่น ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษากรณีวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่จะพัฒนาให้วิสาหกิจชุมชน เกิดความยั่งยืนได้โดยมีหลักคิดในเรื่องของ การพึ่งพาตนเอง การออม การรวมกลุ่มมีความ สามัคคี การคิดค้นและนำภูมิปัญญาดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนา และผู้นำที่ดีมีความเสียสละ มีความริเริ่มที่ดีและมีความมุ่งมั่น ในเรื่องการจัดตั้งและบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สามารถ นำหลักพื้นฐานการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนที่มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ มาพิจารณา กับ ข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนเพื่อประเมินความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ ในเรื่องของ ผลสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินงานทำให้วิสาหกิจชุมชน เข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ รวมถึงการให้ความสำคัญกับกระบวนการ การ จัดการรูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนสะท้อน (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2560) ดังเช่นผล

การศึกษาของชนชาติ พุ่มพฤษ และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ ที่กล่าวเป็นรูปธรรมไว้ว่า บทบาทที่เกิดจากการมีภาวะผู้นำที่มาจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านการประสานงานทั้งภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้บทบาทในการชี้้นำเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะด้านค่านิยมของชุมชนเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินงานเพื่อกระตุ้นความคิดและการปฏิบัติต่อสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดคุณสมบัติความเป็นผู้นำ ในด้านความเสียสละ ความมุ่งมั่น ความมีอุดมการณ์ ก่อให้เกิดสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียในวิสาหกิจชุมชน ท้ายที่สุดผู้นำวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีทักษะในการสร้างกลไกสำคัญที่มุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ภายใต้ความยั่งยืนเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตอย่างมีอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น (ชนชาติ พุ่มพฤษ และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเชิงสังเคราะห์เอกสารผู้วิจัยทำการสังเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับทางรอดและแนวทางการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนวิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย ได้ 7 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ทางรอดด้านการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน ยกย่องมาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชนให้ได้รับความเชื่อมั่นจากนักท่องเที่ยว ทั้งด้านสุขอนามัยและการจัดการการท่องเที่ยวด้านอื่น อาทิเช่น การเพิ่มพูนทักษะภาษาต่างชาติ หรือการพัฒนาสถานที่เที่ยวให้ปลอดภัยรอบด้าน เป็นต้น 2) ทางรอดด้านการจัดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีค่านิยมทางสังคมร่วมกันทำให้เกิดประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของงาน จึงสามารถร่วมมือกันเพื่อดำเนินงานไปสู่เป้าหมายและผลลัพธ์ที่ต้องการได้ 3) ทางรอดด้านการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน เพิ่มอัตลักษณ์ของสินค้าให้โดดเด่นและสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบต่างๆ แก่สินค้าชุมชน ยกย่องคุณภาพสินค้าไปจนถึงการเพิ่มช่องทางจัดจำหน่ายให้หลากหลาย 4) ทางรอดด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน เชื่อมโยงภาคชุมชน ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนทุกภาคีพันธมิตร ให้เกิดการแลกเปลี่ยนรู้แล้วผลิตองค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ดีขึ้น 5) ทางรอดด้านการสร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพ วิสาหกิจชุมชนของชุมชน พัฒนาสุขอนามัยทางการผลิต ปรับปรุงระบบขนส่งสินค้า การเข้มงวดต่อมาตรฐานการผลิต และฝึกอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นแกนนำการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น 6) ทางรอดด้านการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารและจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชน ตอบสนองนโยบายการประหยัดพลังงานของรัฐ เรียนรู้การใช้โซลาร์เซลล์ การจัดการโซลาร์ฟาร์ม ตระหนักถึงคุณค่าการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7) ทางรอดด้านการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน ถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการวิสาหกิจชุมชนแก่ประชาชนใน

ท้องถิ่น แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันแล้วนำไปต่อยอดตามแต่ละพื้นที่จนสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าแต่ละแห่งที่แตกต่างกันได้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรมและจัดการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพวิสาหกิจวิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทยให้กับประชาชน 2) รัฐบาลควรสนับสนุนส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนให้ทั่วถึงและทัดเทียม 3) หน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสำรวจครัวเรือนหรือผู้ประกอบการกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับผลกระทบ COVID-19 และจัดทำโครงการหรือประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาและวิธีการดำเนินชีวิตหลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย ข้อเสนอแนะสำหรับสังคม 1) จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดอื่น ๆ ทั้งด้านการดำเนินงาน การพัฒนากลยุทธ์ การเพิ่มรายได้ การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน สร้างประสบการณ์และคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ 2) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งไปใช้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมการดำเนินวิสาหกิจชุมชนสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรุ่นใหม่ในสังคมต่อไป 3) การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและลงทุนการกำหนดโครงสร้างพื้นฐานซึ่งก่อให้เกิดรายได้จากการใช้จ่ายของลูกค้าย่อมมีอย่างต่อเนื่อง และเป็นแผนระดับประเทศที่ชัดเจน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนวิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย ประกอบอาชีพวิสาหกิจชุมชนแนวทางวิถีใหม่หลังวิกฤติ COVID-19 ของไทย 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนของประชาชนหลังวิกฤติ COVID-19 ในประเทศไทย 3) ควรศึกษาปัญหาและความต้องการการพัฒnavิสาหกิจชุมชนของประชาชนหลังวิกฤติ COVID-19 ในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2563). แบนก์ชาติ ชี้ทางรอดธุรกิจหลังโควิด-19 “การปรับตัว – เทคโนโลยี” เป็นสิ่งสำคัญ. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://ismed.or.th/SPR230763.php>
- กฤษฎา บุญชัย. (2563). วิกฤติโควิดกับจุดเปลี่ยนของชุมชนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://thaipublica.org/2020/04/kritsada-boonchai-14/>
- จอมขวัญ คงสกุล. (2563). FinTech และตลาดทุน หนุนเกษตรกรไทยพลิกมิติใหม่ของเกษตรกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.

- จักรพงษ์ นวลชื่น. (2560). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณีวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร. ใน รายงานวิจัย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชนตติ พุ่มพฤษ และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์. (2563). ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 22(1), 133-144.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560). ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 9(2), 33-50.
- พระไพศาล วิสาโล. (2563). คาดการณ์โควิดระบาศ 12-18 เดือน จนกว่ามี “วัคซีน-ภูมิคุ้มกัน”. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://www.hfocus.org/content/2020/05/19359>
- พัฒนกุล อ่อนสำลี. (2564). การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(1), 195-206.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2563). สงขลานครินทร์วิเคราะห์เส้นทางสู่เศรษฐกิจวิถีใหม่ ให้มีความสำคัญกับเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://www.psu.ac.th/th/>
- มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (2563). การประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ลำเผย แว่วเสียง. (2563). ปรับเพื่อรอดสู่ออนไลน์ วิถีใหม่...ของชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://webcache.googleusercontent.com/>
- วิศัลย์ธีรา เมตตานนท์. (2560). การจัดการความรู้ในวิสาหกิจชุมชน : ทางเลือกในการพัฒนาความสามารถในการอยู่รอด. วารสาร MROD มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 9(1), 103-126.
- สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). ทางรอดวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ. (2564). ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19ในระดับโลก และในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2564 จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1177420210915075055.pdf>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). ภาวะสังคมไทย ไตรมาสหนึ่ง ปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สุปรีดา อดุลยานนท์. (2563). การขับเคลื่อนการสร้างชีวิตวิถีใหม่. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://www.thaitextile.org/th/>
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2563). จับตาประเมินไวรัสโคโรนากระทบเศรษฐกิจไทย. เรียกใช้เมื่อ 29 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.tcijthai.com/news/2020/2/watch/9839>

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด*
INNOVATIVE LEADERSHIP PROGRAM OF SCHOOL ADMINISTRATORS
UNDER VOCATIONAL EDUCATION IN ROI ET PROVINCE

สาคร น้อมระวี

Sakorn Nomrawee

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

Suwat Julsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University Thailand

E-mail: Sakornnom2531@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นงานวิจัยในรูปแบบการวิจัย และพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 214 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.73) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.66) 2) องค์ประกอบของโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล

* Received July 20, 2021; Revised November 23, 2021; Accepted December 17, 2021

ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 2) ความมุ่งหมาย ประกอบด้วย เป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลในการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) โครงสร้างขอบข่ายเนื้อหา

คำสำคัญ: โปรแกรม, ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, อาชีวศึกษา

Abstract

This article is a research paper in the form of Research and Development (Research and Development). At present, the desired conditions and needs are necessary for innovative leadership of school administrators. Under Vocational Education, Roi Et Province 2) To develop programs to enhance innovative leadership There are 2 phases of operation: Phase 1 is studying the current condition. Desirable Conditions and Needs for Innovative Leadership of School Administrators Phase 2 Develop a program to enhance innovative leadership of school administrators. The sample group was school administrators. There were 214 teachers under Vocational Education in Roi Et Province. Desirable condition and the necessity of innovative leadership of school administrators group chat log and a form to assess the suitability and feasibility of the program The statistics used in the data analysis were percentage, mean, need index (PNI Modified). under vocational education, Roi Et Province Overall, it was at a high level ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.73). Overall, it was at the highest level ($\bar{X} = 4.57$, SD = 0.66) 2) Elements of the program for enhancing innovative leadership of educational institution administrators were: 1) Principles and rationale, which consisted of concepts and theories related to current conditions, problems and importance. 2) Objectives include the goals to be achieved in implementing innovative leadership building programs 3) Content framework structure

Keywords: program, leadership, educational institute administrators, vocational education

บทนำ

ณ สภาวะสังคมปัจจุบัน ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจหรือทางด้านสังคมอันนำไปสู่การปรับตัวขององค์กรเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ต้อง

ปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับประเทศชาติและในระดับองค์กรเป็นอย่างมาก โดยได้มีการเริ่มตั้งแต่กำหนดนโยบายในการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและมีการวางแผนเพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้วิกฤตการณ์และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าในการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรนั้น ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะผู้นำคือผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการสนับสนุนและเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดและแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ วิธีการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร (อภิรักษ์ บุปผาชื่น, 2563) ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ที่สำคัญเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพ ที่จะนำองค์กรให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี การศึกษาต้องร่วมมือกันดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จหรือประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของงานและขององค์กร ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ว่าคุณภาพและความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอน ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา หากผู้บริหารเป็นเช่นไรสถานศึกษาก็มักเป็นเช่นนั้น ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาสนใจเรื่องอะไร หรือเห็นอะไรมีความสำคัญก็จะส่งเสริมทำให้สถานศึกษามีความเด่นด้านนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างยิ่ง เพราะหากผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ความมุ่งมั่น เห็นความสำคัญ ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว ก็จะแสดงบทบาทให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างเต็มที่ในที่สุดการปฏิรูปการเรียนรู้ ก็จะประสบความสำเร็จ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2547) ที่ได้อธิบายถึงองค์ประกอบขององค์การนวัตกรรมที่ยั่งยืนว่า จะต้องประกอบด้วยปัจจัยภายในที่สำคัญคือ การที่ผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุนการทำ นวัตกรรมอย่างจริงจัง การทำแผนที่เส้นทางการทำนวัตกรรม โดยใช้บุคลากรจากสำนักงานต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้บุคลากรสร้างนวัตกรรม ในทศวรรษที่ผ่านมาการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นประเด็นที่องค์กรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ เพื่อให้เกิดทักษะในการนำองค์กรไปสู่ทิศทางที่ต้องการ และการที่จะพัฒนาทักษะของผู้นำไปในทิศทางนวัตกรรมนั้น นอกจากจะต้องพัฒนาความรู้ ความชำนาญในด้านเทคนิคแล้ว ผู้นำยังจะต้องได้รับการพัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์ด้วย ในการที่จะสร้างให้เกิดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์นั้น ต้องควบคู่กับภาวะผู้นำเพื่อให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งให้อิสระทางความคิดกับบุคลากร เพื่อให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แก่องค์กร ซึ่งการพัฒนาให้ผู้ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) นั้นจะช่วยสร้างคุณค่าและมูลค่าทาง

เศรษฐกิจองค์กร และยังส่งผลดีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศชาติอย่างต่อเนื่องด้วย

จากปัญหาสภาพปัจจุบันและความต้องการเร่งด่วน ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้นี้จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองในเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน เป็นองค์กรแห่งการสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากความคิดธรรมดา เป็นความคิดใหม่ที่ตรงกันข้ามกับความคิดเดิม โดยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาสร้างรูปแบบความคิด หรือผลผลิตใหม่ ที่สมบูรณ์แบบ (Anderson, L. A., 1970) มีวิสัยทัศน์เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของทุกสิ่งที่เป็นไปได้สำหรับองค์กร ที่บ่งบอกถึงจุดหมายปลายทางที่เด่นชัดและมีเอกลักษณ์สำหรับองค์กรนั้น วิสัยทัศน์เป็นภาพอนาคตที่ดึงดูดใจ น่าเชื่อถือและเป็นจริงได้สำหรับองค์กร (NANUS B., 1992) สร้างบุคลากรให้มีการทำงานร่วมกันของทีม งานที่ประสบผลสำเร็จให้ได้ผลผลิตสูงนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมไว้ ได้แก่ ผู้นำผู้บริหาร หรือหัวหน้าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ความยุติธรรม หลักการ ความมีเหตุผล และความเป็นเพื่อนร่วมงานของผู้นำ จะสามารถเสริมสร้างบรรยากาศของการทำงานเป็นทีมได้อย่างดี (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2538) ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนที่ผู้มีจิตใจสูง ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว การแสดงออกโดยไม่เบียดเบียน มีความเมตตา กรุณา มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสมบัติของมนุษย์อันเป็นไปเพื่อความสุขของตนเองและการอยู่ร่วมกัน หรือศีลธรรม (ประเวศ วะสี, 2545) สามารถสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรมเป็นองค์กรรูปแบบใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะองค์กรที่สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และพนักงานในองค์กรมีการเลือกใช้ความคิดใหม่หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ระบบ กระบวนการ นโยบาย สินค้าหรือบริการที่มีความใหม่ต่อองค์กรและทำให้เกิดประโยชน์ ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม และต้องรู้จักบริหารความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษา สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2553)

บริบทของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด สภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับฝีมือ (ปวช.) ระดับเทคนิค (ปวส.) ระดับเทคโนโลยี (ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ) และการฝึกอบรมวิชาชีพ ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพระยะสั้นและระยะยาวที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับปรัชญาการอาชีวศึกษา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานการอาชีวศึกษาในแต่ละระดับ ค่านิยมอาชีวศึกษาในการจัดการอาชีวศึกษามีค่านิยมที่เป็นเป้าหมายหลักในการปลูกฝังที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ คุณธรรม (Merit) คุณภาพ (Quality) ความร่วมมือ (Collaboration) ความเป็นมืออาชีพ (Professional) ประกอบด้วย 8 สถานศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด วิทยาลัยเทคนิคสุวรรณภูมิ วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด วิทยาลัยการอาชีพร้อยเอ็ด

วิทยาลัยการอาชีพโพธารอง วิทยาลัยเทคนิคเกษตรวิสัย และ วิทยาลัยการอาชีพพนมไพร ด้านการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา คือกระบวนการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีฝีมือ เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการทำงานเป็นช่างจริง มีทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว มีการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และทวิภาคี เพื่อผลิตผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน อีกทั้งยังมุ่งเน้นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขอีกด้วย การบริหารงานภายในสถานศึกษาประกอบไปด้วย 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา และฝ่ายวิชาการ

จากความสำคัญและปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เห็นว่าการมีผู้บริหารเชิงนวัตกรรม มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาจัดการศึกษา หรือพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขึ้น โดยศึกษามูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำและเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สนใจ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด

1. ขั้นตอนการ

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยประเด็นในการสำรวจสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มาจากข้อสรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

1.4 วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญ (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) นำผลที่ได้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 478 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดโดยการสุ่มอย่างง่าย (random sampling) จำนวน 214 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับ การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน สังกัดวิทยาลัยที่ทำงาน ประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแบบเลือกตอบที่กำหนดไว้ให้เป็นตัวเลือก (Force choice)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วน (Rating Scale) สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) กำหนดค่าคะแนน เป็น 5 ระดับ

3.2 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

3.2.2 สร้างแบบสอบถามภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยครอบคลุมองค์ประกอบหลักและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2.3 นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ความถูกต้อง และปรับปรุงตามคำแนะนำ

3.2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจและให้คำแนะนำ แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำ

3.2.5 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม และความชัดเจนของข้อคำถาม ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) หรือดัชนี

ความ สอดคล้องระหว่างข้อคำถามได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .60 - 1.00 ขึ้นไป แล้วคัดเลือกข้อที่เข้าเกณฑ์ไว้ใช้จริง ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วเสนอต่อคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์อีกครั้ง

3.2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหาร สถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษา จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง

3.2.7 การตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อย่างง่ายของเพียร์สัน โดยพิจารณาจากค่าความสัมพันธ์จากคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) และเลือกข้อคำถามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.8 การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น โดยนำข้อคำถามที่มีค่าอำนาจ จำแนกตามเกณฑ์ไปหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบรัค (Cronbach'Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

3.2.9 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่ม ตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และความ ต้องการจำเป็นภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหาร ดำเนินการ ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือราชการในการเก็บข้อมูลจากทางคณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา

4.2 นำแบบสอบถามในรูปแบบที่อยู่เว็บไซต์ และคิวอาร์โค้ดพร้อมหนังสือขอ ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จัดส่งไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผ่านระบบ รับส่งหนังสือราชการอิเล็กทรอนิกส์ของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และนำข้อมูลที่ได้จากการสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ กระบวนการของการพัฒนาโปรแกรม องค์ประกอบของโปรแกรม หลักการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา นำมาพัฒนา เป็นโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และดำเนินการนำ

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ไปดำเนินการ (Focus group discussion) และประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้อำนวยการในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด 3 คน รองผู้อำนวยการ 2 คน และครูผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีวุฒิการศึกษาสูงสุดไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ได้แก่ 1) นายอาคม จันทร์นาม ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด 2) นายศุภชัย แนนอุดร ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพพนมไพร 3) นายสิทธิศักดิ์ เพิ่มพูล ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคเกษตรวิสัย 4) นายจำเนียร สุมาธิธรรม รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด 5) นายชกรณ์เกียรติ สิทธิจันทร์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด 6) ดร. ทฤษฎี เสมา ครูชำนาญการพิเศษ และ 7) นางพนิตพร กลางประพันธ์ ครูชำนาญการพิเศษ

1. ขั้นตอนดำเนินการ

1.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และนำข้อมูลที่ได้จากการสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ กระบวนการของการพัฒนาโปรแกรม องค์ประกอบของโปรแกรม หลักการพัฒนาภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหาร และกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา นำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

1.2 ร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

1.3 นำร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบบันทึกการสนทนา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกระหว่างการสนทนากลุ่ม เพื่อการตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจำแนกข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) กำหนดค่าคะแนน เป็น 5 ระดับ ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย ระดับน้อยที่สุด

2.2 การสร้างและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมิน แบบบันทึกการสนทนา และออกแบบประเมิน แบบบันทึกการสนทนา

2.2.3 สร้างแบบประเมิน แบบบันทึกการสนทนา โดยใช้ประเด็นของการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้จากการศึกษา มาเป็นกรอบการสร้าง

2.2.4 นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ความถูกต้อง และปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.2.5 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม และความชัดเจนของข้อคำถาม ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้เทคนิค IOC (Index of Item - Objective Congruence) หรือดัชนีความ สอดคล้องระหว่างข้อคำถามได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .60 - 1.00 ขึ้นไป

2.2.6 จัดทำแบบประเมิน และ แบบบันทึกการสนทนา ฉบับสมบูรณ์ และ นำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือราชการจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการ จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ทักษะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับความต้องการจำเป็นของทักษะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับความต้องการจำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ		
ความคิดสร้างสรรค์	4.08	0.71	มาก	4.62	0.78	มากที่สุด	0.132	2
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	4.08	0.75	มาก	4.65	0.62	มากที่สุด	0.140	1
การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	4.16	0.73	มาก	4.56	0.67	มากที่สุด	0.096	4
การมีจริยธรรมและตรวจสอบได้	4.17	0.84	มาก	4.71	0.61	มากที่สุด	0.129	3
บรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม	4.35	0.69	มาก	4.56	0.65	มากที่สุด	0.048	5
การบริหารความเสี่ยง	4.36	0.70	มาก	4.35	0.68	มาก	-0.002	6
โดยรวม	4.20	0.73	มาก	4.57	0.66	มากที่สุด	0.008	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการบริหารความเสี่ยง รองลงมาคือ บรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ ความคิดสร้างสรรค์ สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้น การบริหารความเสี่ยง อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีจริยธรรมและตรวจสอบได้

ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ความคิดสร้างสรรค์ การมีจริยธรรมและตรวจสอบได้ การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม บรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม การบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ

2. โปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด องค์ประกอบของโปรแกรมได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 2) ความมุ่งหมาย ประกอบด้วย เป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลในการใช้ โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) โครงสร้างขอบข่ายเนื้อหา ประกอบด้วย 6 Module ดังนี้ Module 1: การมีความคิดสร้างสรรค์ Module 2: ผู้นำการเปลี่ยนแปลง Module 3: การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม Module 4: การมีจริยธรรมและตรวจสอบได้ Module 5: การบริหารความเสี่ยง Module 6: บรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม 4) วิธีการ พัฒนา ประกอบด้วย การประเมินก่อนการพัฒนา ประเมินหลังการพัฒนา 5) สื่อ และ 6) การวัดและการประเมินผล ความเหมาะสมของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48, S.D. = 0.44$) ความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, $S.D. = 0.44$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การอภิปราย ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$, $S.D. = 0.73$) เรียงลำดับจากมากไป น้อยดังนี้ การบริหาร ความเสี่ยงบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม การมีจริยธรรมและ ตรวจสอบได้ การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ความคิด สร้างสรรค์ สภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ใน ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, $S.D. = 0.66$) เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ การมีจริยธรรมและ ตรวจสอบได้ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม บรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม การบริหารความเสี่ยง จะเห็นได้ว่าสภาพปัจจุบันด้าน การบริหารความเสี่ยงมีค่าระดับมากที่สุด คือผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการยอมรับ ความเสี่ยง ลดและควบคุมความเสี่ยงได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีความสามารถในการกระจายความ เสี่ยง หรือโอนความเสี่ยง เนื่องจากสภาพปัจจุบันการบริหารความเสี่ยงทั้งสามด้านมีการปฏิบัติ เป็นอย่างดีและต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการบริหารสถานศึกษา และยังให้ ความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาทั้ง 3 ข้อ ต่อไปในอนาคต

2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบ ของโปรแกรมได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สภาพ ปัจจุบัน สภาพปัญหา และความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 2) ความมุ่งหมาย

ประกอบด้วย เป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลในการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) โครงสร้างขอบข่ายเนื้อหา ประกอบด้วย 6 Module ดังนี้ Module 1 การมีความคิดสร้างสรรค์ Module 2 Module 2: ผู้นำการเปลี่ยนแปลง Module 3: การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม Module 4: การมีจริยธรรมและตรวจสอบได้ Module 5: การบริหารความเสี่ยง Module 6: องค์กรแห่งนวัตกรรม 4) วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย การประเมินก่อนการพัฒนา การพัฒนา ประเมินหลังการพัฒนา 5) สื่อ และ 6) การวัดและการประเมินผล ความเหมาะสมของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.44) ความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.44) และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาองค์ประกอบของโปรแกรมและขอบข่ายของเนื้อหาของโปรแกรมตามแนวคิดของ (ธารง บัวศรี, 2542); (สมิตรา พงศธร, 2550); (ไท คำล้าน, 2551); (ปริญญ์ มีสุข, 2552) จนสามารถสรุปองค์ประกอบของโปรแกรมได้ 5 ส่วน จึงได้ดำเนินการสร้างโปรแกรมประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้มีการวางแผนไว้อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนในการพัฒนาที่ออกแบบมาจากการนำองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในโปรแกรม สอดคล้องกับ (Barr, M.J. & Keating L.A., 1990) ที่อธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของการสร้างโปรแกรม โดยเริ่มด้วยขั้นตอนที่ 1 ขั้นการประเมินซึ่งเป็นการประเมินความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวางแผนด้วยการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการประเมินผล ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินหลังการปฏิบัติ สอดคล้อง กับ (เฉลิมพล สุปัญญาบุตร, 2562) โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 มีองค์ประกอบของโปรแกรม 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการพัฒนา 4) เนื้อหา 5) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 2 มีองค์ประกอบของโปรแกรม 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาสาระ 4) กิจกรรม 5) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สำคัญ อยู่ 6 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม การมีจริยธรรมและตรวจสอบได้ บรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม และการบริหารความเสี่ยง สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาภายใต้การสร้างนวัตกรรมการศึกษาโดยควรให้ความสำคัญกับตัวผู้บริหารและครูที่จะพัฒนาตนเองเพื่อจะนำองค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนามาประยุกต์และพัฒนากการเรียนการสอนให้กับนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาวิจัยและพัฒนา โดยใช้หลักการและวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างจากงานวิจัยนี้ เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนา และหาวิธีการที่ทำให้เกิดการพัฒนาศมรรถนะที่มีประสิทธิภาพสูงสุด 2) ควรมีการศึกษาพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านอื่น ๆ เพื่อจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป 3) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดขึ้นหลังจากนำโปรแกรมโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนากการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไท คำล้าน. (2551). การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อํารง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2545). ภาวะผู้นำพยาธิสภาพสังคมไทยและวิธีแก้ไข. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: พินเนตพรินตติ้งเซ็นเตอร์.
- ปริญญามีสุข. (2552). ผลของการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพแบบมีส่วนร่วมของครู. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2547). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2553). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร ฉบับปรับปรุง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สมิตรา พงศธร. (2550). สรุปเรื่องหลักสูตร. วารสารสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย 2(79), 15-23,
- อภิรักษ์ บุปผาชื่น. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม : การขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ Leadership for Innovation: Drives Your Organization towards Excellent. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 4(3) , 205-216.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). การบริหารทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- Anderson, L. A. (1970). Beyond Change Management: How to Achieve Breakthrough Results Through Conscious Change Leadership. (2nd ed). San Francisco: CA: Pfeiffer.
- Barr, M.J. & Keating L.A. (1990). Introduction Elements of program development, Developing effective student services program. San Francisco: Jossey-Bass.
- NANUS B. (1992). A Checklist for reviewing environmental education programs. The Journal of Environmental Education, 23(2), 46-50.

รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียง ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

A MODEL OF THE BUDDHIST COMMUNITY MANAGEMENT TOWARD SUFFICIENCY IN SURATTHANI PROVINCE

ภัชลา สุวรรณวล

Patchlada Suwannual

พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ

Phramaha Krisada Kittisobhano (Saelee)

พระเมธีธรรมาจารย์

Phra Methithammajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surat Thani Buddhist College, Thailand

E-mail: patchlada_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธ 2) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการคุณภาพวงจรเดมมิง และหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชน 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีขอบเขตด้านเนื้อหา การบริหารคุณภาพวงจรเดมมิง การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบการปรับปรุง หลักสังคหวัตถุ 4 ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา และการบริหารจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างชุมชนวิถีพุทธหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 อำเภอ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ พระสังฆาธิการ หัวหน้าส่วนงานราชการ ผู้นำชุมชนปราชญ์ชาวบ้านและนักวิชาการ จำนวน 19 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามค่าความเชื่อมั่น 0.986 ใช้สถิติพื้นฐานวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านความพอประมาณ และด้านเงื่อนไขความรู้ 2) การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธ ทาน การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ และการแบ่งปัน ปิยวาจา ถ้อยคำไพเราะ

* Received July 21, 2021; Revised September 20, 2021; Accepted December 17, 2021

ให้เกียรติผู้อื่น พุดให้กำลังใจ อุตถจริยา การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นภาระแก่สังคม ช่วยเหลืออนุเคราะห์งานในชุมชน สมานัตตตา ความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย การเป็นแบบอย่างที่ดี 3) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ 4C KHONDI MODEL

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ, ชุมชนวิถีพุทธ, ความพอเพียง

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the condition of community management in the Buddhist way; 2) to study the methods of quality management of the Deming cycle. and Buddhist principles in community management. 3) To present a model of community management in a Buddhist way to sufficiency in Suratrhani Province. It is a combined research method. Content scope Deming cycle quality management, planning, implementation of the plan. update check Principles of Sangahavatttha 4 dana, piyavaca, atthachariya, samanattatta, and management in line with sufficiency economy, moderation, rationality, and immunity. knowledge condition moral conditions The researcher selected the samples. Buddhist community, effective 5 precepts villages in Suratrhani province, 5 districts by 4 groups of key informants, namely monks head of government department Community leaders, village philosophers and academics were 19 figures/person using an in-depth interview form and questionnaire with a confidence value of 0.986 using basic statistical analysis, mean, standard deviation. and inductive analysis. The results of the research revealed that 1) the overall Buddhist community management condition was at a high level, i.e. moral conditions; rationality Immunity moderation and in terms of knowledge; 2) the application of Buddhist principles in community management in the Buddhist way of giving, sacrifice, generosity and sharing, sayings, sayings, honoring others encouraging speech not a burden to society Help support the work in the community. Solidarity. Consistent behavior. Being a good role model 3) Presenting the Buddhist way of community management towards sufficiency in Surattthani province, namely 4C KHONDI MODEL.

Keywords: A Model Management, Buddhist Community, Sufficiency

บทนำ

การบริหารจัดการองค์กรชุมชน จึงเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนที่มาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาเพื่อพึ่งตนเอง ภายในชุมชนมีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนรวบรวม ความคิด การทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้แลกเปลี่ยนและตัดสินใจระดับรากหญ้า มีระบบโครงสร้างและมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาของชุมชน การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัว เรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการเสริมหนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชนเชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพทุกระดับ ชุมชนคำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกิน ค่อยๆ เชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยมีหลักดังนี้ 1) ส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ 2) การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยเริ่มจากพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ 3) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐาน ศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุลเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายใน ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทสตรีในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและนำไปสู่การแก้ปัญหา ความยากจน โดยการ 1) สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ 2) อนุรักษ์และส่งเสริมภาค การผลิตและบริการ 3) ส่งเสริมการร่วมลงทุน ระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) สนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาด การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกันด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาใช้ประโยชน์และเพิ่ม ประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นโดยการสร้างความตระหนักของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรสนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิต เพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม และเสริมสร้างขีดความสามารถและองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นภาคีหลักในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง (จุฬามณี สิ้นโพทองและคณะ, 2561)

ปัญหาสภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคม เป็นไปด้วยความยากลำบาก บางกลุ่มมีความลำบากด้านร่างกายและจิตใจ พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมาโดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลাজิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทยตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็นตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นจำนวนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ ฉะนั้นเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกัน โดยน้อมนำหลักทางพระพุทธศาสนา คือ สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มาเป็นหลักในการ ประยุกต์การบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธ โดยนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติทุกคนย่อมสามารถ รู้แจ้ง เห็นจริงได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกซ์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จรัส ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ เป็นธรรมะโอสถนานเอกที่สามารถเยียวยา รักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจ ปราศจากสิ่งเหล่านี้ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตา กรุณา ปราณีมี แต่ความรักความปรารถนาดีต่อกันทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขได้

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ คือ "เมืองเกษตร คุณภาพ การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข" พันธกิจ คือ พัฒนาระบบการจัดการเพื่อส่งเสริม เศรษฐกิจด้านการค้าการลงทุน บริการ โลจิสติกส์ การเกษตร การท่องเที่ยวและวัฒนธรรม เชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดกลุ่มอาเซียน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยน้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลักในการสร้างภูมิคุ้มกันในการสร้างคนสังคมที่มีคุณภาพมี ความสุข พัฒนาระบบการจัดการเพื่อพัฒนาเมืองโดยใช้ฐานของความเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม และ พัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการเกษตร การบริการอย่างครบวงจร

ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้แก่ ตำบลลิเล็ด อำเภอบ้านนาสาร มีวัดบาง ใหญ่เป็นศูนย์รวมใจและทำกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่บ้านที่ประชาชนเข้มแข็ง ร่วมใจกันพัฒนา และหมู่บ้านอ่างน้ำผุด ตำบลบางสวรรค์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัดบางสวรรค์ เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นหมู่บ้านที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม และตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ และ ปี พ.ศ. 2563 วัดสุนทรนิवास ตำบลวัดประดู่ อำเภอเมือง และวัดควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี การใช้ ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์ในรูปแบบของพื้นที่การทำ การเกษตร โดยพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ในการปลูกพืชผลไม้เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาเกิดปัญหาและอุปสรรคไม่สามารถ พัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามความต้องการของประชาชนได้เกษตรกรส่วนใหญ่ ประสบปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและจำเป็น มีหนี้สินและไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

ทำกิน การรวมกลุ่มไม่เข้มแข็งทำให้ไม่มีอำนาจในการต่อรอง ทั้งยังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพเกษตรน้อยลง ประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งมีการแข่งขันและการกีดกันทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ในรูปแบบของการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่ๆ ในภาคการเกษตรมีจำกัด มีฐานข้อมูลด้านการเกษตรที่ทันสมัยแต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติ การทำการเกษตรที่ไม่เหมาะสม เช่น การปลูกพืชซ้ำซาก การปลูกในที่ลาดชัน มีการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธารส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ประกอบกับการมีการเกิดภัยธรรมชาติจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่มีความรุนแรงและความถี่สูงขึ้นนโยบายภาครัฐที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้น ขาดความต่อเนื่องและมักเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไม่มีการ บูรณาการระหว่างกระทรวง (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559)

จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีเล็งเห็นความสำคัญที่จะทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการคุณภาพชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียง ชุมชนได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารชุมชนอย่างไร ประสบความสำเร็จในระดับใด มีปัจจัยใดที่ส่งเสริมความสำเร็จ และมีปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ เพื่อที่จะสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียง สำหรับนำไปปรับใช้ในชุมชนที่ไม่ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารชุมชน หรือนำไปใช้แล้วไม่ประสบความสำเร็จ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการคุณภาพวงจรเดิมมี และหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีการบริหาร

คุณภาพวงจรเดิมมี ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การนำแผนไปปฏิบัติ 3) การตรวจสอบ 4) ปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข สังเกตได้ 4 ได้แก่ 1) ทาน 2) ปิยาวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานัตตา และการบริหารจัดการตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกัน 4) เงื่อนไขความรู้ 5) เงื่อนไขคุณธรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยคัดเลือกชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นชุมชนที่อยู่ในโครงการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) เป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการชุมชนรักษาศีล 5 ที่มีประสิทธิภาพ 3) เป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านรักษาศีล 5 คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ พระสังฆาธิการ ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5 รูปกลุ่มที่ 2 ได้แก่ หัวหน้าส่วนงานราชการ ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล/นายกเทศมนตรี รองนายก จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5 คนกลุ่มที่ 4 นักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 รูปรวมทั้งสิ้น 19 รูปหรือคน ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้บอกถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากหัวหน้าส่วนราชการ ตำบลดงลิ้น อําเภอฟุนพิณ ตำบลบางสวรรค์ อําเภอพระแสง ตำบลทุ่งหลวง อําเภอเวียงสระ ตำบลวัดประดู่ อําเภอเมืองและวัดควนสุบรรณ อําเภอบ้านนาสาร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง และตรวจสอบความถูกต้องและข้อความในการตอบแบบสอบถามเก็บแบบสอบถามได้ทั้งหมด 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิจัยเชิงปริมาณ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ วิจัยเชิงปริมาณ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติบรรยาย การหาค่าความถี่ และร้อยละ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 วิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม

สภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความพอประมาณ	3.63	0.95	มาก
2. ด้านความมีเหตุผล	3.66	0.95	มาก
3. ด้านการการมีภูมิคุ้มกัน	3.64	0.98	มาก
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	3.60	0.97	มาก
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	3.75	0.96	มาก
รวม	3.65	0.91	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านความพอประมาณ และด้านเงื่อนไขความรู้ ตามลำดับ

2. ผลการศึกษา วิธีการบริหารจัดการคุณภาพวงจรเดมมิง ด้านการวางแผน (Plan) ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการวางแผน ทุกชุมชนมีการสำรวจประเด็นความต้องการของชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ กำหนดหัวข้อที่จะปรับปรุง 2) ในกระบวนการวางแผนนั้น ทุกชุมชนได้ระบุแผนไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นระยะ 5 ปี เช่น แผนของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ขั้นตอนการจัดทำแผน คือ เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภาครัฐ “ทำความเข้าใจกับบุคลากรในองค์กร ร่วมคัดเลือกแกนนำ สนับสนุนจัดเวทีประชาคม และ 4) ทุกชุมชนประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน เช่น คณะกรรมการวัด นายกเทศมนตรี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” (สัมภาษณ์ หัวหน้าส่วนราชการ) ด้านการปฏิบัติ (Do) ทุกชุมชนประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการปฏิบัติ ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ต้องมีการตรวจสอบระหว่างปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ เพื่อทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามแผนการที่ได้วางไว้ นำข้อมูล ปัญหาความต้องการที่ได้มาจากการระดมสมองจากแผนชุมชนที่จัดทำเสร็จแล้วมาประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนสามปีหรือ 5 ปี พิจารณานำโครงการ/กิจกรรมตามความจำเป็นที่เกินศักยภาพของชุมชนมาบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) ดำเนินการหรือปฏิบัติตามแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ ด้านการตรวจสอบ

(Check) ประกอบด้วย ขั้นตอนการตรวจสอบ การปฏิบัติงานสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สำหรับขั้นตอนถัดไป มีขั้นตอนการติดตามประเมินผล เป็นการติดตามว่าแผนชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง หรือไม่อย่างไร 2) คณะกรรมการติดตามทุกชุมชนจะมีองค์ประกอบครบถ้วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการรายงานผลและเสนอความเห็น ซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาต่อผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอต่อสภาท้องถิ่นและคณะกรรมการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในเดือนธันวาคมของทุกปี 3) การตรวจสอบในระหว่างการทำงานในชุมชน “จะมีการประชุมผู้ใหญ่บ้านทุกเดือนเป็นการประชุมสัญจร ปัจจุบัน ด้วยระบบออนไลน์จะมีการพูดคุยเรื่องปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อหาแนวทางแก้ไข และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา” (สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน) ด้านการปรับปรุง (Action) ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการปรับปรุง “เริ่มจากการวินิจฉัยสั่งการการนำเสนอเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง แก้ไขที่ดี หลังจากคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้เกี่ยวข้อง ได้รับรายงานสรุปแล้วจะวินิจฉัย/สั่งการ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้จากรายงานสรุป เมื่อสิ้นปีงบประมาณจะมีการพิจารณากระบวนการเริ่มจากวิเคราะห์ถึงปัญหาในการจัดทำโครงการที่ผ่านมา” (สัมภาษณ์ หัวหน้าส่วนราชการ) 2) วิธีการปรับปรุงพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบการปฏิบัติงานแล้วนำมาปรับปรุง ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรก ก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธ ด้านทาน ประกอบด้วย “การให้ ทุกชุมชนจะให้ความรู้ คือ ให้การแนะนำในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ ให้สิ่งของให้ปัจจัย การเสียสละ การสอบถามสารทุกข์ต่าง ๆ เมื่อลูกบ้านประสบกับปัญหาต่าง ๆ ให้คำแนะนำที่ดีและไม่ถือพวกพ้องแต่เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน คือการเข้าไปดูแลให้ความช่วยเหลือและการเข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐตั้งจุดคัดกรองโควิด” (ประกาศคมกล้า, 2564) “โดยการอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือโครงการตามกำลังปัญญาและความสามารถ ร่วมบริจาคข้าวสารอาหารแห้งเมื่อทางวัดจัดกิจกรรม ได้ให้ความร่วมมือกิจกรรมทำความสะอาด และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ทางชุมชนจัดขึ้น และการแบ่งปัน มีการปลูกจิตสำนึกในการแบ่งปัน ช่วยเหลือกันในทุกชุมชน” (วิทยา เกษวิชิต, 2564) ด้านปิยวาจา ประกอบด้วย “ถ้อยคำที่ไพเราะ ทุกชุมชนจะมีการพูดจาทักทายกันด้วยความสุภาพอ่อนหวาน และหลีกเลี่ยงคำพูดที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและทำร้ายกัน มีความสามัคคี ให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ลูกบ้านอย่างเต็มกำลังความสามารถ” (ราเมศวร ประตุใหญ่, 2564) มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมปฏิบัติกับทุก ๆ คนด้วยความเสมอภาค “ไม่เลือกปฏิบัติ ให้เกียรติผู้อื่น ให้ความรู้แก่ประชาชนผู้ติดต่อประสานงานด้วยความสุภาพ ไม่แสดงวาทะที่ไม่หยาบคาย

แก่ประชาชน ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนด้วยเป็นมิตรไมตรี การพูดให้กำลังใจ การพูดเป็นเรื่องสำคัญ พูดแล้วเป็นการให้กำลังใจคนที่กำลังสิ้นหวัง แล้วเขาลุกขึ้นสู้มีกำลังใจอยู่ได้ถือว่าดี ได้บุญมากด้วย” (ชัชวาล เดชะรัตน์, 2564) การเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การยอมรับ ฟังความคิดเห็นผู้อื่น การใช้วาจาที่สุภาพ ให้บริการด้วยความเต็มใจใช้วาจาสุภาพ ที่เป็นกันเองกับประชาชนผู้มาติดต่อประสานงาน ด้านอัตถจริยา ประกอบด้วย “การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติ วรรณคดีด้านยาเสพติด ไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน” (สุปัญญา นิลประดิษฐ์, 2564) “เพื่อให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เป็นภาระแก่สังคม และช่วยเหลืออนุเคราะห์งานในชุมชน เช่น งานบวช งานแต่ง และงานศพของคนในชุมชนทุกครั้ง” (เลิศเชาว์ ตรีเล็ก, 2564) “การอนุเคราะห์กันด้วยการทำดีต่อกัน เวลาชุมชนมีกิจกรรมอะไรแม้ตัวเราจะติดธุระไปร่วมไม่ได้เราก็แสดงน้ำใจด้วยการน้ำ เครื่องดื่ม น้ำแข็ง ไปร่วมสนับสนุนเพื่อเป็นการบรรเทาความเหนื่อยล้าของผู้ที่ลงแรงทำงาน สนับสนุนเสียสละในการแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้าน” (สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน) ด้านสมานัตตตา ประกอบด้วย “ความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย และการเป็นแบบอย่างที่ดี ทุกชุมชนมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัดกับทุกคนในชุมชน อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่หวังผลตอบแทนคอยดูแลเอาใจใส่เพื่อนบ้านทุกคน โดยเฉพาะในช่วงเกิดโรคระบาด แจกอาหาร ของใช้ หน้ากากอนามัย ปฏิบัติตามคำสั่งของจังหวัด เพื่อให้ทุกคนปลอดภัย” (ชาญชัย ฉันทสุเมธากุล, 2564) “การประพฤติตนให้เป็นคนซื่อสัตย์ไม่คดโกงผู้ใด เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และต้องเคารพเสียงส่วนมากในชุมชนและรับฟังด้วยความจริงใจ การวางตัวให้เป็นตัวอย่างในการเคารพกฎหมายบ้านเมือง ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น” (พระใบฎิณานันทโชติ, 2564)

3. การนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีชื่อว่า “4C KHONDI MODEL” 1) C1 = Charity (ทาน) ประกอบด้วย การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ การแบ่งปัน 2) C2 = Convincing Speech (ปิยวาจา) ประกอบด้วย ถ้อยคำที่ไพเราะ ให้เกียรติผู้อื่น การพูดให้กำลังใจ การใช้วาจาที่สุภาพ 3) C3 = Useful Conduct (อัตถจริยา) ประกอบด้วย การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่อนุชนและกัน ช่วยเหลืออนุเคราะห์งาน 4) C4 = Consistency (สมานัตตตา) ประกอบด้วย ความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย การเป็นแบบอย่างที่ดี 5) K = Knowledge (ด้านเงื่อนไขความรู้) ประกอบด้วย ส่งเสริมให้คนมีความรู้ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนผลิตวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีอย่างง่ายเพื่อการใช้งานในชุมชน 6) H = Honesty (ด้านเงื่อนไขคุณธรรม) ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีส่งเสริม ส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ รวมทั้งปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและมารยาทไทย มีจิตสำนึกที่ดี ยึดความถูกต้อง ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน แบ่งปัน

ช่วยเหลือคนอื่น ส่งเสริมวันสำคัญทางศาสนา 7) ON = O = overspending N = Noble (ความพอประมาณ) ไม่ฟุ้งเฟ้อ การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 8) D = Discreetness (ความมีเหตุผล) ประกอบด้วย ใช้เหตุผลของความพอเพียง ใช้เหตุผลตามหลักวิชาการ กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งเป็นไปตามพุทธเศรษฐศาสตร์ 9) I = Immunity (การมีภูมิคุ้มกัน) ประกอบด้วย ใช้ชีวิตในความไม่ประมาท สิ่งใดไม่จำเป็นไม่ซื้อ ใช้แต่สิ่งที่จำเป็น หารายได้เสริมเพื่อลดความเสี่ยง เพาะเห็ดนางฟ้าเป็นอาชีพเสริม และนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ยหมัก ปลอดภัยมุข สร้างครอบครัวอบอุ่น

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับความรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัด สุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านความพอประมาณ และด้านเงื่อนไขความรู้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนทำคุณงามความดีเป็นประจำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้ละความชั่วและทำความดี ไม่เบียดเบียนมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน มีความรอบคอบ มีความประหยัด มีความเมตตา มีความเอื้ออาทร และมีความสามัคคี เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญมล ดอนขวา ได้วิจัยเรื่อง แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รองลงมาคือ ด้านความมีเหตุผลและด้านความพอประมาณ โดยมีเงื่อนไขด้านความรู้มากกว่าเงื่อนไขด้านคุณธรรม (ขวัญมล ดอนขวา, 2557) และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิบูลย์ แก้วสุวรรณ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง และด้านความมีเหตุผลที่อยู่ในระดับต่ำสุด (วิบูลย์ แก้วสุวรรณ และคณะ, 2559)

2. ผลการศึกษา วิธีการบริหารจัดการคุณภาพวงจรเดมมิง ด้านการวางแผน (Plan) ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการวางแผน 2) ในกระบวนการวางแผนนั้น 3) ขั้นตอนการจัดทำแผน และ 4) ทุกชุมชนประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการปฏิบัติ (Do) ทุกชุมชนประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการปฏิบัติ 2) ดำเนินการหรือปฏิบัติตามแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นการ

ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ ด้านการตรวจสอบ (Check) ประกอบด้วย ขั้นตอนการตรวจสอบ 2) คณะกรรมการติดตาม ทุกชุมชนจะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการรายงานผลและเสนอความเห็นซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาต่อผู้บริหารท้องถิ่น ด้านการปรับปรุง (Action) ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการปรับปรุง 2) วิธีการปรับปรุงพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบการปฏิบัติงานแล้วนำมาปรับปรุง แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีวิธีการบริหารจัดการชุมชนเป็นอย่างดี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนตลอดจนการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2545) และแนวคิดของ (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช, 2542) วงจรคุณภาพ ประกอบด้วย การวางแผนวางแผนโดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่หรืออาจเก็บรวบรวมขึ้นมาใหม่ นอกนั้นอาจทดสอบเพื่อเป็นการนำร่องก่อนก็ได้ การทำ ลงมือทำ หมายถึงลงมือเอาแผนไปทำ ซึ่งอาจทำในขอบข่ายเล็กๆ เพื่อทดลองดูก่อน การตรวจสอบ หรือสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใดและเป็นไปในทางใด และการแก้ไข หลังจากที่ได้ศึกษาผลลัพธ์ดูแล้ว อาจไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข ก็ต้องดำเนินการแก้ไขตามที่จำเป็น หลังจากนั้นสรุปเป็นบทเรียนและพยากรณ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคิดหาวิธีการใหม่ ๆ ต่อไป การลงมือปฏิบัติดังกล่าว

การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธ ด้านทาน ประกอบด้วย การให้ ทุกชุมชนจะให้ความรู้ คือ ให้การแนะนำในสิ่งที่ดี ให้สิ่งของ ให้ปัจจัย การเสียสละ การเข้าไปดูแลให้ความช่วยเหลือและการเข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐตั้งจุดคัดกรองโควิด และการแบ่งปัน มีการปลูกจิตสำนึกในการแบ่งปัน ช่วยเหลือกันในทุกชุมชน ด้านปิยวาจา ประกอบด้วย ถ้อยคำที่ไพเราะ ทุกชุมชนจะมีการพูดจาที่ทักทายกันด้วยความสุภาพอ่อนหวาน และหลีกเลี่ยงคำพูดที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและทำร้ายกัน ให้เกียรติผู้อื่น การพูดให้กำลังใจ การใช้วาจาที่สุภาพ ให้บริการด้วยความเต็มใจใช้วาจาสุภาพ ที่เป็นกันเองกับประชาชนผู้มาติดต่อประสานงาน ด้านอัตถจริยา ประกอบด้วย การประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติ รมรงค์ต่อต้านยาเสพติด ไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน เวลาชุมชนมีกิจกรรมอะไรแม้ตัวเราจะติดธุระไปร่วมไม่ได้เราก็แสดงน้ำใจด้วยการนำ เครื่องดื่ม น้ำแข็ง ไปร่วมสนับสนุนเพื่อเป็นการบรรเทาความเหนื่อยล้าของผู้ที่ลงแรงทำงาน สนับสนุนสื่อทีมในการแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้าน ด้านสมานัตตตา ประกอบด้วย ความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย และการเป็นแบบอย่างที่ดี ทุกชุมชนมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัดกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน การประพฤติตนให้เป็นคนซื่อสัตย์ไม่คดโกงผู้ใด เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การวางตัวให้เป็นตัวอย่างในการเคารพกฎหมายบ้านเมือง ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากทุกชุมชนมีการให้แบ่งปันให้สิ่งของ ช่วยเหลือกัน มีความสามัคคี ทำกิจกรรมร่วมกัน การอนุเคราะห์ช่วยงาน ซึ่งพิจารณาได้จากการเข้าร่วม

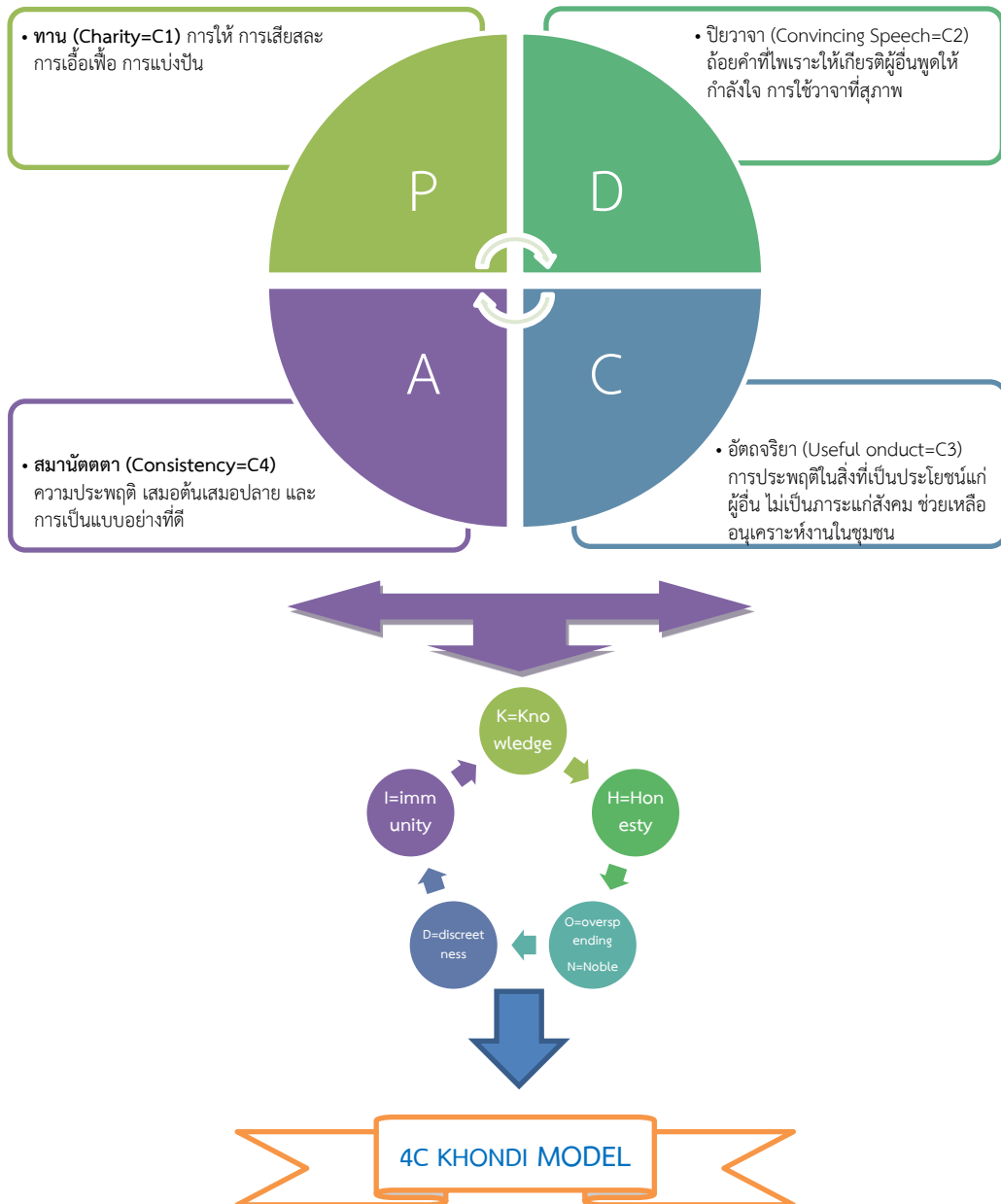
กิจกรรม ประเพณี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทำบุญสารทเดือนสิบ กิจกรรมชักพระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูกิตติพลารักษ์ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มชาติพันธุ์ใน จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์มนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้สร้างสานความสัมพันธ์โดยผ่านการให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการแบ่งปัน ปิยวาจา การพูดด้วยน้ำใจ อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ตนและผู้อื่น สมานัตตา ความมีตนเสมอคือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย (พระครูกิตติพลารักษ์, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดกวีวัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชหลักสังคหวัตถุ 4 เกี่ยวกับการผูกใจคน มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ด้านการฝึกกระชับความโกรธหรือความทุกข์ ด้านลักษณะการบริโภค/อุปโภค และลักษณะการอยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัว จะมีลักษณะค่อนข้างประหยัด (พระครูปลัดกวีวัฒน์, 2561) และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตาภา เร่งมีศรีสุข ได้วิจัยเรื่อง พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การนำเอาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับการสร้างพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบด้วย 3 หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ หลักปาปนิกรธรรม 3 และหลักสังคหวัตถุ 4 และหลักโลกบาลธรรมมีความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารความเป็นผู้นำของตน (จิตาภา เร่งมีศรีสุข, 2560)

3. การนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีชื่อว่า “4C KHONDI MODEL” 1) C1 = Charity (ทาน) 2) C2 = Convincing Speech (ปิยวาจา) 3) C3 = Useful Conduct (อุตถจริยา) 4) C4 = Consistency (สมานัตตา) 5) K=Knowledge (ด้านเงื่อนไขความรู้) 6) H = Honesty (ด้านเงื่อนไขคุณธรรม) 7) ON = O = overspending N = Noble (ความพอประมาณ) 8) D = Discreetness (ความมีเหตุผล) 9) I = Immunity (การมีภูมิคุ้มกัน) ทั้งนี้เนื่องจากทุกชุมชนมีการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการชุมชนโดยน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระฐาปกรณ์ รัตนโชโต (สุปัญญารัตน์) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการผลิตและการจัดการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย รูปแบบที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง การพึ่งตนเองของเกษตรกรเป็นการพึ่งตนเองผ่านการทำเกษตรในรูปแบบเกษตรกรรมขับเคลื่อนในการดำเนินกิจกรรมจนทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ เน้นการบริโภคภายในชุมชนเป็นหลัก รูปแบบที่ 2 รูปแบบ

การเกษตรตาม ทฤษฎีใหม่ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่มั่นคง พออยู่ พอกิน มีเก็บ มีจำหน่าย ส่งผลต่อความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกร (พระสุภาภรณ์ รตนโชโต, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า ทาน ประกอบด้วย การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ การแบ่งปัน ปิยวาจา ประกอบด้วย ถ้อยคำที่ไพเราะ ให้เกียรติผู้อื่น การพูดให้กำลังใจ การใช้

วาจาที่สุภาพ อัจฉริยะ ประกอบด้วย การประพจน์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แกกันและกัน ช่วยเหลืออนุเคราะห์งาน สมานัตตตประกอบด้วยความประพจน์สมอดันเสมอปลาย การเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้คนมีความรู้ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนผลิตวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีอย่างง่ายเพื่อการใช้งานในชุมชน ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ส่งเสริม ส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ รวมทั้งปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีและมารยาทไทย มีจิตสำนึกที่ดี ยึดความถูกต้อง ซื่อสัตย์ ขยันอดทน แบ่งปัน ช่วยเหลือคนอื่น ส่งเสริมวันสำคัญทางศาสนา ความพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อ การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความมีเหตุผล ประกอบด้วย ใช้เหตุผลของความพอเพียง ใช้เหตุผลตามหลักวิชาการ กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งเป็นไปตามพุทธเศรษฐศาสตร์ การมีภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย ใช้ชีวิตในความไม่ประมาท สิ่งใดไม่จำเป็นไม่ซื้อ ใช้แต่สิ่งที่จำเป็น ทหารายได้เสริมเพื่อลดความเสี่ยง เพาะเห็ดนางฟ้าเป็นอาชีพเสริม และนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ยหมัก ปลอดภัยจากยาพิษ สร้างครอบครัวอบอุ่น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ด้านความพอประมาณ ปัญหาคือ เกิดโรคระบาด งานก็ทำไปไม่เต็มที่ เงินที่เก็บไว้ก็ต้องนำมาใช้จ่าย ดังนั้นควรมีการบริหารจัดการให้คนในชุมชนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยและให้คนในชุมชนจัดทำบัญชีครัวเรือนรายรับ-รายจ่ายให้มากยิ่งขึ้น 2) ด้านความมีเหตุผล ควรให้ความร่วมมือในการจัดให้มีเวทีชาวบ้านเพื่อให้ประชาชนและผู้แทนธุรกิจหรือหน่วยงานของรัฐได้มาร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน การใช้เหตุผลในการพิจารณาการลงทุนหรือกู้เงิน เช่น ทรัพยากรที่มีความสามารถในการชำระเงินของตนเอง และควรมีการวางแผนการใช้น้ำในการเกษตรให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่ และลดปริมาณการใช้น้ำประปาหรือน้ำบาดาลโดยใช้น้ำฝนหรือน้ำในแม่น้ำลำคลองทดแทน 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ควรมีการดูแลเรื่องการเรียนของลูกเพื่อเป็นการเตรียมตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเนื่องจากเกิดโรคระบาดโควิด 19 ควรมีเครือข่ายหรือกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน เพื่อจัดการ การผลิตหรือบริโภคของตนเอง โดยเฉพาะพืชผลทางการเกษตรในการประกันราคา เช่น เงาะ มังคุด มีราคาตกต่ำ และทุกชุมชนควรใช้ปุ๋ยชีวภาพให้เหมือนกัน หากใช้ไม่หมดทุกชุมชนจะก่อให้เกิดปัญหาสำหรับคนที่ใช้ปุ๋ยชีวภาพ เช่น สวนทุเรียน หากสวนรอบข้างใช้สารเคมี ก็จะทำให้สวนที่ใช้ปุ๋ยชีวภาพมีปัญหา 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ ควรมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่าง ๆ และการเข้ารับการอบรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ ความคิดของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละชุมชนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นทราบในแต่ละชุมชนด้วย 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีความอดทนในการประกอบอาชีพและ

ช่วยเหลือสังคม ในขณะนี้ที่เกิดโรคระบาดโควิด 19 ประกอบอาชีพโดยยึดหลักความซื่อสัตย์ สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีสติในการดำเนินชีวิต และต้องมีศีลด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญกมล ดอนขวา. (2557). แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย. ใน รายงานวิจัย. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จิตาภา เร่งมีศรีสุข. (2560). พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน รายงานวิจัย. คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- จุฬามณี สีนโพนทองและคณะ. (2561). การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(1), 263-27.
- ชัชวาล เดชะรัตน์. (26 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านปียาจา. (ภัชลดา สุวรรณวล, ผู้สัมภาษณ์)
- ชาญชัย ฉันทสุเมธากุล. (1 สิงหาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านสมานัตตา. (ภัชลดา สุวรรณวล, ผู้สัมภาษณ์)
- ประภาส คมกล้า. (25 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านทาน. (ภัชลดา สุวรรณวล, ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูกิตติพลาร. (2561). รูปแบบการพัฒนาชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์ . (2561). การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 3(3): 319-334.
- พระฐาปกรณ รตนโชโต. (2561). รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎิณานันท์โชติ. (27 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านสมานัตตา. (ภัชลดา สุวรรณวล, ผู้สัมภาษณ์)
- รามศรั ประตุใหญ่. (21 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านปียาจา. (ภัชลดา สุวรรณวล, ผู้สัมภาษณ์)
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2545). การจัดการคุณภาพ : จาก TQC ถึง TQM, ISO 9000 และการประกันคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์.

- เลิศเชาว์ ตรีเล็ก. (21 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านอัตถจริยา. (ภัชลดา สุวรรณนวล, ผู้สัมภาษณ์)
- วิทยา เกษวิจิต. (23 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านทาน. (ภัชลดา สุวรรณนวล, ผู้สัมภาษณ์) ภัชลดา สุวรรณนวล,.
- วิบูลย์ แก้วสุวรรณ และคณะ. (2559). การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. วารสารการเมืองการปกครอง, 6(2): 55-69.
- สมศักดิ์ สินธุเวชญ์. (2542). มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- สุปัญญา นิลประดิษฐ์. (23 กรกฎาคม 2564). การนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธด้านอัตถจริยา. (ภัชลดา สุวรรณนวล, ผู้สัมภาษณ์)
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2559). แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: คณะกรรมการยุทธศาสตร์การ พัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

แนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย*

GUIDELINES FOR OBTAINING THE POSITION OF FEMALE PROVINCIAL GOVERNORS IN THAILAND

ปรานต์ปราชญ์ เสาวภานันท์

Pranprand Saovapanant

ชุลีรัตน์ เจริญพร

Chuleerat Charoenporn

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit university, Thailand

E-mail: pranprand.s@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง 2) ศึกษาบริบทการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่การสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้นำในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และ 3) ศึกษาอุปสรรคในการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และลงภาคสนามทำการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการคัดเลือกเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงระบบของราชการไทยเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและยอมรับผู้หญิงในการทำงานของระบบราชการและให้ผู้หญิงก้าวสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น 2) ด้านบริบทการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ การสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้นำในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด พบว่า การที่รัฐบาลได้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานแบบมืออาชีพ ทำให้ผู้หญิงได้รับการคัดเลือกและมีความก้าวหน้าในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น 3) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด พบว่า ผู้หญิงเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดลดลงและส่งผลให้ผู้หญิงมีการพัฒนาและมีความก้าวหน้าสูงขึ้น

* Received July 22, 2021; Revised August 11, 2021; Accepted September 24, 2021

คำสำคัญ: การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่, ระบบคุณธรรม, หลักความรู้ความสามารถ, ความเสมอภาค

Abstract

The objectives of this research article were to 1) to study the process of obtaining the position of female provincial governors, 2) to study the context of new public management that empowers women to be provincial governors, , and 3) to study the problems and obstacles in the development of women's advancement for obtaining the provincial governors, including documentary research and in-depth interviews with 14 key informants. The interview form was used as a field research tool for in-depth interviews and analysis. According to research findings, it was found that 1) The selection process for female provincial governors in the Thai bureaucracy provided opportunities for women to take up roles, accepted women in the bureaucracy, and encouraged women to become provincial governors. 2) As for the context of new public management and support for female provincial governors, it was found that the government had developed a performance-based management system for professionalism. This allowed more women to be promoted and offered women career advancement opportunities to become provincial governors. 3) According to the problems and obstacles in the development of women's advancement for obtaining the provincial governors, it was found that there was a decline in the number of female provincial governors. This resulted in more opportunities for women to pursue their professional development and career advancement.

Keywords: New Public Management, Merit System, Specialisation, Equality

บทนำ

เรื่องของความก้าวหน้าในอาชีพของหญิงนั้น เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนอยู่ในแทบทุกวงการว่ามีสตรีดำรงตำแหน่งในระดับสูงอยู่ไม่มาก โดยข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) พบว่าในปัจจุบันมีข้าราชการผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าผู้ชาย แต่ข้าราชการหญิงที่เข้ารับตำแหน่งระดับต้นโดย หมายถึง ระดับปฏิบัติงานและระดับปฏิบัติการ เป็นจำนวนมากกว่าข้าราชการชาย แต่ในระดับสูงขึ้นไปนั้น มีข้าราชการหญิงดำรงตำแหน่งอยู่ในสัดส่วนที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด (กรมการปกครอง, 2529) เนื่องจากการศึกษา

ในเรื่องสตรีพบว่าผู้หญิงในภาคราชการมีโอกาสเป็นผู้บริหารน้อยกว่าผู้ชาย กล่าวคือ ระบบราชการไทยนั้น ความเสมอภาคในการได้รับความก้าวหน้าในการทำงานมีความเหลื่อมล้ำเป็นอย่างมากในตำแหน่งระดับสูงขององค์กร และสตรีมักถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตและในระดับที่ด้อยกว่าบุรุษ ทั้งที่ไม่มีแนวคิดหรือทฤษฎีใดที่สามารถชี้ชัดว่าหญิงหรือชายมีความสามารถมากกว่ากันในการดำรงตำแหน่งผู้บริหาร อย่างไรก็ตามแม้ว่าระบบราชการไม่เปิดโอกาสให้สตรีในเรื่องของโอกาสในความก้าวหน้าความแตกต่างระหว่างเพศมากนักเมื่อเทียบเพศชาย ปัญหาของความไม่เสมอภาคของหญิงชายที่เราได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอนี้ ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่าไม่ใช่อยู่ที่ความเป็นผู้หญิงแต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ความเชื่อดั้งเดิม ภาระหน้าที่บทบาทที่สังคมคาดหวัง คือ บทบาทมารดาและภรรยา รวมถึงการเป็นแรงงานที่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวด้วย (จิตรกร หล่อสุวรรณรัตน์, 2530)

นอกจากความก้าวหน้าในการทำงานจะตอบสนองความต้องการมนุษย์แล้ว ปัจจัยเรื่อง ความก้าวหน้ายังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กรด้วย เพราะเมื่อบุคคลมีความต้องการให้ ตนเองมีความก้าวหน้าในการทำงาน เขาก็จะตั้งเป้าหมายไว้ในตำแหน่งที่เขาต้องการแล้วแสดง พฤติกรรมเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้น เช่น การพัฒนาตนเอง การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน องค์กรที่จะมีทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ง่ายขึ้น (สุขมา น้อยสำราญ, 2544)

จากที่กล่าวมาข้างต้นการบริหารงานบุคคลภาครัฐต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยการมุ่งเน้นที่ผลของงาน (Performance) และการไม่เลือกปฏิบัติ(Affirmative action) ดังกล่าวเพื่อเป็นองค์การที่มีผลการปฏิบัติงานสูง (High performance organization) และจำเป็นต้องพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศระหว่างชายและหญิง โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคลภาครัฐที่ชายและหญิงต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความก้าวหน้าในอาชีพหรือการได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับสูง ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญโดยตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม (Merit principle) ในเรื่องของความรู้ความสามารถ (Competence) และความเสมอภาคทางโอกาส (Equality of opportunity) กล่าวคือ การยึดถือความรู้ ความสามารถ เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลและการเปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อกีดกันอันเนื่องมาจากเพศ

สำหรับบทบาทสังคมในปัจจุบันการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงนั้นมีความสำคัญ เนื่องจากผู้หญิงจะเข้าถึงการทำงาน ความคิดด้านการบริหารงาน การจัดการภายในองค์กร การเอาใจใส่ดูแลและกล้าที่จะทำความรู้จักกับผู้อื่นมากกว่าผู้ชาย จากความแตกต่างกันมีผลต่อการบริหารคือผู้หญิงจะมองการทำงานเป็นเหมือนครอบครัว มีความเมตตาสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานให้กับทุกภาคส่วนในระดับจังหวัดได้ดี ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความมั่นใจในตัวผู้นำส่งผลให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “แนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย” จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง อันนำไปสู่รูปแบบการบริหารราชการแนวใหม่ของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการเข้าสู่ความก้าวหน้าของผู้หญิงและการสนับสนุนให้มีจำนวนผู้หญิงที่เพิ่มมากขึ้นในตำแหน่งระดับบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะความก้าวหน้าเป็นหนึ่งในปัจจัยที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ มีความก้าวหน้าในการทำงานย่อมแสดงถึงความมั่นคงในชีวิตการมีสถานะทางสังคมที่ดีขึ้นการยอมรับในสังคมที่มากขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการจัดการบุคลากรในภาครัฐของประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง
2. เพื่อศึกษาบริบททางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ และการสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้นำในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทย กลุ่มผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในอดีต และปัจจุบัน กลุ่มผู้หญิงที่รอขึ้นตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด กลุ่มผู้ชายที่อยู่ในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ปรึกษากระทรวงมหาดไทย รองผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และกลุ่มประชาชน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับ ประวัติการทำงาน มุมมองต่อการเข้าสู่ตำแหน่งราชการที่สูงขึ้น ทักษะศักยภาพผู้นำในระบบราชการกระทรวงมหาดไทย การบริหารจัดการภาครัฐกับการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด สภาพแวดล้อมภายนอกการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ความเท่าเทียมในการปฏิสัมพันธ์ในการทำงาน แนวทางและทัศนคติของผู้มีอำนาจในการคัดเลือกผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง และเงื่อนไขในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโอกาสในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด โดยผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการวิเคราะห์ข้อมูลและการลงภาคสนามซึ่งได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ผ่านการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ที่จะรอขึ้นตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดตามแนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำข้อมูลจากที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ และสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง รวมถึงมุมมองในเส้นทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย นั้นวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ เมื่อข้าราชการหญิงเติบโตในสายงานตามลำดับ จนกระทั่งถึงตำแหน่งระดับบริหารต้น คือ รองผู้ว่าราชการจังหวัด รองอธิบดี และผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย และดำรงตำแหน่งครบหลักเกณฑ์แล้วก็จะเข้าสู่ระบบกระบวนการแต่งตั้งเลื่อนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดโดยมีระเบียบของสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เป็นหน่วยงานที่กำหนด โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมโดยยึดเกณฑ์ ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และประวัติการรับราชการเป็นหลัก ก่อนจะเสนอรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติต่อไป ภายหลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 ยังคงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปลูกฝังวัฒนธรรมแบบเก่าแก่ของสังคมไทย ระบบราชการถือเป็นระบบสถาบันทางสังคมที่ให้อิทธิพลต่อการจัดการโครงสร้างระบบราชการ ที่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในระบบที่ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเปรียบเหมือนช้างเท้าหน้า ดังนั้น สมัยดังกล่าว ผู้ว่าราชการจังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย แต่เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปการเข้าสู่ตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดก็เริ่มวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยการที่รัฐบาลได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบราชการ โดยการที่รัฐบาลได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มันโยบาย ผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงเกิดขึ้นนับตั้งแต่ในปี 2536 เป็นต้นมา กระทั่งมีการเปลี่ยนแปลง ในช่วง พ.ศ. 2540 ตามบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานในการส่งเสริม ความเสมอภาคของหญิงชาย และความเท่าเทียมกัน ในระบบราชการส่งเสริมให้ผู้หญิงได้มีโอกาส ในการเข้าสู่ตำแหน่งได้มากยิ่งขึ้น ทำให้พบว่าได้มีผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงที่อยู่ในช่วงระบบนี้ 1 ท่าน และประกอบกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในระบบราชการในการบริหารงานบุคคลภาครัฐแนวใหม่ พ.ศ. 2545 เข้ามาใช้ในระบบราชการโดยเฉพาะการไม่ยอมรับในเรื่องการบริหารงานของผู้หญิง เช่น ความต้องการในเรื่องการยอมรับความสามารถ ความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง

ความต้องการที่จะสำเร็จในหน้าที่การงานเหล่านี้ เพราะผู้หญิงที่จะรับราชการนั้นจะต้องเน้นหลักการบริหารงานแบบมีอาชีพเข้ามาจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง โดยเน้นประสิทธิภาพในการบริหารงาน มีจิตสำนึกในจิตวิญญาณแห่งอาชีพ จึงเกิดปรากฏการณ์ที่เปิดโอกาสให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงเพิ่มมากขึ้นถึง 12 ท่าน ระบบของราชการไทยเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและยอมรับผู้หญิงในการทำงานของระบบราชการและให้ผู้หญิงก้าวสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น รวมไปถึงการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดของประเทศไทยเป็นระบบแต่งตั้ง ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น เป็นระบบเลือกตั้ง เนื่องจากสภาพปัญหาการบริหารราชการของประเทศไทยนั้นแต่เดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภารกิจของรัฐบาลส่วนกลาง โดยจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัดก็รับมอบอำนาจหน้าที่จากรัฐบาลในส่วนกลางไปปฏิบัติในส่วนภูมิภาค แต่ในเวลาเดียวกันรัฐบาลในส่วนกลางก็ยังคงมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น มีรูปแบบราชการที่เป็นลักษณะของรัฐบาลแบบสหพันธรัฐ ซึ่งจะประกอบด้วยรัฐบาลระดับชาติหรือรัฐบาลกลาง คือ ต้องการให้รัฐบาลแต่ละระดับมีอิสระในการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งการแบ่งแยกและจำกัดอำนาจของรัฐบาลแต่ละระดับไว้ เพราะฉะนั้นการปกครองรูปแบบนี้จึงเป็นการบริหารที่เป็นอิสระเทียบเคียงได้กับการบริหารส่วนท้องถิ่น จึงถือได้ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นใช้รูปแบบการปกครองซึ่งเป็นไปตามลักษณะบริบทของแต่ละประเทศ

2. บริบททางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่การสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด พบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ถูกนำมาใช้ในระบบราชการเมื่อ พ.ศ. 2545 เรื่องการบริหารงานแบบมีอาชีพ สำหรับกระทรวงมหาดไทยยังมีความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง ตามบริบทสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากสภาพที่เกิดขึ้นและความเป็นอยู่ในสังคมของประเทศไทยนั้นโดยเฉพาะในระบบราชการจะไม่ค่อยยอมรับในเรื่องการบริหารงานของผู้หญิง อันได้แก่ การยอมรับความสามารถ การที่จะได้รับการยกย่อง เพราะผู้หญิงที่จะรับราชการนั้นจะต้องเน้นหลักการบริหารงานแบบมีอาชีพเข้ามาจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง ให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอีกทั้งการมุ่งผลสัมฤทธิ์ก็ควรจะให้สิทธิผู้หญิงที่มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติราชการ โดยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น และได้เปิดโอกาสในห้วงบริบทของการบริหารรัฐที่ส่งผลต่อ การบริหารงานบุคคลในองค์กร การที่รัฐบาลได้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานแบบมีอาชีพ ทำให้ผู้หญิงได้รับการคัดเลือกและมีความก้าวหน้าในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น เพราะผู้หญิงสามารถที่จะมีหลักการบริหารงานจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง โดยเน้นประสิทธิภาพในการบริหารงาน มีจิตวิญญาณแห่งอาชีพ และยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ให้สามารถบริหารราชการใน

พื้นที่ให้ประสบความสำเร็จและเพื่อให้ผู้หญิงดำรงอยู่ด้วยการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง การที่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง และความต้องการของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาสังคมให้สามารถบริหารราชการในพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จได้นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงก็เริ่มมีมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเทียบกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ซึ่งถือได้ว่าการบริหารงานภาครัฐจึงส่งผลถึงความก้าวหน้าของผู้หญิงด้วยการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด

3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย พบว่า เรื่องของทัศนคติความคิดความเชื่อในสังคมไทยยังมองว่าผู้หญิงและผู้ชาย มีความแตกต่างกัน โดยมองว่าผู้ชายมีความกล้าตัดสินใจ ความเป็นผู้นำมากกว่า และมองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่กล้าตัดสินใจ อีกทั้งลักษณะของอาชีพผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทภารกิจในการบริหารจัดการ ปกครอง ดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิดเป็นสำคัญจึงเป็นอาชีพของผู้ชาย ในสภาวะปัจจุบันนั้นผู้หญิงเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดลดลงและส่งผลให้ผู้หญิงมีการพัฒนาและมีความก้าวหน้าสูงขึ้น

อภิปรายผล

1. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง พบว่านั่นวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ เมื่อข้าราชการหญิงเติบโตในสายงานตามลำดับ จนกระทั่งถึงตำแหน่งระดับบริหารต้น คือ รองผู้ว่าราชการจังหวัด รองอธิบดี และผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย และดำรงตำแหน่งครบหลักเกณฑ์แล้วก็จะเข้าสู่ระบบกระบวนการแต่งตั้งเลื่อนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดโดยมีระเบียบของสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เป็นหน่วยงานที่กำหนด โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมโดยยึดเกณฑ์ ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และประวัติการรับราชการเป็นหลัก ก่อนจะเสนอรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติต่อไป ระบบราชการหลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 ยังคงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปลูกฝังวัฒนธรรมแบบเก่าแก่ของสังคมไทย ระบบราชการถือเป็นระบบสถาบันทางสังคมที่ยึดมั่นการจัดการโครงสร้างระบบราชการที่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในระบบที่ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเปรียบเหมือนช้างเท้าหน้า ดังนั้นสมัยดังกล่าวผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้ชายเป็นสำคัญ แต่เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดก็เริ่มวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยการที่รัฐบาลได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบราชการโดยการที่รัฐบาลได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มันโยบายผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงเกิดขึ้น นับตั้งแต่ในปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา และกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถ และมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับของคนในองค์กรแล้ว การปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ใดก็มีโอกาสที่จะก้าวสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยภาพรวมพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ การุณย์ สุวรรณปัทมะ เรื่อง

เปรียบเทียบทัศนคติและพฤติกรรมการบริหารของผู้ดำรงตำแหน่งบริหาร พบว่าแท้จริงแล้วทั้งเพศชายและเพศหญิงไม่มีความแตกต่างกันแต่ประการใดเลยในพฤติกรรมหรือทัศนคติทางการบริหาร และในบางส่วนเพศหญิงกลับมีทัศนคติที่ดีมากกว่าเพศชายเสียด้วยซ้ำ (การุณย์ สุวรรณ ปัทมะ, 2528) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรดา ชัยสุวรรณ ได้ศึกษา ปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ได้แก่ ปัจจัยด้านองค์การ เช่น วัฒนธรรมองค์การ ค่านิยมในการทำงานของผู้บริหาร การส่งเสริม สนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และปัจจัยด้านอาจารย์ เช่น แรงจูงใจ เจตคติต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และการพัฒนาตนเองด้านวิชาการผลจากการตรวจสอบและยืนยัน (ศรดา ชัยสุวรรณ, 2549)

2. บริบททางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ และการสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้นำในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง พบว่า การบริหารงานแบบมืออาชีพ สำหรับกระทรวงมหาดไทยยังมีความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง ตามบริบทสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากสภาพที่เกิดขึ้นและความเป็นอยู่ในสังคมของประเทศไทยนั้นโดยเฉพาะในระบบราชการจะไม่ค่อยยอมรับในเรื่องการบริหารงานของผู้หญิง อันได้แก่ การยอมรับความสามารถ การที่จะได้รับการยกย่อง เพราะผู้หญิงที่จะรับราชการนั้นจะต้องเน้นหลักการบริหารงานแบบมืออาชีพเข้ามาจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง ให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอีกทั้งการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ก็ควรจะให้สิทธิผู้หญิงที่มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติราชการ โดยควรที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น การที่รัฐบาลได้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานแบบมืออาชีพ ทำให้ผู้หญิงได้รับการคัดเลือกและความก้าวหน้าในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น เพราะผู้หญิงสามารถที่จะมีหลักการบริหารงานจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง โดยเน้นประสิทธิภาพในการบริหารงาน มีจิตวิญญาณแห่งอาชีพ และยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ให้สามารถบริหารราชการในพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จและเพื่อให้ผู้หญิงดำรงอยู่ด้วยการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ภายหลังการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ถูกนำมาใช้ในระบบราชการ พ.ศ. 2545 ภาครัฐควรที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพและพัฒนาผลงานตามภารกิจตามเป้าหมายรวมถึงแรงจูงใจการยอมรับนับถือยกย่องอย่างเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังเพื่อให้ผู้หญิงก้าวหน้าในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบราชการได้ภาพรวมพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุมพล นิยมพานิช เรื่องของการบริหารงานบุคลากรภาครัฐที่มีปัญหาเรื่องความก้าวหน้าของบุคลากร พบว่า หลักการจ้างงานตลอดชีวิตที่ทำให้เป็นการยากในการให้คนออก ทั้งที่คนนั้นไม่มีความสามารถในการทำงาน ทำให้เกิดคนประเภทถือโอกาส คือเป็นประเภทที่ทำงานไม่มีประสิทธิภาพ แต่กลับไม่สามารถให้ออกได้ต้องคอยจนกระทั่งถึงวันเกษียณอายุราชการขณะเดียวกันการส่งเสริมให้บุคคลมีความก้าวหน้า

ในการทำงานก็พิจารณาว่าทำงานนานไหม ถ้านานก็จะสนับสนุนให้มีความก้าวหน้า โดยสนับสนุนให้ได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น (จุมพล หนีมพานิช, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดามาศ มากพร้อม เรื่อง โอกาสความก้าวหน้าของข้าราชการสตรี: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม พบว่า โอกาสความก้าวหน้าของข้าราชการสตรีแต่ละคน มีความแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสความก้าวหน้าของข้าราชการสตรีในสำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม คือ ระดับตำแหน่งโดยผู้มีระดับตำแหน่งสูงมีโอกาสความก้าวหน้ามากกว่าผู้ที่มีระดับตำแหน่งปานกลางและมีความก้าวหน้าในตำแหน่งแตกต่างกัน (รัชดามาศ มากพร้อม, 2544)

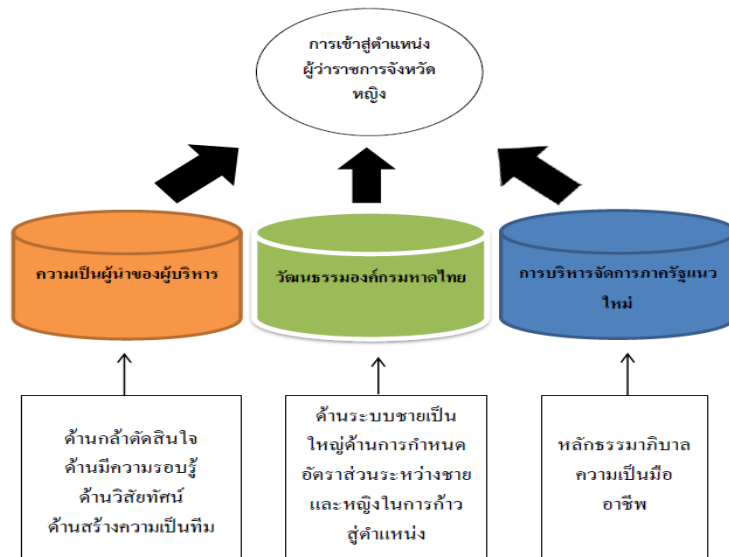
การบริหารงานแบบมืออาชีพ สำหรับกระทรวงมหาดไทยยังมีความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง ตามบริบทสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากสภาพที่เกิดขึ้นและความเป็นอยู่ในสังคมของประเทศไทยนั้นโดยเฉพาะในระบบราชการจะไม่ค่อยยอมรับในเรื่องการบริหารงานของผู้หญิง อันได้แก่ การยอมรับความสามารถ การที่จะได้รับการยกย่อง เพราะผู้หญิงที่จะรับราชการนั้นจะต้องเน้นหลักการบริหารงานแบบมืออาชีพเข้ามาจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง ให้เหมาะสมกับภาระที่จะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอีกทั้งการมุ่งผลสัมฤทธิ์ก็ควรจะให้สิทธิผู้หญิงที่มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติราชการ โดยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น การที่รัฐบาลได้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานแบบมืออาชีพ ทำให้ผู้หญิงได้รับการคัดเลือกและมีความก้าวหน้าในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมากขึ้น เพราะผู้หญิงสามารถที่จะมีหลักการบริหารงานจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง โดยเน้นประสิทธิภาพในการบริหารงาน มีจิตวิญญาณแห่งอาชีพ และยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ให้สามารถบริหารราชการในพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จและเพื่อให้ผู้หญิงดำรงอยู่ด้วยการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด พบว่า การพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด ได้แก่ เรื่องทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ของคนในสังคมในระบบชายเป็นใหญ่โดยมองว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกัน โดยลักษณะที่ผู้หญิงจะด้อยกว่าผู้ชาย อันนำไปสู่การแบ่งงานกันทำในสังคม โดยเฉพาะตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด จะต้องมีความรู้ลักษณะของความเป็นผู้นำสูง เป็นอาชีพของเพศชายเป็นหลัก และเป็นอาชีพที่ถูกครอบงำโดนเพศชาย อีกทั้งระบบภาวะผู้นำ และการมีส่วนร่วมนั้นประชาชนในพื้นที่ต่างยอมรับและเชื่อมั่นในการบริหารจัดการดูแลบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การอำนวยความสะดวกของสังคมให้ผู้ชายเป็นผู้บริหารเนื่องจากมีความกล้าชัดเจน สามารถลงพื้นที่ทูลถามการได้เป็นต้น โดยภาพรวมพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ชัย คงจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าในอาชีพและอุปสรรคในการทำงานของผู้บริหารสตรี พบว่าปัจจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าของผู้บริหารหญิงที่มีความสำคัญที่สุด เป็นเรื่องความรู้ความสามารถในการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา อายุ และความสามารถในการจัดการการทำงาน ภาวะครอบครัวตามลำดับ (อนันต์ชัย คงจันทร์, 2543) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริฉัตร ตู่คำ ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของผู้หญิงในอาชีพของผู้บริหารสตรีในองค์กรภาครัฐ พบว่า ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ การสนับสนุนขององค์กร ความสมดุล ระหว่างงานและครอบครัวทัศนคติเกี่ยวกับบทบาททางเพศ คุณลักษณะของงาน ความผูกพันในอาชีพ การรับรู้ความสามารถของตนเอง ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้หญิงในองค์กรภาครัฐในทุกประเภทและระดับตำแหน่ง (ปาริฉัตร ตู่คำ, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย ได้องค์ความรู้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรกำหนดสัดส่วนชายหญิงในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด เนื่องจาก กระทรวงมหาดไทยไม่มีการกำหนดสัดส่วนชายหญิงในการดำรงตำแหน่ง และผลจาก

วัฒนธรรมองค์กรชายเป็นใหญ่ของกระทรวงมหาดไทย ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการดำรงตำแหน่งระหว่างข้าราชการหญิงชายให้มีความเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น 2) เห็นควรให้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเนื่องจากภารกิจหน้าที่งานต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทย เช่น ด้านการปกครอง ด้านการป้องกัน ด้านการพัฒนาท้องถิ่น ที่เป็นส่วนสำคัญในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ ฉะนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงร่วมรับผิดชอบ เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญของหน่วยงาน ให้เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมอบหมายหน้าที่ควรคำนึงถึง ความเหมาะสมของบุคลิกภาพและความรู้ความสามารถเฉพาะตัวของผู้หญิงแต่ละคน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการ และภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะของผู้หญิงรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้แสดงความรู้ความสามารถให้เป็นที่ยอมรับของสังคมให้มากยิ่งขึ้น 3) ควรมีการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้หญิงและผู้ชายในการเข้าสู่ตำแหน่งข้าราชการระดับสูงในกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เห็นความแตกต่างต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2529). คู่มือการปฏิบัติงานการบริหารงานบุคคล. กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- การุณย์ สุวรรณปัทมะ. (2528). เพศกับการเข้าสู่ตำแหน่งบริหาร ศึกษาเฉพาะกรณีตำแหน่งผู้ช่วย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตรการ หล่อสุวรรณรัตน์. (2530). ปัจจัยเกื้อหนุนความก้าวหน้าของข้าราชการพลเรือนสตรีไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล หินนิพานิช. (2553). การบริหารจัดการภาครัฐใหม่ : หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปาริฉัตร ตู่คำ. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพของผู้บริหารสตรีในองค์กรภาครัฐ: การทบทวนวรรณกรรม. วารสารนักบริหาร, 33(3), 25-32.
- รัชดามาต มากพร้อม. (2544). โอกาสความก้าวหน้าของข้าราชการสตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงาน ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรุดา ชัยสุวรรณ. (2549). ปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน. วารสารศึกษาศาสตร์, 18(2), 85-98.
- สุษมา น้อยสำราญ. (2544). ปัจจัยส่งเสริมความก้าวหน้าทางอาชีพในสายงานวิศวกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาแรงงาน และสวัสดิการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนันต์ชัย คงจันทร์. (2543). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าในอาชีพ และอุปสรรคในการ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การชดใช้ค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด*

COMPENSATION IN THE EVENT OF A DELAYED TRAIN ARRIVAL

ปวีตรา ทิพย์วัฒน์

Pavitra Tipayawat

ธานี วรภัทร์

Thanee Vorapatr

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: pavitra.tip@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมาย กฏข้อบังคับและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้ค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในประเทศไทย เพื่อศึกษากฎหมาย กฏข้อบังคับและนโยบายเปรียบเทียบในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในประเทศ และเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดให้มีการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งแก่ผู้โดยสารและกำหนดให้มีหน่วยงานกลางในการตรวจสอบกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบการวิจัยทางเอกสาร การที่รถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดตามกฎหมายข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกส่งผู้โดยสารและสัมภาระของผู้โดยสารตามทางรถไฟ เล่ม 2 พ.ศ. 2469 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะของประเทศไทย และนโยบายของการรถไฟมาลายาในประเทศมาเลเซีย นั้น ผู้โดยสารมีสิทธิจะได้รับเงินค่าตัวโดยสารคืนเต็มจำนวนต่อเมื่อรถไฟมาล่าช้า 30 นาทีและผู้โดยสารยังไม่ได้โดยสารรถไฟเท่านั้น ทั้งนี้ ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานกลางในการตรวจสอบกรณีรถไฟล่าช้าอย่างชัดเจน เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างสอภตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเรื่องเสนอต่อคณะรัฐมนตรี อนึ่ง สหราชอาณาจักรและประเทศเนเธอร์แลนด์กำหนดให้บริษัทรถไฟเยียวยาค่าชดเชยแก่ผู้โดยสารโดยกำหนดเป็นร้อยละของค่าโดยสารตามสัดส่วนนาฬิกาของความล่าช้าและมีหน่วยงานตรวจสอบกรณีรถไฟล่าช้าที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขกฏข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกส่งผู้โดยสารและสัมภาระของผู้โดยสารตามทางรถไฟ เล่ม 2 พ.ศ. 2469 ดังกล่าว โดยให้ผู้โดยสารมีสิทธิได้รับค่าชดเชยเป็นร้อยละของอัตราค่าโดยสารตามสัดส่วนนาฬิกาของความล่าช้า กำหนดอำนาจของกรรมการขนส่งทางรางกรณีรถไฟล่าช้าให้ชัดเจน

* Received July 23, 2021; Revised August 8, 2021; Accepted September 10, 2021

ตลอดจนจัดให้มีการจัดตั้งกองทุน หรือให้การรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้เอาประกันภัยกรณีรถไฟล่าช้า เพื่อนำเงินปันผล ผลกำไร หรือ ค่าสินไหมทดแทน แล้วแต่กรณี ไปใช้ในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร

คำสำคัญ: ล่าช้า, การชดเชย, ค่าเสียหาย, กฎข้อบังคับ

Abstract

This research studied regulations and policies relating to compensation in Thailand and abroad analyzed as well as suggested appropriate ways to determine the civil compensation to passengers and provide central inspection agency for a delayed train in Thailand. This study is a qualitative research which was conducted through documented research. The delay of the train according to the Regulation of Passenger and Baggage Delivery along the Railway, Volume 2, B.E. 2469, which is a specific regulation in Thailand, and KTM Policy in Malaysia, passengers are entitled to receive a full refund of their fare only after the train is delayed by 30 minutes, and the passenger has not yet boarded the train. However, Thailand does not have a clearly central agency to inspect cases of train delays since the relevant laws are in the process of asking relevant agencies to bring the matter to the Cabinet. Nevertheless, UK and the Netherlands require train companies to compensate their passengers as a percentage of their fare in proportion based on minutes of delay, and there is a clear inspection agency in case of train delays. The researcher proposes an amendment of such Regulation of Passenger and Baggage Delivery along the Railway, Volume 2, B.E. 2469 by granting passengers the right to compensation in percentage of the fare in proportion based on minutes of the delay, clearly defining duties and powers of the Department of Rail Transport in case of train delays, as well as arranging for the establishment of a fund or arranging for the State Railway of Thailand to be insured in case of train delays in order to use dividends, profits or compensation, as the case may be, to indemnify passengers.

Keywords: Delay, Indemnity, Damages, Regulation

บทนำ

เมื่อก้าวถึงปัญหาด้านการให้บริการโดยสารทางรถไฟของการรถไฟแห่งประเทศไทย ปัญหาเรื่อง “รถไฟมาไม่ถึงล่าช้า” เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน อันก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆที่ตามมา ในด้านการเยียวยาความเสียหายในเชิงตัวเงินให้กับผู้โดยสาร และปัญหาเรื่องการขาดหน่วยงานกลางอื่นๆที่เข้ามาตรวจสอบเรื่องดังกล่าว เมื่อรถไฟมาถึงสถานีไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด โดยที่มีเวลากำหนดตามตารางการเดินรถไว้แน่ชัดแล้ว ทำให้ผู้ที่โดยสารเสียเวลาเพิ่มขึ้น รวมถึงได้รับความเสียหายอื่นๆ อาทิ เกิดความเสียหายทางธุรกิจ ไปทำงานไม่ทันเวลา พลาดการประชุมที่สำคัญ พลาดการสัมภาษณ์งาน พลาดการเดินทางต่ออื่นๆที่เวลาใกล้เคียงกับเวลาที่รถไฟขบวนนั้นๆมาถึง เมื่อความเสียหายดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้น ผู้โดยสารซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในการให้บริการเดินทางโดยสารรถไฟ ย่อมต้องได้รับการชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งคืน

กฎหมายและกฎเกณฑ์ของประเทศไทยที่มีอยู่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งในกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดของประเทศไทยนั้น ได้แก่ “กฎข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกส่งผู้โดยสารและสัมภาระของผู้โดยสารตามทางรถไฟ เล่ม 2 พ.ศ. 2469” ข้อ 24 (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2556) มีปัญหาอยู่บางประการ กล่าวคือ ผู้โดยสารที่จะขอคืนเงินได้นั้น ต้องเลือกที่จะไม่ขึ้นรถไฟขบวนดังกล่าวเลย หากผู้โดยสารได้ใช้บริการรถไฟขบวนที่ล่าช้าดังกล่าวแล้ว ผู้โดยสารจะไม่ได้เงินคืน ทั้งนี้ ผู้โดยสารจะได้รับเงินคืนก็ต่อเมื่อรถไฟขบวนนั้น ๆ ต้องมาถึงล่าช้าเกินกว่า 30 นาที และผู้โดยสารไม่ได้ใช้บริการรถไฟขบวนดังกล่าว นอกจากนั้น ปัจจุบันนี้ ไม่มีหน่วยงานกลางที่ชัดเจนที่จะตรวจสอบกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด ในต่างประเทศ มีกำหนดกฎเกณฑ์และกฎหมายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้า โดยมีการกำหนดให้ผู้โดยสารนั้นมีสิทธิได้รับค่าชดเชยเป็นร้อยละของอัตราค่าโดยสารตามสัดส่วนนาฬิกาของความล่าช้า หากผู้โดยสารยังคงไม่พอใจกับการให้บริการของการรถไฟ ผู้โดยสารสามารถร้องเรียนไปยังผู้ตรวจการรถไฟ (Rail/ Public Transport Ombudsman) ได้

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การรถไฟแห่งประเทศไทยควรแก้ไขปัญหาเรื่องความล่าช้าของขบวนรถไฟอันส่งผลกระทบต่อผู้โดยสารรถไฟโดยตรง รวมทั้งแก้ไขกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายในกรณีรถไฟล่าช้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎเกณฑ์ กฎข้อบังคับและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากฎเกณฑ์ กฎข้อบังคับและนโยบายเปรียบเทียบในเรื่องการชดเชยค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในต่างประเทศ

3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดให้มีการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งแก่ผู้โดยสารและกำหนดให้มีหน่วยงานกลางในการตรวจสอบกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบการวิจัยทางเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูล ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้แก่ ตำบทยกกฎหมาย หนังสือกฎหมาย รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากแหล่งข้อมูลออนไลน์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้ได้ข้อสรุป และแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย

ผลการวิจัย

1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้ค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดได้แก่ หลักกฎหมายลักษณะหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหลักกฎหมายตามกฎหมายข้อบังคับของการรถไฟแห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกฎหมายข้อบังคับของการรถไฟแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกฎหมายบทเฉพาะกำหนดไว้แล้ว จึงต้องบังคับตามกฎหมายบทเฉพาะก่อนบทกฎหมายทั่วไป

1.1 กฎหมายลักษณะหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 วางหลักว่า “เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้” กรณีตามมาตราดังกล่าวเป็นกรณีที่ลูกหนี้ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่ 1) การไม่ชำระหนี้เลย หรือ 2) การชำระหนี้ไม่ถูกต้องตามสมควร หรือ “การชำระหนี้ล่าช้า” ซึ่งเป็นกรณีชำระหนี้ไม่ถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ อันจะต้องไปคำนวณค่าสินไหมทดแทนกันต่อไปตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 222

การที่ผู้โดยสารซื้อตั๋วรถไฟในการเดินทางเป็นการก่อหนี้ระหว่างผู้โดยสารและการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยผู้โดยสารมีหน้าที่ต้องชำระเงินค่าตั๋วรถไฟ ส่วนการรถไฟแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ต้องชำระหนี้โดยการให้บริการการเดินทางทางรถไฟแก่ผู้โดยสารอย่างตรงเวลา เมื่อถึงกำหนดเวลาเดินทางตามตั๋ว อันเป็นการถึงกำหนดชำระหนี้ในการให้บริการการเดินทาง หากรถไฟยังไม่มาถึงชานชาลาพร้อมที่จะออกเดินทางในเวลาที่กำหนด การที่การรถไฟให้บริการล่าช้านั้น เป็น “การชำระหนี้ล่าช้า” อันเป็นการชำระหนี้ไม่ถูกต้องตามความ

ประสงค์แห่งหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 ผู้โดยสารซึ่งเป็นเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเอา ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้น

1.2 กฎหมายเฉพาะตามกฎหมายข้อบังคับของการรถไฟแห่งประเทศไทย

ในเรื่องรถไฟมาถึงล่าช้าในประเทศไทยนั้น ได้มี “กฎข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกส่งผู้โดยสารและสัมภาระของผู้โดยสารตามทางรถไฟ เล่ม 2 พ.ศ. 2469” วางหลักเป็นกฎหมายเฉพาะ จึงต้องบังคับใช้กฎข้อบังคับดังกล่าวก่อนกฎหมายบททั่วไป

ปัจจุบันนี้ มีกฎข้อบังคับฯ ข้อ 24 ที่รองรับสิทธิของผู้โดยสารที่จะได้รับเงินชดเชยค่าเสียหายกรณีล่าช้า ความว่า “24. มีเหตุจำเป็นต้องการงดใช้ตัวหรือไม่มีที่นั่งโดยสารตามตัว (487 ลว.060830 เริ่ม 011030) ผู้โดยสารที่ซื้อตัวโดยสารโดยระบุวันที่ เดือน ปี และขบวนรถหรือได้สำรองที่นั่งไว้แล้ว แต่มีเหตุจำเป็นต้องการงดใช้ตัวนั้น อันเนื่องมาจากขบวนรถที่จะเดินทางตามตัวล่าช้ากว่ากำหนดที่ได้ประกาศไว้ในตารางการเดินรถเกินกว่า 30 นาที หรือด้วยเหตุซึ่งไม่ใช่เป็นความบกพร่อง ของผู้โดยสารเอง หรือด้วยสาเหตุเพราะไม่มีที่นั่งตามชั้นในตัวหรือเพราะรถแน่นขึ้นโดยสารไม่ได้ หรือเพราะความบกพร่องของการรถไฟฯ หรือได้ใช้ตัวแต่ไม่ตรงตามชั้นที่นั่งในตัว ผู้โดยสารนั้นมีสิทธิขอคืนเงินค่าตัวโดยสาร และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือขอเลื่อนขบวนเดินทางได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมการคืนและเลื่อน...”

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎข้อบังคับข้อ 24 ดังกล่าว มีเงื่อนไขการจ่ายเงินให้แก่ผู้โดยสารดังนี้ 1) ผู้โดยสารต้องเลือกที่จะไม่ขึ้นรถไฟขบวนดังกล่าวเลย หากผู้โดยสารได้ใช้บริการรถไฟขบวนที่ล่าช้าดังกล่าว ผู้โดยสารจะไม่ได้รับเงินคืน 2) รถไฟขบวนนั้น ๆ ต้องมาถึงล่าช้าเกินกว่า 30 นาที 3) ผู้โดยสารที่ไม่ได้ใช้บริการนั้น ๆ จะได้รับเงินคืนเต็มจำนวนโดยติดต่อที่สถานี

ตัวอย่างเช่น ผู้ที่จะโดยสารรถไฟซื้อตัวรถไฟที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อโดยสารรถไฟในเวลา 18.00 น. ปรากฏว่าเวลา 18.31 น. รถไฟก็ยังไม่มาถึงชานชาลา หากผู้โดยสารเปลี่ยนใจจะไม่เดินทางไปกับรถไฟขบวนดังกล่าวแล้ว ผู้โดยสารติดต่อขอรับเงินค่าตัวโดยสารคืนที่สถานีรถไฟนั้นได้ ทั้งนี้ผู้โดยสารจะต้องไม่ใช้บริการรถไฟคันดังกล่าวเมื่อรถไฟขบวนนั้นมาถึงอีก หากผู้โดยสารได้โดยสารกับรถไฟขบวนดังกล่าวไปแล้ว ผู้โดยสารจะไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย

ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อบังคับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีข้อบกพร่อง กล่าวคือ ผู้โดยสารที่จะขอคืนเงินได้นั้น ต้องเลือกที่จะไม่ขึ้นรถไฟขบวนดังกล่าวเลย และรถไฟขบวนนั้น ๆ ต้องมาถึงล่าช้าเกินกว่า 30 นาที กฎข้อบังคับฯ ดังกล่าวจึงไม่ครอบคลุมการเยียวยาความเสียหายกรณีที่ผู้โดยสารได้ใช้บริการรถไฟแล้วและรถไฟถึงจุดหมายปลายทางล่าช้ากว่ากำหนด

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่รถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด

กรมการขนส่งทางรางมีหน้าที่กำกับดูแลระบบขนส่งทางรางทั่วประเทศให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงการเสนอแนะนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานการกำกับดูแลกิจการขนส่งทางรางให้เป็นมาตรฐาน นอกจากนี้ กรมการขนส่งทางรางยังกำกับดูแลในส่วนของการกำหนดค่าโดยสารที่เป็นธรรม กำหนดบทลงโทษกรณีบริษัทเดินรถกระทำความผิดจนส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ใช้บริการ หรือการกำหนดมาตรการชดเชยแก่ผู้โดยสารกรณีรถไฟล่าช้า อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ กรมการขนส่งทางรางยังมิได้มีบทบาทในการตรวจสอบดูแลความล่าช้าของรถไฟอย่างชัดเจน โดยที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเรื่องเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อไม่มีหน่วยงานอื่นเข้ามาตรวจสอบการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้โดยสาร โดยมีเพียงการรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด อาจก่อให้เกิดปัญหาการผูกขาดอำนาจและขาดหน่วยงานตรวจสอบและกำกับดูแลการให้บริการทางรถไฟ ผู้โดยสารรถไฟจึงไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การชดเชยค่าเสียหายให้แกผู้โดยสาร

3. การเปรียบเทียบกฎหมายในต่างประเทศ

บทความนี้จะเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยค่าเสียหายกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดของ สหราชอาณาจักร ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศมาเลเซีย กับกฎหมายของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

3.1 สหราชอาณาจักร

ในสหราชอาณาจักรมีรถไฟหลายบริษัท ซึ่งแต่ละบริษัทก็มีกฎหมายที่ระบุถึงการชดเชยค่าเสียหายกรณีรถไฟล่าช้าแตกต่างกัน บทความนี้จะนำเสนอตัวอย่างกฎบัตรผู้โดยสารของบริษัทรถไฟ Southeastern และการตรวจสอบกรณีที่รถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดของสหราชอาณาจักร ดังนี้

3.1.1 กฎบัตรผู้โดยสาร (Passenger Charter) ของบริษัทรถไฟ Southeastern

Southeastern จะจ่ายคืนเมื่อรถไฟล่าช้า 15 นาทีหรือมากกว่านั้นขึ้นไป ถ้ารถไฟล่าช้า 15 นาทีหรือมากกว่านั้น โดยจะมีการแสดงแผนการจ่ายเงินคืนกรณีล่าช้าบนโปสเตอร์และช่องทางออนไลน์ ทั้งนี้ แม้ผู้โดยสารโดยสารรถไฟไปแล้วแต่รถไฟไปถึงจุดหมายปลายทางล่าช้ากว่าเวลาที่กำหนด 15 นาที ผู้โดยสารก็ยังคงได้รับการชดเชยค่าเสียหาย

ตารางที่ 1 แสดงวิธีการคำนวณค่าชดเชยกรณีรถไฟของบริษัทรถไฟ Southeastern ค่าเช่า

ประเภทตัว	ลำช้า 15 ถึง 29 นาที	ลำช้า 30 ถึง 59 นาที	ลำช้า 60 ถึง 119 นาที	ลำช้า 120 นาทีหรือมากกว่า
ตัวเดียว (Single)	ร้อยละ 25 ของราคาตัว	ร้อยละ 50 ของราคาตัว	ร้อยละ 100 ของราคาตัว	ร้อยละ 100 ของราคาตัว
ตัวไป-กลับ (Return)	ร้อยละ 12.5 ของราคาตัว	ร้อยละ 25 ของราคาตัว	ร้อยละ 50 ของราคาตัว	ร้อยละ 100 ของราคาตัว
ตัวฤดูกาล	ร้อยละ 25 ของราคาตัว	ร้อยละ 50 ของราคาตัว	ร้อยละ 100 ของราคาตัว	อัตราเดียวกับตัวไป-กลับ (Return)

3.1.2 การตรวจสอบกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดของสหราชอาณาจักร

ผู้ตรวจสอบกรณีรถไฟในสหราชอาณาจักรล่าช้ากว่ากำหนด ได้แก่ Rail/ Public Transport Ombudsman หรือ ผู้ตรวจการรถไฟ ผู้ตรวจการรถไฟเป็นผู้ให้บริการที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายและเป็นอิสระ ซึ่งจะเป็นผู้ทำการสอบสวนข้อเรียกร้องเกี่ยวกับบริษัทรถไฟ ผู้ดำเนินการรถไฟในสหราชอาณาจักรทั้งหมดซึ่งมีสัญญาแฟรนไชส์กับกรมการขนส่งต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ตรวจการรถไฟ หากผู้โดยสารไม่พอใจกับการให้บริการของรถไฟ หรือผู้โดยสารไม่ได้รับการติดต่อใดๆจากบริษัทรถไฟเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนของผู้โดยสารภายใน 40 วันทำการ ผู้โดยสารสามารถส่งเรื่องร้องเรียนของผู้โดยสารไปยังผู้ตรวจการรถไฟ

3.2 ประเทศเนเธอร์แลนด์

ในประเทศเนเธอร์แลนด์มีรถไฟหลายบริษัท ซึ่งแต่ละบริษัทมีกฎเกณฑ์ที่ระบุถึงการชดเชยค่าเสียหายกรณีรถไฟล่าช้าแตกต่างกัน บทความนี้จะนำเสนอตัวอย่างแผนการชดเชยเงินคืนของรถไฟบริษัท NS และการตรวจสอบกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดประเทศเนเธอร์แลนด์ ดังนี้

3.2.1 แผนการชดเชยเงินคืนของรถไฟบริษัท NS

การชดเชยเงินคืนเมื่อรถไฟบริษัท NS ล่าช้า นั้น แผนการชดเชยเงินคืนของรถไฟบริษัท NS เรียกว่า Geld Terug bij Vertraging (GtbV) ในกรณีที่ล่าช้า 30 นาทีหรือมากกว่า จะได้รับชดเชยเงินคืนร้อยละ 50 ของราคาตัวรถไฟ (เที่ยวเดียว) ในกรณีที่ล่าช้า 1 ชั่วโมง จะได้รับชดเชยเงินคืนเต็มจำนวนสำหรับตัวเที่ยวเดียว ถ้าผู้โดยสารเดินทางด้วยตัวฤดูกาล ผู้โดยสารจะได้รับชดเชยเงินคืนค่าสมัครงบางส่วน ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายเสริม เช่น ตัวสำหรับรถจักรยานหรือสุนัขจะได้รับการชดเชยเงินคืนเช่นกัน

3.2.2 การตรวจสอบกรณีที่รถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดของประเทศเนเธอร์แลนด์

หากผู้โดยสารเห็นว่าในการจัดการข้อร้องเรียนของผู้โดยสารนั้น ผู้ปฏิบัติงานไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด ผู้โดยสารสามารถร้องเรียนไปยัง กองตรวจสิ่งแวดล้อม และการขนส่งของมนุษย์ (Human Environment and Transport Inspectorate (ILT) นอกจากนี้ผู้โดยสารยังสามารถร้องเรียนไปยังผู้ตรวจการขนส่งสาธารณะ (Public Transport Ombudsman) ได้

3.3 ประเทศมาเลเซีย

การรถไฟมาเลเซีย (KTM) อยู่ในรูปแบบรัฐวิสาหกิจเช่นเดียวกับประเทศไทย นโยบายการคืนค่าโดยสารของรถไฟ KTM Komuter กรณีรถไฟล่าช้า นั้น KTM Komuter จะคืนเงินให้ผู้โดยสารเต็มจำนวนหากรถไฟล่าช้าเกิน 30 นาทีโดยผู้โดยสารมีตัวเลือกในการเปลี่ยนการเดินทางครั้งเดียวหรือคืนตัวเต็มจำนวนภายใน 24 ชั่วโมงที่สถานี KTM Komuter ใดก็ได้

รถไฟ KTM Komuter ของประเทศมาเลเซีย นั้น หากรถไฟล่าช้าเกิน 30 นาทีจะคืนเงินให้ผู้โดยสารเต็มจำนวน ดังนั้น การคืนเงินกรณีรถไฟล่าช้าของประเทศมาเลเซีย จึงเป็นการคืนเงินเต็มจำนวน หากล่าช้าเกิน 30 นาทีดังเช่นประเทศไทย

สำหรับสหราชอาณาจักร หากเป็นบริษัทรถไฟ Southeastern ถ้าผู้โดยสารไปถึงจุดหมายปลายทางช้าไป 15 นาทีหรือมากกว่า ผู้โดยสารจะได้รับค่าชดเชยเป็น “ร้อยละของอัตราค่าโดยสาร” โดยขึ้นอยู่กับจำนวนนาทีที่ล่าช้า ทั้งนี้ แม้ผู้โดยสารได้โดยสารรถไฟไปแล้ว แต่ถึงจุดหมายปลายทางล่าช้าไป 15 นาทีหรือมากกว่า ผู้โดยสารก็ยังคงได้รับค่าชดเชย ต่างจากประเทศไทยที่ผู้โดยสารต้องไม่โดยสารรถไฟ และรถไฟต้องล่าช้าเกินกว่า 30 นาทีเท่านั้น ผู้โดยสารจึงจะได้รับเงินคืน

สำหรับประเทศเนเธอร์แลนด์ การชดเชยเงินคืนเป็นไปตามสัดส่วนของความล่าช้าเช่นกัน โดยผู้โดยสารได้รับค่าชดเชยเป็น “ร้อยละของอัตราค่าโดยสาร” โดยขึ้นอยู่กับจำนวนนาทีที่ล่าช้า ทั้งนี้ อัตราการชดเชยเงินคืนขึ้นอยู่กับแต่ละบริษัทรถไฟ หากเป็นบริษัทรถไฟ NS ในกรณีที่ล่าช้า 30 นาทีหรือมากกว่า จะได้รับชดเชยเงินคืนร้อยละ 50 ของราคาตั๋วรถไฟ (ประเภทเที่ยวเดียว) ในกรณีที่ล่าช้า 1 ชั่วโมง จะได้รับชดเชยเงินคืนเต็มจำนวนสำหรับตัวเที่ยวเดียว

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบกรณีรถไฟล่าช้าในประเทศไทยและต่างประเทศ

เรื่อง	ประเทศไทย	สหราชอาณาจักร	ประเทศเนเธอร์แลนด์	ประเทศมาเลเซีย
1. ระยะเวลาล่าช้าที่จะได้รับการเยียวยา	30 นาที	ขึ้นอยู่กับแต่ละบริษัทรถไฟ	ขึ้นอยู่กับแต่ละบริษัทรถไฟ	30 นาที

เรื่อง	ประเทศไทย	สหราชอาณาจักร	ประเทศ เนเธอร์แลนด์	ประเทศ มาเลเซีย
2. การคืนเงินค่า โดยสารกรณี ล่าช้า	คืนเฉพาะกรณี ไม่ได้ขึ้นรถไฟ	คืนเป็นอัตราร้อยละ ของราคาตั๋วโดยสาร โดยเทียบกับจำนวน นาฬิกาที่ล่าช้า	คืนเป็นอัตราร้อยละ ของราคาตั๋วโดยสาร โดยเทียบกับจำนวน นาฬิกาที่ล่าช้า	คืนเฉพาะ กรณีไม่ได้ขึ้น รถไฟ
3. ผู้ตรวจสอบ อื่นกรณีรถไฟ มาถึงล่าช้า	ยังไม่มีแน่ชัด	ผู้ตรวจการรถไฟ	ผู้ตรวจการขนส่ง สาธารณะ	ไม่ระบุ

อภิปรายผล

1. การชดเชยค่าเสียหาย

การชำระหนี้ไม่ถูกต้องตามสมควร หรือ “การชำระหนี้ล่าช้า” เป็นกรณีชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 อันจะต้องไปคำนวณ ค่าสินไหมทดแทนกันต่อไปตาม มาตรา 222 (พลวิชย์ พันธุ์ คำเกิด, 2562) และการที่การรถไฟให้บริการล่าช้านั้น เป็น “การชำระหนี้ล่าช้า” อันเป็นการชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์แห่งหนี้ ตาม มาตรา 215 (ศันสน์รณ์ (จำปี) โสทธิพันธุ์, 2555) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกฎข้อบังคับของการรถไฟแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกฎหมายบทเฉพาะกำหนดไว้แล้ว จึงต้องบังคับตามกฎหมายบทเฉพาะก่อนบทกฎหมายทั่วไป

การกำหนดวิธีการชดเชยค่าเสียหายของประเทศไทยนั้น เห็นควรนำกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้ จากผลการวิจัยเห็นได้ว่า ในประเทศไทย ผู้โดยสารจะได้เงินต่อเมื่อไม่ได้รับการบริการโดยสารเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้โดยสารอาจมีความประสงค์ให้การรถไฟแห่งประเทศไทยชำระหนี้ด้วยการให้บริการรถไฟใช้บริการรถไฟดั้งเดิมและชดเชยด้วยการชดเชยค่าเสียหายในส่วนที่ไปถึงจุดหมายปลายทางล่าช้า (Rijden de Treinen, 2021); (NS., 2021)

ฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นควรปรับปรุงแก้ไขกฎข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกส่งผู้โดยสารและสัมภาระฯ เล่ม 2 พ.ศ.2469 ของประเทศไทย ให้เยียวาค่าชดเชยแก่ผู้โดยสารโดยกำหนดเป็นร้อยละของค่าโดยสาร ตามสัดส่วนนาฬิกาของความล่าช้า ดังเช่นสหราชอาณาจักรและประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อรองรับสิทธิการเยียวยาความเสียหายกรณีผู้โดยสารได้ใช้บริการรถไฟแล้วและรถไฟถึงจุดหมายปลายทางล่าช้ากว่ากำหนด

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่รถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด

ประเทศไทยในปัจจุบัน ในทางปฏิบัติ กรมการขนส่งทางราง (กรมการขนส่งทางราง, 2562); (ข่าวสดออนไลน์, 2562) ยังมีได้มีบทบาทในการตรวจสอบดูแลความล่าช้าของรถไฟ

อย่างเต็มที่ โดยที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนเสนอไปยัง คณะรัฐมนตรี

สำหรับสหราชอาณาจักรนั้น ผู้ตรวจสอบได้แก่ Rail/ Public Transport Ombudsman หรือ ผู้ตรวจการรถไฟ (Consumer Rights, 2021) ส่วนในประเทศ เนเธอร์แลนด์ ผู้โดยสารสามารถร้องเรียนไปยัง กองตรวจสิ่งแวดล้อมและการขนส่งของมนุษย์ (Human Environment and Transport Inspectorate (ILT) และผู้ตรวจการขนส่งสาธารณะ (Public Transport Ombudsman) ได้ (Arriva, N. L., 2021); (Zulzaha, F., 2011); (Southeastern, 2021)

ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรมีหน่วยงานที่เป็นกลางและเป็นอิสระ ในการตรวจสอบ ความล่าช้าของรถไฟ ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลเรื่องความล่าช้าของรถไฟไทยอย่าง ชัดเจน รวมทั้งกำหนดมาตรการชดเชยแก่ผู้โดยสารกรณีรถไฟล่าช้าอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) การชดใช้ค่าเสียหาย ประเทศไทยและประเทศมาเลเซียนั้น ผู้โดยสารจะได้เงินค่า ตัวโดยสารคืนเต็มจำนวนต่อเมื่อรถไฟมาล่าช้า 30 นาทีและผู้โดยสารยังไม่ได้ขึ้นรถไฟเท่านั้น หากผู้โดยสารขึ้นรถไฟขบวนดังกล่าวแล้ว ผู้โดยสารจะไม่ได้รับค่าชดเชยแต่อย่างใด ต่างจาก สหราชอาณาจักร และประเทศเนเธอร์แลนด์ที่กำหนดให้บริษัทรถไฟเยียวยาค่าชดเชยแก่ ผู้โดยสารโดยกำหนดเป็นร้อยละของค่าโดยสารตามสัดส่วนนาฬิกาของความล่าช้า แม้ผู้โดยสารจะ ได้โดยสารรถไฟไปแล้วก็ตาม 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด ประเทศไทยควรมีหน่วยงานที่เป็นกลางและเป็นอิสระ ในการตรวจสอบความล่าช้าของรถไฟ ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลเรื่องความล่าช้าของรถไฟไทยอย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนด มาตรการชดเชยแก่ผู้โดยสารกรณีรถไฟล่าช้าอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อเยียวยาความเสียหาย ของผู้โดยสารที่ต้องเสียเวลานานขึ้นและอาจได้รับความเสียหายอื่นๆ ป้องกันการผูกขาดอำนาจ โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย รวมทั้งเพื่อปรับปรุงการรถไฟแห่งประเทศไทยให้เป็นการ เดินทางที่สะดวก ประหยัด และตรงเวลาแก่ประชาชนทั่วไปกรมการขนส่งทางราง ควรกำหนด มาตรการอันเป็นบทลงโทษแก่การรถไฟแห่งประเทศไทยกรณีรถไฟมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดอย่าง ชัดเจน เช่น กำหนดให้การรถไฟแห่งประเทศไทยชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้โดยสาร ที่ได้โดยสาร รถไฟในขบวนที่ล่าช้าไปแล้ว เป็นต้น เพื่อผลักดันให้การให้บริการรถไฟของการรถไฟแห่งประเทศไทย มีความตรงต่อเวลามากขึ้นและเพื่อลดความเสียหายต่อผู้โดยสารที่อาจเกิดขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ 1) เสนอให้แก้ไขกฎข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกผู้โดยสารและสัมภาระ ของผู้โดยสาร เล่ม 2 พ.ศ. 2469 ข้อ 24 จากเดิมที่ว่า “24. มีเหตุจำเป็นต้องการงดใช้ตัวหรือไม่ มีที่นั่งโดยสารตามตัว ผู้โดยสารที่ซื้อตัวโดยระบุวันที่ เดือน ปี และขบวนรถหรือได้สำรองที่นั่ง

ไว้แล้ว แต่มีเหตุจำเป็นต้องงดใช้ตัวนั้น อันเนื่องมาจากขบวนรถที่จะเดินทางตามตัวล่าช้ากว่ากำหนดที่ได้ประกาศไว้ในตารางการเดินรถเกินกว่า 30 นาที ... ผู้โดยสารนั้นมีสิทธิขอคืนเงินค่าตัวโดยสาร และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ทั้งหมด หรือบางส่วน หรือขอเลื่อนขบวนเดินทางได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมการคืนและเลื่อน” เป็นต้น “24 มีเหตุจำเป็นต้องการงดใช้ตัวหรือไม่ที่นิ่งโดยสารตามตัว ผู้โดยสารที่ซื้อตัวโดยระบุวันที่ เดือน ปี และขบวนรถหรือได้สำรองที่นั่งไว้แล้ว แต่มีเหตุจำเป็นต้องงดใช้ตัวนั้น อันเนื่องมาจากขบวนรถที่จะเดินทางตามตัวล่าช้ากว่ากำหนดที่ได้ประกาศไว้ในตารางการเดินรถเกินกว่า 15 นาที ... ผู้โดยสารนั้นมีสิทธิขอคืนเงินค่าตัวโดยสารและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ทั้งหมด หรือบางส่วน หรือขอเลื่อนขบวนเดินทางได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมการคืนและเลื่อน ในกรณีที่ขบวนรถที่ผู้โดยสารได้เดินทางแล้วตามตัวล่าช้ากว่ากำหนดที่ได้ประกาศไว้ในตารางการเดินรถเกินกว่า 15 นาที ... ผู้โดยสารนั้นมีสิทธิได้รับค่าชดเชยเป็นร้อยละของอัตราค่าโดยสาร ตามสัดส่วนนาทียของความล่าช้า ทั้งนี้ค่าชดเชยเป็นร้อยละของอัตราค่าโดยสาร ตามสัดส่วนนาทียของความล่าช้าเป็นไปตามตารางค่าชดเชยที่การรถไฟแห่งประเทศไทยกำหนด”การเพิ่มข้อความในวรรคสองดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ผู้โดยสารที่ได้ใช้บริการรถไฟขบวนที่ล่าช้าไปแล้วได้รับค่าชดเชยเช่นเดียวกัน และการแก้ไขจำนวนนาทียที่ล่าช้าจากเดิม 30 นาทีเป็น 15 นาที เนื่องจากจากการศึกษาตัวอย่างสหราชอาณาจักรข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าระยะเวลา 15 นาทีเป็นเวลาที่เหมาะสมที่ผู้โดยสารควรจะได้รับค่าชดเชยกรณีรถไฟล่าช้า และระยะเวลา 30 นาทีที่กำหนดไว้เดิมนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้โดยสารอย่างมากในกรณีที่ผู้โดยสารมีความจำเป็นเร่งด่วนในการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรณีรถไฟล่าช้า 2.1) กำหนดหน้าที่และขอบอำนาจของหน่วยงานตรวจสอบกรณีรถไฟล่าช้าให้ชัดเจน กำหนดให้กรมการขนส่งทางรางมีมาตรการอันเป็นบทลงโทษแก่การรถไฟแห่งประเทศไทยกรณีรถไฟล่าช้าอย่างชัดเจน 2.2) จัดให้มีการจัดตั้งกองทุน หรือให้การรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้เอาประกันภัยกรณีรถไฟล่าช้า เพื่อใช้ในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร เนื่องจากการรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นรูปแบบรัฐวิสาหกิจ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้โดยสารกรณีรถไฟมาถึงล่าช้า ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางในการจัดให้มีเงินเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร ดังนี้ 2.2.1) ให้การรถไฟแห่งประเทศไทยจัดให้มีการจัดตั้งกองทุนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวขึ้นมา เพื่อนำเงินปันผลและผลกำไรที่อาจมีขึ้นจากการจัดตั้งกองทุนไปจ่ายแก่ผู้โดยสารที่ได้รับความเสียหายจากการรถไฟมาถึงล่าช้า และหรือ 2.2.2) ให้การรถไฟแห่งประเทศไทยทำสัญญาประกันภัย โดยเป็นผู้เอาประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการที่รถไฟล่าช้า บริษัทประกันภัยนั้น ๆ จะเป็นตัวกลางในการจ่าย ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้โดยสาร

เอกสารอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางราง. (2562). หน้าที่รับผิดชอบ. เรียกใช้เมื่อ 7 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.drt.go.th/responsibility>
- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2556). กฎข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการบรรทุกผู้โดยสารและสัมภาระฯ เล่ม 2 พ.ศ. 2469. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.railway.co.th/assetsBackend/images/ckNewsImg/files/24692.pdf>
- ข่าวสดออนไลน์. (2562). สนข. ลั่นตั้งกรมรางเม.ย. นี้ กำหนดบทลงโทษผู้ประกอบการ-มาตรการขูดเซย รถไฟล่าช้า. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_2154683
- พลวิทยุ พันธุ์คำเกิด. (2562). คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะนิติกรรมและหนี้ภาคนิติกรรม-สัญญาและระบบพื้นฐานแห่งการบังคับชำระหนี้. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิง จำกัด.
- ศันนกรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์. (2555). คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- Arriva, N. L. (2021). Travel rules and terms of service. Retrieved July 17, 2021, from [https://www.arriva.nl/consumers/service-contact/travel-Consumer Rights](https://www.arriva.nl/consumers/service-contact/travel-Consumer-Rights). (2021). Can I claim compensation for train delays and cancellations? Retrieved July 21, 2021, from <https://www.which.co.uk/consumer-rights/advice/can-i-get-compensation-for-train-delays-and-cancellations>
- NS. (2021). Refunds for delays. Retrieved July 18, 2021, from <https://www.ns.nl/en/customer-service/refunds/refunds-for-delays-on-a-domestic-route.html>
- Rijden de Treinen. (2021). Compensation for delays and cancellations. Retrieved July 17, 2021, from <https://www.rijdendetreinen.nl/en/information/passenger-rights-train>
- Southeastern. (2021). Passenger charter. Retrieved July 17, 2021, from <https://www.southeasternrailway.co.uk/about-us/our-policies>
- Zulzaha, F. (2011). Full refund if KTM Komuter trains delayed by more than 30 mins. Retrieved July 18, 2021, from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2011/10/17/full-refund-if-ktm-komuter-trains-delayed-by-more-than-30-mins>

รูปแบบการจัดกิจกรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา
แบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)*
THE MODEL OF BUDDHIST TRADITIONAL ACTIVITIES ARRANGEMENT
BASED ON NEW NORMAL SITUATION

พระอนุสรณ์ กิตติวนโณ

Phra Anusorn Kittiwanno

พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ

Phramaha Sittichai Jayasitdi

อภิชา สุขจีน

Aphicha Sukjeen

ธาดา เจริญกุล

Thada Charoenkusol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: praanusorn-2029@hotmail.com

บทคัดย่อ

ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ไม่มีท่าทีว่าจะลดลง ประกอบกับการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐที่ว่าการตรวจพบผู้ติดเชื้อเป็นรายวันในแต่ละจังหวัด โรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในปัจจุบันของคนทั่วไป แม้แต่พระสงฆ์ และสามเณรก็ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลกระทบในด้านวิถีชีวิตที่ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอดีต คือ การทำบุญในกิจกรรมและประเพณีต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญเนื่องในงานมงคลและอวมงคล ต่างก็ต้องยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบการควบคุมโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากทางกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด โดยการนำเอารูปแบบการทำบุญแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ของประชาชนในปัจจุบันที่ต้องการสวมหน้ากากอนามัยอยู่ตลอดเวลา การเว้นระยะห่างทางสังคมในการประกอบกิจกรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและเฝ้าต่อประโยชน์ให้กับพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในการประกอบกิจทางพระพุทธศาสนา เช่น งานบรรพชาอุปสมบท การทำบุญตักบาตร การเวียน

* Received July 28, 2021; Revised September 15, 2021; Accepted January 26, 2022

เทียนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญในงานศพ การทำบุญถวายผ้าป่า/กฐิน/ผ้าอาบน้ำฝน ภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่จะต้องมีความปลอดภัย บทความนี้จึงมุ่งเน้นที่จะนำเสนอในรูปแบบของการจัดกิจกรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบัน หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า การดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่ประมาทนั่นเอง

คำสำคัญ : กิจกรรมและประเพณี, พระพุทธศาสนา, แบบฐานวิถีชีวิตใหม่

Abstract

Due to the global pandemic of coronavirus (COVID-19) and the public relation of government organization coronavirus (COVID-19) in terms of the increase of confirmed coronavirus (COVID-19) cases of each province, it has negatively affected many people, especially, Buddhist monks. It has also impacted negatively the way of life, inherited from the past generations. For example, in order to participate in making merit and both auspicious and inauspicious ceremonies, people have to follow hygiene measures of Ministry of Public Health to prevent the spread of coronavirus (COVID-19). Currently, New Normal merit making and other religious activities places important on social distancing. People have to continue wearing face masks during religious ceremonies, such as Buddhist ordination, ceremony for new house, funeral, and merit-making of offering robes, Kathin, and robes for the rains. This article therefore focuses on presenting the forms of organizing Buddhist activities based on “New Normal” or “Avoid recklessness in life” in Buddhism, in order to meet coronavirus (COVID-19) preventative measures.

Keywords: Activities and traditions, Buddhism, New normal life.

บทนำ

โรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เริ่มแพร่เข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่ต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 โดยผู้เดินทางท่องเที่ยวชาวจีนจากเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน พร้อมกับมีการแพร่เชื้ออย่างรวดเร็วไปยังประเทศต่าง ๆ ในทุกภูมิภาค ผ่านผู้เดินทางจากประเทศจีนและประเทศอื่น ๆ ที่มีรายงานการแพร่เชื้อในประเทศ ในปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกกำลังพยายามอย่างเต็มที่เพื่อเฝ้าระวังป้องกันการนำเข้าจากประเทศกลุ่มเสี่ยง และควบคุม

การระบาดในประเทศมาตลอด (กรมสุขภาพจิต, 2563 (ก)) วิกฤตดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อคนทั้งโลกทั้งในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างไม่เคยมีมาก่อน นอกจากความรุนแรงของการแพร่ระบาดของโรคแล้ว ยังมีช่องทางการแพร่กระจายเชื้ออย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดทั้งความตระหนักทั้งในสถานการณ์ของโรคข้อมูลเกี่ยวกับของโรค และวิธีการดูแลสุขภาพ จนเกิดเป็นความตระหนัก ความหวาดหวั่น ความกังวล จากข้อมูลข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตประจำวัน ประกอบกับมีมาตรการทางสังคมที่สำคัญในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อ โดยการเว้นระยะห่าง การขอความร่วมมือจากประชาชนให้อยู่บ้านมากที่สุด และออกบ้านเฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น การจำกัดการเดินทางระหว่างจังหวัดหรือระหว่างประเทศ การประกาศ ข้อกำหนดแห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินห้ามออกจากบ้าน เลื่อนวันหยุดสงกรานต์และ งดเว้นการจัดงานสงกรานต์ในทุกระดับ (กรมสุขภาพจิต, 2563 (ข))

สถานการณ์ในปัจจุบันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบอย่างมากต่อบ้านสังคมไทยเป็นวงกว้าง รวมถึงคณะสงฆ์ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ที่จะต้องมีการปรับตัว โดยเฉพาะการปรับตัวในเรื่องของวิถีปฏิบัติทางศาสนกิจสืบเนื่องจากด้วยมหาเถรสมาคม มีมติที่ 137/2563 เรื่องมาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำหรับพระภิกษุสามเณรปฏิบัติ และกระทรวงสาธารณสุข ประกาศมาตรการสำหรับสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (วัด โบสถ์ มัสยิด ศาลเจ้า) (พระมหาจันทน์ สิริวัฒน (ผมไผ), 2564) ทำให้พระสงฆ์ต้องปรับตัวและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ พระสงฆ์และวัดมีความปลอดภัยจากวิกฤติการณ์ครั้งนี้ การปรับตัวของพระสงฆ์เบื้องต้นนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การปรับตัวในวิถีชีวิตใหม่ ที่จะต้องตระหนักถึงและเข้าใจถึงมาตรการความปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนมักจะเข้าร่วมเป็นประจำ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความปลอดภัย และห่างไกลจากการโรคอุบัติใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นนี้ พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจึงจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบในการประกอบพิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญ โดยยึดตามมาตรการจากสาธารณสุข หรือที่เรียกว่าการปรับรูปแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้คู่กับสังคมไทยต่อไป

รูปแบบการจัดงานบวชแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

New normal ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า เป็นสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ ที่แต่เดิมเป็นสิ่งที่ไม่ปกติ ผู้คนไม่คุ้นเคย ไม่ใช่มาตรฐาน ต่อมาเมื่อเหตุหรือวิกฤติบางอย่างทำให้มีการเปลี่ยนแปลง มีผลทำให้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้นกลายเป็นสิ่งที่

ปรกติและเป็นมาตรฐาน (Surapol Issaragrisil, 2564) การปรับตัวในการใช้ชีวิตปรกติที่เราไม่คุ้นเคยในอดีตให้เข้ากับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างมีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพให้เป็นไปด้วยความปรกติใหม่ ควบคู่ไปกับการศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมยุคใหม่ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการอยู่รอด (พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ, 2563) เช่นเดียวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น งานบวช เป็นประเพณีไทยสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล ชายไทยเมื่ออายุครบบวช จะต้องบวชให้ได้สักครั้งหนึ่งในชีวิต เพื่อการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา สร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ให้ตนเองและบิดามารดา รวมทั้งหมู่ญาติการมีโอกาสดังนี้เป็นนักบวช ดำรงเพศสมณะผู้ตั้งใจฝึกฝนอบรมตนเองเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ (กิตติคุณ ประพิน, 2550) ก็สามารถค้นหาแหล่งความสุขที่แท้จริงศึกษาเรื่องราวความจริงของชีวิตเป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ว่า เกิดมาทำไมตายแล้วไปไหน บาปบุญคุณโทษ นรกสวรรค์ ภพนี้ภพหน้า และสังสารวัฏ แต่ในสมัยปัจจุบันเนื่องด้วยการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนก็จำเป็นต้องปรับตัวในการจัดงานขึ้น โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

การจัดพิธีอุปสมบทที่วัด

1. หากมีพระสงฆ์รูปใดที่ประกอบพิธี มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ หรือกลับจากพื้นที่เสี่ยงให้งดเข้าร่วมประกอบพิธี โดยมอบหมายให้พระภิกษุรูปอื่นเข้าแทน และให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างเคร่งครัดในวัด
2. พุทธศาสนิกชนที่มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก หรือบุคคลในครอบครัวป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือกลับจากพื้นที่เสี่ยงและอยู่ในช่วงกักกัน ให้งดไปร่วมพิธี
3. ควรให้เฉพาะญาติสนิทมิตรสหายเท่าที่จำเป็นเท่านั้นเข้าร่วมพิธี เพื่อลดความแออัดของการเข้าร่วมพิธี
4. จัดให้มีระบบคัดกรองอุณหภูมิ พระภิกษุสงฆ์ และผู้เข้าร่วมพิธี บริเวณทางเข้าตามความเหมาะสม พร้อมจัดเตรียมอุปกรณ์ล้างมือ เช่น แอลกอฮอล์เจลไว้บริเวณประตูทางเข้า-ออก และหากพบว่า มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ งดให้เข้าพระอุโบสถและแนะนำให้ไปพบแพทย์ทันที
5. ให้เปิดประตู หน้าต่าง เพื่อระบายอากาศ
6. งดการแห่หน้าครอบพระอุโบสถ หากมีการแห่หน้าค ต้องเว้นระยะห่าง 1 - 2 เมตร และผู้เข้าร่วมพิธีต้องสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลา

7. พระสงฆ์ทุกรูปและผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน ต้องสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย ส่วนพระอุปัชฌาย์ พระคู่สวด และผู้อุปสมบท ควรสวมหน้ากากหรือกระจังป้องกันใบหน้า (Face Shield) โดยเจ้าภาพควรจัดเตรียมถวาย

8. หากมีการจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์ ควรจัดสำรับถวายแต่ละรูป และจัดที่นั่งโดยเว้นระยะห่าง อย่างน้อย 1 - 2 เมตร หรืออาจจะจัดเป็นปิ่นโตถวายไปฉันที่กุฏิ

9. การจัดอาหารเลี้ยงผู้ร่วมงานควรจัดเป็นอาหารกล่อง และจัดจุดวางไว้ให้ผู้ร่วมงานหยิบด้วยตัวเอง ไม่ควรจัดอาหารแบบบุฟเฟต์

รูปแบบการจัดพิธีทำบุญตักบาตรแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

การทำบุญตักบาตร คือประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธปฏิบัติกันมาแต่สมัยพุทธกาล เป็นการอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสามเณร ให้สามารถดำรงชีพเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมสืบสานพระพุทธศาสนาต่อไปได้ (พระมหาตุ้ย ขนติธมโม และคณะ, 2561) พุทธศาสนิกชนถือกันว่าเป็นการสร้างกุศล และเชื่อว่าเป็นการแผ่ส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว พระภิกษุจะออกบิณฑบาต เพื่อรับอาหารหรือปัจจัยอื่น ๆ ตามหมู่บ้านในเวลาเช้าพุทธศาสนิกชนที่ออกมาตักบาตรจะนำอาหารหรือปัจจัยอื่น ๆ มาถวายพระจะยืนรออยู่ทางที่พระสงฆ์เดินผ่าน เมื่อใส่บาตรแล้ว พระสงฆ์อาจจะกล่าวอนุโมทนาให้พร และในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญอื่น ๆ ของชาติ หน่วยงานทางราชการ หรือเอกชนจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวนหลายรูป มาบิณฑบาตและเชิญชวนศาสนิกชนมาร่วมตักบาตรจำนวนมาก ขณะใส่บาตรพระสงฆ์กับผู้ตักบาตรจะอยู่ใกล้ชิดกันมาก จึงมีโอกาสดูแลหรือรับเชื้อด้วยกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้น จึงควรมีการดูแลและการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดูแลและป้องกันตนเอง เพื่อลดการแพร่กระจายของเชื้อโรค ดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

ข้อปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร เมื่อออกบิณฑบาต

1. หากมีอาการเจ็บป่วย เช่น มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ หรือกลับจากพื้นที่เสี่ยง และอยู่ในช่วงกักกันให้งดออกบิณฑบาต

2. สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยเมื่อออกบิณฑบาต

3. พระสงฆ์ควรเว้นระยะห่างกับพระสงฆ์รูปอื่น 1 - 2 เมตร (Social Distancing) ในขณะบิณฑบาตเพื่อหลีกเลี่ยงการกระจายของเชื้อโรค

4. ไม่อยู่ใกล้ชิดผู้ที่ มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก หลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่ที่แออัดหรือที่สาธารณะ

5. ควรฉันภัตตาหารที่ปรุงสุกใหม่ สะอาด (ลดหวาน มัน เค็ม) และดื่มน้ำสะอาดอย่างเพียงพอ

6. หลังกลับจากบิณฑบาต ต้องล้างมือด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง

7. หลีกเลี่ยงการฉันภัตตาหารร่วมภาชนะกับพระสงฆ์รูปอื่น ควรฉันภัตตาหารแยกสำหรับ ใช้ช้อนส่วนตัว ในกรณีจำเป็นต้องฉันภัตตาหารร่วมกับพระสงฆ์รูปอื่น ให้ใช้ช้อนกลางส่วนตัว และแยกของใช้ส่วนตัว

8. หมั่นล้างมือด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง ก่อนฉันภัตตาหาร และหลังใช้ส้วม หลีกเลี่ยงการใช้มือสัมผัสใบหน้า ตา จมูก ปาก

คำแนะนำสำหรับประชาชน ในการทำบุญตักบาตร

1. ถ้ามีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก ให้งดไปพุทธศาสนสถาน และงดเข้าร่วมทำบุญตักบาตร
2. ไม่อยู่ใกล้ชิดผู้ที่ มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก และไม่เข้าไปในสถานที่แออัดหรือสถานที่ที่มีการรวมกันของคนจำนวนมาก

3. ดูแลรักษาความสะอาดของร่างกายอย่างสม่ำเสมอ ล้างมือบ่อย ๆ ด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง ก่อนการทำบุญตักบาตร

4. ก่อนรับประทานอาหาร และหลังใช้ส้วม หลีกเลี่ยงการใช้มือสัมผัสใบหน้า ตา จมูก ปาก

5. เตรียมอาหารปรุงสุกใหม่ สะอาด จัดเป็นชุดพร้อมฉันภัตตาหาร

6. เว้นระยะห่างระหว่างบุคคลอื่น 1 - 2 เมตร (Social Distancing) เพื่อหลีกเลี่ยงการกระจายของเชื้อโรค เช่น เว้นระยะห่างระหว่างบุคคลในการทำบุญ ตักบาตร ทำบุญถวายสังฆทาน หรือพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

รูปแบบการจัดพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันธรรมสวนะ หรือวันพระ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น พุทธศาสนิกชนจะทำบุญเป็นกรณีพิเศษกว่าวันปกติทั่วไป เช่น การทำบุญตักบาตร จะพากันไปเข้าวัดเพื่อเวียนเทียนรับศีล ฟังธรรม หรือบำเพ็ญจิตภาวนา จึงมีความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังนั้น เพื่อความปลอดภัยของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่ไปร่วมทำบุญที่วัดและเป็นการรักษาสิบทอดประเพณีที่ดั่งามดังกล่าว และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

1. หากมีพระภิกษุสงฆ์ สามเณร แม่ชี หรือผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีอาการเจ็บป่วยเช่น มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ หรือกลับจากพื้นที่เสี่ยงและอยู่ในช่วงกักกัน ให้งดร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และให้ปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างเคร่งครัดในวัด

2. พุทธศาสนิกชนที่มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก หรือบุคคลในครอบครัวป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือกลับจากพื้นที่เสี่ยงและอยู่ในช่วงกักกัน ให้งดไปร่วมพิธีทางศาสนา หรืองดไปทำบุญที่วัด

3. จัดให้มีระบบคัดกรองอุณหภูมิ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร แม่ชี ศาสนิกชนหรือผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บริเวณทางเข้าตามความเหมาะสม พร้อมจัดเตรียมอุปกรณ์ทำความสะอาดมือเช่น แอลกอฮอล์เจลไว้บริเวณทางเข้าประตูทางเข้า-ออก และหากพบว่ามีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ ให้แนะนำไปพบแพทย์ทันที

4. จัดให้มีการดูแลอาคารสถานที่ ดังนี้

4.1 ทำความสะอาดสถานที่จัดพิธีและอุปกรณ์ของใช้ เช่น อุโบสถ ศาลาการเปรียญ หรืออาคารสำหรับประกอบพิธีทางศาสนา

4.2 ให้เปิดประตู หน้าต่าง เพื่อระบายอากาศ หากมีเครื่องปรับอากาศ ให้ทำความสะอาดระบบระบายอากาศอย่างสม่ำเสมอ

5. ลดความแออัดของการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาของศาสนิกชน และผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น จัดพิธีถวายสังฆทาน หรือพิธีเวียนเทียนเป็นรอบ ๆ เพื่อลดความแออัด โดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบว่า แต่ละรอบมีเวลาใดบ้าง เป็นต้น

6. กำหนดจุดเพื่อกำหนดระยะห่าง ควรอยู่ห่างกัน 1 - 2 เมตร (Social Distancing) เพื่อหลีกเลี่ยงการกระจายของเชื้อโรค เช่น เว้นระยะห่างระหว่างบุคคลในการนั่งสมาธิ สวดมนต์ ทำวัตรเย็น ทำบุญถวายสังฆทานหรือพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

7. หากมีพิธีทำบุญตักบาตร ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำสำหรับพุทธศาสนิกชนในการทำบุญตักบาตรแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ดังกล่าวข้างต้น

รูปแบบการพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่แบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ จัดขึ้นเพื่อความสุขสวัสดิ์มงคลของผู้เข้าไปอยู่อาศัย ให้ความสงบสุขร่มเย็นมีความเจริญรุ่งเรืองและป้องกันสรรพอันตรายทั้งหลายทั้งปวง ขับไล่สิ่งเลวร้ายไม่ให้กล้ำกลายเข้ามาตลอดจนปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง แต่จากสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เราสามารถจัดงานได้แต่ต้องจัดแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ในการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ควรงดเว้นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และให้ปฏิบัติ

ตามอย่างเคร่งครัดโดยมีข้อแนะนำควรปฏิบัติ ดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

ผู้จัดงาน/เจ้าภาพ

1. จัดให้มีแอลกอฮอล์เจลบริเวณจุดก่อนเข้าบ้านและจุดต่าง ๆ และมีการสำรองหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยไว้ให้บริการสำหรับผู้มาร่วมงานที่ไม่ได้สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย

2. ต้องใช้ระยะเวลาในการจัดงานให้กระชับและสั้นที่สุด

3. จัดจัดงานเลี้ยงทุกประเภทแบบเดิม แต่ปรับเป็นการจัดเตรียมอาหารว่าง เครื่องดื่ม และอาหาร

4. รับประทานเป็นชุด สำหรับพร้อมรับประทาน 1 ท่าน และงดการจัดอาหารและเครื่องดื่มแบบบุฟเฟต์เพื่อลดการสัมผัสสิ่งของร่วมกันและไม่มีการสัมผัสกันระหว่างผู้เตรียมอาหารและผู้รับอาหาร

5. จัดที่นั่งให้ผู้ร่วมงาน โดยเน้นการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล อย่างน้อย 1 - 2 เมตร งดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด

6. หากมีการแสดงดนตรี มหรสพ และเต้นรำ ต้องมีการรักษาระยะห่างระหว่างบุคคล อย่างน้อย 1 - 2 เมตร บนเวทีและหน้าเวทีการแสดง

7. หลังเสร็จงานต้องทำความสะอาดอุปกรณ์ และพื้นที่ในบริเวณการจัดงาน ที่ผู้เข้าร่วมงานสัมผัสบ่อย ๆ หรือใช้ร่วมกันจำนวนมาก รวมทั้งพื้นที่โดยรอบในการจัดงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ราวบันไดราวจับ ลูกบิดประตู ลิฟต์ และห้องสุขา เป็นต้น ด้วยน้ำยาทำความสะอาดทั่วไป

ผู้ร่วมงาน

1. ต้องแต่งกายให้มิดชิด เตรียมอุปกรณ์ป้องกัน เช่น สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลา

2. หากมีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ งดเข้าร่วมงาน กรณีอยากร่วมอนุโมทนาบุญ สามารถฝากบุตรหลานนำสิ่งของไปร่วมได้

3. มีการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลในการนั่ง หรือยืน อย่างน้อย 1 - 2 เมตร

4. ต้องปฏิบัติตามหลักสุขอนามัยส่วนบุคคล ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือ ด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง

5. ทำความสะอาดอุปกรณ์สื่อสารและของใช้ส่วนตัวที่พกติดตัวมาในงาน เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต ฯลฯ

6. ผู้เข้าร่วมงานงดจับกลุ่มสนทนา หรือใกล้ชิดกับผู้เข้าร่วมงานคนอื่น ๆ ที่ไม่มีการป้องกันตนเอง หรือมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรค เช่น ไม่สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย หรือมีอาการไอ จาม ขณะร่วมงาน

7. เมื่อกลับถึงที่พักบ้าน ต้องทำความสะอาดร่างกาย อาบน้ำ สระผม เปลี่ยนเสื้อผ้าทันที แล้วค่อยทำกิจกรรมอื่น ๆ

รูปแบบการจัดพิธีงานศพแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

การจัดพิธีศพ เป็นงานประเพณีสำคัญ เกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา การจัดพิธีที่ไม่สามารถเลี่ยงหรืองดได้ เนื่องจากการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย (พระครูศรีรัตนนารถ, 2562) แต่สามารถดำเนินการได้ภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยให้ความสำคัญการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงมีข้อเสนอแนะและแนวทางการปฏิบัติทั่วไปในการจัดงานฌาปนกิจศพสำหรับศาสนาต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

ข้อปฏิบัติในการจัดพิธีศพสำหรับผู้จัดงานหรือเจ้าภาพ

1. จัดเตรียมความพร้อมของสถานที่ในการจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพ พิธีฌาปนกิจ เช่น ทำความสะอาดสถานที่จัดงาน วัสดุอุปกรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข

2. กำหนดระยะเวลาวันเวลาจัดงานเท่าที่จำเป็น

3. จัดให้มีระบบคัดกรองอุณหภูมิ และเตรียมอุปกรณ์ทำความสะอาดมือให้เพียงพอสำหรับผู้มาเข้าร่วมพิธีกรรมสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย

4. ผู้ร่วมงานต้องลงทะเบียนเข้างาน ด้วยสมุดลงทะเบียนตามที่ผู้จัดงานเตรียมไว้ หรือสแกน QR CODE ไทยชนะ

5. จัดที่นั่งให้มีระยะห่างระหว่างบุคคล 1 - 2 เมตร สำหรับพระสงฆ์และผู้เข้าร่วมงาน หากมีการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ควรจัดสำหรับเฉพาะพระสงฆ์แต่ละรูป

6. จัดจุดวางอาหาร น้ำดื่มสำหรับผู้เข้าร่วมงาน โดยให้หยิบอาหารหรือน้ำด้วยตัวเอง

7. จัดเตรียมอาหารปรุงสุกใหม่จัดเป็นชุดพร้อมให้ผู้ร่วมงานนำกลับไปรับประทานที่บ้านหรือหากมีความจำเป็นต้องรับประทานอาหารร่วมกัน ให้เว้นระยะห่างหรือคำนึงถึงมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค

8. ให้จัดระยะห่างระหว่างผู้ร่วมงาน เดินขึ้นเมรุ 1 - 2 เมตร จัดจุดวางดอกไม้จันทน์ และของชำร่วยโดยให้ผู้เข้าร่วมงานหยิบได้ด้วยตัวเอง

ข้อปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์และผู้เข้าร่วมพิธี

1. สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลา

2. ล้างมือด้วยน้ำและสบู่อย่างน้อย 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้ง โดยเน้นหลังเข้าร่วมพิธีกรรม/หลังสัมผัสสิ่งสกปรกประหว่งร่วมพิธีกรรมทางศาสนา และไม่ควรจับกลุ่มสนทนา

3. ระยะห่างระหว่างบุคคล 1 - 2 เมตร สำหรับพระสงฆ์ และผู้เข้าร่วมงาน

4. ไม่อยู่ใกล้ชิดผู้ที่มีการหวัด มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก

5. ใช้เวลาในการร่วมพิธีให้น้อยที่สุด

6. ต้องปฏิบัติตามหลักสุขอนามัยส่วนบุคคล ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง

7. ทำความสะอาดอุปกรณ์สื่อสารและของใช้ส่วนตัวที่พกติดตัวมาในงาน เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต ฯลฯ

8. เมื่อกลับถึงที่พักบ้าน ต้องทำความสะอาดร่างกาย อาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้าทันที แล้วค่อยทำกิจกรรมอื่น ๆ

กรณีสวดพระอภิธรรมที่บ้าน

1. จัดเตรียมอาสนะสำหรับพระสงฆ์ในการประกอบพิธี ห่างกัน 1 - 2 เมตร

2. กำหนดที่นั่งสำหรับผู้มาร่วมงาน ให้นั่งห่างกัน 1 - 2 เมตร และให้สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลาสวดอภิธรรม

3. เตรียมแอลกอฮอล์เจลสำหรับล้างมือที่ประตูก่อนเข้าบ้าน

4. เจ้าภาพขอความกรุณาแขกที่จะมาร่วมงานหากรู้สึกว่าไม่สบาย มีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก ขอให้งดมาร่วมงาน เพื่อเป็นการปฏิบัติตามคำแนะนำในการควบคุมป้องกันโรคของกระทรวงสาธารณสุข

5. จัดจัดอาหารเลี้ยงแขกที่งาน ให้ปรับเป็นใส่กล่องกลับไปรับประทานที่บ้าน

6. ผู้เข้าร่วมงานต้องเว้นระยะห่างจากบุคคลอื่น 1 - 2 เมตร

7. ใช้เวลาในการร่วมพิธีกรรมทางศาสนาให้น้อยที่สุด หลังเสร็จพิธี ให้แยกย้ายกลับบ้านไม่รวมกลุ่มสนทนา

8. มีการทำความสะอาดบ้าน และจุดเสี่ยงร่วมหลังเสร็จพิธี

9. ต้องปฏิบัติตามหลักสุขอนามัยส่วนบุคคล ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง

10. ทำความสะอาดอุปกรณ์สื่อสารและของใช้ส่วนตัวที่พกติดตัวมาในงาน เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต ฯลฯ

11. เมื่อกลับถึงที่พัก/บ้าน ต้องทำความสะอาดร่างกาย อาบน้ำ สระผม เปลี่ยนเสื้อผ้าทันที แล้วค่อยทำกิจกรรมอื่น ๆ

รูปแบบการจัดพิธีทอดผ้าป่า/ทอดกฐิน/การถวายผ้าอาบน้ำฝนแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน การถวายผ้าอาบน้ำฝน ถือเป็นพิธีที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เป็นประเพณีทำบุญที่เกี่ยวข้องกับพิธีทางพระพุทธศาสนา เป็นการอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นตามกาล (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2556) จึงมีการรวมตัวของประชาชนที่วัดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และเพื่อให้การทำบุญตามประเพณี สามารถดำเนินการได้ภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) จึงมีข้อแนวทางการปฏิบัติทั่วไปในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

ผู้จัดงาน

1. จัดสถานที่ในการประกอบพิธี ประเพณี โดยยึดหลัก Social Distancing
2. ผู้จัดงานสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย พร้อมทั้งมีมาตรการห้ามคนไม่สวมหน้ากากเข้าร่วมงานจัดให้มีจุดคัดกรองและตรวจวัดไข้ผู้เข้าร่วมงาน หากตรวจพบมีอุณหภูมิ 37.5 องศาเซลเซียสขึ้นไปงดให้เข้าร่วมงานและแนะนำให้ไปพบแพทย์
4. จัดให้มีจุดบริการลงทะเบียนเข้าร่วมงาน โดยมีการบันทึกชื่อ - นามสกุล ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์และมีการรักษาระยะห่างระหว่างบุคคลขณะเข้าแถว หรือนั่งลงทะเบียน ไม่น้อยกว่า 1 - 2 เมตรตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ในการติดตามและเฝ้าระวังโรค
5. ในกรณีเกิดเหตุการณ์มีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากการร่วมงานดังกล่าว
6. จัดให้มีแอลกอฮอล์เจล บริเวณจุดก่อนเข้าร่วมงาน และตามจุดต่าง ๆ ภายในงาน และอาจจะมีการสำรองหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยไว้ให้บริการ
7. ทำความสะอาดอุปกรณ์ และพื้นที่ในบริเวณการจัดงาน ที่ผู้ร่วมงานสัมผัสบ่อย ๆ หรือใช้ร่วมกันจำนวนมาก รวมทั้งพื้นที่โดยรอบในการจัดงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ลูกบิดประตู ราวบันได ราวจับ ลิฟต์และห้องสุขา เป็นต้น
8. ในการจัดงานควรใช้ระยะเวลาในการจัดงานให้กระชับและสั้นที่สุด
9. มีการจัดที่นั่งให้ผู้ร่วมงาน โดยเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล อย่างน้อย 1 - 2 เมตรตามมาตรการกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด

ผู้ร่วมงาน

1. ต้องแต่งกายให้มิดชิดเตรียมอุปกรณ์ป้องกัน เช่น หน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์เจลโดยต้องสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลา

2. งดเข้าร่วมงาน หากมีไข้ ไอ จาม มีน้ำมูก เหนื่อยหอบ หรือกลับจากพื้นที่เสี่ยง หรือกรณีมีคนในครอบครัวป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และให้ไปพบแพทย์ทันที

3. ผู้ร่วมงานต้องลงทะเบียนเข้างาน ด้วยสมุดลงทะเบียนตามที่ผู้จัดงานเตรียมไว้ หรือสแกน QR CODE ไทยชนะ ก่อนเข้างานและออกจากงานด้วยทุกครั้ง ตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด

• มีการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลในการนั่ง ยืนหรือเข้าแถว อย่างน้อย 1 - 2 เมตร

4. ต้องปฏิบัติตามหลักสุขอนามัยส่วนบุคคล ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ นาน 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์เจลขณะมือแห้งทุกครั้ง

5. ทำความสะอาดอุปกรณ์สื่อสารและของใช้ส่วนตัวที่พกติดตัวมาในงาน เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต ฯลฯ

6. ผู้เข้าร่วมงานงดคลุกคลีใกล้ชิดกับผู้เข้าร่วมงานคนอื่น ๆ ที่ไม่มีการป้องกันตนเอง หรือมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรค เช่น ไม่สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย หรือ ไอ จาม ขณะร่วมงาน

รูปแบบการจัดงานศพที่ตายด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ศพผู้ป่วยที่เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สามารถจัดพิธีทางศาสนาได้ เนื่องจากศพถูกบรรจุภายในถุงซิปล้นน้ำ 3 ชั้น ที่ผ่านการทำความสะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค จึงไม่มีสารคัดหลั่งปนเปื้อนทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามมาตรการเคร่งครัด ห้ามเปิดถุงบรรจุศพ และต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้น ภายใน 24 ชั่วโมง โดยมีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้ (ภาณุวัฒน์ ชูติวงศ์, 2564)

ข้อปฏิบัติสำหรับญาติ

1. ห้ามเปิดถุงซิปล้นบรรจุศพผู้ป่วยโควิด-19 โดยเด็ดขาด
2. ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา
3. ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์อย่างสม่ำเสมอ
4. เว้นระยะห่างจากบุคคลอื่น
5. สำหรับญาติ สามารถเข้าร่วมพิธีงานศพได้ โดยไม่ต้องสวมใส่ชุดป้องกัน PPE แต่ต้องปฏิบัติตามมาตรการของรัฐอย่างเคร่งครัด

คำแนะนำ

ญาติผู้เสียชีวิตสามารถเก็บเถ้ากระดูกของผู้เสียชีวิตได้เนื่องจากโรคติดเชื้อโควิด-19 จะถูกทำลายด้วยอุณหภูมิที่มีความร้อนสูงจากการเผาปนกิจ ดังนั้น เชื้อจึงไม่สามารถติดต่อกันทางเถ้ากระดูกได้

สรุป

การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขในการจัดงาน พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งงานมงคล และอวมงคล การเข้าร่วมพิธีต่างๆก่อนที่จะมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นั้น มักจะมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากถือเป็นบุญพิธีที่มีมาควบคู่กับสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีการบรรพชาอุปสมบท พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ พิธีทอดผ้าป่า ผ้ากฐิน และพิธีการบำเพ็ญกุศลในงานศพ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ปัจจุบัน ที่จะต้องไม่รวมกลุ่มคนจำนวนมาก เว้นระยะห่าง สวมหน้ากากอนามัย และใช้เจลล้างมืออยู่ตลอดเวลา เพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนต้องปรับตัวไปตามสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อความปลอดภัยต่อพระสงฆ์เองและพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมงาน ดังนั้น คุณค่าของบทความวิชาการนี้จะก่อให้เกิดความตระหนักและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแนวทางการจัดงานตามกระทรวงสาธารณสุขที่จะช่วยให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ภายใต้มาตรการป้องกันจากภาครัฐ ตลอดจนถึงเป็นการตั้งอยู่ในความไม่ประมาท คือ มีสติรู้เท่าทันสถานการณ์ปัจจุบันนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมสุขภาพจิต. (2563 (ก)). คู่มือการดูแลสังคมจิตใจบุคลากรสุขภาพในภาวะวิกฤตโควิด 19. กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2563 (ข)). คู่มือการปฏิบัติงานที่ช่วยเหลือเยียวยาจิตใจทุกระดับ ผู้ประสบภาวะวิกฤตในกรณีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

- กิตติคุณ ประพนธ์. (2550). องค์ประกอบของการสื่อสาร เพื่อการสืบทอดงานประเพณีปอยส่างลองในจังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พระครูศรีรัตนกร. (2562). วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 12 (1), 49-56.
- พระมหาจันทน์ สิริวัฒน์ (ผมไผ่). (2564). แนวทางการจัดการบทบาทพระสงฆ์ในการปรับตัวกับสถานการณ์โควิด-19. วารสาร Journal of Modern Learning Development, 6 (1), 395-405.
- พระมหาตุ้ย ขนติธมโม และคณะ. (2561). การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เรื่อง ประเพณีตักบาตรเทโว จังหวัดอุทัยธานี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนชุมชนเทศบาลวัดมณีสถิตกปิฏฐาราม. วารสารศึกษาศาสตร์ มจร, 6 (2), 383-394.
- พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์. (2563). New Normal: การปรับตัวเพื่อการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนธ์, 7 (9), 56-70.
- ภาณุวัฒน์ ชุตินวงศ์. (2564). แนวปฏิบัติการจัดงานศพผู้ป่วยโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 29 ธันวาคม 2564 จาก <https://chulalongkornhospital.go.th/kcmh/line>.
- สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2563). คู่มือการจัดพิธีทางศาสนา และการจัดกิจกรรมทางประเพณีในสถานการณ์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทีเอส อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด.
- Surapol Issaragrisil. (2564). ราชบัณฑิตบัญญัติศัพท์คำว่า New normal. เรียกใช้เมื่อ 2564 กรกฎาคม 13 จาก <https://www.facebook.com/surapol.issaragrisil>

แนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่
สำหรับการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทย*
THAI HERBAL MEDICINE PROCESSING GUIDELINES BY MODERN
TECHNOLOGY FOR THAI TRADITIONAL MEDICINE STUDENTS

ธีรนนท์ ธัญชัย

Teeranan Tananchai

ยิ่งยง เทาประเสริฐ

Yingyong Taoprasert

กันยานุช เทาประเสริฐ

Kanyanoot Taoprasert

ศิวพงษ์ ต้นสุวรรณวงศ์

Siwapong Tansuwanwong

ทวีศักดิ์ หลีแก้วสาย

Taweesak Leekeawsai

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

School of Traditional and Alternative Medicine, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: elfe.tananchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการผลิตยาแผนไทย และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากอาจารย์แพทย์แผนไทยที่รักษาโรคด้วยยา 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมอุตสาหกรรม 6 คน จากนั้นทำการสนทนากลุ่มกับอาจารย์แพทย์แผนไทย แพทย์แผนไทยปฏิบัติการในโรงงานสาธิตอุตสาหกรรมยาไทยจำนวน 5 คน อาจารย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ 4 คนและตัวแทนภาคอุตสาหกรรม 2 คน โดยใช้แบบบันทึกภาคสนามและการสนทนาด้วยคำถามปลายเปิดวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) จุดแข็งและโอกาสที่สนับสนุนการผลิตยาแผนไทยให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่ดีขึ้นเกิดจากการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ส่งเสริมและกระตุ้นการพัฒนายาแผนไทยของภาครัฐ ร่วมกับ

* Received September 11, 2021; Revised September 15, 2021; Accepted September 29, 2021

ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ ช่วยทำให้การผลิตยาแผนไทยเกิดความสะดวก รวดเร็วและสามารถควบคุมคุณภาพยาได้ อีกทั้งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เปิดโอกาสให้แพทย์แผนไทยสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในกระบวนการผลิตยาแผนไทยได้ เป็นจุดเปลี่ยนที่ดีของวงการแพทย์แผนไทย ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของยาแผนไทยมากขึ้น 2) แนวทางการผลิตยาแผนไทยโดยประยุกต์ใช้เครื่องมือที่ทันสมัยสามารถผลิตได้ 20 รูปแบบ จากการเลือกใช้เครื่องมือจำนวน 24 เครื่อง ทั้งนี้ความรู้ดังกล่าวนำไปถ่ายทอดให้แก่นักศึกษาแพทย์แผนไทยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พร้อมจัดทำเป็นเอกสารตำราและคู่มือการฝึกปฏิบัติในเรื่องการผลิตยาแผนไทย เพื่อเพิ่มทักษะและความชำนาญให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทยมีศักยภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนการสอน, นักศึกษาแพทย์แผนไทย, แนวทางการผลิตยาแผนไทย, เทคโนโลยีสมัยใหม่

Abstract

The research aimed to 1) study the strengths, weaknesses, opportunities and obstacles of Thai herbal medicine production and 2) study the guidelines of Thai herbal medicine production using modern technology. It was a qualitative research which reviewed and collected data from documents and participant observation with 2 Thai traditional medicine and 6 experts in industrial engineering. Then focus group discussion with 11 people included Thai traditional medicine lecturers, medical science lecturers and industry representatives by using field notes and open-ended discussions. The data was analyzed by content and descriptive analysis. The results showed that 1) strengths and opportunities support Thai herbal medicine production was done from National strategic plan that promote and stimulate the development of Thai traditional medicine forms by government. In conjunction with, the advancement of science and technology that support production process of Thai herbal medicine to be convenient, fast and good quality control. Moreover, the laws allow to use innovation and modern technology for extraction, production and forming. This is a good turning point for the Thai traditional medicine causing more acceptances from the people. 2) Guidelines for Thai herbal medicine production by applying modern technology machine can be developed into 20 forms, which were used by 24 machines. This knowledge can be applied to teach Thai traditional medicine

students via textbook and practice guidelines to increase skills and more potential. In addition, it will be supported to be a professional Thai traditional medicine doctor in the future.

Keywords: Teaching, Thai Traditional Medicine Students, Thai Traditional Medicine Process Guidelines, Modern Technology

บทนำ

จากสถานการณ์การพัฒนาสมุนไพรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล (กระทรวงสาธารณสุขและองค์การภาครัฐ – เอกชน, 2559) ร่วมกับการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 และยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ที่สนับสนุนให้ประเทศไทยนำนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการขับเคลื่อนประเทศไทย ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านสุขภาพ และการศึกษา โดยสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนและจัดให้มีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาอีกด้วย ซึ่งปัจจุบันหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิตได้เข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยเน้นผลิตบัณฑิตแพทย์แผนไทยที่มีความรู้ ความสามารถในการด้านวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และด้านวิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามมาตรฐานสภาการแพทย์แผนไทย ซึ่งต้องมีทักษะในด้านการรักษาด้วยหัตถเวชและเภสัชเวช โดยครอบคลุมวิชาชีพทั้งหมด 4 สาขา ประกอบด้วยเวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การนวดไทย และผดุงครรภ์ไทย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ประชาชนหันมาให้ความสนใจในการดูแลสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งยาแผนไทยในการรักษาโรค ผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพเพื่อป้องกันและเสริมความแข็งแรงให้ร่างกาย ซึ่งกระบวนการผลิตยาแผนไทยด้วยกรรมวิธีดั้งเดิมเกิดจากประสบการณ์การรักษาจริง ส่วนใหญ่เป็นยาสมุนไพรประจำบ้านที่มีขั้นตอนการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก เป็นทั้งอาหารและยารักษาโรค ในอดีตจึงใช้สมุนไพรเป็นส่วนประกอบในอาหารคาว หวานสำหรับดูแลสุขภาพและเป็นยาอายุวัฒนะ (จุฑารัตน์ พิริยะเบญจวัฒน์, 2562) ทั้งนี้การนำยาแผนไทยมาใช้ยังไม่สามารถตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันได้ ตัวอย่างเช่น รูปแบบยาน้ำจากวิธีการต้มเคี่ยวสามารถเก็บได้ 1 - 2 วันเท่านั้น ทำให้แพทย์แผนไทยต้องปรุงยาให้กับผู้ป่วยใหม่เป็นประจำทุกวัน ประกอบกับกลิ่นที่ฉุนและรสชาติขมของตำรับยาทำให้ผู้ป่วยเกิดความลำบากในการรับประทานยา (ชาติติย์ ศิริสวัสดิ์และคณะ, 2560) หรือรูปแบบยาน้ำมันที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยติดเตียงเพื่อแก้ปัญหาแผลกดทับ

เกิดปัญหาน้ำมันไหลเยิ้มทำให้เปื้อนเสื้อผ้า และตัวยาไม่เกาะติดแผล (สภานัด สุตยอต และคณะ, 2560) นอกจากนี้ยังพบปัญหาของรูปแบบยาประคบที่มีลักษณะกลม ทำให้พื้นที่ผิวสัมผัสน้อยไม่สะดวกสำหรับนำไปใช้รักษาโรคบริเวณที่มีพื้นที่กว้าง เช่น แผ่นหลังหรือต้นขา และยังไม่สามารถเก็บความร้อนได้นานเพียงพอในช่วงระยะเวลาในการรักษา (ณิชภา พาราศิลป์ และคณะ, 2559) จากตัวอย่างข้อจำกัดของรูปแบบยาแผนไทยดั้งเดิมที่กล่าวมา จึงควรมีการพัฒนาแผนไทยให้อยู่ในรูปแบบที่ร่วมสมัย โดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการเตรียมวัตถุดิบสมุนไพร การผลิตยา การขึ้นรูปและการบรรจุตัวยาลงในบรรจุภัณฑ์

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมไทยให้มีความร่วมสมัย ทันสมัย และสามารถพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมให้นำกลับมาดูแลรักษา ป้องกันและฟื้นฟูสุขภาพของประชาชนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่มีผลต่อการผลิตยาแผนไทย เพื่อกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ในการคัดเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการผลิตยาแผนไทยและพัฒนาแนวทางการผลิตยาแผนไทยให้มีคุณภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 8 การนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพและการดำรงชีวิตของประชาชน และแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาอุตสาหกรรมและการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล ซึ่งการนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปพัฒนาประเทศจะถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทยในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความสามารถเชี่ยวชาญในวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงมุ่งเน้นให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยเกิดทักษะ ความชำนาญจากการศึกษาองค์ความรู้ และฝึกปฏิบัติจนสามารถผลิตยาแผนไทยได้ทุกรูปแบบ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพปฏิบัติหน้าที่เป็นแพทย์แผนไทยทั้งรักษาโรคในโรงพยาบาล หรือควบคุมกระบวนการผลิตยาแผนไทยในโรงงานอุตสาหกรรม หรือเปิดคลินิกการแพทย์แผนไทยอิสระ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพ ความปลอดภัยและประสิทธิภาพของการรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนไทยให้กับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่มีผลต่อการผลิตยาแผนไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยประมวลความรู้จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรุงยาแผนไทยด้วยกรรมวิธีดั้งเดิม หลักการทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องการใช้สารสกัดจากพืชสมุนไพร และหลักการทำงานของเครื่องมือเครื่องจักรที่สามารถประยุกต์ใช้กับการผลิตยาแผนไทย เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ของสถานการณ์จริงจากการใช้ยาแผนไทยรักษาผู้ป่วย วิเคราะห์ผลกระทบจากการที่ภาครัฐกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการใช้ยาแผนไทย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทยให้มีรูปแบบยาที่เหมาะสมต่อการใช้และมีคุณภาพที่ดี โดยมีแนวคิดทางการแพทย์แผนไทยร่วมกับแนวคิดบทบาทของผู้ใช้ยาวิเคราะห์ปัจจัยภายใน และมีแนวคิดของอุตสาหกรรมยุค 4.0 ร่วมกับแนวคิดวิทยาศาสตร์การแพทย์วิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

2. การศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus groups) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

2.1 กำหนดประเด็นในการศึกษา ตั้งแต่ขั้นตอนการปรุงยารูปแบบดั้งเดิม อุปสรรคในการเตรียมและปรุงยาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์สำหรับการใช้ยาแผนไทย การเลือกเครื่องมือสำหรับประยุกต์ใช้ในกระบวนการแปรรูป การผลิตและการขึ้นรูปยาแผนไทย การตรวจสอบคุณภาพของยาแผนไทยด้านความปลอดภัยจากการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์

2.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 คน คือ อาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพที่รักษาโรคด้วยยา (ด้านเภสัชเวช) 2 คน ให้ข้อมูลเรื่องปัญหาจากการใช้ยาของผู้ป่วย การเก็บรักษาของของผู้ป่วยแต่ละราย และผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมอุตสาหกรรมการผลิตจำนวน 6 คน ให้ข้อมูลเรื่องการใช้เครื่องมือการผลิตที่ถูกต้อง เทคนิควิธีการในการใช้เครื่องมือที่สามารถรักษาสรรพคุณของยาให้ได้มากที่สุด รวมถึงข้อควรระวังและการบำรุงรักษาเครื่องมือหลังการใช้งาน

2.3 ศึกษาและรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่มร่วมกับทีมอาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพและแพทย์แผนไทยปฏิบัติการประจำโรงงานสาธิตอุตสาหกรรมยาไทย จำนวน

5 คน อาจารย์วิทยาศาสตร์การแพทย์จำนวน 4 คน และตัวแทนภาคอุตสาหกรรมผู้ผลิตยาสมุนไพรจำนวน 2 คน เพื่อถอดประสบการณ์การพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทยที่ร่วมสมัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ

3.1 แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกภาคสนามโดยใช้เครื่องบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว โดยมีแนวทางการสนทนาแบบกว้าง ๆ ด้วยคำถามปลายเปิดในระหว่างลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมอุตสาหกรรมการผลิตจำนวน 6 คน

3.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เป็นการจดบันทึกสิ่งที่ได้วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนและอภิปรายระหว่างผู้วิจัยกับอาจารย์แพทย์แผนไทย แพทย์แผนไทยปฏิบัติการประจำโรงงานสาธิตอุตสาหกรรมยาไทย อาจารย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ และตัวแทนภาคอุตสาหกรรมผู้ผลิตยาสมุนไพรในประเด็นที่ต้องการศึกษา เช่น รูปแบบยารักษาโรคเรื้อน กว้างรับประทานง่ายหรือไม่ สามารถพกพาหรือเก็บรักษาได้ง่ายหรือไม่ การแปรรูปยาน้ำให้เป็นผงสกัดด้วยวิธีการทำแห้งแบบพ่นฝอยทำได้หรือไม่ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากเอกสารและถอดเทปการร่วมปฏิบัติแบบคำต่อคำ จากนั้นนำมาจัดระเบียบข้อมูลเป็นกลุ่ม แยกแยะตามประเด็นสำคัญที่ศึกษา โดยคำนึงถึงการพัฒนารูปแบบยาแผนไทยให้ร่วมสมัย การประยุกต์เครื่องมือที่มีหลักการตรงกับหลักเภสัชกรรมไทย การใช้เทคนิคและวิธีการด้านเวลา อุณหภูมิและความดันของเครื่องมือเพื่อรักษาสรรพคุณยา แล้วจึงนำข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันกลับมารวมวิเคราะห์ใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงจากแหล่งที่แตกต่างกันตามวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

5. สรุปผลการศึกษาในเชิงวิเคราะห์และพรรณนาถึงแนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จากตำราการแพทย์แผนไทยร่วมกับประสบการณ์ในการผลิตยาแผนไทยตามตำรา และประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมอุตสาหกรรมการผลิต เพื่อจัดทำเอกสารและคู่มือการฝึกปฏิบัติการผลิตยาแผนไทยทุกรูปแบบให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทย

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่มีผลต่อการผลิตยาแผนไทยซึ่งเป็นผลการศึกษาที่ได้จากการทบทวนเอกสารร่วมกับการสนทนากลุ่ม พบว่า การปรุงยาแผนไทยด้วยกรรมวิธีดั้งเดิมที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทย มีทั้งหมด 28 วิธี แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มตามลักษณะของยา ได้แก่ ลักษณะของแข็ง คือ ยาผงบรรจุแคปซูล ยาลูกกลอน ยาสูบ ยาขี้ผึ้ง ยาเหน็บ เป็นต้น และลักษณะยาที่เป็นของเหลว คือ ยาต้ม (ยาน้ำ) ยาดอง ยาแช่ ยาอาบ เป็นต้น โดยแต่ละรูปแบบแพทย์แผนไทยจะต้องปรุงตำรับยาในปริมาณที่เพียงพอต่อ

การจ่ายให้คนไข้ 1 ราย เป็นลักษณะของการปรุงตำรับยาตามใบสั่ง และมีอายุการเก็บรักษาสั้น เมื่อนำรูปแบบยาตามกรรมวิธีดั้งเดิมมารักษาคอนไชน์ในยุคปัจจุบันที่มีการดำเนินชีวิตเร่งรีบ ต้องการความสะดวก รวดเร็ว จึงทำให้เกิดความเสี่ยงสะท้อนจากคนไข้ถึงความลำบากในการรับประทานยา ตัวอย่างเช่น เสี่ยงสะท้อนจากคนไข้โรคเรื้อรังบางที่ต้องรับประทานตำรับยา ชาระน้ำเหลือรูปแบบน้ำที่มีลักษณะสีดำ รสชาติขมฝาด และมีกลิ่นฉุน ทำให้ไม่นำรับประทาน หรือเสี่ยงสะท้อนในการเก็บรักษายาในตู้เย็นทำให้เกิดการเสื่อมรับประทานยาจากคนไข้โรคหืด หอบ จากข้อความเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาของรูปแบบยาแผนไทยที่ผลิตด้วยกรรมวิธี ดั้งเดิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้หาทางออกร่วมกับอาจารย์แพทย์แผนไทยที่มีความเชี่ยวชาญในการ ผลิตยา อาจารย์วิทยาศาสตร์การแพทย์และผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมของเครื่องมือแต่ละ ประเภท เพื่อแก้ไขปัญหามาตรฐานรูปแบบที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ รวมทั้งต้องการยืดอายุการเก็บ รักษาของยาแผนไทยให้นานขึ้น จึงนำแนวปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตยา GMP PIC/s และมาตรฐานผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดเป็นขอบเขตการ วิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไข และพบว่าการนำนวัตกรรมจากองค์ความรู้ในด้านเทคโนโลยี การแปรรูปอาหารและเครื่องต้มมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทยให้มี รูปแบบที่ร่วมสมัย มีคุณภาพและประสิทธิภาพของยาครบถ้วน เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้ ยาแผนไทยสำหรับดูแลรักษาสุขภาพของคนไข้ด้วย และจากการศึกษากระบวนการแปรรูป อาหารตามหลักการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการผลิตยาแผน ไทยได้ พบว่า เครื่องมือที่มีหลักการทำงานสอดคล้องกับกรรมวิธีผลิตยาแผนไทยดั้งเดิม สามารถจัดได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องมือการแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรเพื่อเตรียมวัตถุดิบให้มี ขนาดเล็กลง หรือเปลี่ยนลักษณะจากของเหลวเป็นของแข็ง ยกตัวอย่างเช่น เครื่องทำแห้งแบบ พ่นฝอย (Spray Dryer) เครื่องระเหยด้วยระบบสุญญากาศ (Vacuum Evaporator) เป็นต้น กลุ่มเครื่องมือสำหรับสกัดด้วยสำคัญเพื่อดึงสรรพคุณยาที่อยู่ในวัตถุดิบสมุนไพรออกมาให้มาก ที่สุด เช่น เครื่องสกัดน้ำมันหอมระเหยด้วยไอน้ำ เครื่องต้มสกัดอัตโนมัติ เป็นต้น และกลุ่ม เครื่องมือสำหรับขึ้นรูปพร้อมบรรจุเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปซึ่งสามารถทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น เครื่องบรรจุยาน้ำอัดโนมิติให้เป็นซอง เครื่องบรรจุยาครีม เครื่องบรรจุยาแคปซูล เครื่องบรรจุ ยาน้ำสมุนไพรในรูปแบบกล่องปลอดเชื้อ เป็นต้น โดยผลการศึกษาดังกล่าวสามารถรวบรวม เป็นประเด็นสำคัญและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาการผลิตยาแผนไทย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการผลิตยาแผนไทย

SWOT Analysis	ผลการวิเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม
จุดแข็ง	1. การแพทย์แผนไทยเป็นภูมิปัญญาของไทย สัมผัสและสืบทอดความรู้ต่อ ๆ กันมา ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบสมุนไพรที่เป็นทรัพยากรภายในประเทศ ช่วยลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศได้ 2. วิถีชีวิตของคนไทยมักจะรับประทานสมุนไพร่วมกับการปรุงอาหารในแนวคิด “อาหารเป็นยา” ทำให้เกิดการดูแลสุขภาพโดยธรรมชาติ ซึ่งมีรากฐานด้านองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนานและสามารถพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้ง่ายขึ้น 3. การใช้ยาแผนไทยในการดูแลสุขภาพซึ่งผลิตรายได้จากวัตถุดิบธรรมชาติ จึงเกิดผลข้างเคียงต่อร่างกายน้อย 4. การใช้เครื่องมือการผลิตที่เป็นเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ช่วยลดขั้นตอนการผลิต ได้ ไม่ยุ่งยาก และสามารถควบคุมคุณภาพยาให้มีความสม่ำเสมอ
จุดอ่อน	1. รูปแบบยาแผนไทยดั้งเดิม เช่น ยาผงหยาบ มีวิธีการที่ยุ่งยาก หรือรูปแบบยาน้ำมีอายุการเก็บรักษาสั้น จึงต้องพัฒนาการผลิตและรูปแบบยาแผนไทยให้สามารถรับประทานได้ง่ายขึ้น และเก็บรักษายาได้นานขึ้น 2. บุคลากรแพทย์แผนไทยยังขาดแคลนความเชี่ยวชาญในด้านกระบวนการผลิตยาแผนไทยโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงต้องเร่งสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทยเพื่อเป็นการสร้างแพทย์แผนไทยที่เชี่ยวชาญในอนาคต
โอกาส	1. ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านการผลิตและการใช้ยาสมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพ ส่งเสริมและรักษาโรคตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560 - 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 8 การนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมยกระดับคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชน และแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560 - 2564 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาอุตสาหกรรมและการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล 2. ความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสนับสนุนกระบวนการผลิตยาแผนไทยให้มีความสะดวกมากขึ้น ช่วยย่นระยะเวลาในการผลิตให้เร็วขึ้น ช่วยควบคุมคุณภาพระหว่างการผลิตให้ดีขึ้น และช่วยประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ 3. จากกระแสนิยมของประชาชนที่ให้ความสนใจในการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรมากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาคุณภาพยาแผนไทยและเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยใหม่ๆ เพิ่มขึ้นด้วย
อุปสรรค	1. การพัฒนาสถานที่ผลิต รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนากระบวนการต่าง ๆ มีต้นทุนสูงในช่วงแรกที่ลงทุน

SWOT Analysis	ผลการวิเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม
	2. มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ แต่ยังขาดแนวทางการปฏิบัติในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาการผลิต และรูปแบบของผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้อย่างถูกต้องตามหลักการ จึงต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการปฏิบัติงานได้จริง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจะเห็นจุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาระบบการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทยจากการเรียนรู้และมี ทักษะ ความชำนาญมากขึ้น ซึ่งจากการสนทนากลุ่ม พบว่า การประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากศาสตร์แขนงอื่น ๆ จะต้องยึดถือหลัก 2 ประการ คือ 1) จะต้องมีการเลือกและปรับใช้ ตามความจำเป็น โดยมีการศึกษาให้เข้าใจประโยชน์และข้อจำกัดก่อน และ 2) วัตถุประสงค์การนำมาใช้เพื่อส่งเสริมทฤษฎีการแพทย์แผนไทยให้ทันสมัยขึ้น และการประยุกต์ใช้ต้องสอดคล้องกับหลักเภสัชกรรมไทยเพื่อสามารถคงสรรพคุณของตำรับยาไว้ได้เหมือนเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมยาแผนไทยและการผลิตบุคลากรด้านวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ในการปฏิบัติหน้าที่แพทย์แผนไทยรับใช้สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งเป็นความคาดหวังของสังคมและเสียงสะท้อนจากประชาชน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับนักศึกษาแพทย์แผนไทย เป็นผลการศึกษาที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมอุตสาหกรรมการผลิต พบว่า การใช้สมุนไพรสำหรับอุตสาหกรรมยาสมุนไพรมีอยู่ 5 ระดับ ดังภาพที่ 1 ได้แก่ ระดับที่ 1 รูปแบบผงหยาบและผงละเอียด (Crude, Crude powder, Crude bark) ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายและนิยมใช้ ระดับที่ 2 รูปแบบสารสกัดรวม (Crude extract) โดยนำสมุนไพรสกัดด้วยตัวทำละลายที่เหมาะสม ระดับที่ 3 รูปแบบผงสกัด (Compound extract powder) โดยใช้หลักการระเหย การระเหิดหรือการทำแห้งด้วยกระบวนการต่าง ๆ ภายใต้อากาศสุญญากาศจนได้เฉพาะเนื้อยา ระดับที่ 4 รูปแบบสารสกัดบริสุทธิ์ (Purified extract) โดยแยกสารสำคัญที่ต้องการและทำให้มีความบริสุทธิ์ ซึ่งมีวิธีการสกัดที่ซับซ้อน และระดับที่ 5 รูปแบบสารอนุพันธ์ (Chemical Derivative) โดยการสังเคราะห์อนุพันธ์ของสารเคมี และสามารถปรับแต่งเป็นสารชนิดใหม่ ๆ ตามคุณสมบัติที่ต้องการ

ภาพที่ 1 รูปแบบการใช้สมุนไพรสำหรับอุตสาหกรรมยาสมุนไพร

ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับต่าง ๆ ที่กล่าวมาประกอบกับความพร้อมของนวัตกรรมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ยาแผนไทยสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้หลายรูปแบบ แต่การพัฒนาอยู่ภายในขอบเขตของประกาศกระทรวงสาธารณสุข เล่ม 133 ตอนพิเศษ 260 ง วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2559 เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนปัจจุบันและแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณ ตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ซึ่งทำให้ยาแผนไทยใช้สมุนไพรได้ 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 รูปแบบผงหยาบ ระดับที่ 2 รูปแบบสารสกัดรวม และระดับที่ 3 รูปแบบผงสกัด โดยการประยุกต์ใช้เครื่องมือจะเน้นทางด้านเทคโนโลยีอาหารและเครื่องดื่มเป็นหลัก เพื่อให้ได้รูปแบบยาที่ร่วมสมัย และรักษาสรรพคุณยาตามหลักการเภสัชกรรมไทยไว้เช่นเดิม ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์และสรุปบทเรียน พบว่า แนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทย โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสามารถทำได้ 20 รูปแบบ จากการใช้เครื่องมือสมัยใหม่สนับสนุนในกระบวนการแปรรูป การผลิต และการขึ้นรูปเป็นจำนวน 24 เครื่อง นอกจากนี้ยังมีโอกาสพัฒนาเพิ่มได้อีกในอนาคตตามนวัตกรรมใหม่ ๆ (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2559) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการผลิตยาแผนไทยในรูปแบบผงหยาบและผงละเอียด (Crude, Crude powder, Crude bark) ซึ่งทำได้โดยการนำวัตถุดิบสมุนไพรสดมาล้างน้ำให้สะอาด จากนั้นทำให้แห้ง เนื่องจากสมุนไพรที่มีความชื้นมากเกินไปจะทำให้เกิดเชื้อราและแบคทีเรียได้ สมุนไพรที่เป็นพวงราก เหง้า เถา เนื้อไม้ ให้หั่นหรือฟานหรือตัดให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ก่อนทำให้แห้ง สำหรับการทำให้แห้งมีหลายวิธี เช่น การตากแดด การผึ่งลม และการอบโดยใช้ความร้อนจากไฟฟ้า หลังจากอบสมุนไพรจนแห้งเรียบร้อยแล้ว นำมาบดด้วยเครื่องบดหยาบบนลูกกลิ้ง หรือเครื่องปั่นแบบละเอียด แล้วจึงนำไปผ่านตะแกรงร่อน เพื่อให้ได้ผงยาที่มีความละเอียดสม่ำเสมอแล้วเข้าสู่ขั้นตอนการเก็บรักษาผงยาในถุงพลาสติกที่ปิดมิดชิด เพื่อป้องกันความชื้น ป้องกันการ

เข้าทำลายคุณภาพยาจากแมลงได้ และปิดผนึกถุงพลาสติกด้วยระบบซีลสุญญากาศ เมื่อได้ผงยาพร้อมใช้แล้ว นำมาปรุงเป็นตำรับยาตามปริมาณที่ระบุไว้ในสูตรตำรับ ผสมให้เข้ากัน และขึ้นรูปได้ทั้งหมด 6 ผลิตภัณฑ์ ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยที่ผลิตมาจากสมุนไพรประเภทผงหยาบ และเครื่องมือที่ใช้

รูปแบบผลิตภัณฑ์	เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต ขึ้นรูปและบรรจุ
1. ยาผงบรรจุซอง พร้อมจ่ายในคนไข้เพื่อนำยาผงละลายน้ำกระสายดื่มได้	เครื่องบรรจุผงยาซองอัตโนมัติ
2. ขาชงบรรจุซองกระดาษเยื่อไม้	เครื่องบรรจุขาชงอัตโนมัติ
3. ยาผงบรรจุแคปซูล	เครื่องบรรจุแคปซูลอัตโนมัติ เครื่องบรรจุแผงฟอยด์
4. ยาผงในรูปแบบเม็ด	เครื่องตอกเม็ดยาแบบโรตารี เครื่องเคลือบเม็ดยา เครื่องบรรจุแผงฟอยด์
5. ยาผงทำเป็นเม็ดเคลือบ	
6. ยาผงปั้นเป็นลูกกลอน	เครื่องรีดเส้นยา เครื่องตัดเม็ดลูกกลอน เครื่องกลิ้งลูกกลอน

2. แนวทางการผลิตยาแผนไทยในรูปแบบสารสกัดรวม (Crude extract) ซึ่งสามารถทำได้ 3 กลุ่ม คือ 2.1) กลุ่มยาน้ำมัน (Ointment crude extract) โดยนำวัตถุดิบสมุนไพรล้างให้สะอาด แล้วลดขนาดด้วยการหั่นหรือบด นำเข้าเครื่องกลั่นไอน้ำจนได้น้ำมันหอมระเหยออกมา สำหรับน้ำมันจากเมล็ดพืชที่ได้จากการหีบ จะนำวัตถุดิบที่กะเทาะเปลือกแล้ว เอาเครื่องสกัดน้ำมันโดยไม่ใช้ความร้อนสูงจนได้เป็นน้ำมันออกมา แล้วจึงนำมาปรุงเป็นตำรับยาตามปริมาณที่ระบุไว้ในสูตรตำรับ ผสมให้เข้ากัน บรรจุขวดหรือบรรจุภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น ยาครีม ยาโลชั่น ยาน้ำมัน ยาวาสลีน ยาเจลและยาสเปรย์ 2.2) กลุ่มยาที่สกัดด้วยแอลกอฮอล์ (Alcoholic crude extract) โดยนำวัตถุดิบสมุนไพรล้างให้สะอาด ลดขนาดให้เป็นชิ้นเล็ก บรรจุในภาชนะที่ปิดมิดชิด แล้วเทแอลกอฮอล์ให้ท่วม ทิ้งไว้ 1 - 7 วัน ตามสูตรตำรับ เมื่อครบกำหนดให้กรองเอาแต่สารสกัดแอลกอฮอล์นำมาปรุงเป็นตำรับยาและขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ตัวอย่างเช่น สารสกัดทองพันชั่งที่ใช้เป็นส่วนผสมในตำรับยาวาสลีนรักษาโรคเรื้อนกวาง และ 2.3) กลุ่มยาน้ำ (Water crude extract) โดยการนำวัตถุดิบพร้อมใช้มาปรุงเป็นตำรับ จากนั้นนำมาต้มสกัดด้วยเครื่องต้มสกัดและบรรจุอัตโนมัติ เป็นการสกัดโดยใช้ความร้อนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการสกัดหรือละลายตัวยาสำคัญออกจากวัตถุดิบได้ดี ซึ่งเหมาะกับตัวยาที่สามารถละลายน้ำและทนความร้อนได้ดีด้วย หลังจากนั้นนำสารสกัดหรือตัวยาที่ได้จากการต้ม บรรจุเป็นถุงพลาสติกทนความร้อน พร้อมจ่ายให้กับผู้ป่วยกลุ่มโรคต่าง ๆ ได้ทันที หรือบรรจุในรูปแบบอื่น ๆ โดยสามารถผลิตและขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทั้งหมด 10 รูปแบบ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 รูปแบบผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยที่ผลิตมาจากสมุนไพรประเภทสารสกัดหยาบ และเครื่องมือที่ใช้

รูปแบบผลิตภัณฑ์	เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต, ขึ้นรูปและบรรจุ
1. ยาน้ำมัน	เครื่องกลั่นไอน้ำ เครื่องหีบน้ำมัน
2. ยาครีม	เครื่องผสมยาครีม เครื่องบรรจุครีม/โลชั่น/วาสลีนลงบรรจุภัณฑ์
3. ยาโลชั่น	
4. ยาวาสลีน	
5. ยาเจล	
6. ยาสเปรย์	เครื่องบรรจุสเปรย์กระป๋องความดัน
7. ยาแคปซูลนิ่ม	เครื่องบรรจุแคปซูลนิ่ม เครื่องบรรจุผงพอยด์
8. ยาน้ำบรรจุถุง	เครื่องต้มสกัดและแปรรูปอัตโนมัติ เครื่องฆ่าเชื้อด้วยระบบ Ultra-High Temperature (U.H.T.) เครื่องบรรจุยาน้ำสมุนไพรรูปแบบกล่องปลอดเชื้อ
9. ยาน้ำบรรจุขวด	
10. ยาน้ำบรรจุกล่องปลอดเชื้อ	

3) แนวทางการผลิตยาแผนไทยในรูปแบบยาผงสกัด (Compound extract powder) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากรูปแบบยาน้ำสกัดรวมที่ได้เนื้อมาสมบูรณ์แล้ว เข้าสู่กระบวนการทำให้แห้ง โดยใช้เครื่องระเหยไอน้ำสุญญากาศ (Vacuum Evaporator) เพื่อระเหยเอาปริมาณน้ำออกไปจนได้เฉพาะเนื้อมา ซึ่งใช้หลักการระเหยในระบบสุญญากาศ เพื่อช่วยรักษาคุณภาพของเนื้อมาที่ไม่ทนต่อความร้อนสูง จากนั้นนำเนื้อมาที่ได้ผสมกับสารเติมเต็มเพื่อช่วยดูดซับเนื้อมาไว้และช่วยทำให้แห้งเร็วขึ้น จึงนำเข้าอบแห้งด้วยเครื่องอบไฟฟ้า หรือเข้าสู่กระบวนการทำแห้งด้วยเครื่องทำแห้งแบบพ่นฝอย (Spray dryer) เพื่อระเหยให้น้ำออกจากเนื้อมาอย่างรวดเร็วโดยใช้ความร้อนสูงที่อุณหภูมิ 130-250 องศาเซลเซียส เมื่อได้ยาผงสกัดแล้วนำมาบรรจุในถุงอลูมิเนียมฟอยล์ลามิเนต หรือบรรจุลงในบล็อกแคปซูล หรือตอกเป็นเม็ด ซึ่งสามารถผลิตและขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้ 4 รูปแบบ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รูปแบบผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยที่ผลิตมาจากสมุนไพรประเภทผงสกัด และเครื่องมือที่ใช้

รูปแบบผลิตภัณฑ์	เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต, ขึ้นรูปและบรรจุ
1. ยาผงสกัดบรรจุซอง พร้อมจ่ายในคนไข้เพื่อสามารถนำยาผงละลายน้ำกระสายดื่มได้	เครื่องบรรจุผงยาซองอัตโนมัติ
2. ยาผงสกัดบรรจุแคปซูล	เครื่องบรรจุแคปซูลอัตโนมัติ เครื่องบรรจุผงพอยด์
3. ยาผงสกัดในรูปแบบเม็ด	เครื่องตอกเม็ดยาแบบโรตารี เครื่องเคลือบเม็ดยา
4. ยาผงสกัดทำเป็นเม็ดเคลือบ	

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่มีผลต่อการผลิตยาแผนไทย แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทย โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อช่วยพัฒนาทั้งด้านรูปแบบและบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยให้สามารถปกป้องตัวยาภายในบรรจุภัณฑ์ให้คงสภาพดีเหมือนเดิม สะดวกต่อการใช้และการเก็บรักษา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยาภรณ์ อินธิปักที่ได้ศึกษาการส่งเสริมการตลาดโดยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สมุนไพร 9 อ้อย พบว่า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์แบบใหม่สามารถป้องกันความเสียหายจากการขนส่งได้และมีความสะดวกต่อการใช้งานของผู้ป่วยมากขึ้นจากเดิม (กิตติยาภรณ์ อินธิปัก, 2560) อีกทั้งเป็นการนำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยกลับมาดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนร่วมกับการใช้นวัตกรรมที่ทันสมัยทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ช่วยลดต้นทุนการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ และสร้างเอกลักษณ์ใหม่ให้กับยาแผนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของมารุต พานทองที่พบว่า การนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ประกอบตำรับยาพอกเข้าให้ผู้ป่วยซื้อเข้าเสื่อมช่วยลดต้นทุนจากการใช้ยาที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศได้ (มารุต พานทอง และพัชรณัฐ จิตธิ์ปลื้ม, 2560) ซึ่งนอกจากการพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทยให้ร่วมสมัยแล้ว ยังสามารถนำสมุนไพรมาปรุงเป็นอาหารเพื่อสุขภาพได้ด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของพรปวีณ์ คำหลวง ที่ศึกษาว่าการบริโภคผักพื้นบ้านเพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพและปรุงบริโภคในครัวเรือนมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการสร้างเสริมสุขภาพและการรักษาโรคเบื้องต้นได้ (พรปวีณ์ คำหลวง, 2560)

2. แนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พบว่า สิ่งสำคัญที่ช่วยควบคุมคุณภาพ ความปลอดภัยและประสิทธิภาพของยาแผนไทย คือ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนากระบวนการผลิตและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยและสอดคล้องตามหลักการเภสัชกรรมไทยให้มีรูปแบบยาที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้รักษาโรคนั้น ๆ นอกจากนี้ควรพัฒนาด้านสี กลิ่น รสให้น่ารับประทานมากขึ้น โดยที่คุณสมบัติของยาไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น กระบวนการผลิตยาแผนไทยทั้ง 20 รูปแบบจึงจำเป็นในการนำเครื่องมือที่ทันสมัย ได้แก่ เครื่องทำแห้งแบบพ่นฝอย (Spray dryer) เครื่องระเหยไอน้ำสุญญากาศแบบฟิล์มบาง (Falling film vacuum evaporator) มาใช้ในขั้นตอนการทำยาผงสกัด เป็นต้น อีกทั้งดำเนินการภายใต้มาตรฐาน GMP PIC/s ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษาแพทย์แผนไทยต้องคำนึงถึงเพื่อสามารถควบคุมการผลิตยาแผนไทยให้มีคุณภาพและทันต่อโรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานของฤทธิชัย อัครวราชันย์ที่ศึกษาการแปรรูปอาหารด้วยเทคโนโลยีพบว่า การปรับปรุงประสิทธิภาพของการแปรรูปอาหารโดยใช้เทคโนโลยีเชิงความร้อนและความดันที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ช่วยให้คุณสมบัติทางโภชนาการอาหารคงเดิมเหมือนสดใหม่

และสามารถเก็บรักษาได้ยาวนานขึ้น (ฤทธิชัย อัครราชันย์, 2017) ยกตัวอย่างเช่น การพัฒนา รูปแบบตำรับยาชำระน้ำเหลืองจากรูปแบบยาน้ำเป็นยาผงสกัดช่วยยืดอายุการเก็บรักษาได้นานขึ้น และช่วยให้ผู้ป่วยรับประทานยาได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรนนท์ ธัญชัยและคณะที่พบว่า การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับรูปแบบยา สามารถรักษาสรรพคุณของยาไว้ได้ อีกทั้งยังได้รูปแบบยาที่ทันสมัยและไม่มีการปนเปื้อนจากเชื้อจุลินทรีย์ก่อโรคตลอดระยะเวลาที่จัดเก็บ (ธีรนนท์ ธัญชัย และคณะ, 2564) นอกจากรูปแบบยาที่ร่วมสมัยแล้ว องค์ประกอบสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ การใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและสามารถสนับสนุนกระบวนการแปรรูป การผลิตและการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยเป็นจำนวน 24 เครื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ในเรื่อง การลดการสูญเสียวัตถุดิบในระหว่างกระบวนการผลิตให้น้อยที่สุด การใช้เครื่องมือเพื่อย่นระยะเวลาในขั้นตอนการผลิตให้สั้นลง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นต้นทุนการผลิตและมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานของสุทธิรัตน์ ศีลาคำที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยาสมุนไพรของโรงพยาบาลท่าแซะ จังหวัดชุมพร (สุทธิรัตน์ ศีลาคำ, 2559) สิ่งสำคัญอีกหนึ่ง ประการ คือ ก่อนเข้าสู่กระบวนการผลิตยาแผนไทยในโรงงานจะต้องเรียนรู้หลักการทำงานของ เครื่องมือ เข้าใจขั้นตอนวิธีการใช้งาน และการบำรุงรักษาของเครื่องมือแต่ละเครื่องอย่างละเอียด เพื่อป้องกันการชำรุดของเครื่องมือและป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุในระหว่างการใช้งาน และยังสามารถช่วยป้องกันการปนเปื้อนข้ามของตำรับยาได้ด้วย (cross contamination) ซึ่งมีทิศทางเดียวกับการศึกษาของทวีศักดิ์ หลีแก้วสายที่ให้ความสำคัญในการศึกษาเครื่องมือทุกชนิดก่อนใช้งานให้ถูกต้อง สามารถลดการเกิดอุบัติเหตุในสถานที่ผลิตยาได้ (ทวีศักดิ์ หลีแก้วสาย และคณะ, 2564) จึงเห็นได้ว่าการศึกษานวัตกรรมใหม่ๆ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ยาแผนไทย เพื่อถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทยที่จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมคุณภาพของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรในอนาคตได้ สอดคล้องกับการสร้างทักษะแห่งอนาคตใหม่จากการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นองค์ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องแนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทย สรุปได้ว่า การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนายาแผนไทยทำให้มีข้อมูลเบื้องต้นสำหรับกำหนดแนวทางการพัฒนาการผลิตยาแผนไทยโดยประยุกต์ใช้เครื่องมือและนวัตกรรมใหม่ ๆ และสามารถควบคุมคุณภาพของสรรพคุณยาให้มีมาตรฐานเท่ากันทุกขั้นตอนการผลิต ช่วยลดระยะเวลาในการผลิต ช่วยลดปริมาณการสูญเสียวัตถุดิบและสามารถช่วยทุ่นแรงให้กับแพทย์แผนไทยได้ด้วย

ซึ่งผลดีเหล่านี้ล้วนเป็นแนวทางฟื้นฟูการแพทย์แผนไทยให้นำกลับมาใช้ดูแลสุขภาพของประชาชนในรูปแบบที่ร่วมสมัย และเหมาะสมกับบริบทสังคมที่เร่งรีบทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ดังนั้น การผสมผสานองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสำหรับการพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนไทยจึงสามารถทำได้ และมีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงได้แนวทางการผลิตยาแผนไทย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่จากการวิเคราะห์และคัดเลือกเครื่องมือที่สามารถสนับสนุนขั้นตอนการแปรรูป การผลิต การขึ้นรูปและการบรรจุยาแผนไทยได้เป็นจำนวน 24 เครื่อง และสามารถพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยได้ 20 รูปแบบ ตามแนวปฏิบัติของมาตรฐาน GMP PIC/s โดยองค์ความรู้ที่ได้นำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทยเพื่อเป็นบัณฑิตแพทย์แผนไทยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการผลิตยาแผนไทยได้ทุกรูปแบบและนำไปรักษาโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การนำความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาสู่ความรู้ยุคใหม่ นอกจากเป็นการพัฒนากระบวนการผลิตให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัยแล้ว ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการพิสูจน์ประสิทธิภาพของยาในรูปแบบใหม่จากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยทางคลินิกเพื่อติดตามผลการรักษาโรคและวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพกับผลิตภัณฑ์ยาในรูปแบบดั้งเดิมเพิ่มเติมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุขและองค์การภาครัฐ – เอกชน. (2559). แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: ทีเอสอินเตอร์พรีนซ์.
- กิตติยาภรณ์ อินธิปัก. (2560). การส่งเสริมการตลาดและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สมุนไพร โดยชุมชนมีส่วนร่วม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จุฑารัตน์ พิริยะเบญจวัฒน์. (2562). ยาตามสมุนไพรและแนวคิดการสร้างนวัตกรรมบรรจุภัณฑ์ยาตามสมุนไพร. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 13(2), 479-492.
- ชาทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และคณะ. (2560). ผลของระยะเวลาในการเก็บต่อปริมาณสารไซรินจินในยาต้มบอระเพ็ด. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 16(1), 16-21.
- ณิชาภา พาราศิลป์ และคณะ. (2559). การพัฒนาแผ่นประคบร้อนสมุนไพรไทย โดยใช้เตาไมโครเวฟ. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 14(3), 325-333.
- ทวีศักดิ์ หลีแก้วสาย และคณะ. (2564). การศึกษาการใช้งานเครื่องกลั่นน้ำมันหอมระเหยสำหรับการผลิตยาในรูปแบบน้ำมันของการแพทย์แผนไทย. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(2), 365-374.

- ธีรนนท์ ธัญชัย และคณะ. (2564). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ กรณีศึกษาตำรับยาชำระน้ำเหลือง. นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้.
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. (2559). การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนปัจจุบันและแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณ ตามกฎหมายว่า ด้วยยา พ.ศ.2559. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 206 ง หน้า 4 (14 กันยายน 2559).
- พรवीณ์ คำหลวง. (2560). ภูมิปัญญาการบริโภคผักพื้นบ้านเพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพของชาวบ้านตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการส่งเสริมสุขภาพ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มารุต พานทอง และพัชรณัฐ จิตรปลื้ม. (2560). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์พอกเข้าเพื่อดูแลผู้สูงอายุในกลุ่มโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยฟางข้าวและสมุนไพรในชุมชนของโรงพยาบาลลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. โรงพยาบาลลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- ฤทธิชัย อัครวราชันย์. (2017). การแปรรูปอาหารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่. Rajabhat Journal of Sciences, Humanities and Social Sciences, 18(1), 10-18.
- สกันต์ สุตยอด และคณะ. (2560). การพัฒนาขี้ผึ้งสมุนไพรเข้มข้นสำหรับดูแลแผลกดทับของผู้ป่วยติดเตียง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร.
- สุทธิรัตน์ ศิลาคำ. (2559). การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยาสมุนไพรของคลินิกการแพทย์แผนไทย โดยใช้หลักเทคโนโลยีสะอาด กรณีศึกษา โรงพยาบาลท่าแซะ จังหวัดชุมพร. วารสารวิศวกรรมфар্মและเทคโนโลยีการควบคุมอัตโนมัติ, 1(2), 125-135.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน
ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา
อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

DEVELOPING A PROJECT-BASED LEARNING ACTIVITY SET TOGETHER
WITH THE CONCEPT COOPERATIVE LEARNING LOCAL LITERATURE
FOR GRADE 9 STUDENTS OF PRASEANG WITTHAYA SCHOOL
PRASEANG DISTRICT, SURATTHANI PROVINCE

กัญติดา ไชยสิทธิ์

Kantita Chaisit

วัฒนา รัตนพรหม

Wattana Rattanaprom

กฤษณี สงสวัสดิ์

Kritsanee Songsawat

มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: gain005@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80, เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น, เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในการทำโครงงานหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2 กลุ่ม โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 38 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ 7 ชุด แผนการจัดการ

* Received August 6, 2021; Revised August 11, 2021; Accepted August 31, 2021

เรียนรู้วิชาภาษาไทยพื้นฐาน จำนวน 7 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีค่าความยากระหว่าง 0.25 – 0.75 แบบวัดทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 83.75/84.77 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้, การเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน, แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop an project-based learning activity set together with the concept of collaborative learning on local literatures according to the 80/80 criteria.2) to compare the learning achievement on local literatures, 3) to compare cooperative learning skills in project work on local literatures of the experimental group and the control group and 4) to study student satisfaction in the experimental group towards learning management with the learning activities on local literature by using a project - based learning activity set together with the cooperative learning concept of students in Grade 9, Phrasaeng Witthaya School, Phrasaeng district, Surat Thani province. The sample group included the experimental group which consisted of 38 students in Grade 9 and 38 students in the control group. The research instruments were a project-based learning activity set, Thai language lesson plan, achievement measurement form of cooperative learning skills and satisfaction assessment form. The difficulty values were between 0.25 – 0.75 and the confidence value was 0.80. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and t-value testing. The results showed that the efficiency rate of project-based learning activity set together with the concept of collaborative learning on local literature was 83.75/84.77. The post-study

achievement of the experimental group was higher than the control group. The statistical significance at the .01 level, the cooperative learning skills after learning of the experimental group were higher than the control group. The statistical significance of .01 and the satisfaction of the students in the experimental group towards the learning management with the project-based learning activity set together with the cooperative learning concept of local literatures was at the highest level.

Keywords: development of learning activities, project-based learning, collaborative learning concept

บทนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทย โดยสรุปได้ดังนี้ว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด วิเคราะห์ วิจัย และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยบรรพบุรุษได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ไว้ในภาษาและวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อสั่งสอนให้ข้อคิด และเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของคนไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ซึ่งแต่ละสถานศึกษาใช้หลักสูตรดังกล่าวเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ สำหรับหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระแสงวิทยา อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เช่นเดียวกัน เนื้อหาบางเรื่องจำเป็นต้องบูรณาการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น เนื้อหาเรื่องที่โรงเรียนบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น คือ วรรณกรรมท้องถิ่นพระแสง กำหนดไว้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยอิงมาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมตามหลักการวิจารณ์วรรณคดีเบื้องต้น รู้และเข้าใจลักษณะเด่นของวรรณคดี ภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวิถีไทย ประเมินคุณค่าด้านวรรณศิลป์ และนำข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในตัวชี้วัด ท 5.1 สรุปเนื้อหาวรรณคดี วรรณกรรมและวรรณกรรมท้องถิ่นในระดับที่ยากยิ่งขึ้นมีสาระการเรียนรู้แกนกลางที่นักเรียนควรเรียนรู้ ดังนี้ วรรณคดี วรรณกรรม และ

วรรณกรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับ ศาสนา ประเพณีพิธีกรรม สุภาษิตคำสอน เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ บันทึคดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ผลจากการจัดการเรียนรู้ เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นพระแสง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนพระแสงวิทยา เมื่อพิจารณาจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัฐาน (O-NET) พบว่าในปีการศึกษา 2561 สารที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมคะแนนเฉลี่ย 47.71 คะแนน (โรงเรียนพระแสงวิทยา, 2562) และในปีการศึกษา 2562 คะแนนเฉลี่ย 46.93 คะแนน ซึ่งลดลงจากปีการศึกษา 2561 อีกทั้งในปีการศึกษา 2562 คะแนนเฉลียดังกล่าวต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ (โรงเรียนพระแสงวิทยา, 2563) จากผลการทดสอบดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างย้งที่ผู้บริหารและผู้สอนต้องเร่งหาแนวทางและกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นเพิ่มมากขึ้น

กระบวนการเรียนรู้แบบหนึ่งที่ผู้สอนนำมาใช้ เพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนศักยภาพของตนเอง คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่ง Slavin, R. E. และ Johnson, D. W. et al. มีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการเรียนแบบร่วมมือ คือ การเรียนรู้แบบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาจนเกิดความสำเร็จสิ่งสำคัญ คือ ต้องมีกระบวนการทักษะทางสังคมร่วมด้วย เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสแสดงความสามารถมากยิ่งขึ้น บทบาทของสมาชิกที่ทำงานด้วยกันในกลุ่มมีหน้าที่ 2 ประการ คือ รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและต้องช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกในกลุ่มให้เรียนรู้ด้วย โดยเฉพาะในกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต้องใช้ความร่วมมือของผู้เรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพจากการปฏิบัติงานเป็นระบบ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ระหว่างการเรียนรู้และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเลือกศึกษาค้นคว้าริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานที่ตนเองมีความถนัด สนใจ และลงมือปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดให้ตามความต้องการของตนเอง ทั้งนี้ การเรียนแบบโครงการจะให้นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาที่ดียิ่งขึ้น (Slavin, R. E., 1995); (Johnson, D. W. et al., 1990) สอดคล้องกับที่บุญชู งามขำ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ ให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง (บุญชู งามขำ, 2560) คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นตามทฤษฎีของ John Dewey นอกจากนี้ สุวิชา ไกรฉวี ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงการที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และมีความรับผิดชอบในการเรียน จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงการไปใช้ในการจัดการการเรียนรู้ต่อไป (สุวิชา ไกรฉวี, 2560)

จากปัญหาและกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงการเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง

วรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเกิดผลการเรียนรู้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสร้างเสริมทักษะความร่วมมือแก่นักเรียนเป็นการตอบสนองหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้งนี้ ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและในการพัฒนาการเรียนการสอนในแนวทางอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในรายวิชาภาษาไทย พื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในการทำโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ทั้งหมด 8 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 320 คน โดยเลือกจำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งมาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จากนั้นจับสลากโดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/7 จำนวน 38 คน และกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 38 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิด การเรียนรู้แบบร่วมมือ จำนวน 7 ชุดซึ่งใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 หาคุณภาพโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.76 หลังจากนั้น ทดสอบเพื่อหาค่าประสิทธิภาพ จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มรายบุคคล

กลุ่มเล็ก และกลุ่มภาคสนาม ซึ่งได้ ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 65.23/68.88, 72.53/77.41, 83.75/84.77 ตามลำดับ 2. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น จำนวน 7 แผนรวม 14 ชั่วโมง หาคุณภาพโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.86 3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อสอบ แบบปรนัย 30 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.70 และการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย เท่ากับ 0.46 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.44 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 4. แบบประเมินทักษะ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) และหาคุณภาพโดย หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.91 และ 5. แบบประเมินความพึงพอใจซึ่งเป็นแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) และหาคุณภาพโดยหา ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.89

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการ เรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระ แสงวิทยา อำเภอยะแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิด การเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน พระแสงวิทยา อำเภอยะแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้

1. ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ร่วมกับแนวคิดการ เรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน พระแสงวิทยา ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิด การเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา กับนักเรียนกลุ่มเล็ก กลุ่มกลาง และกลุ่มภาคสนาม

กลุ่มทดลองค่าประสิทธิภาพ	ค่าประสิทธิภาพชุดกิจกรรม	
	E ₁	E ₂
กลุ่มเล็ก (3 คน)	63.25	68.88
กลุ่มกลาง (9 คน)	72.53	77.41

กลุ่มทดลองค่าประสิทธิภาพ	ค่าประสิทธิภาพชุดกิจกรรม	
	E ₁	E ₂
กลุ่มภาคสนาม (30 คน)	83.75	84.77

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มเล็ก มีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (E₁) คิดเป็นร้อยละ 63.25 และมีค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E₂) โดยหาจากคะแนนหลังการใช้ชุดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 68.88 โดยกลุ่มกลาง มีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (E₁) คิดเป็นร้อยละ 72.53 และมีค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E₂) โดยหาจากคะแนนหลังการใช้ชุดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 77.41 และในกลุ่มภาคสนาม มีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (E₁) คิดเป็นร้อยละ 83.75 และมีค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E₂) โดยหาจากคะแนนหลังการใช้ชุดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 84.77 ดังนั้นชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น มีประสิทธิภาพ E₁/ E₂ เท่ากับ 83.75/84.77 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของกลุ่มทดลองหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น และกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ

การทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t-test
กลุ่มทดลอง	38	26.61	1.17	12.39 **
กลุ่มควบคุม	38	23.37	1.10	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในการทำโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 ผลของค่าเฉลี่ยทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น

รายการประเมิน	กลุ่มทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการสื่อสาร	4.72	0.44	มากที่สุด
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.66	0.49	มากที่สุด
3. ด้านการแก้ปัญหา	4.65	0.51	มากที่สุด
4. ด้านภาวะผู้นำ	4.61	0.46	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.66	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น มีทักษะการเรียนรู้หลังเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.66 ซึ่งด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการสื่อสาร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีมซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ด้านการแก้ปัญหามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และด้านภาวะผู้นำมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 โดยรวมในแต่ละด้านพบว่า มีทักษะการเรียนรู้อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 4.51 ซึ่งหมายถึง ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในการทำโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอยู่ในระดับมากขึ้นไปหรือมีค่าเฉลี่ย สูงกว่า 3.51

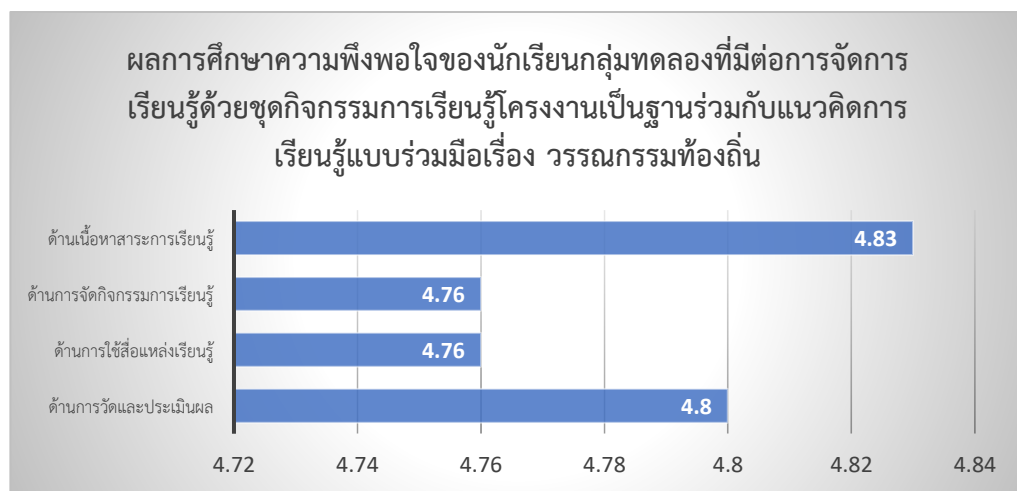
ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นและกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ

รายการประเมิน	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t-test
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการสื่อสาร	4.72	0.44	2.63	0.79	15.69**
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.66	0.49	2.05	0.52	21.64**
3. ด้านการแก้ปัญหา	4.65	0.51	2.21	0.58	23.01**
4. ด้านภาวะผู้นำ	4.61	0.46	2.05	0.52	20.59**
รวมเฉลี่ย	4.66	0.48	4.18	0.72	22.69**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นมีทักษะการเรียนรู้หลังเรียนทุกด้านโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น

จากภาพที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการจัด การเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านเนื้อหา/สาระการเรียนรู้ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 และด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากันซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น มีประสิทธิภาพ E_1/ E_2 เท่ากับ $83.75/84.77$ และเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในรายวิชาภาษาไทย พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $80/80$ ทั้งนี้เป็นเพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ที่เริ่มต้นจากปัญหารอบตัวซึ่งมีแนวทางมาจากเนื้อหาในหลักสูตรซึ่งวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นเนื้อหาที่มีความน่าสนใจเพราะเป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน ทำให้นักเรียนมีการวางแผนการดำเนินงานแก้ปัญหาที่ตนเองสนใจ สามารถลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบและเหตุผลสมผล แล้วนำมาเขียนรายงานและนำเสนอผลการดำเนินงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้ ทำหายุต่อการแสวงหาความรู้ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจศึกษาค้นคว้าจนบรรลุตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีวรช วงศ์แสงคำ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสอนแบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐานกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์เรื่อง ออกแบบและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า การสอนแบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่อง ออกแบบและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E_1/ E_2 = 81.25/ 84.34$ (ปรีวรช วงศ์แสงคำ, 2563) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธาราทิพย์ คำจันทร์ ได้ทำการวิจัย ผลการจัดการเรียนรู้วิชาทัศนศิลป์ เรื่อง ศิลปะกับเครื่องแต่งกาย ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาทัศนศิลป์ นักเรียนมีคะแนนผลงานการสร้างสรรคโดยเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 86.5

และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 10 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ธาราทิพย์ คำจันทร์, 2561)

2. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น ของกลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากนักเรียนกลุ่มทดลองได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนได้อย่างเต็มที่ ลองถูกลองผิดปรับเปลี่ยนแก้ไขวิธีการเรียนรู้ได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงส่งผลให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในตนเองส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ในขณะเดียวกันนักเรียนได้ทราบถึงความก้าวหน้าจากการเรียนรู้จากชุดกิจกรรมที่ครูได้สร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอานนท์ พัสตร ได้ทำการวิจัย การพัฒนาบทเรียนบนเว็บโดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ทักษะระบบจัดการฐานข้อมูล สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนบนเว็บโดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อานนท์ พัสตร, 2560) และภริญา ผลเกิด ได้ทำการวิจัย การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภายหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภริญา ผลเกิด, 2562)

3. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น ทักษะการเรียนรู้หลังเรียนของกลุ่มควบคุม โดยรวมมีทักษะการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีทักษะการเรียนรู้หลังเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกซึ่งกันและกัน เกิดผลดีต่อการทำงานเป็นทีมให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อพบปัญหาในขณะลงมือปฏิบัติก็สามารถร่วมกันแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีทักษะทุกด้าน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันหรือศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยประภาศิริ ปราโมทย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่กับเกม เพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย

พบว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่กับเกม ผลการประเมินด้านทักษะการคิด คำนวณ และทักษะการแก้ปัญหา ในภาพรวมนักเรียนมีทักษะอยู่ในระดับดี (ประภาศิริ ปราโมทย์, 2561)

4. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากชุดกิจกรรมมีเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ แหล่ง เรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสมกับผู้เรียน นักเรียนสามารถศึกษาได้เอง รวมถึงการใช้ภาษาที่สามารถสื่อสารให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ และที่สำคัญชุดกิจกรรมการ เรียนรู้ผู้วิจัยได้ออกแบบมาให้มีความน่าสนใจ สวยงามจึงส่งผลให้นักเรียนที่ได้ใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้มีความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนภัทร ไชยบุตติ ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การส่งเสริมความสามารถการทำงานเป็นทีมด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับ เว็บสนับสนุน รายวิชาการเขียนโปรแกรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาร คามพิทยาคม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ กับเว็บสนับสนุนอยู่ในระดับมาก (นภัทร ไชยบุตติ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการ เรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในรายวิชา ภาษาไทยพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1) การพัฒนาชุดกิจกรรม การเรียนรู้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 83.75/84.77 ซึ่งประสิทธิภาพสอดคล้องตามเกณฑ์ 80/80 2) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่ม ทดลอง สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) การเปรียบเทียบ ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในการทำโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการเรียนรู้ หลังเรียนทุกด้านโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ความพึง พอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น พบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุด กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา/สาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และ

ด้านการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้ แบ่งได้ 2 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) จากผลการวิจัย ทักษะการเรียนรู้หลังเรียน ด้านภาวะผู้นำมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นควรมีการปรับปรุงกิจกรรมที่เกี่ยวกับมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ ของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ นั้นดีขึ้น 1.2) จากผลการวิจัยด้านการสื่อสารจะเห็นว่าการตอบข้อซักถาม และอธิบายองค์ความรู้ให้เพื่อนรู้และเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยสูงครูควรให้โอกาสนักเรียนในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการตอบข้อซักถาม และอธิบายองค์ความรู้ให้เพื่อน เพื่อทักษะนี้ให้เกิดกับผู้เรียนอย่างถาวรมั่นคง 1.3) ครูควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักเรียนหลังจากการศึกษาเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดแล้วว่า มีความต้องการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับอะไรบ้าง ซึ่งครูจะได้นำเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนและนำมาทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ทำการศึกษาเรียนรู้ต่อไป 2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 2.1) จากผลการวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงการเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ นำไปใช้กับกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อศึกษาความเหมาะสมที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมนี้ 2.2) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับนักเรียน โดยใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ให้มากที่สุด 2.3) ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงการเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในระดับชั้นการศึกษาที่ต่างกัน เพื่อจะได้ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ธราทิพย์ คำจันทร์. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้วิชาทัศนศิลป์ เรื่อง ศิลปะกับเครื่องแต่งกาย ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้โครงการเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นภัทร ไชยบุตติ. (2562). การส่งเสริมความสามารถการทำงานเป็นทีมด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับเว็บสนับสนุน รายวิชาการเขียนโปรแกรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสารคามพิทยาคม. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- บุญชู งามขำ. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน รายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.
- ประภาศิริ ปราโมทย์. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบ ร่วมมือควบคู่กับเกม เพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทาง คณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรีวรรษ วงศ์แสงคำ. (2563). การพัฒนาการสอนแบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐานกลุ่ม สาระวิทยาศาสตร์เรื่อง ออกแบบและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภิญญา ผลเกิด. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานเพื่อพัฒนา ความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรม หาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- โรงเรียนพระแสงวิทยา. (2562). รายงานสรุปผลการทดสอบการทางศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O- NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา อำเภอพระแสง จังหวัดสุ ราษฎร์ธานี ปีการศึกษา 2561. สุราษฎร์ธานี: ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนพระแสงวิทยา.
- โรงเรียนพระแสงวิทยา. (2563). รายงานสรุปผลการทดสอบการทางศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O- NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแสงวิทยา อำเภอพระแสง จังหวัดสุ ราษฎร์ธานี ปีการศึกษา 2562. สุราษฎร์ธานี: ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนพระแสงวิทยา.
- สุวิชา ไกรฉวี. (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการ เรียนรู้แบบโครงงานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อานนท์ พัสดร. (2560). การพัฒนาบทเรียนบนเว็บโดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ทักษะระบบจัดการฐานข้อมูล สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Johnson, D. W. et al. (1990). The Nuts and Bolts of Cooperative Learning. Minnesota: Interaction Book Company.
- Slavin, R. E. (1995). Cooperative Learning Theory, Research and Practice. (2nd ed.). Massachusetts: A Simon & Schuster.

อิทธิพลของการฝังตรึงในงานและความผูกพันของพนักงาน
ต่อการคงอยู่ของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ
จังหวัดภูเก็ต*

THE INFLUENCE OF JOB EMBEDDEDNESS AND EMPLOYEE
ENGAGEMENT ON THE RETENTION OF SPA THERAPISTS
IN HEALTH SPA ESTABLISHMENTS OF PHUKET PROVINCE

เอกรินทร์ วรธิกร

Ekkarin Waritthikorn

วรางคณา จันทร์คง

Warangkana Chankong

อารยา ประเสริฐชัย

Araya Prasertchai

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: ekkpharma@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนบุคคล การคงอยู่ในองค์กร การฝังตรึงในงานและความผูกพันของผู้ให้บริการต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จังหวัดภูเก็ตและ 2) อิทธิพลร่วมของปัจจัยส่วนบุคคล การฝังตรึงในงานและความผูกพันของพนักงานต่อการคงอยู่ในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงสังเคราะห์แบบภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างคือผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต จำนวน 325 คน เลือกตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค รวมและแยกตามรายตัวแปร ความผูกพันต่อองค์กรของผู้ให้บริการ การฝังตรึงในงานและการคงอยู่ในองค์กร เท่ากับ 0.93 0.86, 0.84 และ 0.87 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ให้บริการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 40.04 ปี มีสถานภาพโสด จบระดับมัธยมศึกษา มีอายุงานในสถานที่ทำงานปัจจุบัน 1 ถึง 3 ปี มีรายได้ต่อเดือนจากอาชีพผู้ให้บริการอยู่ระหว่าง 10,001 ถึง 20,000 บาท มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

* Received September 3, 2021; Revised September 10, 2021; Accepted October 29, 2021

และมีประสบการณ์ในอาชีพนี้มาก่อน มีระดับความคิดเห็นต่อการคงอยู่ในองค์กร การฝังตัวในงานและความผูกพันของพนักงานอยู่ในระดับมากที่สุดและ 2) การฝังตัวในงานและความผูกพันต่อองค์การด้านจิตใจและด้านความผูกพันต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการคงอยู่ในองค์กร ในขณะที่ระดับรายได้จากอาชีพผู้ให้บริการ ช่วง 30,001 ถึง 40,000 บาท มีอิทธิพลเชิงลบต่อการคงอยู่ในองค์กร โดยมีอำนาจการพยากรณ์ร่วมกัน ร้อยละ 62.70

คำสำคัญ: การฝังตัวในงาน, ความผูกพันของพนักงาน, การคงอยู่ในองค์กร, ผู้ให้บริการสปา, สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

Abstract

The objectives of this research article were to study : 1) personal characteristics, job embeddedness, employee engagement and the retention of spa therapists in health spa establishments of Phuket province and 2) determine the co-influence of personal characteristics, job embeddedness and employee engagement on the retention of spa therapists in health spa establishments of Phuket province. This research was studied using analytical cross-sectional method. The samples were 325 spa therapists who have been working in health spa establishments of Phuket province selected by simple random sampling method. Data were collected using questionnaire. The questionnaire was found to be reliable (Cronbach's alpha : overall= 0.93, employee engagement subscale= 0.86, job embeddedness subscale = 0.84, retention subscale= 0.87). Statistic used for data analysis consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis. The results revealed that: 1) Most of the spa therapists in health spa establishments of Phuket province were female with an average age of 40.04 years, single, graduated from high school level. Most of them have 1 to 3 years' experience in their workplaces, received income from spa therapist career between 10,001 and 20,000 baht, had domiciles in northeastern of Thailand and had worked as spa therapist before. Their agreement to job embeddedness, employee engagement and employee retention was at the highest level. 2) Job embeddedness, employee engagement in affective commitment and continuance commitment aspects showed positive influence on the retention of spa therapists in health spa establishments of Phuket province while income from spa therapist career

between 30,001 and 40,000 baht showed negative influence on the retention of spa therapists in health spa establishments of Phuket province with co-predictive power of 62.70 %.

Keywords: job embeddedness, employee engagement, retention, spa therapist, health spa establishment

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ทิศทางการท่องเที่ยวต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลา โดยพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มที่สนใจการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงกีฬามากขึ้น สำหรับการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษที่มีความนิยมมากในศตวรรษที่ 21 คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเนื่องจากกลุ่มลูกค้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการเพิ่มคุณภาพชีวิต (คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา, 2560) สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ เป็นส่วนสำคัญของภาค การท่องเที่ยวในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสปาที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย อีกทั้งสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพยังเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพมีความพร้อมทางการตลาดสูง โดยสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเพิ่มมูลค่าได้ และยังก่อให้เกิดธุรกิจที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงถึงธุรกิจชุมชน เช่น สมุนไพรไทย ที่ใช้เป็นส่วนผสมในการทำรีดเม้นต์ต่าง ๆ ในการให้บริการสปา ปัจจุบันสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพของไทยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่ช่วยผลักดันให้ สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ มีความพร้อมในด้านคุณภาพมาตรฐานที่แข่งขันได้ในระดับสากล (วรลักษณ์ เขียวมีส่วน, 2561) ธุรกิจสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจัดเป็นธุรกิจด้านการบริการเชิงสุขภาพ จำเป็นต้องใช้พนักงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน โดยที่พนักงานต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตามที่พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กำหนดไว้ กล่าวคือ ผู้ให้บริการหรือ สปาเทอราปิส (Spa Therapist) จะต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขรับรอง และสถานศึกษานั้นต้องได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขเช่นกัน นอกจากนี้ ผู้ให้บริการหรือสปาเทอราปิสยังจำเป็นต้องไปขึ้นทะเบียนที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขหรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เพื่อรับใบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการ ตามกฎหมาย (จุฑารัตน์ พิริยะเบญจวัฒน์, 2561)

จากการเติบโตของอุตสาหกรรมสปาไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในธุรกิจสปา ดังนั้นการพัฒนากำลังคนเพื่อป้อนสู่ตลาดแรงงานจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อรองรับกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 ซึ่งถือเป็นยุคของการขับเคลื่อนสปาไทยด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เน้นการนำสมุนไพรไทย และภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาแปรรูปเป็นนวัตกรรมใหม่ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องพัฒนาทักษะและนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดแล้ว ยังจำเป็นต้องมีความรู้ด้านสมุนไพรเพื่อสามารถนำมาต่อยอดไปสู่การแปรรูปสมุนไพรให้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ได้ (จุฑารัตน์ พิริยะเบญจวัฒน์, 2561) ผู้ให้บริการเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพเพราะการสรรหาบุคลากรมาทำงานในตำแหน่งนั้นนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติที่เป็นไปตามกฎหมายแล้ว ยังต้องหาผู้ที่มีจิตในการให้บริการที่ดี มีทัศนคติที่ดีในการให้บริการซึ่งเมื่อรับเข้ามาทำงานแล้ว ยังไม่สามารถให้บริการลูกค้าได้ทันที ผู้ให้บริการต้องผ่านการฝึกอบรมตามคู่มือการให้บริการรวมถึงการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการบริการ อีกทั้งยังต้องฝึกอบรมด้านภาษารวมถึงศึกษากฎระเบียบ นโยบายต่าง ๆ ของแต่ละสถานประกอบการ ซึ่งระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ใช้ในการฝึกผู้ให้บริการที่รับมาใหม่ มีระยะเวลาประมาณ 1-3 เดือน เมื่อปฏิบัติงานได้ระยะเวลาประมาณ 4 เดือนจะมีการประเมินฝีมือเพื่อมาประกอบการพิจารณาเงินเดือน หลังจากนั้นผู้ให้บริการจะได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถเป็นประจำทุกปีหรือบางแห่งทุกสามเดือนเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ใหม่ ๆ และทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน (ชนิตา เดชวิทย์นาคศักดิ์, 2555) ดังนั้น หากสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพใดที่ผู้ให้บริการคงอยู่ในองค์กรได้ไม่นาน มีการย้ายออกหรือลาออกบ่อย ย่อมส่งผลต่อความไม่พึงพอใจของผู้รับบริการในมิติของคุณภาพบริการที่ลูกค้าได้รับ โดย อัสวิน แสงพิกุล ได้ศึกษา เรื่องการวิเคราะห์คำวิจารณ์ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการให้บริการของธุรกิจสปาในเมืองท่องเที่ยวหลักของประเทศไทย โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ไม่มีที่พัก (Day Spa) ที่มีใบอนุญาตของกระทรวงสาธารณสุข พบว่า มิติคุณภาพการบริการในเรื่องทักษะของพนักงานมีการกล่าวถึงมากที่สุดทั้งจากคำวิจารณ์เชิงบวกและเชิงลบ โดยคำวิจารณ์เชิงลบ (อัสวิน แสงพิกุล, 2561) ที่พบ ร้อยละ 22.70 กล่าวถึง ผู้ให้บริการมีทักษะไม่ดี ร้อยละ 19.7 กล่าวถึงพฤติกรรมและมารยาทที่ไม่เหมาะสมและ ร้อยละ 7.7 กล่าวถึงปัญหาในการสื่อสารภาษาอังกฤษจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทยที่มีสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพตั้งกิจการอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ประสบปัญหาหลักที่สำคัญคือการขาดแคลนผู้ให้บริการหรือพนักงานนวดเนื่องจากเกิดการสมองไหล กล่าวคือ เมื่อผู้ให้บริการมีความรู้ ทักษะในการทำงานในสปา ก็สามารถนำความรู้ติดตัวไปทำงานที่สปาอื่นโดยไม่ได้ยึดติดกับสปาใดสปาหนึ่ง (Spafollower, 2556)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหากสถานประกอบการสพเพื่อสุขภาพสามารถธำรงรักษาให้ผู้ให้บริการคงอยู่กับองค์กรให้นานที่สุด จะส่งผลดีต่อธุรกิจ ลดปัญหาการเปลี่ยนผู้ให้บริการบ่อยที่อาจส่งผลต่อคุณภาพของการให้บริการสพและยังทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมผู้ให้บริการใหม่อีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของการฝังตรึงในงาน ความผูกพันของพนักงาน ต่อการคงอยู่ของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต โดยใช้แนวคิดการฝังตรึงในงาน(Job embeddedness) ของมิตเชลและลี (Mitchell, T. R. & Lee, T. W., 2001) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความลงตัว 2) ด้านความเชื่อมโยง 3) ด้านสิ่งที่ต้องสละและใช้แนวคิดความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร(Employee engagement) ของ อัลเลนและเมเยอร์ (Allen, N. J. & Meyer, J. P., 1997) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านความผูกพันต่อเนื่อง 3) ด้านบรรทัดฐานทางสังคม สำหรับการคงอยู่ในองค์กรของพนักงาน(Employee retention) ใช้แนวคิดของอาฮัมมัดและคณะ (Ahammad, M. F. et al., 2016) กล่าวคือ การคงอยู่ขององค์กรนั้น เป็นการธำรงรักษาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และมีทักษะในการทำงานให้คงอยู่กับองค์กรให้นานที่สุดซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในองค์กรนั้นประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ด้านส่วนประกอบขององค์กร ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านการให้รางวัล ด้านการออกแบบงานและการทำงานและสัมพันธภาพของบุคลากรภายในองค์กร สำหรับผลการศึกษาคครั้งนี้ ผู้ประกอบการสถานประกอบการสพเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตหรือจังหวัดอื่น ๆ สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพิ่มประสิทธิภาพการฝังตรึงในงาน และความผูกพันของพนักงานในตำแหน่งผู้ให้บริการ รวมถึงหาแนวทางตอบสนองความต้องการของผู้ให้บริการอย่างมีความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ให้บริการคงอยู่ในสถานประกอบการสพเพื่อสุขภาพยาวนานส่งผลดีต่อการบริการที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและระดับการคงอยู่ในองค์กร การฝังตรึงในงานและความผูกพันต่อองค์กรของผู้ให้บริการต่อสถานประกอบการสพเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลร่วมของปัจจัยส่วนบุคคล การฝังตรึงในงานและความผูกพันของพนักงานต่อการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง (Analytical Cross-sectional Research) มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือผู้ให้บริการที่ทำงานในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จังหวัดภูเก็ต จำนวน 1,328 คนและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวินอิพี (WinPepi) เวอร์ชัน11.65 ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 (ระดับความเชื่อมั่น 95%) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 325 คน การเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย ใช้วิธีการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน ในสถานที่ทำงานปัจจุบัน ประสบการณ์ในอาชีพ ภูมิสำเนา สถานภาพสมรส และรายได้ แบบเลือกตอบและเติมคำตอบ รวมเป็นจำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ตามแนวคิดของอัลเลนและเมเยอร์ (Allen, N. J. & Meyer, J. P., 1997) โดยลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นของผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ เกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร ใน 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านจิตใจ จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านความผูกพันต่อเนื่อง จำนวน 5 ข้อ 3) ด้านบรรทัดฐานทางสังคม จำนวน 5 ข้อ โดยใช้การประเมินคำตอบเป็น 5 ระดับ (rating scale)

ส่วนที่ 3 การฝังตริงในงาน ตามแนวคิดของมิทเชลและลี (Mitchell, T. R. & Lee, T. W., 2001) โดยลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นของผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ เกี่ยวกับการ ฝังตริงในงาน ใน 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านความลงตัว จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านความเชื่อมโยง จำนวน 5 ข้อ และ 3) ด้านสิ่งที่ต้องสละ จำนวน 5 ข้อ ใช้การประเมินคำตอบเป็น 5 ระดับ (rating scale)

ส่วนที่ 4 การคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จังหวัดภูเก็ต ตามแนวคิดของอาฮัมมัดและคณะ (Ahammad, M. F. et al., 2016) โดยลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นของผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพต่อการคงอยู่ในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ ใช้การประเมินคำตอบเป็น 5 ระดับ (rating scale)

การแปลผลค่าคะแนนของตัวแปร จะขึ้นกับระดับความคิดเห็นของผู้ให้บริการในสถานประกอบการ สปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต แปลผลโดยถือตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 เห็นด้วยน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 เห็นด้วยน้อย ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 เห็นด้วยปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 เห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 เห็นด้วยมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงมีผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) รวม เท่ากับ 0.93 และมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ของข้อคำถามรายตัวแปร ดังนี้ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน การฝังตรงในงานและการคงอยู่ในองค์กร เท่ากับ 0.86, 0.84 และ 0.87 ตามลำดับ

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากงานวิจัยได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยระดับจังหวัดของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ตเลขที่ใบอนุญาต PKPH 025/63 เอกสารออกให้ ณ วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ทำการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย ใช้วิธีการจับฉลาก จากนั้นผู้วิจัยได้ประสานผู้จัดการหรือผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพแต่ละแห่ง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขออนุญาตในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้บริการ โดยส่งแบบสอบถามผ่านผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพของแต่ละสถานประกอบการด้วยตนเอง แล้วจึงขอความร่วมมือให้ส่งแบบสอบถามกลับให้ผู้วิจัยรวบรวมเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลและระดับความคิดเห็นของผู้ให้บริการต่อตัวแปรต่าง ๆ และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล และระดับการคงอยู่ในองค์กร การฝังตรงในงานและความผูกพันต่อองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตพบว่าส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 97.8 มีอายุ

เฉลี่ยเท่ากับ 40.04 ปี อายุสูงสุด 64 ปี อายุต่ำสุด 20 ปี สถานภาพสมรสส่วนใหญ่มีสถานภาพ โสด ร้อยละ 48 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษา ร้อยละ 43.1 มีรายได้จากอาชีพผู้ ให้บริการส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,001 ถึง 20,000 บาท ร้อยละ 65.9 ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 41.5 ประสบการณ์ในอาชีพผู้ให้บริการ ร้อยละ 59.4 เคยเป็นผู้ให้บริการที่อื่นมาก่อน มีอายุงานในสถานที่ทำงานปัจจุบัน 1-3 ปี ร้อยละ 37.5

1.2 ความผูกพันต่อองค์การของผู้ให้บริการต่อสถานประกอบการสปาเพื่อ สุขภาพจังหวัดภูเก็ต ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต มีระดับ ความผูกพันต่อองค์การในภาพรวมในระดับมากที่สุด (Mean = 4.39, S.D.= 0.45) และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับความผูกพันต่อองค์การในระดับ มากที่สุด โดยมีค่า คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้ ด้านจิตใจ (Mean = 4.31, S.D.= 0.52) ด้านความผูกพันต่อเนื้อ (Mean = 4.40, S.D.= 0.54) และด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Mean = 4.47, S.D.= 0.46) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่า ด้านจิตใจ ข้อที่มีค่า คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ให้บริการรู้สึกรักในงานที่ทำ (Mean = 4.63, S.D.= 0.54) และข้อที่มี ค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในเรื่องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการ สปาในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ทำอยู่ (Mean = 3.86, S.D.= 0.85) ด้านความ ผูกพันต่อเนื้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ครอบครัวของผู้ให้บริการต้องใช้เงินจากการ ประกอบอาชีพนี้ (Mean = 4.58, S.D.= 0.64) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้ให้บริการ รับรู้ถึงผลประโยชน์ขององค์การที่เสียไปถ้าต้องออกจากสถานประกอบการสปา (Mean = 4.09, S.D.= 0.80) ด้านบรรทัดฐานทางสังคม ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ อาชีพผู้ให้บริการเป็นอาชีพที่สุจริต (Mean = 4.81, S.D.= 0.44) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ย ต่ำสุด คืออาชีพผู้ให้บริการเป็นที่ยอมรับในสังคม (Mean = 4.18, S.D.= 0.72)

1.3 การฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการการฝังตรึงในงาน ของผู้ให้บริการใน สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตพบว่า ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปา เพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต มีระดับการฝังตรึงในงาน ภาพรวมในระดับมากที่สุด (Mean = 4.23, S.D.= 0.56) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความลงตัวและด้านความเชื่อมโยง มีระดับการฝังตรึงในงาน ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้ ด้านความลงตัว (Mean = 4.35, S.D.= 0.57) และ ด้านความเชื่อมโยง (Mean = 4.37, S.D.= 0.57) ส่วนด้านสิ่งที่ ต้องเสียสละ มีระดับการฝังตรึงในงาน ในระดับมาก (Mean = 3.98, S.D.= 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านความลงตัว ข้อที่มีค่าคะแนน เฉลี่ยสูงสุด คือ อาชีพผู้ให้บริการทำให้รู้สึกมีคุณค่า (Mean = 4.44, S.D.= 0.60) และข้อที่มีค่า คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ คนรอบข้างให้การยอมรับจากการทำอาชีพผู้ให้บริการ (Mean = 4.20, S.D.= 0.80) ด้านความเชื่อมโยง ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ พนักงานในสถาน

ประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพที่ทำอยู่ อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง (Mean = 4.46, S.D.= 0.64) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้ให้บริการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหัวหน้างาน (Mean = 4.29, S.D.= 0.72) ด้านสิ่งที่ต้องสละ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ หากลาออกจากงานนี้จะทำให้สูญเสียรายได้หลัก (Mean = 4.60, S.D.= 0.61) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ หากลาออกจากงานนี้จะทำให้สูญเสียโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง (Mean = 3.40, S.D.= 1.08)

1.4 การคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต มีระดับการคงอยู่ในองค์กรในระดับมากที่สุด (Mean = 4.43, S.D.= 0.56) เมื่อมาพิจารณาข้อพบว่าทุกข้อคำถาม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับการคงอยู่ในองค์กร ระดับ มากที่สุด ดังนี้ ข้อคำถาม สถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพที่ผู้ให้บริการทำงานอยู่ เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง (Mean = 4.55, S.D.= 0.62) หากลาออกจากสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพในขณะนี้ ผู้ให้บริการจะประสบปัญหาหลายประการ (Mean = 4.49, S.D.= 0.71) ผู้ให้บริการรู้สึกรักสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่ขณะนี้ (Mean = 4.49, S.D.= 0.65) และ ผู้ให้บริการพยายามรักษามลประโยชน์ของสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพที่ทำอยู่ขณะนี้ (Mean = 4.49, S.D.= 0.58) ยกเว้น ข้อคำถามว่า “ท่านไม่คิดจะลาออกสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่ ถึงแม้ว่ามีที่อื่นให้ค่าตอบแทนสูงกว่า” มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับการคงอยู่ในองค์กร ระดับ มาก (Mean = 4.12, S.D.= 0.92)

2. อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล การฝังตรึงในงาน ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานต่อการคงอยู่ของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต

การวิเคราะห์หาอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล การฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ ความผูกพันต่อองค์การ ต่อการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นถึงค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรทำนายและตัวแปรตาม ว่าเป็นอิสระต่อกันซึ่งพบว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นโดยมีค่า Durbin-Watson เท่ากับ 2.207 ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้คือ 1.5 - 2.5 และพบว่า ตัวแปรอิสระไม่มีสหสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) โดยพิจารณาจากค่า Tolerance > 0.1 และค่า VIF < 10 ดังนี้ 1.ตัวแปรการฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ (Tolerance = 0.525, VIF = 1.90) 2.ตัวแปรความผูกพันต่อองค์การด้านความผูกพันต่อเนื่อง (Tolerance = 0.400, VIF= 2.501) 3.ตัวแปรความผูกพันต่อองค์การด้านจิตใจ (Tolerance = 0.407, VIF = 2.455) และ 4.ตัวแปรรายได้จากอาชีพผู้ให้บริการ (30,001-40,000 บาท) (Tolerance = 0.988, VIF= 1.012) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสพาสเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต ได้แก่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดที่สุด คือ การฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.574 รองลงมา คือ ความผูกพันต่อองค์การ ด้านความผูกพัน

ต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.184 ความผูกพันต่อองค์กร ด้านจิตใจ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.176 และที่ระดับรายได้จากอาชีพผู้ให้บริการ กลุ่มที่มีรายได้ 30,001- 40,000 บาทมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ -0.701 ตามลำดับ

สามารถเขียนในรูปสมการพยากรณ์การคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$Y = 0.437 + 0.574X_1 + 0.184X_2 + 0.176X_3 - 0.701X_4$$

โดยกำหนดให้

- Y ระดับการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการ
- X_1 ระดับการฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ
- X_2 ระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านความผูกพันต่อเนื่อง ของผู้ให้บริการ
- X_3 ระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านจิตใจ ของผู้ให้บริการ
- X_4 ระดับรายได้จากการเป็นผู้ให้บริการ กลุ่มที่มีรายได้ 30,001- 40,000 บาท

จากสมการ สามารถอธิบายได้ว่า หากควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ให้คงที่ เมื่อระดับการฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ เพิ่มขึ้น 1 คะแนน ระดับการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการจะเพิ่มขึ้น 0.574 คะแนน เมื่อระดับความผูกพันต่อองค์กร ด้านความผูกพันต่อเนื่อง ของผู้ให้บริการ เพิ่มขึ้น 1 คะแนน ระดับการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการจะเพิ่มขึ้น 0.184 คะแนน เมื่อระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ ของผู้ให้บริการ เพิ่มขึ้น 1 คะแนน ระดับการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการจะเพิ่มขึ้น 0.176 คะแนนและพบว่าผู้ให้บริการที่มีระดับรายได้ 30,001- 40,000 บาท จะมีระดับการคงอยู่ในองค์กรลดลง 0.701 คะแนน เมื่อเทียบกับผู้ให้บริการที่มีรายได้ในช่วง 40,000 ขึ้นไป โดยทุกตัวแปร มีอิทธิพลร่วมกันในการทำนายการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต ได้ร้อยละ 62.70 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล การฝังตรึงในงานและความผูกพันของพนักงานต่อการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์			t	p-value
	B	SE	β		
ค่าคงที่(Constant)	0.437	0.178		2.462	0.01
การฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ	0.574	0.050	0.540	11.448	0.00
ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความผูกพันต่อเนื่อง	0.184	0.056	0.177	3.283	0.00
ความผูกพันต่อองค์กร ด้านจิตใจ	0.176	0.057	0.165	3.075	0.00

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์			t	p-value
	B	SE	β		
รายได้จากอาชีพผู้ให้บริการ(30,001-40,000 บาท)	-0.701	0.200	- 0.121	-3.512	0.00

$R^2 = 0.627$, $\text{Adj. } R^2 = 0.622$, $F = 134.254$, $p\text{-value} < 0.05$

อภิปรายผล

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 8 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงานในสถานที่ทำงานปัจจุบัน ประสบการณ์ในอาชีพผู้ให้บริการ ภูมิลำเนา สถานภาพสมรส และรายได้จากอาชีพผู้ให้บริการ พบว่า มีเพียงตัวแปร ระดับรายได้ที่ 30,001 - 40,000 บาท เท่านั้นที่ส่งผลให้ระดับการคงอยู่ในองค์กรลดลงเมื่อเทียบกับผู้มีรายได้ 40,000 บาทขึ้นไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ให้บริการที่มีรายได้ช่วงนี้ เป็นผู้ที่มิประสบประโยชน์ในอาชีพสูงและยังมีความต้องการความก้าวหน้าในสายงานที่สูงขึ้นไปอีก เพราะถึงแม้รายได้ปัจจุบันจะค่อนข้างสูงแต่หากมีความสามารถพัฒนาตนเองและเมื่อมีโอกาสเข้ามาเพื่อไปทำงานที่สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพอื่นที่มีตำแหน่งที่สูงขึ้น มีรายได้และสวัสดิการที่ดีขึ้น ก็จะทำให้ผู้ให้บริการกลุ่มนี้ออกไปทำงานที่อื่นได้ ในขณะที่การศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนว่าระดับรายได้ที่มากขึ้นจะส่งผลในทิศทางบวกต่อการคงอยู่ในองค์กรซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการคงอยู่ในองค์กรของ อาฮัมมัดและคณะ (Ahhammad, M. F. et al., 2016) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านการให้รางวัล และการคงอยู่ (reward and retention) เชื่อว่า เงินเป็นปัจจัยพื้นฐานของการคงอยู่ในองค์กร บุคลากรหลายคนต้องลาออกเพื่อไปทำงานใหม่ ที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า ดังนั้นค่าตอบแทนและผลประโยชน์จึงเป็นเรื่องของการแข่งขันของแต่ละองค์กรที่จะต้องทำให้บุคลากรแต่ละคนคงอยู่ในองค์กรด้วยความรู้สึกเชื่อมั่นในเรื่องของความสามารถ ประสบการณ์และผลการปฏิบัติงานของตนเอง สำหรับปัจจัยด้านการให้รางวัลและการคงอยู่นั้นยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อีระวุฒิ ตรีประสิทธิ์ชัย ซึ่งพบว่า พนักงานที่มีรายได้และประสบการณ์การทำงาน แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่จะส่งผลต่อการรักษาพนักงานให้คงอยู่กับองค์กรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ให้บริการที่ทำงานในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต ร้อยละ 41.50 มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเนื่องมาจากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการฝึกอบรมและผลิตบุคลากรในหลักสูตรเกี่ยวกับการนวดเพื่อสุขภาพเป็นจำนวนมาก แต่สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ตั้งกิจการอยู่น้อย ทำให้ผู้ให้บริการที่มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องไปทำงานทำในจังหวัดท่องเที่ยว เช่น จังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพตั้งกิจการอยู่มากกว่าและมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีกว่า ซึ่งการที่ผู้ให้

บริการไม่ได้ทำงานในภูมิสำเนาที่มีคนในครอบครัวอาศัยอยู่ เมื่อทำงานไปสักระยะเวลาหนึ่งก็มีแนวโน้มในการย้ายหรือลาออกเพื่อกลับไปยังภูมิสำเนาเดิมได้ เช่นเดียวกับสถานภาพสมรสซึ่งพบว่าร้อยละ 48 มีสถานภาพโสดและร้อยละ 23.70 มีสถานภาพหย่าร้าง/ หม้าย/ แยกกันอยู่ อาจทำให้มีโอกาสในการย้ายสถานที่ทำงานได้ง่ายกว่าผู้ให้บริการที่มีสถานภาพสมรสมีครอบครัวอยู่ในจังหวัดที่ทำงานอยู่ สังเกตได้จากผลการสำรวจพบว่าผู้ให้บริการเคยทำงานเป็นผู้ให้บริการที่อื่นมาก่อนถึงร้อยละ 59.40 (ธีระวุฒิ ตรีประสิทธิ์ชัย, 2557)

2.ระดับความผูกพันต่อองค์การของผู้ให้บริการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความผูกพันต่อองค์การของผู้ให้บริการต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต พบว่า ในภาพรวม ผู้ให้บริการมีความผูกพันต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อมาพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 ด้านจิตใจ พบว่า ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต มีความผูกพันด้านจิตใจ อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้บริการมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานประกอบการ สปาเพื่อสุขภาพที่ทำอยู่ โดยทำงานในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพแห่งนั้นอย่างมีความสุขและรักในอาชีพการเป็นผู้ให้บริการแต่อย่างใดก็ตาม ผู้ให้บริการยังมีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในเรื่องการแสดงความคิดเห็นการให้บริการสปาในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ในระดับมาก อาจเนื่องจาก ตำแหน่งผู้ให้บริการ นั้นเป็นตำแหน่งในระดับปฏิบัติการ อาจได้รับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง สำหรับระดับความคิดเห็นต่อคำถามว่า “ไม่เอายกลาหรือหยุดงานโดยไม่จำเป็น” พบว่าอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากบางครั้งผู้ให้บริการอาจมีความจำเป็นบางอย่างที่ทำให้ต้องลาหยุดงาน จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีความผูกพันของ Allen, N. J. & Meyer, J. P. ที่ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ อารมณ์ความรู้สึกผูกพันต่อองค์การในแง่ที่พนักงานรู้สึกถึงความเป็นสมาชิกในองค์การ รู้สึกถึงความเป็นสมาชิกในองค์การรู้สึกยึดมั่นกับองค์การ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์การ และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์การ (Allen, N. J. & Meyer, J. P., 1997)

2.2 ด้านความผูกพันต่อเนื้อ พบว่าผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพมีความผูกพันด้านความผูกพันต่อเนื้อ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมการทำงานอย่างต่อเนื่องหรือความคงเส้นคงวาในการทำงาน ไม่เอายกลาโยกย้ายงานหรือเปลี่ยนแปลงงานที่ทำอยู่โดยพยายามที่จะรักษาสถานะการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่เอาไว้ อีกทั้งครอบครัวของผู้ให้บริการยังต้องใช้เงินจากการประกอบอาชีพนี้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่การรับรู้ถึงผลประโยชน์ขององค์การที่เสียไปถ้าผู้ให้บริการต้องออกจากสถานประกอบการสปา

เพื่อสุขภาพนี้ พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสัมพันธ์กับทฤษฎีความผูกพันของ Allen, N. J. & Meyer, J. P. ที่มองความผูกพันต่อองค์การในรูปของความสม่ำเสมอของพฤติกรรมเมื่อคนมีความผูกพันต่อองค์การก็จะมีแสดงออกในรูปของพฤติกรรมต่อเนื่องหรือความคงเส้นคงวาในการทำงานความต่อเนื่องในการทำงานโดยไม่โยกย้ายเปลี่ยนแปลงที่ทำงาน การที่คนผูกพันต่อองค์การและพยายามที่จะรักษาสมาชิกภาพไว้โดยไม่โยกย้ายไปไหนก็เนื่องจากได้เปรียบเทียบกับผลได้และผลเสียที่จะเกิดขึ้นหากละทิ้งสภาพของสมาชิกหรือลาออกจากองค์การไปอย่างถาวรแล้ว (Allen, N. J. & Meyer, J. P., 1997)

2.3 ด้านบรรทัดฐานทางสังคม พบว่า ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพมีความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้ให้บริการมีความรู้สึกว่าตำแหน่งงานเป็นที่ยอมรับในที่ทำงานหน้าที่ของผู้ให้บริการมีความสำคัญต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพและอาชีพ ผู้ให้บริการเป็นอาชีพที่สุจริตจึงมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานอาชีพนี้ ในขณะที่มีบางข้อคำถามที่ได้คะแนนน้อยกว่าข้ออื่น ๆ คือ คำถามว่า “อาชีพผู้ให้บริการเป็นที่ยอมรับในสังคม” อาจเนื่องมาจาก สังคมไทยยังเข้าใจว่าอาชีพผู้ให้บริการ จะมีลักษณะงานคล้ายกับการบริการในสถานบริการประเภท อบบ อบ นวด ตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง สำหรับความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีความผูกพันของ Allen, N. J. & Meyer, J. P. ที่ว่าเป็นจิตสำนึกในการดำรงอยู่เป็นสมาชิกขององค์การ รู้สึกว่าเมื่อเข้าเป็นสมาชิกขององค์การแล้ว ก็ต้องมีความผูกพันและจงรักภักดีต่อองค์การ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและสมควรกระทำถือเป็นพันธะผูกพันที่ต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ (obligation) ในองค์การ (Allen, N. J. & Meyer, J. P., 1997)

จากการที่ผู้ให้บริการมีความผูกพันต่อองค์การนั้น ลลิตา จันทรงาม กล่าวว่า องค์การจะได้พนักงานที่ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ตั้งใจและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์การ ทำให้องค์การได้รับประโยชน์มากและบรรลุเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ (ลลิตา จันทรงาม, 2559)ซึ่งเกด กล่าวว่า ความผูกพันต่อองค์การนั้นสามารถใช้ทำนายอัตราการเข้า ออก ของพนักงานได้ดีกว่าความพึงพอใจในงาน (Gade, P. A., 2017) ในขณะที่จอร์เจลลิส (Georgellis, Y., 2015) กล่าวว่า ความผูกพันต่อองค์การเป็นสิ่งที่แสดงออกหรือเป็นตัวบ่งชี้ถึงความรัก ความภาคภูมิใจ การยอมรับและยึดมั่นในจุดมุ่งหมายขององค์การ เป็นผลให้พนักงานเต็มใจที่จะทำงานเพื่อเป็นประโยชน์ขององค์การ ตลอดจนมีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกตลอดไป

3. ปัจจัยการฝังตรึงในงาน

พบว่า ในภาพรวม ผู้ให้บริการมีการฝังตรึงในงานอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อมาพิจารณาในรายด้าน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

3.1 ด้านความลงตัว พบว่าผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต มีการฝังตริงในงานด้านความลงตัว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้ให้บริการรู้สึกกว่าอาชีพนี้ทำให้มีคุณค่า ทำให้ถึงเป้าหมายในชีวิตเร็วขึ้น ผู้ให้บริการยอมรับวัฒนธรรมการทำงานในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่และอาชีพผู้ให้บริการนั้นตอบโจทย์การใช้ชีวิตของผู้ให้บริการ แต่ผู้ให้บริการยังรู้สึกกว่าขาดการยอมรับของครอบครัวจากการทำอาชีพนี้ ซึ่งทำให้มีระดับคะแนนความคิดเห็นน้อยกว่า ข้ออื่น การฝังตริงในงานด้านความลงตัว เป็นไปตามทฤษฎีการฝังตริงในงานของมิเชลและลี (Mitchell, T. R. & Lee, T. W., 2001) ได้นำเสนอทฤษฎีการฝังตริงในงานด้านความลงตัว หมายถึง การรับรู้ถึงความเข้ากันได้ของพนักงานกับองค์กรและกับสภาพแวดล้อมเช่นค่านิยมส่วนบุคคล เป้าหมายในอาชีพ เป้าหมายในอนาคตของพนักงาน วัฒนธรรมการทำงานในองค์กร ยังมีความลงตัวมากเท่าไรโอกาสที่พนักงานจะรู้สึกยึดติดกับองค์กรก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาพร เสวตเวช และเกวลิน พวงย้อยแก้ว เศรษฐกร พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการฝังตริงในงาน ได้แก่ ด้านความลงตัวกับองค์กรและสภาพแวดล้อม โดยรอบมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสิ่งที่ต้องสละทางวัตถุหรือจิตใจเมื่อออกจากงาน ด้านความเชื่อมโยงกับบุคคลในองค์กรและครอบครัว ตามลำดับ (สุภาพร เสวตเวช และคณะ, 2562)

3.2 ด้านความเชื่อมโยง พบว่าผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตมีการ ฝังตริงในงานด้านความเชื่อมโยงอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจาก ผู้ให้บริการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน รวมถึงการอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องและมีความสามัคคีกัน อยู่กันอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการฝังตริงในงานของมิเชลและลี (Mitchell, T. R. & Lee, T. W., 2001) ได้นำเสนอทฤษฎีการฝังตริงในงาน ด้านความเชื่อมโยง หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการระหว่างบุคคลกับองค์กรหรือบุคคลอื่น การฝังตริงในงานแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างนายจ้างและครอบครัวของพนักงานซึ่งรวมถึงกลุ่มเพื่อนที่ทำงานและภายนอกที่ทำงาน รวมทั้งกลุ่มในชุมชนและสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ปัจจัยการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลมีมากเท่าใดก็ยิ่งผูกพันกับงานและองค์กรมากขึ้นเท่านั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐพร จริยะปัญญา ได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมในองค์กร การฝังตริงในงานและความอยู่ดีมีสุขของพนักงานธนาคารผลการศึกษาพบว่าพนักงานที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมในองค์กรมาก จะมีการฝังตริงในงานมากและพนักงานที่มีการฝังตริงในงานมาก จะมีความอยู่ดีมีสุขมากตามไปด้วย ดังนั้น องค์กรอาจจัดให้มีการถ่ายทอดทางสังคม ด้านการฝึกอบรม หรือสัมมนาเทคนิคการทำงาน ด้านนโยบาย การพัฒนาของพนักงาน ด้านการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในที่ทำงานหรือด้านการศึกษาดูงานทั้งในและ

ต่างประเทศ เป็นต้น (ณัฐพร จริยะปัญญา, 2556) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ประม ประทุมมาศ และอัศวิน ปสุธรรม ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาอัตราการลาออกของพนักงานในซีทีคลินิควะกรรมที่มีแนวโน้มสูงขึ้นโดยพบว่าอัตราการลาออกของพนักงานในซีทีคลินิควะกรรมมีแนวโน้มสูงขึ้น ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของปัญหาการลาออก ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น (ประม ประทุมมาศ และอัศวิน ปสุธรรม, 2562)

3.3 ด้านสิ่งที่ต้องเสียสละ พบว่าผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพมีการฝังเข็มในงานด้านสิ่งที่ต้องเสียสละในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเนื่องมาจาก หากผู้ให้บริการลาออกจากงานนี้จะทำให้สูญเสียรายได้หลัก จะสูญเสียความมั่นคงสูญเสียมิตรภาพที่ดีจากเพื่อนร่วมงาน แต่ผู้ให้บริการ มีความคิดเห็นต่อการสูญเสียสวัสดิการที่ได้รับอยู่หากออกจากงานและการสูญเสียโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง ในระดับที่น้อยกว่าข้ออื่นอาจเนื่องมาจาก สวัสดิการของผู้ให้บริการยังไม่มากพอและผู้ให้บริการส่วนใหญ่ ยังไม่คิดว่าจะได้รับการเลื่อนตำแหน่งที่ก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการฝังเข็มในงานของ มิเชลและลี (Mitchell, T. R. & Lee, T. W., 2001) ได้นำเสนอทฤษฎีการฝังเข็มในงานด้านสิ่งที่ต้องเสียสละ หมายถึง การรับรู้ถึงสิ่งที่ต้องสูญเสียทั้งด้านวัตถุและทางด้านจิตใจเมื่อลาออกจากงานส่งผลให้พนักงานต้องสูญเสียเพื่อนร่วมงานโครงการที่น่าสนใจหรือสิทธิพิเศษ ยิ่งพนักงานมีการรับรู้ถึงการสูญเสียเมื่อออกจากงานมากเท่าไรก็ยิ่งยากสำหรับพนักงานในการลาออกจากองค์การ

4. การคงอยู่ในองค์การของผู้ให้บริการ

จากการศึกษาพบว่าในภาพรวมผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตมีระดับความคิดเห็นต่อการคงอยู่ในองค์การในระดับมากที่สุด โดยผู้ให้บริการมีความรู้สึกว่ารักสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่ ตลอดจนพยายามรักษาผลประโยชน์ของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่ โดยผู้ให้บริการส่วนใหญ่ไม่คิดจะลาออกสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ทำงานอยู่ ถึงแม้ว่ามีที่อื่นให้ค่าตอบแทนที่สูงกว่าก็ตาม ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ อาฮัมมัดและคณะ (Ahammad, M. F. et al., 2016) กล่าวโดยสรุปได้ว่า การคงอยู่ขององค์การนั้น เป็นการดำรงรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญ และมีทักษะในการทำงานให้คงอยู่กับองค์การให้นานที่สุดซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในองค์การนั้นประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ด้านส่วนประกอบขององค์การ ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านการให้รางวัล และการคงอยู่ ด้านการออกแบบงานและการทำงานและสัมพันธ์ภาพของบุคลากรภายในองค์การซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธนพร ปทุมรังสรรค์ ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในองค์การของพนักงาน กลุ่ม Generation Y: กรณีศึกษากลุ่มธุรกิจออนไลน์แห่งหนึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้กลุ่มประชากรคงอยู่ในองค์การ ได้แก่ ด้านลักษณะงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านชื่อเสียงขององค์การ ด้านการจ่ายค่าตอบแทน

และสวัสดิการต่าง ๆ และปัจจัยด้าน ความก้าวหน้าในสายอาชีพ (ธนพร ปทุมรังสรรค์, 2557) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ภคพร กระจาดทอง ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของเซฟโรงแรมในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงาน ประสบการณ์ในการทำงาน ในโรงแรม ความยืดหยุ่นผูกพันต่อองค์กรและความยืดหยุ่นผูกพันต่อวิชาชีพ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการคงอยู่ของเซฟโรงแรมในประเทศไทย (ภคพร กระจาดทอง, 2561) และ อรรถพล องค์กรชัยวัฒน์ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเพื่อธำรงคนเก่ง เกณฑ์ปัจจัยความต้องการคงอยู่ในงานและเกณฑ์ปัจจัยความต้องการลาออกจากงานของแพทย์โรงพยาบาลเอกชน ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรความต้องการคงอยู่ในงาน คือ คุณภาพชีวิตโดยรวม ด้านรายได้และผลตอบแทน ความผูกพันกับองค์กรและความพึงพอใจในงาน (อรรถพล องค์กรชัยวัฒน์, 2561)

5. อิทธิพลร่วมของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยการฝังตรึงในงานและปัจจัยความผูกพันของพนักงานต่อการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต

จากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการคงอยู่ของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต คือ การฝังตรึงในงานของผู้ให้บริการ รองลงมา คือ ความผูกพันต่อองค์กรด้านความผูกพันต่อเนื่องและความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ ส่วนระดับรายได้ที่ได้จากอาชีพผู้ให้บริการช่วง 30,001 ถึง 40,000 บาท มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปา เพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ตในทิศทางลบ โดยทุกตัวแปร มีอิทธิพลร่วมกันในการทำนายการคงอยู่ในองค์กรของผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปา เพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต ได้ร้อยละ 62.70 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พัชรา โพธิ์ไพฑูรย์ และสิริพร เตชะเลิศสุวรรณ ศึกษาการฝังตรึงในงาน ความผูกพันในงานและความตั้งใจลาออกของบุคลากรด้านไอที พบว่า การฝังตรึงในงานที่เกี่ยวข้องกับงาน มีอิทธิพลในการลดทอนความตั้งใจลาออกของพนักงาน (พัชรา โพธิ์ไพฑูรย์และสิริพร เตชะเลิศสุวรรณ, 2563) และเป็นไปตามการศึกษาของ สุภาพร เสวตเวช และเกวลิน พวงย้อยแก้ว เศรษฐกร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการฝังตรึงในงาน ได้แก่ ด้านความลงตัวกับองค์กรและสภาพแวดล้อมโดยรอบมากที่สุด รองลงมา คือด้านสิ่งที่ต้องสละทางวัตถุหรือจิตใจเมื่อออกจากงาน ด้านความเชื่อมโยงกับบุคคลในองค์กรและครอบครัว (สุภาพร เสวตเวช และคณะ, 2562) และการศึกษาของ ญัฐพร จริยะปัญญา พบว่า พนักงานที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมในองค์กรมาก มีการฝังตรึงในงานมากและพนักงานที่มีการฝังตรึงในงานมาก มีความอยู่ดีมีสุขมากตามไปด้วย โดยองค์กรควรจัดให้มีการถ่ายทอดทางสังคม ด้านการฝึกอบรมหรือสัมมนาเทคนิคการทำงาน ด้านนโยบายการพัฒนาพนักงาน ด้านการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในที่ทำงานหรือด้านการศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศซึ่งการศึกษารังนี้พบว่าสามารถช่วยเสริมสร้างให้พนักงานมีความฝังตรึงในงานเพิ่มขึ้นและเกิดความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นตามไปด้วยรวมทั้ง (ญัฐพร จริยะปัญญา, 2556)

สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีณย์ พิมพ์ทอง ได้วิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ในองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรความผูกพันต่อองค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อการคงอยู่ในองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ (ศรีณย์ พิมพ์ทอง, 2556) และยิ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิมพ์กมล จักรานุกุล ได้ศึกษาอิทธิพลของความผูกพันต่อองค์การและคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อการดำรงรักษาพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความผูกพันต่อองค์การมีอิทธิพลต่อการดำรงรักษาพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (พิมพ์กมล จักรานุกุล, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจังหวัดภูเก็ต มีการฝังตริงในงาน มีความผูกพันต่อองค์การและมีการคงอยู่ในองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การฝังตริงในงาน มีอิทธิพลในทิศทางบวกต่อการคงอยู่ในองค์กรมากที่สุด รองลงมาคือ ความผูกพันต่อองค์การด้านความผูกพันต่อเนื่องและความผูกพันต่อองค์การด้านจิตใจ ตามลำดับ ในขณะที่ตัวแปรระดับรายได้ช่วง 30,001 ถึง 40,000 บาท มีอิทธิพลในทิศทางลบต่อการคงอยู่ในองค์กร ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการนำไปใช้ ดังนี้ 1) ควรมีกระบวนการสร้างให้ผู้ให้บริการเกิดการฝังตริงในงาน เช่น การกำหนดวัฒนธรรมองค์กรที่ได้การยอมรับ การใช้ศักยภาพของบุคคลให้เต็มความสามารถ การสร้างความมั่นใจว่าการทำงานกับสถานประกอบการนี้จะต่อไปจะทำให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต การสร้างความรู้สึกให้มีความเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ เช่น การแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน ควรมีความชัดเจนในเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพจะทำให้ผู้ให้บริการรู้สึกเสียดายเมื่อต้องลาออกจากองค์กรนี้ไป นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรให้สวัสดิการด้านอื่น ๆ นอกจากเงินเดือน เช่น อาหารและเครื่องดื่มในระหว่างเวลาทำงาน วันหยุด วันลา หอพัก เป็นต้น 2) ควรมีกระบวนการสร้างให้ผู้ให้บริการเกิดความผูกพันต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพในด้านความผูกพันต่อเนื่องและด้านจิตใจ เช่น การให้มีส่วนร่วมในเรื่องสำคัญ การรับฟังความคิดเห็น การทำให้เกิดความสุขเมื่อได้มาทำงาน และมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างภาพลักษณ์ของอาชีพผู้ให้บริการสปา ให้เป็นที่ยอมรับในสังคม เนื่องจาก ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้บริการมีระดับความคิดเห็นต่อคำถามว่าอาชีพผู้ให้บริการเป็นที่ยอมรับในสังคมน้อยกว่าคำถามอื่น สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปได้แก่ 1) พัฒนารูปแบบการสร้างการฝังตริงในงานของผู้ให้บริการที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ 2) พัฒนารูปแบบการสร้างความผูกพันต่อองค์การด้านจิตใจและด้านความผูกพันต่อเนื่องของผู้ให้บริการ

ต่อสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ 3) การศึกษาในผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพที่ลาออก เพื่อหาปัจจัยเชิงสาเหตุต่อไป โดยอาจใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นมุมมองครบถ้วนมากขึ้น 4) ศึกษาเปรียบเทียบผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพในพื้นที่ต่างกัน เช่น จังหวัด กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดชลบุรี เป็นต้น หรือศึกษาในบริบทเชิงสังคมเพื่อให้สะท้อนมิติของการย้ายถิ่นมาประกอบอาชีพผู้ให้บริการในสถานประกอบการ สปาเพื่อสุขภาพ 5) ศึกษาารูปแบบของการบริหารงานทรัพยากรบุคคลในตำแหน่งผู้ให้บริการของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่มีขนาดของกิจการที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา. (2560). การศึกษาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละประเทศอินเดีย. วารสารกระแสนวัฒนธรรม, 18(33), 3-14.
- จุฑารัตน์ พิริยะเบญจวัฒน์. (2561). แนวทางการผลิตและพัฒนาบุคลากรเพื่อธุรกิจสปาไทย 4.0. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(พิเศษ), 396-407.
- ชนิตา เดชวิทยานุกัณฑ์. (2555). การให้บริการสปาเพื่อสุขภาพในจังหวัดภูเก็ต. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ณัฐพร จริยะปัญญา. (2556). การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมในองค์การการฝึกปฏิบัติงานและความอยู่ดีมีสุขของพนักงานธนาคาร. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนพร ปทุมรังสรรค์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในองค์การของพนักงานกลุ่ม Generation Y : กรณีศึกษากลุ่มธุรกิจออนไลน์แห่งหนึ่ง. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีระวุฒิ ตรีประสิทธิ์ชัย. (2557). ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อการรักษาพนักงานให้คงอยู่กับองค์การในอุตสาหกรรมบริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ประมะ ประทุมมาศ และอัศวิน ปสุธรรม. (2562). แนวทางการแก้ปัญหาอัตราการลาออกของพนักงานในซีทีคลินิกเวชกรรมที่มีแนวโน้มสูงขึ้น. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- พัชรา โพธิ์ไพฑูรย์และสิริพร เตชะเลิศสุวรรณ. (2563). ความเป็นส่วนหนึ่งในงาน ความผูกพันในงานและความตั้งใจลาออกของบุคลากรด้านไอที. วารสารวิทยาการจัดการ, 37(1), 51-77.

- พิมพ์กมล จักรานุกุล. (2559). อิทธิพลของความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อการดำรงรักษานักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภคพร กระจาดทอง. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของเซฟโรงแรมในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ลลิตา จันทรงาม. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่ กลุ่มลูกค้าบุคคล. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรลักษณ์ เขียวมีส่วน. (2561). แนวทางการพัฒนาศักยภาพธุรกิจสปาเพื่อตอบสนองความคาดหวังในการใช้บริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ บริเวณอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(2), 169-182.
- ศรัณย์ พิมพ์ทอง. (2556). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ในองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ, 37(142), 16-28.
- สุภาพร เสวตเวช และคณะ. (2562). ปัจจัยการฝังตรึงในงานที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจลาออกของพนักงานขายเครื่องสำอางในห้างสรรพสินค้าเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 7(2), 247-263.
- อรรถพล องค์กรชัยวัฒน์. (2561). การจัดการเพื่ออัตรากำลัง เกณฑ์ปัจจัยความต้องการคงอยู่ในงานและเกณฑ์ปัจจัยความต้องการลาออกจากงานของแพทย์ โรงพยาบาลเอกชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการแบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัศวิน แสงพิกุล. (2561). การวิเคราะห์คำวิจารณ์ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการให้บริการของธุรกิจสปาในเมืองท่องเที่ยวหลักของประเทศไทย. วารสาร e-Review of Tourism Research, 16(6), 530-536.
- Ahammad, M. F. et al. (2016). Knowledge transfer and cross-border acquisition performance: The impact of cultural distance and employee retention. International business review, 25(1), 66-75.
- Allen, N. J. & Meyer, J. P. (1997). Commitment in the Workplace. California: Publications.
- Gade, P. A. (2017). Organizational Commitment in the Military: A Special Issue of military Psychology. Psychology Press, 15(3), 163-166.

- Georgellis, Y. (2015). Regional unemployment and employee organizational commitment. In Academy of Management Proceedings. New York.
- Mitchell, T. R. & Lee, T. W. (2001). The unfolding model of voluntary turnover and job Embeddedness : Foundations for a comprehensive theory of attachment. Research in organizational Behavior, 23(1), 189-246.
- Spafollower. (2556). ปัญหาหลักของสปาในจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 9 ตุลาคม 2564 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/spaphuket/2013/05/15/entry-1>

ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*
INTRODUCTION OF SMALL SCHOOL ADMINISTRATION UNDER
THE CHAIYACHUM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

นัฐวุฒิ กุศลคุ้ม

Nattawut Kusonkhum

สุรินทร์ ภูสิงห์

Surin Phusing

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

E-mail: Bellsumpenk2754@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก จำแนกตามสถานภาพ และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 291 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 97 คน ครู จำนวน 97 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 97 คน ปีการศึกษา 2562 โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .359-.921 และมีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับ .974 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก จำแนกตามสถานภาพ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก มีดังนี้ 1) การวางแผนงานด้านวิชาการ สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของ

* Received September 8, 2021; Revised September 20, 2021; Accepted December 24, 2021

นักเรียน 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ ดำเนินต้องกระทำด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน 3) ด้านการบริหารงานบุคคล จัดแบ่งให้งานที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป มีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริมและสนับสนุน

คำสำคัญ: ข้อเสนอแนะ, บริหารจัดการ, โรงเรียนขนาดเล็ก, ปัญหา

Abstract

This research aimed to 1) study the problems of administration of small schools according to the viewpoints of school executives, teachers, and the chairpersons of the committee of basic education institutions under Chaiyaphum Primary Education Service Area Office 1; 2) compare the viewpoints toward the level of the problems of administration of small schools, classified by conditions; and 3) study suggestions for developing administration of small schools. There were 291 samples, consisting of 97 school executives, 97 teachers, and 97 chairpersons of the committee of basic education institutions in 2019. The samples were obtained by stratified sampling, followed by simple random sampling. The instruments for data collection were a set of 5-rating scaled questionnaire, with discrimination = .359 - .921 and reliability = .974; and a structured interview form. The findings revealed as follows. 1) For the problems of administration of small, they were moderate as overall and in aspects. When considering each aspect, the one with the highest mean was academic, followed by general administration 2) For the comparison of the viewpoints toward the level of the problems of administration of small schools, classified by conditions, it was found that the overall and in aspects were different, with the significance level of .01. 3) For the key suggestions for developing administration of small schools, 1) Academic administration is the heart of the school. academic planning in accordance with the needs and abilities of the students It is something that must be done in parallel. 2) Budget management Whether it's a small school, Whether it is an annual action plan Project budgets prepared should be carried out as normal and evidenced. and the operation must be done with transparency can check every step. 3) Personnel management It is very important to drive various aspects of the school, managing personnel assigned to work. 4) General administration Its main role is in coordinating, promoting, supporting.

Keywords: Introduction, Administration, Small Schools, Problem

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับที่ 20 หมวด 4 หน้าที่ของ ปวงชนชาวไทย มาตรา 50(4) กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่เข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาภาคบังคับ และหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาจนเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560)

ปัญหาที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประสบเกี่ยวกับสถานศึกษาขนาดเล็กนั้น คือการที่โรงเรียนขนาดเล็กที่มีอยู่จำนวนมากนั้น ไม่สามารถสะท้อนถึงคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาได้ ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้รวบรวมและสรุปถึงปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาสำคัญ ดังนี้ โรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนต่อหัวที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ เนื่องจากภาวะประชากร มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเด็กนักเรียนออกกลางคัน และการเลิกทำงานหลังจบการศึกษาภาคบังคับ ส่งผลทำให้ขนาดของโรงเรียนปรับเปลี่ยนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายนักเรียนต่อหัวสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในจำนวนที่มากกว่า หรือจ่ายแพงกว่าในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งได้รับการจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาจากรัฐบาล โดยคิดเป็นรายหัวนักเรียน ซึ่งการจัดสรรงบประมาณในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อยอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ กล่าวคือ ได้รับงบประมาณน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มี จำนวนนักเรียนมากกว่า ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กขาดทั้งอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนการสอนลดลง ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน เกิดปัญหาในการจัดสรรครูแก่นักเรียน จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กนั้น ส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพค่อนข้างมาก ด้วยเพราะงบประมาณที่มีจำกัด ทำให้ไม่อาจจัดสรรสื่อวัสดุอุปกรณ์ ในการส่งเสริมการศึกษาได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในระยะยาว โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติของโรงเรียนขนาดเล็กนั้น ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพ

การศึกษาของค์กรมหาชน ซึ่งพบว่า โรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียน (สุริยา ช้องเสนาะ, 2558)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 รับผิดชอบการจัดการศึกษาใน 5 อำเภอ ของจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอหนองบัวแดง อำเภอกอนสวรรค์ และอำเภอกักตี่ชุมพล ปีการศึกษา 2562 มีโรงเรียนในสังกัด 232 โรงเรียน มีครูและบุคลากรทางการศึกษา 2,760 คน จำนวนนักเรียน 33,670 คน และมีโรงเรียนขนาดเล็ก 129 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 55 ของโรงเรียนทั้งหมด โดยปัญหาที่พบเบื้องต้นในโรงเรียนขนาดเล็กคือ ครูผู้สอนไม่ครบชั้น ครูผู้สอนไม่ตรงตามวิชาเอก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 มีแนวทางแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อเตรียมการรวมและเลิกโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 20 คน จัดประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กแก่คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในแต่ละพื้นที่ของโรงเรียนขนาดเล็กที่จะดำเนินการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงานดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีในการดำเนินการตามนโยบาย และผลประโยชน์ของนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1, 2562)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาหลายประการ ที่สำคัญคือปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านวิชาการ และยังมีอีกหลายปัญหาที่ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถบริหารงานได้อย่างเต็มที่หรือเต็มความสามารถ โรงเรียนขนาดเล็กที่มีอยู่จำนวนมากในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ยังคงเป็นปัญหาที่มีมาในระยะหนึ่งแล้ว อีกทั้งเป็นปัญหาที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ในปัจจุบัน ดังนั้นจากสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จากโรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมด จำนวน 129 แห่ง จำนวน 812 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 291 คน จาก 97 โรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 97 คน ครู 97 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 97 คน ผู้วิจัยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการขึ้นไป
2. ครู จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการขึ้นไป
3. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2562

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 สถานภาพในการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับโครงสร้างของแบบสอบถามที่กำหนดไว้แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

3.3 ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC) ตั้งแต่ .60-1.00

3.4 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 30 คน

3.4.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อและรายรวม โดยค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .359-.921

3.4.2 ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α = Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นไว้ที่ .974

3.5 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.6 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3.6.1 ศึกษาเอกสารรายงานการวิจัย แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก

3.6.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

3.6.3 จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แบบสอบถาม มีขั้นตอน ดังนี้

4.1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปยังผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต

1 ที่เป็นสถานที่ใช้ในการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัยจากข้าราชการครู

4.1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามด้วย Google form ส่งแบบสอบถามแบบออนไลน์โดยใช้ Google app โปรแกรมสำเร็จรูป Google Form ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E – Mail) เฟสบุ๊ก และโปรแกรมไลน์ (line) ให้กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E – Mail) โดยข้อมูลแบบสอบถามเก็บใน Google Drive ของผู้วิจัย

4.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 9 คน สัมภาษณ์ที่โรงเรียนโดยการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิดและบันทึกข้อมูลสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยขอหนังสือขออนุญาตการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากทางมหาวิทยาลัยต้นสังกัด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 แบบสอบถาม มีขั้นตอน ดังนี้

5.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

5.1.2 วิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1.3 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติทดสอบ (F-test) แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงนำมาทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5.2.1 จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

5.2.2 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านงานงบประมาณ ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลระดับปัญหาการบริหาร จัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวม

ด้านที่	การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก	ความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านวิชาการ	3.53	0.70	มาก
2	ด้านงบประมาณ	3.34	0.69	ปานกลาง
3	ด้านการบริหารงานบุคคล	3.34	0.76	ปานกลาง
4	ด้านการบริหารทั่วไป	3.41	0.73	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.40	0.72	ปานกลาง

จากตาราง พบว่า ระดับปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D.=0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิชาการ ($\bar{X} = 3.53$, S.D. =0.70) รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไป ($\bar{X} = 3.41$, S.D.= 0.73) ด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{X} = 3.34$, S.D.= 0.76) และด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 3.34$, S.D.= 0.69) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ

การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	25.06	2	12.53	30.61	.00**
	ภายในกลุ่ม	117.91	288	.409		
	รวม	142.97	290			

การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	2.58	2	1.29	2.67	.07
	ภายในกลุ่ม	138.73	288	.48		
	รวม	141.31	290			
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	5.60	2	2.80	4.86	.00**
	ภายในกลุ่ม	165.80	288	.57		
	รวม	171.41	290			
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป	ระหว่างกลุ่ม	7.37	2	3.69	7.02	.00**
	ภายในกลุ่ม	151.24	288	.52		
	รวม	158.62	290			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	8.17	2	4.08	10.10	.00**
	ภายในกลุ่ม	116.46	288	.40		
	รวม	124.63	290			

** $P \leq .01$

จากตาราง พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้น ด้านการบริหารงานงบประมาณ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ดังนี้ 1)ด้านการบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน การวางแผนงานด้านวิชาการ สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของนักเรียน เป็นสิ่งที่ต้องทำควบคู่กันไป การยกระดับผลการเรียนของเด็กนักเรียน ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลาย ๆ ด้าน 2)ด้านการบริหารงานงบประมาณ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ต้องทำตามระเบียบที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี งบประมาณ โครงการต่าง ๆ ที่จัดทำไว้ ควรมีการดำเนินการให้เป็นปกติและมีหลักฐาน และการดำเนินการต้องกระทำด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน 3)ด้านการบริหารงานบุคคล สำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน การจัดการบุคลากรที่ได้รับมอบหมายงาน จึงต้องจัดแบ่งให้งานที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ เนื่องจากจำนวนบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัด 4)ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นการวางแผนงานเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ดำเนินการต่อไปได้ไว โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน อำนวย

ความแตกต่าง ๆ และการบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารงานในโรงเรียน ให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลัก ในการประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารงานทุกรูปแบบ

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาทุกด้าน เช่น ขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา มีครูไม่ครบชั้น ขาดงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษา และมีอุปสรรคในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน ตามที่ สรุเสนอ ทั้งทอง กล่าวว่าโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารเรียน อาคารประกอบเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาการกระจายอำนาจเหล่านี้อาจก่อให้เกิดปัญหาหรือเกิดวิกฤติคุณภาพเป็นทวีคูณ (สรุเสนอ ทั้งทอง, 2551) นอกจากนี้ จากศึกษาปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ของ มยุรัตน์ เงินทอง ผลการวิจัย ในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 และในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีสภาพปัญหามากที่สุด คือ ด้านอาคารสถานที่สื่อครุภัณฑ์ อุปกรณ์และสื่อวัสดุภายในโรงเรียน (มยุรัตน์ เงินทอง, 2559)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่พยายามทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือนโยบายของโรงเรียน ได้ผลลัพธ์ของงานที่ยอดเยี่ยมมีคุณภาพ ครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่หลักทางด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้น ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประธานคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะของผู้นำชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของบุตรหลานในชุมชนให้เกิดคุณภาพสูงสุด เมื่อบทบาทหน้าที่ต่างกันมีผลให้ ความคิดเห็นต่างกัน ตามที่ ชูبری ม่วงกุ่ม ได้ทำการศึกษการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้น ผลงานตามยุทธศาสตร์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้น ผลงานตามยุทธศาสตร์ในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และด้าน งบประมาณผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความ คิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่องการระดมทุนทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียน (ชู بری ม่วงกุ่ม, 2558)

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 1) ด้านการบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจ สำคัญของโรงเรียน การวางแผนงานด้านวิชาการ แต่ละโรงเรียนมีบริบทที่แตกต่างออกไป ทั้งด้านบุคลากรและจำนวนนักเรียน ดังนั้นการบริหารจัดการด้านวิชาการควรสอดคล้องกัน ระหว่างครูและนักเรียน เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกันไว้ เพื่อเป็นการยกระดับผลการเรียนของเด็ก นักเรียน และต้องคำนึงถึงปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน (ทัศนีย์ วงศ์ ยืน, 2553) 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กหรือ ขนาดใหญ่ก็ ต้องทำตามระเบียบที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี งบประมาณโครงการต่าง ๆ ที่ จัดทำไว้ ควรมีการดำเนินการให้เป็นปกติและมีหลักฐาน และการดำเนินของทุกหน่วยงานต้อง กระทำด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน (ยาเบ็น เรืองจรรยา, 2552) 3) ด้าน การบริหารงานบุคคล สำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน การจัดการ บุคลากรที่ได้รับมอบหมายงาน จึงต้องจัดแบ่งให้งานที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ เนื่องจาก จำนวนบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และภาระงานที่ได้รับมอบหมายที่มาก ถ้ามีการบริหารการ จัดการที่ดี ก็สามารถใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดได้เช่นกัน (ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, 2540) 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นการวางแผนงานเพื่อให้กิจกรรม ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนดำเนินการต่อไปได้ไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการ จัดระบบบริหารงานในโรงเรียน ให้การบริหารงานอื่น บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและ เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารงานทุกรูปแบบ (บุญจันทร์ จันทร์เจียม, 2548)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน

กลาง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ด้านการบริหารงานวิชาการ มีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ในการบริหารงาน โดยให้ความสำคัญในงานด้านวิชาการ ควบคู่กับการบริหารงานบุคคล เนื่องจากจำนวนบุคลากรและข้อจำกัดด้านอื่น ๆ ควรมีการการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรืองบประมาณ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของโรงเรียน การจัดทำห้องเรียน และการจ้างบุคลากรในส่วนที่ขาดแคลน มีความชัดเจนในคำสั่งมอบหมายงานและความชัดเจนในการทำงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน และควรมีการวางแผนงานและประชาสัมพันธ์การรับนักเรียนในทุกภาคการศึกษา ควรให้โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น การเข้าถึงและรับรู้สภาพความเป็นอยู่ของเด็กนักเรียนในชุมชน เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือให้กับชุมชนได้มากขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่รวบรวมแล้วในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 หรือเขตพื้นที่อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ซูบรี ม่วงกุ่ม. (2558). การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ทัศนีย์ วงศ์ยืน. (2553). การบริหารงานวิชาการ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญจันทร์ จันทรเจียม. (2548). การบริหารสถานศึกษาแบบกระจายอำนาจของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- มยุรฉัตร เงินทอง. (2559). การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ยาเป็น เรื่องจรูญศรี. (2552). การบริหารงบประมาณ. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2564 จาก <https://www.kroobannok.com/blog/20422>
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักการเงิน และทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. (2562). นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2564 จาก <https://www.chaiyaphum1.go.th/basic-data/vision-mission-goal>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2564 จาก [https://www.senate.go.th/assets/portals/1/files/1%20\(2\).PDF](https://www.senate.go.th/assets/portals/1/files/1%20(2).PDF)
- สุรเสน ทั้งทอง. (2551). การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนแบบรวมชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก เขตพื้นที่ การศึกษาดาก เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุริยา ฆ้องเสนาะ. (2558). ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2564 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parcy_train/ewt_dl_link.php?nid=31816

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครู
โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม*
ACADEMIC LEADERSHIP AFFECTING TO PROFESSIONAL LEARNING
COMMUNITY IN GOVERNMENT HIGH SCHOOL IN
NAKHON PATHOM PROVINCE

ภัทรวรรณ ตุ่มประชา

Pattarawan Tumpracha

นภาเดช บุญเชิดชู

Napadech Booncherdchoo

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย

Jittirat Sangloetuthai

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand

E-mail: ammiebun14@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครู และ 3) วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม จำนวน 317 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนกระจายตามอำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดการหลักสูตร การนิเทศการศึกษา และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ตามลำดับ 2) ระดับความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

* Received September 17, 2021; Revised September 25, 2021; Accepted November 25, 2021

ทางวิชาชีพของข้าราชการครูอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วยการปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกันคือการเรียนรู้ของผู้เรียน การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน การร่วมมือของสมาชิกชุมชนวิชาชีพ และการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน ตามลำดับ 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (x_4) และการนิเทศการศึกษา (x_2) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม (Y_{tot}) โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 54.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมการวิเคราะห์การถดถอย คือ $\hat{Y}_{tot} = 0.65 + 0.38 (X_4) + 0.36 (X_2)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ

Abstract

This research aimed to study: 1. study the level of school administrators' academic leadership; 2. identify the level of teachers' professional learning community; and 3. analyse the academic leadership affecting teacher' professional learning community in government high school in Nakhon Pathom province. The research sample, derived by proportional stratified random sampling as distributed by district, was 317 school administrator and teachers of government high school in Nakhon Pathom province. The research instrument was a questionnaire constructed by the researcher. Data were analyzed with percentage, mean, standard deviation and stepwise multiple regression. The finding of this research were as follows: 1. Overall and in specific aspects, school administrators' academic leadership was at a high level. These aspects were promoting an academic learning climate, managing curriculum, education supervision, and monitoring student progress respectively. 2. Overall and in specific aspects, teachers' professional learning community was at a high level. These aspects were collective focus on student learning, expert advice and study visit, reflection dialogue, collaboration, and shared values and norms respectively. 3. The administrators' academic leadership in the aspects of monitoring student progress (X_4), and managing curriculum (X_2) the teachers' professional learning community in government high school in Nakhon Pathom province (Y_{tot}) at the percentage of 54.30 with statistical significance level of .01. The regression equation was: $\hat{Y}_{tot} = 0.65 + 0.38 (X_4) + 0.36 (X_2)$

Keywords: academic leadership, professional learning community, government high school

บทนำ

สังคมโลกปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง (high competitive) เป็นยุคที่ ความเจริญก้าวหน้าได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี รวมถึงสิ่งแวดล้อม ข้อมูลข่าวสาร และสารสนเทศ (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร , 2553) ระบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นความรู้ ทำให้ความรู้ไม่อาจพัฒนากับการปฏิบัติมีคุณภาพโดยรอบด้านได้ การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้จึงต้องเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คนที่มีความรู้และทักษะในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่เท่านั้นจึงจะประสบผลสำเร็จ (วัชรมา เลาเรียนดี และคณะ, 2560) เพื่อพัฒนาระบบการจัดการการศึกษาให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำ (Leadership) ในการบริหารจัดการองค์กรหรือสถานศึกษา (organization or schools) ให้เกิดประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ตามเป้าหมาย (goals) (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ นักรบ หมี แสน, 2561)

ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นความสำคัญในการส่งเสริมงานวิชาการ ครอบคลุมภารกิจสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การ จัดแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล งานนิเทศ การศึกษา งานประกันคุณภาพ ตลอดจนงาน สื่อและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา เนื่องจากงานวิชาการเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของ สถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้ สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น จึงถือได้ว่างาน วิชาการคือหัวใจของงานบริหารสถานศึกษาและงานบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของ สถานศึกษาคือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษาที่จะต้องสร้าง และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณสมบัติตามที่ชุมชนและ สังคมต้องการ (เอกชัย กี่สุขพันธ์ และ วลัยพร ศิริภิมย์, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกตุสุตา กิ่งการจร ที่ได้กล่าวไว้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมี พฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับ งานวิชาการของโรงเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการหลักสูตรและการสอน การนิเทศการ สอน การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอนเพื่อ พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา (เกตุสุตา กิ่งการจร, 2560)

ความสำเร็จขององค์กรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามบริบทของยุคสมัย นั้น ผู้นำทางวิชาการจะต้องพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ให้ครูสามารถ

สอดคล้องกับสภาพปัญหาสอดคล้องกับความต้องการ แนวคิดที่จะช่วยให้ครูและบุคลากร รวมไปถึงผู้บริหารเองสามารถสร้างความยั่งยืนในการเปลี่ยนแปลงคุณภาพตามบริบทของจุดมุ่งหมายของชุมชนได้ นั่นก็คือการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน ดังที่ มินตรา ลายสนิทเสรีกุล ที่ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การที่ครูในโรงเรียนมีการร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยน มีการตั้งคำถาม การทำวิจัย หรือการร่วมมือกันในรูปแบบใดๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นการเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญผ่านการเรียนรู้และพัฒนาทางวิชาชีพของครู และส่งผลถึงการพัฒนาโรงเรียน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นเครื่องมือสำหรับให้ครูรวมตัวกันเป็นชุมชน (community) (มินตรา ลายสนิทเสรีกุล, 2561) ดังที่งานวิจัยของ ญฐิกา นครสูงเนิน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงมากกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดได้แก่ ด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนและการสอน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน อยู่ในระดับสูงมาก (ญฐิกา นครสูงเนิน, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญชัย นันทะผา ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 2 ด้าน คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น และด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน โดยมีประสิทธิภาพการทำนายร้อยละ 43.50 (ชาญชัย นันทะผา, 2561) นอกจากนี้ในปัจจุบันสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูว่ามีความสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาการศึกษาซึ่งมีต่อคุณภาพทางการเรียนของนักเรียน ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) จึงได้นำมากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเลื่อนตำแหน่งครูและเลื่อนวิทยฐานะให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งในหลักเกณฑ์ของ ว21 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ขอรับการประเมิน ต้องมีชั่วโมงปฏิบัติงานในช่วงระยะเวลาอย่างน้อย 5 ปี นับถึงวันที่ยื่นคำขอโดยในชั่วโมงการปฏิบัติงานต้องมีชั่วโมงการมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในแต่ละปีไม่น้อยกว่า 50 ชั่วโมง และ ในเกณฑ์ของ วPA ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง

วิชาชีพนำมาเป็นเครื่องมือของผู้บริหารสถานศึกษาโดยนำมาใช้ขับเคลื่อนครูผู้สอนให้ทำ วPA เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนโดยไม่ได้บังคับชั่วโมงการทำงาน ทั้งนี้การมีหลักเกณฑ์ดังกล่าวออกมาครูจึงจำเป็นต้องมีความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทาง ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ให้สามารถบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการ ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และประสบความสำเร็จในการสร้างความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาระดับความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม โดยใช้ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู เป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis)

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2563 จำแนกตามที่ตั้งของอำเภอ จำนวน 1,855 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie & Morgan กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) โดยกระจายจำนวนตามที่ตั้งของอำเภอได้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 6 คน และข้าราชการครูจำนวน 311 คน รวมทั้งสิ้น 317 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (checklist) ตอนที่ 2 สอบถามระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 สอบถามระดับความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครู แล้วกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของแบบสอบถาม

2. กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ให้ครอบคลุมนิยามตัวแปรและนำมาจัดทำเป็นข้อกระทงคำถามสำหรับการวิจัยโดยผ่านคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำกระทงคำถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาการบริหารการศึกษา ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (content validity) ของข้อกระทงคำถามแล้วหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยเลือกเฉพาะข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.67 และ 1.00 ได้กระทงคำถามภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 ข้อ และกระทงคำถามความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครู จำนวน 36 ข้อ

4. แก้ไขข้อกระทงคำถามแล้วจัดแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

6. นำแบบสอบถามที่รับกลับคืนมา ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของ Cronbach (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2546) ค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เท่ากับ 0.97 และ ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูเท่ากับ 0.99

7. ปรับปรุงข้อกระทงคำถามในด้านการใช้ภาษาให้มีความเหมาะสมและถูกต้อง โดยผ่านการแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เพื่อจัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถาม จำนวน 317 ฉบับ ไปยังผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม เพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบคำถามในแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยไปรับคืนเอง ตามวัน เวลาที่นัดหมาย ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 317 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม ใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมาย โดยนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

2. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุภูมิแบบเป็นขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม พบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ การจัดการหลักสูตร การนิเทศการศึกษา และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม

ภาวะผู้นำทางวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้	4.27	0.65	มาก	1
2. การนิเทศการศึกษา	4.24	0.59	มาก	3
3. การจัดการหลักสูตร	4.25	0.65	มาก	2
4. การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน	4.22	0.57	มาก	4
รวม	4.24	0.51	มาก	

2. ระดับความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกันคือการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ในลำดับสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงานการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน การร่วมมือของสมาชิกชุมชนวิชาชีพ และการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม

ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน	4.15	0.64	มาก	5
2. การปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกันคือ การเรียนรู้ของผู้เรียน	4.27	0.59	มาก	1
3. การร่วมมือของสมาชิกชุมชนวิชาชีพ	4.19	0.66	มาก	4
4. การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน	4.26	0.62	มาก	2
5. การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน	4.22	0.62	มาก	3
รวม	4.21	0.58	มาก	

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (X_4) และการนิเทศการศึกษา (x_2) เป็นตัวแปรที่ได้รับความนิยมสูงสุด และสามารถอธิบายความผันแปรของความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐมได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.543 ซึ่งแสดงว่าการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และการนิเทศการศึกษา ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครู และสามารถทำนายความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครู ได้ร้อยละ 54.30 โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

สมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ คือ

$$\hat{Y}_{\text{tot}} = 0.65 + 0.38 (X_4) + 0.36 (X_2)$$

สมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{Z}_{\text{tot}} = 0.38 (Z_4) + 0.37 (Z_2)$$

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม

(n = 317)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
Regression	2	56.93	14.23	92.68**	.00
Residual	314	47.91	0.15		
Total	316	104.84			
ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการ	b	Beta	SE _b	t	Sig
ค่าคงที่	0.65		0.19	3.45**	.00
การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (x ₄)	0.38	0.38	0.05	8.22**	.00
การนิเทศการศึกษา (x ₂)	0.36	0.37	0.08	4.86**	.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

R = 0.737 R² = 0.543 SEE. = 0.392

อภิปรายผล

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.51) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.65) ด้านการจัดการหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.65) การนิเทศการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.59) และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.57) ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะภาวะผู้นำทางวิชาการมีส่วนช่วยให้บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีอิทธิพลในการนำหมู่คณะให้ร่วมกันทำงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาความรู้ สามารถกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนได้ ส่งเสริมให้เกิดการตั้งคำถาม อยากที่จะเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์ในด้านงานวิชาการ กำหนดภารกิจของโรงเรียน ส่งเสริมการจัดการหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการนิเทศการศึกษา และประเมินผลภายในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีหรือหมั่นฝึกฝน ตลอดจนพัฒนาตนเองให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ อีกทั้งต้องเป็นผู้นำในการสร้างพลังเครือข่าย ความร่วมมือเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ และเป็นผู้ดำเนินการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ และ วลัยพร ศิริภิรมย์ ได้สรุปว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีหรือหมั่นฝึกฝน ตลอดจนพัฒนาตนเองให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นคุณสมบัติสำคัญ ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งเป็นองค์การที่มีจุดมุ่งหมายและพันธกิจที่ซับซ้อนกว่าองค์การโดยทั่วไป เพราะต้องคำนึงถึงสำคัญในการบรรลุเป้าหมายขององค์การทั้งในเชิงการบริหารงานด้าน ต่าง ๆ และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา (เอกชัย กี่สุขพันธ์ และ วลัยพร ศิริภิรมย์, 2556) สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ นักรบ หมี่แสน ได้สรุปว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นผู้บริหารที่เป็นผู้นำที่มุ่งเน้นพฤติกรรมของครูซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน และส่งเสริมความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน (เอกชัย กี่สุขพันธ์ และ วลัยพร ศิริภิรมย์, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญพา พรหมณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานีเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่ประกอบด้วย ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้านการจัดสิ่งจูงใจให้กับครูด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ ด้านการประสานงานการใช้หลักสูตร ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอนด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพครูด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ และด้านการนิเทศและการประเมินผลการสอนของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (บุญพา พรหมณะ, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกตุสุตา กิ่งการจร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี มีพฤติกรรมภาวะทางวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตัวแปร ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน การนิเทศและประเมินผลด้านการสอน และด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการมีอิทธิพลต่อคุณภาพการสอนของครู นำหมุ่คณะให้ร่วมกันทำงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาความรู้ ดำเนินการให้ความรู้แก่บุคคลอื่นให้เป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตลอดจนส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูและบุคลากรในสถานศึกษา (เกตุสุตา กิ่งการจร, 2560)

2. ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.58) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการ

ครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกันคือการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.59) การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.62) การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.62) การร่วมมือของสมาชิกชุมชนวิชาชีพ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.66) และด้านการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.64) ทั้งนี้เพราะความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นแนวทางการบริหารขับเคลื่อนสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการยกระดับการศึกษาทั้งระบบ และพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้ทัดเทียมกับสากล เป็นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แห่งอนาคต อีกทั้งยังเป็นการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เห็นความสำคัญของการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลผู้เรียน ให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและต่อสังคม ผ่านการมีคุณค่าร่วมและการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันและการวางแผนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรม หรือชุมชนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนของครูและผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ผู้เรียน หรืองานวิชาการโรงเรียน ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีลักษณะความเป็นชุมชนแห่งความเอื้ออาทรอยู่บนพื้นฐานอำนาจเชิงวิชาชีพ และอำนาจเชิงคุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ อำนาจ เหลื่อน้อย ได้สรุปความหมายของความ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไว้ว่า เป็นการรวมตัวร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหารสถานศึกษา และนักการศึกษาบนพื้นฐานของวัฒนธรรม ความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ที่มีวิสัยทัศน์คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกันโดยทำงานร่วมกันเป็นทีมเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกันและผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ดูแลสนับสนุนสู่การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน (อำนาจ เหลื่อน้อย, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รตนภูมิ โนสุ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 พบว่า สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 2 มีความพร้อมในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถานศึกษามีความพร้อมในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านชุมชนกัลยาณมิตร รองลงมา ได้แก่ ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ และด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพร้อมต่ำสุดได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (รตนภูมิ โนสุ, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต ขำดี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สภาพการดำเนินงานที่เป็นจริงของการเป็นชุมชน

แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์และการทำงานร่วมกัน รองลงมา ได้แก่ ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน ด้านการมีเงื่อนไขสนับสนุน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์ใช้ความรู้ และด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล จะเห็นได้ว่าหากข้าราชการครูมีความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีความร่วมแรงร่วมใจ ปฏิบัติหน้าที่เต็มตามความสามารถโดยมีผู้เรียนเป็นเป้าหมาย ยอมรับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนด้วยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อเป้าหมายที่มุ่งไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถเจริญก้าวหน้าและบรรลุตามเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งไว้ (พิชิต ขำดี, 2561)

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม เรียงตามลำดับอิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และด้านการนิเทศการศึกษา ที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันทำนายความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 54.30 ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำทางวิชาการนั้นเป็นภาวะผู้นำที่ผู้บริหารใช้ในการบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับแก่บุคลากรภายในองค์การ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมีประสิทธิภาพเป็นเลิศของโรงเรียนและส่งต่อคุณภาพการสอนของครู ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพและสิทธิผลของการปฏิบัติงานภายในโรงเรียนให้สู่ความเป็นเลิศได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญนภา พลัฒิม ได้สรุปว่า ความสามารถในการนำความรู้ ทักษะและเทคนิคต่างๆของผู้บริหารสถานศึกษา มาใช้ให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันปฏิบัติงาน มีการบูรณาการใช้องค์ความรู้สู่การปฏิบัติ มีความมุ่งมั่นสร้างสรรค์ ใช้กลยุทธ์ในการนำกลุ่มให้กระทำกิจกรรมทางด้านวิชาการ กำหนดภารกิจของโรงเรียน มีการปรับปรุงส่งเสริมพัฒนางานวิชาการ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีวิสัยทัศน์ในด้านงานวิชาการ และสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และความสำคัญคือภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการเน้นกิจกรรมการเรียนการสอน แก่ไขการจัดการเรียนการสอน เป็นความสามารถโน้มน้าวใจหรือชี้นำบุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจ และตระหนักในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (เพ็ญนภา พลัฒิม, 2559) การส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มบุคคลเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย นำความรู้ทักษะต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ กำกับติดตามให้บุคคลให้ทำงานเป็นระบบ เน้นแนวประสานงานให้ความสะดวก สร้างความนับถือ ความเชื่อมั่น กำลังใจและความอบอุ่นในการร่วมงาน ดูแลให้ความช่วยเหลือให้ผู้ร่วมงานได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญฐิกา นครสูงเนิน ได้ศึกษาวิจัย

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน จากการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนและการสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน อยู่ในระดับสูงมาก รองลงมา คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับสูง (ณัฐิกา นครสูงเนิน, 2556)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดการหลักสูตร การนิเทศการศึกษา และ การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ตามลำดับ และความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกันคือการเรียนรู้ของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน การร่วมมือของสมาชิกชุมชนวิชาชีพ และการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน ตามลำดับ ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนการนิเทศการศึกษาของ โดยส่งเสริมให้ครูได้รับการนิเทศการศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาครูกระตุ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาเกิดความช่วยเหลือ เพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูเก็บข้อมูลนักเรียนในชั้นเรียนทั้ง รายบุคคล และรายกลุ่มอย่างละเอียดเพื่อนำไปสู่การทบทวนในชั้นเรียน ส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคใช้การประเมินผลการเรียนด้วยความหลากหลายและใช้ผลจากคะแนนที่ได้วัดทดสอบในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การประเมินหลักสูตรการประเมินด้านการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลความก้าวหน้าตามเป้าหมายของ

โรงเรียน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุน ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูในด้านการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน โดยสร้างเป้าหมายที่มีทิศทางของครูแต่ละคนที่ได้สัมพันธ์กันกับเป้าหมายร่วมของชุมชนการเรียนรู้ ตลอดจนทำให้เกิดการตระหนักถึงการมีคุณค่าของตนเอง และคุณค่าของงาน ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงให้เห็นภาพความสำเร็จร่วมกันถึงทิศทางสำคัญ ของการทำงานขององค์กร 4) ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุน ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูในด้านการร่วมมือของสมาชิกชุมชนวิชาชีพ โดยการปลูกฝังให้ครูมีปฏิสัมพันธ์กันภายในองค์กร รู้จักการแลกเปลี่ยน แนวทางและความคิดเห็น เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน พัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาโรงเรียน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุน ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของข้าราชการครูในด้านการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน โดยการจัดการระดมความคิดประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่ๆ ร่วมกับครูในสถานศึกษา อย่างจริงจัง รวมทั้งการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน และความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้บริหารและครูในสถานศึกษาให้เกิดขึ้น ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูในสถานศึกษา
- 2) ควรศึกษาแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพขับเคลื่อนครูในการประเมิน วPA
- 3) ควรศึกษาความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ส่งผลต่อคุณภาพต่อการจัดการศึกษาของครูทั้งของรัฐและเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- เกตุสุดา กิ่งการจร. (2560). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชาญชัย นันทะผา. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ณัฐิกา นครสูงเนิน. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุริยวิทยาสาน.

- บุญพา พรหมณะ. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2546). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิชิต ขำดี. (2561). แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร. (2553). ผู้นำการบริหารยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- เพ็ญภา พลัฒิม. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และนักรบ หมั่นแสน. (2561). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มินตรา ลายสนิทเสรีกุล. (2561). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ ความไว้วางใจของคณะครู และคุณภาพของผลลัพธ์ทางการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนภูมิ โนสุ. (2560). แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- วัชรรา เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป.
- อำนาจ เหลือน้อย. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์ และ วลัยพร ศิริภิรมย์. (2556). การบริหารจัดการและภาวะผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**Sandbox: หลักการและแนวคิดสำหรับการประยุกต์ใช้
ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์***
**SANDBOX: PRINCIPLES AND CONCEPTS FOR APPLICATION IN
TEACHING AND LEARNING THAT FOCUS ON ANALYTICAL THINKING**

สิณีนาน อารีย์

Sineenath Aree

วุฒิชัย เนียมเทศ

Wuttichai Niemted

เรชา ชูสุวรรณ

Recha Choosuwat

วรลักษณ์ ชูกำเนิด

Woralak Chookemnerd

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

E-mail: Sineenath2710@gmail.com

บทคัดย่อ

ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่สถาบันการศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และนำทักษะความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริง ขณะที่การพัฒนาทักษะดังกล่าวยังคงอยู่ในขอบเขตจำกัด พบปัญหา อุปสรรค ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และการบริหารจัดการที่ขาดความคล่องตัว ติดขัดในเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำแนวคิดและหลักการของแซนด์บ็อกซ์เข้ามาใช้ในการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ระดับพื้นที่ ที่กำหนดให้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีอิสระในการบริหารจัดการ ปรับปรุงระบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ในการนำ หลักการแซนด์บ็อกซ์ไปใช้ในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียน การสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์นั้น จำเป็นต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้เป็น บุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ คำนึงกรอบ มีอิสระในการบริหารสถานศึกษา การปรับใช้ หลักสูตรที่เหมาะสมกับสถานศึกษา การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องและ

* Received September 17, 2021; Revised September 30, 2021; Accepted October 11, 2021

เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การบริหารจัดการบุคลากร 2) ครูผู้สอน พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา การปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนการสอน การจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียน 3) ผู้เรียน มีอิสระในการศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ โดยใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนและนวัตกรรมการศึกษา ที่เสริมสร้างพัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา

คำสำคัญ : แซนด์บ็อกซ์, หลักการและแนวคิด, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, การคิดวิเคราะห์

Abstract

Analytical thinking skills are one of the essential skills for 21st century learners. Institutions at all levels need to instill the ability to think critically and apply to real life. While the development of such skills is still limited and encountered obstacles. Which consists of school or administrators, teachers, learners, and management. That lack flexibility from rules and regulations. So, the concept and principles of sandbox have been applied to change the learning in area-level, that defines the educational sandbox as an area with independent management and improve the teaching and learning management system to suit the context of the area. In applying sandboxing principles in educational institutions to change in teaching and learning that develop students to have critical thinking skills. It is necessary to make changes to the entire system of educational institutions, which consist of 1) Educational institute administrators: change and develop themselves to be visionary individuals, have leadership, think outside the box, independent in school administration, apply the appropriate curriculum to the school, modifying the learning management model that is consistent and appropriate to the context of the area, personnel management. 2) Teachers: develop themselves to have knowledge, understanding, analytical thinking and problem-solving skills, modifying learning management and teaching-learning styles, providing learning materials that are suitable for learners, modifying the assessment methods that are consistent with learners. 3) Learners: are free to explore what they like and are interested in by using learning technology, participating in teaching activities and educational

innovations that enhances the development of analytical thinking skills and problem solving.

Keywords: Sandbox, Principles and Concepts, Education Sandbox, Analytical Thinking

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อม ส่งผลให้บุคคลในสังคมต้องปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และเต็มไปด้วยปัญหา จำเป็นต้องมีการคิด การตัดสินใจ โดยอาศัยความสามารถในการคิดเป็นพื้นฐานที่ได้พัฒนาเป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญทักษะหนึ่งในการใช้ชีวิตและการทำงาน ในศตวรรษที่ 21 (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2557) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (สำนักนิติการ สพฐ, 2563) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียน และกำหนดให้สมรรถนะการคิดวิเคราะห์เป็นสมรรถนะสำคัญประการหนึ่งที่ต้องพัฒนาและสร้างเสริมให้กับผู้เรียน โดยกำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล ขณะที่ ผลการวิจัยของ ดวงจันทร์ วรคามิน และคณะ และผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล 2018 (Programme for International Student Assessment: PISA) ของประเทศไทย (ดวงจันทร์ วรคามิน และคณะ, 2559); (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) พบว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอยู่ในระดับต่ำ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน (ทิตินา แคมมณี, 2560)

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในขอบเขตที่จำกัด และยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ อันเนื่องมาจากสาเหตุที่หลากหลาย เป็นต้นว่า กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ ที่นำแนวคิด วิธีการ กระบวนการ นวัตกรรมการสอน เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (ชัยธัชชัย อธิเกียรติ และธนารักษ์ เกื้อนแก้ว, 2560) ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีการขับเคลื่อนการทำงานให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานรูปแบบใหม่ ที่มีกลไกในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ระดับพื้นที่ โดยเน้นความเป็นอิสระ การบริหารจัดการตัวเอง และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรม พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

ที่กำหนดให้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education sandbox) เป็นพื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ที่มุ่งปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ในห้องเรียนและโรงเรียนโดยตรง และมีการปรับโครงสร้างการบริหารและนโยบายตามความจำเป็นเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการขยายผล

ในการดำเนินการดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นต้นว่า การผ่อนคลายกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ เช่น การเลือกใช้สื่อและหนังสือเรียนที่สอดคล้องกับนวัตกรรม การปรับเปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive learning) เป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนมีการพัฒนาบุคลากรผ่านการสนับสนุนจากภาคีภาคประชาสังคมและเอกชน ที่ได้สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาครูให้มีทักษะการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล สร้างห้องเรียนที่ดึงดูดผู้เรียนทุกกลุ่ม และมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน มีเทคนิควิธีการสอนสร้างเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564)

ทักษะการคิดวิเคราะห์: ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ความหมายและความสำคัญของการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ (Analytical thinking) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะการคิดขั้นสูงซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดด้านอื่นสูงขึ้น โดยเป็นการคิดที่มีความซับซ้อน อย่างละเอียดถี่ถ้วน ในการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปหรือการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ (ทิศนา ขัมมณี, 2554) โดยมีจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการคิดของบลูม (Forehand, M., 2010) ใน 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย และมีพฤติกรรมที่ถูกนำไปใช้มากที่สุดคือ พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา แบ่งเป็น 6 ระดับ ได้แก่ 1) ความรู้ความจำ (Knowledge) เป็นความรู้ความจำในเนื้อเรื่อง ความรู้ในวิธีดำเนินการ และความรู้ความจำรวบยอด 2) ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นการผสมผสานความรู้ความจำ และตีความขยายความให้ได้ใจความสำคัญ 3) การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ความจำและความเข้าใจไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ 4) การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวที่สมบูรณ์ให้กระจายออกเป็นส่วนย่อยได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจเป็นการวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์หลักการ 5) การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยให้เป็นเรื่องราวเดียวกันและมีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นการสังเคราะห์ข้อความ การสังเคราะห์แผนงาน

การสังเคราะห์ความสัมพันธ์ 6) การประเมินค่า (Evaluation) เป็นการวินิจฉัยหรือตัดสินกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป ประกอบด้วย การประเมินค่าโดยอาศัยเกณฑ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวนั้น และการประเมินค่าโดยอาศัยเกณฑ์ที่อยู่นอกเรื่องราวนั้น

การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะการคิดขั้นสูงทักษะหนึ่งซึ่งสามารถสอนและพัฒนาให้มีขึ้นได้ในตัวผู้เรียน เนื่องจากเป็นทักษะที่เกิดจากกระบวนการทางสมองตามทฤษฎีการคิดของบลูม โดยเริ่มต้นจากการสอน การให้ความรู้ ที่นำไปสู่ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยระดับต่ำ หรือเป็นการพัฒนาความคิดระดับต่ำ จากนั้นจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยระดับสูง หรือเป็นการพัฒนาความคิดระดับสูงให้แก่ผู้เรียน (รัฐพล ประดับเวทย์, 2560) โดยมีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นต้นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาและเกิดทักษะการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning: RBL) ที่มีกระบวนการวิจัยเป็นส่วนสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และได้ความรู้ใหม่ นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีการปฏิบัติเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบและมีความสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (พวงผกา บวรินทร์, 2560); (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2558)

เทคนิควิธีการสอนสร้างเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์

ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน ซึ่งเป็นการสอนการคิดวิเคราะห์ที่ประกอบด้วย การสอนการคิดวิเคราะห์แยกองค์ประกอบ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ โดยครูผู้สอนจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจเทคนิควิธีการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นต้นว่า

1. **การตั้งคำถาม** เป็นเทคนิคการคิดวิเคราะห์ที่ใช้ประเด็นคำถามเพื่อนำไปสู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการตั้งคำถาม 5Ws 1H ประกอบด้วยคำถาม ใคร (Who) อะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) อย่างไร (How) (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553) และการตั้งคำถามแบบ 7Ws ประกอบด้วยคำถาม ใคร (Who) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) ทำไม (Why) อะไร (What) จะเกิดอะไรขึ้น (What if) และ ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น (So what) (Open Polytechnic Kuratini Tuwhera, 2014)

2. **การใช้แผนภาพ** เป็นเทคนิคที่ใช้แผนภาพเป็นเครื่องมือช่วยให้มองเห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กันของข้อมูล โดยมีแผนที่มโนทัศน์ (Concept mapping) เป็น

เครื่องมือสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในการจัดลำดับความรู้ และกำหนดโครงสร้างของความรู้อย่างเป็นระบบ จากภาพย่อยไปสู่ภาพใหญ่ที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถขยายความรู้และจดจำความรู้ใหม่นั้นได้ (วนิทร สุภาพ, 2561)

ทั้งนี้ เทคนิควิธีการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอน สามารถช่วยกระตุ้นและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ แต่ ผู้สอนและผู้เรียนรู้ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง จึงจะทำให้การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ, 2557) นอกจากนี้ยังพบปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ อันเนื่องมาจากครูผู้สอนขาดความเข้าใจและขาดประสบการณ์ในกระบวนการคิดวิเคราะห์ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมและการคิด จึงทำให้ครูไม่สามารถวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนที่ชัดเจนและเหมาะสม อีกทั้งครูมีภาระงานที่รับผิดชอบเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และขาดผู้รู้ที่ให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อประสบปัญหา ส่งผลให้ครูไม่สามารถพัฒนาตนเองในกระบวนการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ขณะที่ผู้บริหารบางคนไม่ได้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของครูอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง รวมถึงการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาจัดสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน อย่างเหมาะสมกับบริบทความต้องการของพื้นที่ (ทิตนา แคมมณี, 2554)

จะเห็นได้ว่า ปัญหาอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ประกอบด้วย โรงเรียนหรือผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน โดยที่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการที่ขาดความคล่องตัว และติดขัดในประเด็นข้อกฎหมายซึ่งต้องใช้ระยะเวลานานในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข จึงได้นำแนวคิดแซนด์บ็อกซ์ (Sandbox) หรือพื้นที่นวัตกรรม เข้ามาช่วยลดข้อจำกัด และเกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ช่วยให้สามารถจัดการเรียนการสอน พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

หลักการและแนวคิดของแซนด์บ็อกซ์

ความหมายของแซนด์บ็อกซ์

คำว่า แซนด์บ็อกซ์ (Sandbox) ตามความหมายดั้งเดิม หมายถึง กระบะทราย ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในสนามเด็กเล่น สำหรับให้เด็กๆ ได้เข้าไปเล่นภายในขอบเขตที่กำหนด (Kanokwan, 2564) ขณะที่ เอกพงษ์ หริ่มเจริญ ได้ให้ความหมายว่า แซนด์บ็อกซ์ หมายถึง กระบะที่บรรจุทรายไว้ สำหรับให้เด็กเล่นเพื่อพัฒนากระบวนการทางความคิดเชิงสร้างสรรค์

นอกจากนี้ แชนด์บ็อกซ์ ยังมีความหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบทและการใช้งานในแต่ละยุคสมัย (เอกพงษ์ หริ่มเจริญ, 2564)

แนวคิดของแชนด์บ็อกซ์

แชนด์บ็อกซ์เริ่มนำมาใช้ครั้งแรก เมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 16 (ค.ศ. 1501 - ค.ศ. 1600) ซึ่งเป็นยุคที่เทคโนโลยีการพิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์เริ่มแพร่หลาย น้ำหมึกที่ใช้ในยุคนั้นมีความเข้มข้นและต้องใช้เวลาานกว่าที่หมึกจะแห้ง จึงได้นำเอาทรายสาดลงบนกระดาษเรียงตัวอักษร หรือบนเอกสารที่เพิ่งพิมพ์เสร็จ เพื่อให้ทรายเป็นตัวช่วยซับหมึกให้แห้งเร็วขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 คำว่าแชนด์บ็อกซ์ถูกนำไปใช้ในเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อหมายถึงระบบปิดหรือระบบย่อยซึ่งเป็นระบบที่แยกจากระบบใหญ่ที่เป็นระบบงานหลัก และถูกใช้เป็นพื้นที่ในการทดสอบโปรแกรมประยุกต์ และโปรแกรมต่าง ๆ ที่กำลังพัฒนาและทดสอบ โดยไม่ทำให้ระบบงานหลักเสียหาย (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) จากนั้นเป็นต้นมา คำว่าแชนด์บ็อกซ์ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในโครงการทดสอบนวัตกรรมใหม่หรือธุรกิจรูปแบบใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องมีกลไกการกำกับดูแลแบบกระบะทราย ภายในพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่จำกัด และเป็นพื้นที่ผ่อนปรนกฎระเบียบหรือข้อกำหนดต่างๆ สำหรับการพัฒนานวัตกรรม หรือธุรกิจการให้บริการต่าง ๆ (Regulatory sandbox) โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศใช้ Regulatory sandbox ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 สำหรับเป็นพื้นที่ทดสอบนวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน ภายในพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมของการประกอบธุรกิจและการให้บริการที่จำกัด ภายใต้กฎระเบียบ หลักเกณฑ์ การกำกับดูแลที่ยืดหยุ่น และมีความเสี่ยงในระดับที่ยอมรับได้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562) เช่นเดียวกับคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) ที่ได้นำเอาแนวปฏิบัติ Regulatory sandbox เข้ามาใช้ในโครงการทดสอบนวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการให้บริการพลังงาน (Energy Regulatory Commission Sandbox : ERC Sandbox) ด้วยการกำหนดให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับการทดสอบนวัตกรรมดังกล่าว โดยมีการผ่อนปรนข้อจำกัดและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค (ฐานเศรษฐกิจ, 2562) ขณะที่ Education sandbox เป็นพื้นที่สำหรับทดลองนวัตกรรมทางการศึกษา เป็นต้นว่า นวัตกรรมหลักสูตร นวัตกรรมการสอน นวัตกรรมสื่อการศึกษา นวัตกรรมการวัดผล นวัตกรรมการบริหาร โดยสถานศึกษามีอิสระในการบริหารงานและจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562)

จะเห็นได้ว่า แชนด์บ็อกซ์ หรือพื้นที่นวัตกรรม เป็นพื้นที่ที่กำหนดขอบเขตที่แน่นอน มีลักษณะเป็นพื้นที่ทดลอง สำหรับทดสอบนวัตกรรม หรือธุรกิจรูปแบบใหม่ ภายใต้สภาพแวดล้อมของการดำเนินการ หรือประกอบธุรกิจ และการให้บริการที่จำกัด โดยมีการผ่อนปรนกฎระเบียบ หลักเกณฑ์ การกำกับดูแลบางประการที่มีอยู่เดิม เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น และคล่องตัวมากขึ้น เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม และลดระยะเวลาการออกสู่ตลาดหรือการ

ขยายผลนำไปใช้งานจริง ปัจจุบันได้นำแนวคิดของแซนด์บ็อกซ์เข้ามาใช้ในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงระบบการจัดการศึกษาซึ่งมีปัญหาวัฒนธรรมองค์กร โดยกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีอิสระในการบริหารงาน มีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และขยายผลของนวัตกรรมที่ได้จากพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสู่การจัดการศึกษาในพื้นที่อื่นต่อไป

การบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ความสำคัญของ พรบ.พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษาหลายยุค หลายสมัย อันเนื่องมาจากปัญหาการศึกษาของประเทศที่อยู่ในภาวะวิกฤต มีหลากหลายปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เป็นต้นว่าปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านคุณภาพการศึกษา ด้านความเท่าเทียม ด้านประสิทธิภาพการศึกษา และด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) จากการศึกษาของ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา พบปัญหาสำคัญของการจัดการเรียนการสอน 3 ประการ ได้แก่ 1) การบูรณาการการทำงาน ระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่ในด้านหลักสูตร สื่อการสอน การทดสอบและการประเมินผล การบริหาร บุคลากรครู การเงิน และการบริหารจัดการ 2) กลไกและกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 3) นวัตกรรมการเรียนรู้และผลลัพธ์ที่ดีเกิดขึ้นเฉพาะโรงเรียนบางแห่ง ไม่ได้ขยายผลทั้งระบบการศึกษา และได้วางแผนปฏิรูปการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน แต่การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายนั้น ต้องประสบปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงระดับบริหารบ่อยครั้ง ทำให้นโยบายขาดความต่อเนื่อง (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562) ขณะที่การดำเนินโครงการปฏิรูปการศึกษาแบบนำร่องหรือต้นแบบสามารถทำได้ในบางบริบทของพื้นที่ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งและต้องมีการแก้ไขกฎระเบียบการบริหารให้เป็นข้อยกเว้นที่สามารถทำงานแบบยืดหยุ่นคล่องตัวได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าโครงการเหล่านี้ช่วยปฏิรูปการสอน การเรียน ให้มีคุณภาพขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ยากที่จะขยายผลไปทั่วประเทศ เพราะติดขัดที่ระบบบริหารแบบราชการรวมศูนย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำแนวคิดและหลักการของกระบะทราย หรือพื้นที่นวัตกรรม (Sandbox) เข้ามาใช้งานด้านการศึกษา เกิดเป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่มีกฎหมายรองรับทำให้มีเสถียรภาพจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นพื้นที่สำหรับสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และปรับเปลี่ยนกฎระเบียบที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา

ช่วยให้ไม่เกิดผลกระทบทางลบต่อครูและนักเรียน และสามารถขยายผลในระดับประเทศ โดยประกาศจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษานำร่อง จำนวน 6 พื้นที่ใน 6 ภูมิภาค ได้แก่ 1) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) 2) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง (ภาคตะวันออก) 3) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดสตูล (ภาคใต้) 4) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (ภาคเหนือ) 5) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี (ภาคกลาง) และ 6) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และประกาศใช้พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2562 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับ การจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การบริหารจัดการสถานศึกษานำร่อง การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education sandbox) เป็นพื้นที่พิเศษด้านการศึกษา ที่ได้ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม โดยมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาหลักของการบริหารจัดการการศึกษาไทย 3 ปัญหา คือ 1) โครงสร้างการเมือง การบริหาร 2) คุณภาพ ประสิทธิภาพของผู้บริหารและครูอาจารย์ และ 3) หลักสูตรการสอน การเรียน การวัดผล เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด วิธีการ กระบวนการ สื่อการเรียนการสอน การบริหารจัดการในรูปแบบใหม่ และมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) 1) คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น 2) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา 3) กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 4) สร้างและพัฒนา กลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ภายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเภทสามัญศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือของเอกชน และได้รับการอนุมัติให้เป็นสถานศึกษานำร่อง มีอำนาจในการบริหารงานอย่างอิสระ และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน เป็นการกระจายอำนาจให้โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการหลักสูตร บุคลากร และการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่สำหรับทดลองการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูป

การศึกษา ที่มุ่งเน้นการดำเนินการที่ได้ผลจริง มีการประเมินผลการดำเนินการ และนำไปสู่การขยายผลในกรณีที่ประสบความสำเร็จ

สถานศึกษานำร่อง

สถานศึกษานำร่อง หรือโรงเรียนแซนด์บ็อกซ์ (School sandbox) เป็นโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประเภทสามัญศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ที่ได้รับอนุมัติให้เป็นโรงเรียนนำร่องตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มีขอบเขตการพัฒนาตามบริบทพื้นที่ ตามความสนใจของผู้เรียน มีอิสระในการบริหารจัดการ การออกแบบการศึกษา โดยได้รับความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายและชุมชนในพื้นที่ และได้รับการจัดสรรงบประมาณโดยตรงสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและค่าใช้จ่ายดำเนินงาน มีอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณ งานบุคคล การจัดทำ คัดเลือก จัดหา หรือใช้ตำรา สื่อการเรียนการสอน เพื่อจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนำร่อง ช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

ทั้งนี้ สถานศึกษานำร่องมีอิสระในการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสอดคล้องกับความคิดเห็นจากผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทางการศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนภาคเอกชน และผู้แทนภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา รวมถึงการปรับใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency based curriculum) (พิทักษ์ โสตถยาคม, 2562) ที่มีการปรับเปลี่ยนจุดเน้นจาก ฐานเนื้อหา (Content-based) เป็นฐานสมรรถนะ (Competency-based) ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนำร่องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

จากข้อมูลสภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) พบปัญหาหลักของการศึกษาไทย 2 ประการ คือ ความไม่ทั่วถึงและไม่เท่าเทียมของการได้รับการศึกษา และความสามารถในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์อยู่ในระดับต่ำและมีความแตกต่างกันด้านคุณภาพ ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษา ที่เป็นการปฏิรูปผู้บริหาร ผู้สอน หลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผล การบริหารการจัดการ ซึ่งพบว่ามีการบวกรับขั้นตอนมาก ต้องใช้เวลานานในทางปฏิบัติ เนื่องจากมีข้อจำกัดในระบบการบริหาร และกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แต่การปฏิรูปดังกล่าว สามารถกระทำได้บนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งมีกลไกในการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อให้สามารถ

ทดลองจัดการศึกษาที่มีอิสระในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน โดยสถานศึกษานำร่องบนพื้นที่นวัตกรรม สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับกลไกในการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผู้เรียน (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดบ็อกซ์ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์

การนำหลักการและแนวคิดแนวคิดบ็อกซ์ไปใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์นั้น จำเป็นต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบของสถานศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562); (สมกิต บุญยะโพธิ์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์, 2557); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทโดยตรงในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการในระดับปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลในทางปฏิบัติ ที่ทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วในทุกด้าน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า

1. **ผู้นำการเปลี่ยนแปลง** ด้วยการปรับเปลี่ยน เรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ คิดนอกกรอบ เปิดกว้าง รับสิ่งใหม่ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดผลลัพธ์ดีขึ้น และวางนโยบายการพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์

2. **การบริหารสถานศึกษาอย่างอิสระและคล่องตัว** โดยใช้หลักการบริหารจัดการและแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 และหลักการบริหารของผู้นำสถานศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ มีคุณภาพ และเป็นเลิศด้านการศึกษา เช่น ประเทศสิงคโปร์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฮ่องกง

3. **การบริหารจัดการอย่างอิสระ** ในการปรับใช้หลักสูตรที่เหมาะสมกับสถานศึกษา การปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ให้มีรูปแบบที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การ

คัดเลือกสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ปรับใช้ การพัฒนาครูผู้สอน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน

4. การบริหารจัดการบุคลากรอย่างอิสระ ด้วยการกำหนดวิธีการ เกณฑ์ หรือเงื่อนไข เพื่อคัดเลือกครูผู้สอนที่เหมาะสมกับสถานศึกษา ซึ่งทำให้สถานศึกษามีครูผู้สอนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักสูตรที่ปรับใช้ รวมถึงการผลักดัน ส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนพัฒนาตนเองให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพต่อไป

ครูผู้สอน

ครูผู้สอนเป็นบุคคลที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปรับให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้บรรยาย เป็นผู้วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดบรรยากาศให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

1. การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา และสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน

2. การปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ โดยมีอิสระในการการคิด พัฒนา นวัตกรรม การศึกษา ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และผู้เรียน เพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาของพื้นที่ และสร้างคุณภาพการศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้มีพัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล

3. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน โดยมีอิสระในการพัฒนาและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปรับให้เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษานำร่อง และมีการใช้เทคนิคการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดวิเคราะห์

4. การจัดทำ คัดเลือก จัดหาสื่อการเรียนรู้ โดยมีอิสระในการวิเคราะห์และคัดเลือกสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ปรับใช้ และเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น ระดับความยากง่าย ช่างวัย วิธีการเรียนรู้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่กำหนดจากส่วนกลางเท่านั้น

5. การประเมินผลผู้เรียน ครูผู้สอนมีอิสระในการปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินผลผู้เรียนอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียน และเป็นการวัดผลเพื่อการช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียน

ผู้เรียน

ผู้เรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีอิสระในการศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ โดยการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ทันสมัย และการมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนและนวัตกรรมการศึกษาต่าง ๆ เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ทักษะการทำงาน ทักษะอาชีพ

จะเห็นได้ว่า พื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีขอบเขตพื้นที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นอิสระ และเป็นพื้นที่สำหรับทดลองใช้แนวปฏิบัติที่สร้างการเปลี่ยนแปลง หรือนวัตกรรมการศึกษา ด้วยการลองผิดลองถูก บนความปลอดภัย หรือมีความเสี่ยงในระดับที่ยอมรับได้ เพื่อพิสูจน์ผลสัมฤทธิ์ ความเป็นไปได้ จนกระทั่งมั่นใจในผลลัพธ์ จึงจะได้นำไปขยายผลการดำเนินการในวงกว้าง โดยผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีอิสระในการบริหารจัดการ ได้คิดวางแผนและดำเนินการในการบริหารจัดการทรัพยากร การพัฒนาจัดสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนที่เสริมสร้างพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน รวมถึงการกระตุ้นให้ครูมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมเรียนรู้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น ตลอดจนสนับสนุนผลักดันให้ครูผู้สอนนำหลักการของแซนด์บ็อกซ์ไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ซึ่งทำให้เกิดเป็นห้องเรียนแซนด์บ็อกซ์ (Sandbox classroom) ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และตรงตามความต้องการของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ทักษะการทำงาน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้มีอิสระในการค้นคว้าสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียนรู้อย่างอิสระบนความปลอดภัย เช่นเดียวกับ กระบะทราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตแน่นอน สำหรับให้เด็กเล่นอย่างปลอดภัย เพื่อความสนุกสนานพร้อมกับการพัฒนาทักษะ กระบวนการคิด สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญของตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สรุป

แซนด์บ็อกซ์ หรือพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตแน่นอน มีลักษณะเป็นพื้นที่ทดลอง สำหรับทดสอบนวัตกรรม หรือธุรกิจรูปแบบใหม่ ภายใต้สภาพแวดล้อมของการดำเนินการที่จำกัด เพื่อให้ได้นวัตกรรมที่นำไปใช้งานได้จริงในองค์กรหลัก ปัจจุบัน องค์กรขนาดใหญ่ที่ต้องการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งระบบการศึกษาไทย ต่างก็นำแซนด์บ็อกซ์เข้ามาใช้เป็นพื้นที่สำหรับทดลองนวัตกรรมที่ได้สรรค์สร้างขึ้น เพื่อพิสูจน์ผลลัพธ์ก่อนที่จะนำไปขยายผลการดำเนินการในระดับองค์กรต่อไป ในการนำแนวคิดและหลักการของแซนด์บ็อกซ์มาใช้ในการงานด้านการศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาซึ่งมีกฎหมายรองรับ ทำให้มีเสถียรภาพจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นพื้นที่สำหรับสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และปรับเปลี่ยนกฎระเบียบที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา ไม่เกิดผลกระทบทางลบต่อครูและนักเรียน และสามารถขยายผลใน

ระดับประเทศ ทั้งนี้ สถานศึกษานำร่องบนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีอิสระในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผู้เรียน เป็นต้นว่า การปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและเหมาะสมกับสถานศึกษานำร่อง การปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผู้เรียน มีการใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในการจัดทำ คัดเลือก จัดหา หรือใช้สื่อการเรียนรู้ได้โดยอิสระ และเหมาะสมกับผู้เรียนของสถานศึกษานำร่อง ตลอดจนการส่งเสริมพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ ในการนำหลักการและแนวคิดแผนดื่บ็อกซ์ไปใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์นั้น ต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทในด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารสถานศึกษาอย่างอิสระและคล่องตัว การบริหารจัดการบุคลากรอย่างอิสระ 2) ครูผู้สอน พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนการสอน การจัดหาสื่อการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน 3) ผู้เรียน มีอิสระในการศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ โดยการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนและนวัตกรรมการศึกษา ที่เสริมสร้างพัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). ผลการประเมิน PISA 2018 การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.).
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). ที่มาของ ‘Sandbox’ ศัพท์เล็กๆ ที่เติบโตในแวดวงคอมพิวเตอร์. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/952043>
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). การคิดเชิงวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซัคเซสมีเดีย.

- ชันธชัย อธิเกียรติ และธนารักษ์ เกื้อนแก้ว. (2560). การสอนแบบทันสมัยและเทคนิควิธีสอน
แนวใหม่. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก [http://regis.skru.ac.th/RegisWeb/
webpage/addnews/data/2017-07-24_078.pdf](http://regis.skru.ac.th/RegisWeb/webpage/addnews/data/2017-07-24_078.pdf)
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2562). กกพ.ตั้งรับเทคโนโลยีเปลี่ยน เปิดพื้นที่ Sandbox สร้างนวัตกรรม.
เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก [https://www.thansettakij.com/economy/
406633](https://www.thansettakij.com/economy/406633)
- ดวงจันทร์ วรคามิน และคณะ. (2559). โครงการ การศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์
และการมีจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นคนดีคนเก่งของนักเรียนไทย. ใน
รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ทิตนา แหมมณี. (2554). ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ : การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 36(2),
188-204.
- ทิตนา แหมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). แนวปฏิบัติเรื่อง แนวทางการเข้าร่วมทดสอบและพัฒนา
นวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory
Sandbox). กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136
ตอนที่ 56 ก. หน้า 102-120 (30 เมษายน 2562).
- พวงผกา ปวีณบำเพ็ญ. (2560). การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. ศึกษาศาสตรสาร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 1(2), 62-71.
- พิทักษ์ โสตถยาคม. (2562). สบ. ส่งสัญญาณโรงเรียนนำร่องเร่งปรับหลักสูตรเตรียมรับ
นโยบาย. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก [https://www2.edusandbox
.com/sandbox-curriculum/](https://www2.edusandbox.com/sandbox-curriculum/)
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2557). คิดวิเคราะห์: สอนและสร้างได้อย่างไร.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2558). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning:
PBL). ใน เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- รัฐพล ประดับเวทย์. (2560). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีตามแนวคิด
อนุกรมวิธานของบลูม. Veridian E-Journal Silpakorn University, 10(3), 1051-1065.
- วณิชทร สุภาพ. (2561). ผังมโนทัศน์: เครื่องมือสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์ใน
ศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ,
8(14), 1-14.
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2557). กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์:
แผนทิมโนทัศน์. วารสารครุศาสตร์, 42(3), 194-200.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). โรงเรียน Sandbox ผลลัพธ์ความร่วมมือคน
ในพื้นที่ รัฐ เอกชน สู่ ร.ร. ดีใกล้บ้าน. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก
<https://tdri.or.th/2021/03/education-sandbox-event-visualnote/>
- สมกิต บุญยะโพธิ์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2557). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี. วารสารศิลปการ
ศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(2), 80-95.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). สภาวะการศึกษาไทยปี 2559/2560 แนวทางการ
ปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูป
การศึกษาในยุคดิจิทัล. นนทบุรี: บริษัทภาพพิมพ์ จำกัด.
- สำนักนิติการ สพฐ. (2563). พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. เรียกใช้
เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก <https://obeclaw.obec.go.th/archives/1231>
- เอกพงษ์ หริ่มเจริญ. (2564). ที่มาของ 'Sandbox' ศัพท์เล็กๆ ที่เติบโตในแวดวงคอมพิวเตอร์.
เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก [https://www.bangkokbiznews.com/news/
detail/952043](https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/952043)
- Forehand, M. (2010). Bloom's Taxonomy. In M. Orey (Ed.), Emerging perspectives
on learning, teaching, and technology (pp. 41-47). Switzerland: Global Text.
- Kanokwan. (2564). Sandbox คืออะไร สำคัญอย่างไรในโลกธุรกิจ. Retrieved สิงหาคม 5,
2564, from <https://workpointtoday.com/what-is-sandbox/>
- Open Polytechnic Kuratini Tuwhera. (2014). How to think critically and
analytically. Retrieved August 5, 2021, from [http://www.openpolytechnic
.ac.nz/study-with-us/study-resources-for-students/assignments/how-to-
think-critically-and-analytically/](http://www.openpolytechnic.ac.nz/study-with-us/study-resources-for-students/assignments/how-to-think-critically-and-analytically/)

แนวทางการบรรเทาอันตราย 5 ในชีวิตประจำวัน*

GUIDELINES TO RELIEVE FIVE HINDRANCES IN DAILY LIFE

เกษมลี สกุลชัยสิริวิช

Kasamsi Sakunchaisiriwit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kasamsi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิเวศ 5 และปัญหาที่เกิดจากนิเวศ 5 ในชีวิตประจำวัน วิธีปฏิบัติต่อนิเวศ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย และนำเสนอแนวทางการบรรเทาอันตราย 5 ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร และภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่มีและไม่มีประสบการณ์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 10 คน และ พระวิทยากรผู้ให้วิธีปฏิบัติต่อนิเวศ 5 จำนวน 3 รูป ผลการวิจัยพบว่า นิเวศเป็นสังขารชั้นที่มีอำนาจปรุงแต่งจิตไปในทางอกุศล ในขณะเดียวกัน นิเวศตัวเดียวกันนี้เป็นธรรมารมณ์สำหรับการฝึกฝนสติตามหลักในมหาสติปัฏฐานสูตร บุคคลจะถูกนิเวศครอบงำจนทำให้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันกลายเป็นปัญหาตามมา ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติต่อนิเวศมี 2 ลักษณะ คือ การปฏิบัติต่อนิเวศในฐานะอารมณ์กรรมฐาน ในฐานะกิเลสปรุงแต่งจิตในทางอกุศล โดยมีหลักธรรมหลักที่นำมาใช้ คือ สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียรวิธีปฏิบัติต่อนิเวศตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทยใช้ สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร เป็นหลักธรรมหลักเช่นเดียวกัน และรับรู้นิเวศในฐานะที่เป็นอารมณ์กรรมรองหรืออารมณ์ที่เข้ามาแทรก การบรรเทาอันตราย 5 ในชีวิตประจำวัน ใช้สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียรเป็นธรรมหลักในการบรรเทา การฝึกสติที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ แนวเคลื่อนไหวมือของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่หยุดนิ่ง ผลแห่งการบรรเทาอันตราย คือ การดำเนินชีวิตจะมีสติและสัมปชัญญะ ปัญหาต่างๆ ลดทอนลง และ เกื้อกูลให้การปฏิบัติกรรมฐานในระดับเข้มข้นต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการบรรเทา, นิเวศ 5, ชีวิตประจำวัน

* Received October 9, 2021; Revised October 14, 2021; Accepted October 25, 2021

Abstract

The objectives of this research article were to study five hindrances and problems arising out of five hindrances in daily life, to study the practicing with the five hindrances based on the teaching in the Buddhism and the insight meditation practice acceptable in the Thai society and to propose guidelines to relieve five hindrances in daily life. The research methodology is the qualitative research by document study and field research by in-depth interview of ten general people who have and do not have meditation practice experience and three monk lecturers who teach the practicing with the five hindrances. The research found that a hindrance is a mental formation having power of mental manipulation in an unwholesome way. At the same time, this hindrance is a kind of mind objects which is the instrument for mindfulness practice according to the principle in Mahāsatipaṭṭhāna Sutta. Ordinary people are dominated by the hindrance causing their behaviors in daily life to result in various problems. Based on the teaching in the Buddhism, there are two types of practicing with the hindrances practicing with the hindrances as the meditation object as defilement manipulating mental in an unwholesome way The fundamental Dhamma to be applied is the mindfulness, clear comprehension and perseverance. The practicing with the hindrances based on the insight meditation practice acceptable in the Thai society is to apply the mindfulness, clear comprehension and perseverance and recognize the hindrance as the secondary object or intervention object. The mindfulness, clear comprehension and perseverance are the fundamental Dhamma to be applied to relieve the hindrance in daily life. The mindfulness appropriate for practicing in the daily life is the hand movement of Luangpor Teean Jittasubho, corresponding to the non-stop daily life. The result of hindrance relief is that lives will go with mindfulness and clear comprehension, reducing problems and supporting the intense level of meditation.

Keywords: relief guidance, five hindrances, daily life

บทนำ

นิรณเป็นกิเลสประเภทปริยฐานกิเลส คือ กิเลสที่ครอบงำจิตไว้ (ม.ม. 12/493/533) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ยังไม่ได้ส่งผลเป็นการกระทำทางกายและวาจา ด้วยเหตุ

ที่นิรวณเป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยว เครื่องกางกัน เครื่องรัดรั้ง เครื่องตรึงตรา (ที.สี. 9/548/240) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นเครื่องเศร้าหมองจิต (ที.ปา. 11/71/49) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (ที.ปา. 11/72/50) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้ที่ถูกนิรวณครอบงำ จิตให้ไม่สงบ ทำให้เป็นเหมือนคนตาบอด เป็นเหมือนคนไม่มีดวงตา ทำให้ไม่รู้อะไร มีปัญญามืดบอด เป็นไปในฝ่ายความคับแค้น ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน (ส.ม. 19/221/153) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จิตที่ถูกนิรวณครอบงำนี้ ทำให้จิตไม่จดจ่อตั้งมั่น ขาดสมาธิ ซัดเข้าไปตามอารมณ์ที่เข้ากระทบ ขาดสติและสัมปชัญญะ ปัญญาจึงอ่อนกำลังลง เมื่อบุคคลใดปัญญาอ่อนกำลัง บุคคลนั้นไม่อาจทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะได้ (อง.ปญจก. 22/51/90-91) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ด้วยอำนาจนิรวณที่กล่าวมานี้ นิรวณจึงเป็นเครื่องกั้นศักยภาพของจิตไม่ให้บำเพ็ญกุศลขั้นสูง คือ ญาณ วิปัสสนา มรรค และ ผล บุคคลที่ถูกนิรวณครอบงำย่อมไม่รู้ประโยชน์ตนและผู้อื่น ไม่อาจบรรลุ สมาธิและปัญญา (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2549) นิรวณยังเป็นเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณงามความดี (สถาบันบวรสถิตธรรม, 2554) นำพาให้ผู้ที่เป็นปุถุชนกระทำการทั้งหลายเพื่อตอบสนองความยึดมั่นในตัวตนด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง นอกจากนี้ นิรวณยังย่อมจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในทางโลก กล่าวคือ สภาพของนิรวณเกิดขึ้นได้เอง เกิดอยู่เองตามสัจจะธาตุญาณ และอยู่อย่างเป็นพื้นฐานของชีวิตฝ่ายมีตสัจจะธาตุญาณของสิ่งมีชีวิต (พุทธทาสภิกขุ, 2549) หากชีวิตของบุคคลดำเนินการไปตามสัจจะธาตุญาณแล้ว ชีวิตจะขาดสติและสัมปชัญญะ และศีลธรรม จะกระทำอย่างใดก็ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ ไม่ว่าจะผิดกฎหมายบ้านเมืองหรือไม่ก็ตาม ไม่ว่าจะกระทบต่อบุคคลอื่นหรือตนเอง

แม้นิรวณจะเป็นธรรมฝ่ายอกุศลเป็นเครื่องกางกัน ขัดขวางการทำความดี ทำให้จิตเศร้าหมอง และ ทำให้ชีวิตทางโลกเป็นทุกข์และนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ แต่พระพุทธองค์กลับสอนให้นำนิรวณมาใช้เป็นอารมณ์กรรมฐานในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานได้ โดยพิจารณาเหตุเกิด เหตุดับของนิรวณ นิรวณที่ละได้แล้ว จะไม่เกิดด้วยเหตุใด (ม.ม. 12/115/112) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันเป็นการรู้เท่าทันนิรวณและไม่ให้นิรวณมีอิทธิพลเหนือชีวิตได้ และเพื่อไม่ให้นิรวณครอบงำจิต และเห็นว่านิรวณเป็นแต่เพียงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามเหตุตามปัจจัย จนกระทั่งละนิรวณโดยเด็ดขาดได้ในที่สุด เพื่อจะนำไปสู่ปัญญาที่มีกำลังที่ทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะ ในระดับญาณุตถญาณทัสสนะอันเป็นความรู้ความเห็นตามเป็นจริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561) ผู้ปฏิบัติต้องมีความเพียร สติ สัมปชัญญะที่ต่อเนื่องและมีจิตที่จดจ่อและตั้งมั่นในการกำหนดรู้นิรวณทุกขณะ อย่างไรก็ตามสภาพการใช้ชีวิตประจำวันของคนในทางโลกอยู่ภายใต้แรงกดดัน 4 ซึ่งเป็นฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติกิเลส ความลำเอียง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561) ตามอำนาจราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ อุทธัจจะ วิจิกิจฉา อนุสัย (ข.ม. 29/96/296) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ไม่ได้มีปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กลับเป็น

เสริมแรงของนิรณ จึงยอมเป็นการยากที่บุคคลผู้ใช้ชีวิตทางโลก จะกำหนดรู้นิรณได้ทุกขณะ ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบรรเทานิรณ 5 ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีปฏิบัติต่อนิรณ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย 3 แนว คือ แนวพอง-ยุบ แนวเคลื่อนไหวมือตามแนวของ หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ และ แนวกำหนดลมหายใจเข้าออกตามหลักอานาปานสติ การศึกษาแนวทางการบรรเทานิรณนั้นเพื่อบรรเทานิรณที่กลุ่มรุมจิตใจได้ให้ทุกข์จากคลายลงได้บ้าง อันจะช่วยประคับประคองการดำเนินชีวิตประจำวันในทางโลกของบุคคลให้เป็นสุขได้ รวมตลอดจนเป็นแรงเกื้อหนุนของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อละนิรณให้เด็ดขาดได้สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานิรณ 5 และปัญหาที่เกิดจากนิรณ 5 ในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติต่อนิรณ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบรรเทานิรณ 5 ในชีวิตประจำวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงสำรวจ ในการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และ คัมภีร์ปกรณ์ รวมตลอดจนค้นคว้าตำราและเอกสารวิชาการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ประชาชนที่มีประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 5 คน และ ไม่มีประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 5 คน รวม 10 คน และพระวิทยากรผู้ให้วิธีปฏิบัติต่อนิรณ 5 จำนวน 3 รูป รวมทั้งสิ้น 13 รูป/คน สำหรับแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากนิรณ 5 ในชีวิตประจำวัน โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนทั่วไปที่มี และ ไม่มีประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน รวม 10 คน ผู้วิจัยตั้งคำถาม 5 ข้อ ตามชนิดของนิรณ โดยคำถามจะถามว่านิรณจะนำไปสู่ปัญหาใดบ้าง ส่วนคำตอบนั้น ผู้วิจัยได้ทำเป็นตัวเลือกให้ผู้ให้สัมภาษณ์เลือกตอบ แต่ละคำตอบจะมีระดับคะแนนความรุนแรง 5 ระดับ เรียงจากน้อยที่สุด ไปจนถึงมากที่สุด และนำคำตอบที่ได้มาคำนวณค่าเฉลี่ยของระดับความรุนแรงของปัญหาในเรื่องนั้น

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อนิรณ 5 ในพระพุทธศาสนาและสังคมไทย โดยสัมภาษณ์พระวิทยากรผู้ให้วิธีปฏิบัติต่อนิรณ 5 จำนวน 3 รูป ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามสัมภาษณ์ทั้งในด้านหลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติต่อนิรณ และ หลักธรรมที่นำมาใช้บรรเทานิรณในชีวิตประจำวันผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ศึกษามาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางบรรเทานิรณ 5 ในชีวิตประจำวัน สรุปและเขียนผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. นิเวศ 5 และปัญหาที่เกิดจากนิเวศ 5 ในชีวิตประจำวัน

นิเวศ มีความหมายคือ เครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้า เครื่องกำไล เครื่องรัดรัด เครื่องตรึงตรา ประกอบไปด้วย กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุกจะ และวิจิกิจฉา ทอนกำลัง ปัญญา เพราะทำวิปัสสนาปัญญาให้เสื่อมกำลัง เป็นธรรมที่เป็นข้าศึกต่อการเจริญภาวนา สมาธิ นิเวศจึงเป็นสังขารชั้นประทุษร้ายจัดหนึ่งในทางอกุศล ในขณะเดียวกัน นิเวศตัวเดียวกันนี้เป็นธรรมารมณ์ชนิดหนึ่งซึ่งเป็นอุปการะสำหรับการฝึกฝนตามหลักในมหาสติปัฏฐานสูตร โดยรู้ชัดถึงนิเวศทั้ง 5 ที่มีอยู่ภายในของเรา เพื่อให้เกิดสติ รู้เท่าทันนิเวศ มิให้นิเวศครอบงำจิต และ พิจารณาภาวะนิเวศ ตามความเป็นจริง นิเวศแต่ละตัวมีสภาวะดังนี้

1.1 กามฉันทะ มีสภาวะคือ ความพอใจในกาม ความกำหนัดในกาม อาการแสดงออกของกามฉันทะมีลักษณะอ่อนไหว ติดใจ หลงใหลง่าย กามฉันทะสงเคราะห์เข้าด้วยอภิขมา ซึ่งเป็นความโลภอยากได้ของเขา นอกจากนี้ ความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งน่าใคร่ (กามุปทาน) รวมอยู่ในกามฉันทะ

1.2 พยาบาท มีสภาวะ คือ ความอาฆาต ความอาฆาตมีลักษณะกระด้าง มีความโกรธเข้าเจือในอารมณ์ มีความขุ่นเคือง และความคิดประทุษร้าย พยาบาทพัฒนาขึ้นมาจากความโกรธ ความโกรธที่มีความต่อเนื่องจะพัฒนากลายเป็นพยาบาท พยาบาททำให้เกิดความผูกใจเจ็บ มองเห็นคนอื่นเป็นศัตรู พยาบาทนี้สงเคราะห์เข้าด้วยโทมนัส อกุศลธรรมในส่วนของโทสะทั้งหมดรวมอยู่ในพยาบาท

1.3 ถีนมิทธะ มีสภาวะ คือ ความหดหู่ความไม่กระตือรือร้น และความหาวนอน ความง่วงซึม ผู้ที่ถูกถีนมิทธะครอบงำจะมีจิตที่ไม่หลุดพ้น เชื่องซึม มีความรู้สึกเกียจคร้าน เกิดความความง่วงเหงา และความง่วงเหงาหาวนอน ตลอดจนความถ้อยทอดหมดกำลังใจ อกุศลธรรมในส่วนของโมหะทั้งหมดรวมอยู่ในถีนมิทธะ

1.4 อุทธัจจกุกกุกจะ มีสภาวะ คือ ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ความไม่สงบแห่งจิต และ ภาวะที่รำคาญ ความเดือดร้อนใจ อุทธัจจกุกกุกจะทำให้เกิดจิตเกิดความไม่สงบ และความรู้สึกเดือดร้อนรำคาญทางใจ ทำให้จิตไม่ตั้งมั่น จิตเกิดความสับสนและขาดสมาธิ อกุศลธรรมในส่วนของโมหะทั้งหมดรวมอยู่ในอุทธัจจกุกกุกจะ

1.5 วิจิกิจฉา มีสภาวะ คือ ความเคลือบแคลง โดยเป็นความเคลือบแคลงในเรื่องอริยสัจ 4 คุณของพระรัตนตรัย กรรมและผลของกรรม ความสงสัยเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในผลแห่งความดี จนกระทั่งไม่อาจแยกแยะอะไรคือความดี ความชั่ว อกุศลธรรมในส่วนของโมหะทั้งหมดรวมอยู่ในวิจิกิจฉา นิเวศดำรงอยู่ได้เพราะอาหาร หากไม่มีอาหาร นิเวศไม่อาจดำรงอยู่ได้ อาหารของนิเวศแต่ละตัวมีดังนี้

1.5.1 กามฉันทะ มีอาหารคือ การทำนสิการโดยไม่แยบคายในสุกนิมิต สุกะ คือ ความงาม การทำนสิการโดยไม่แยบคายในสุกนิมิต คือ การไม่ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองในความงามว่าเป็นเพียงสิ่งชั่วคราว ไม่อาจตั้งอยู่ได้คงทน ความสวยงามจะต้องเสื่อมไปเป็นธรรมดาตามกฎของไตรลักษณ์

1.5.2 พยาบาท มีอาหารคือ การทำนสิการโดยไม่แยบคายในปฏินิมิต ปฏิมะ คือ ความขัดใจ แค้นเคือง การทำนสิการโดยไม่แยบคายในปฏินิมิต คือ การไม่ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองความขัดใจ ความแค้นเคืองว่าเป็นโทษ หมายมั่นในความเป็นตัวตน และมุ่งร้ายต่อผู้ทำให้ตนเกิดความขัดเคือง

1.5.3 ถีนมิทธะ มีอาหารคือ การทำนสิการโดยไม่แยบคายในความไม่ยินดี (อโรติ) ความเกียจคร้าน (ตันทิ) ความเมื่อยขบของร่างกาย (วิขัมภิตา) ความเมาอาหาร (ภัตตสัมมทะ) และความที่จิตหดหู่ (เจตโสสินัตตะ) คือ การไม่ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นโทษของอาหารของถีนมิทธะเหล่านั้น มีความพึงพอใจที่ไม่ต้องทำงาน เมื่อเกิดอาการง่วงซึม ก็ไปนอนพัก บิดขี้เกียจ พึงพอใจอยู่กับความเพลิดเพลินใจ ความสบายทางกาย

1.5.4 อุทธัจจกุกกุกจะ มีอาหารคือ การทำนสิการโดยไม่แยบคายในความไม่สงบจิต (เจตโส อวุปสโม) คือ การไม่ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นว่าความไม่สงบใจเป็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ ไม่เห็นโทษความไม่สงบ ยินดีพอใจกับการครุ่นคิด ยึดติดกับความคิดไปเรื่องนั้นเรื่องนี้

1.5.5 วิจิกิจฉา มีอาหารคือ การทำนสิการโดยไม่แยบคายในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งวิจิกิจฉา คือ การไม่ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุและผล ไม่ลงมือกระทำการงานที่ควรทำ มีแต่ความเคลือบแคลง สงสัย และตั้งคำถามที่ไม่รู้จัก

การดำเนินชีวิตประจำวันของปุถุชนภายใต้ความครอบงำของนิวรณ์ จิตจะปรุงแต่งไปตามแรงนิวรณ์ ทำให้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมปัจจุบัน กลายเป็นปัญหาขึ้นมาได้ ตามประเภทนิวรณ์ ปัญหาอันเกิดจากกามฉันทะ เช่น ปัญหาหนี้สิน ปัญหาสุขภาพ ปัญหาอันเกิดจากพยาบาท เช่น ปัญหาชีวิตไม่ปลอดภัย ปัญหาการกระทบกระทั่งในสังคม ปัญหาอันเกิดจากถีนมิทธะ เช่น ปัญหาความท้อแท้ต่อชีวิต ปัญหาอันเกิดจากอุทธัจจกุกกุกจะ เช่น ปัญหาความเครียด ปัญหาความวิตกกังวล ปัญหาอันเกิดจากวิจิกิจฉา เช่น ปัญหาการเผชิญความทุกข์ยาก

จากการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปทั้งที่มีประสบการณ์และไม่มีประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนา รวม 10 คน ปัญหาที่มีระดับความรุนแรงสูงสุด คือ ความวิตกกังวลซึ่งเป็นปัญหาอันเกิดจากอุทธัจจกุกกุกจะ และ ประสิทธิภาพการทำงานลดลง อันเป็นปัญหาอันเกิดจากถีนมิทธะ มีระดับคะแนนความรุนแรงเฉลี่ย 4.4 จากคะแนนความรุนแรงสูงสุด 5 คะแนน จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่านิวรณ์นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ

ไม่ใช่แค่เพียงสภาวะกิเลสที่ปรุงแต่งอยู่ในใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดปัญหาภายในตัวบุคคลแล้วยังเกิดปัญหาสังคมอีกด้วย

2. วิธีปฏิบัติต่อนิเวรณ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย

2.1 วิธีปฏิบัติต่อนิเวรณ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

2.1.1 การปฏิบัติต่อนิเวรณในฐานะอารมณ์กรรมฐาน คือ การใช้นิเวรณเป็นฐานในการฝึกสติตามหลักในมหาสติปัฏฐานสูตร โดยพิจารณาความมีอยู่ ความไม่มีอยู่ เหตุเกิด เหตุดับของนิเวรณภายในเรา การพิจารณาดังกล่าวใช้หลักวิปัสสนา ซึ่งเป็นการรู้แจ้งโดยตรงและแทงตลอดในลักษณะ 3 ประการของสิ่งต่าง ๆ (ไตรลักษณ์) กล่าวคือ ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ความทุกข์ (ทุกขัง) ความไม่มีตัวตน (อนัตตา) การพิจารณานิเวรณดังกล่าวเพื่อให้เห็นถึงสภาวะความไม่เที่ยง ความทุกข์ ความไม่มีตัวตน ของนิเวรณ การพิจารณาอาการนิเวรณที่กล่าวมานี้จะช่วยทำให้เห็นความจริงนิเวรณเป็นคนละส่วนกับจิต จิตเป็นแต่เพียงรับรู้ แต่นิเวรณคือ สิ่งที่เข้ามาปรุงแต่งจิต การพิจารณานิเวรณให้เห็นสภาวะที่กล่าวมานี้ จำเป็นต้องอาศัยสติและสัมปชัญญะที่มีกำลังเหนือกว่ากำลังของนิเวรณ

หลักธรรมที่สำคัญในการปฏิบัติต่อนิเวรณในฐานะอารมณ์กรรมฐาน คือ สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร สติ คือ ความตามระลึกถึง ความระลึกได้เฉพาะหน้า ความระลึกได้ ความจำได้ ความไม่เลือนลอย ความไม่หลงลืม สติมีคุณสมบัติเป็นเครื่องกันกระแสนิเวรณ กระแสทิฐิ กระแสกิเลส กระแสทุจริต กระแสอวิชชา ด้วยคุณสมบัติของสติดังกล่าว สติจึงสกัดกั้นนิเวรณไม่ให้ครอบงำจิตได้ การรู้นิเวรณด้วยสติ ต้องไม่มีการตอบสนองด้วยการกระทำ การพูด หรือ การคิด เพราะการตอบสนองอาจกลายเป็นการเอาตัวตนเข้าไปพัวพัน และ ต้องไม่ลงความเห็น หรือคิดใคร่ครวญใด ๆ ทั้งสิ้น สัมปชัญญะ คือ มีปัญญาหยั่งเห็นสภาวะธรรมความเป็นจริง จำแนกเป็นสภาวะลักษณะ ลักษณะเฉพาะตัวของรูปนามแต่ละอย่าง ที่รูปนามอย่างอื่นไม่มี และ สามัญญลักษณะ ลักษณะทั่วไปของรูปนาม คือ ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และ ไม่ใช่ตัวตน ทำหน้าที่พิจารณาสภาวะนิเวรณที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ไม่มีตัวตน ความเพียร คือ ความเพียรเพิกเลตามหลักสัมมัปธาน 4 คือ เพียรละอภุศลเก่า เพียรไม่ทำอภุศลใหม่ เพียรทำกุศลใหม่ และ เพียรเพิ่มพูนกุศลเก่า ความเพียรทำให้จิตเบา มีความคล่องแคล่ว เสริมการทำงานของสติ โดยเพิ่มพูนกำลังกุศลให้แก่จิต และลดแรงนิเวรณ การรับรู้นิเวรณโดยมี สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร ต่างจากการรู้เฉย ๆ การรับรู้เฉย ๆ จะมีโมหะเกิดขึ้นในจิต เมื่อมีโมหะเกิดขึ้นในจิตแล้ว สติก็ไม่มาประกอบ จะเรียกว่าสติปัฏฐานไม่ได้

2.1.2 การปฏิบัติต่อนิเวรณในฐานะที่เป็นกิเลสปรุงแต่งจิตในทางอภุศล การปฏิบัติต่อนิเวรณในกรณีนี้ จะไม่ใช่การพิจารณาสภาวะของนิเวรณ แต่จะเป็นควบคุมนิเวรณมิให้กำเริบออกมา มีหลักธรรมดังนี้

1. การข่มนิรโทษ์ ประกอบด้วยหลักธรรมดังนี้

1.1. ฌาน 5 ประกอบไปด้วย วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา ฌาน 5 มีความสำคัญคือ ทำให้เข้าสู่ปฐมฌาน และละนิรโทษ์ 5 ได้ วิตกเป็นปฏิปักษ์ต่อถีนมิทธะ วิจารเป็นปฏิปักษ์ต่อวิจิกิจจา ปีติเป็นปฏิปักษ์ต่อพยาบาท สุขเป็นปฏิปักษ์ต่ออุทธัจจกุกกุจจะ เอกัคคตาเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันทะ องค์ฌานทั้ง 5 จะได้มีในขณะอุปจารสมาธิเกิด และในขณะที่อุปจารสมาธินั้นจะมีกำลังมากกว่าจิตปกติ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการที่จะข่มนิรโทษ์ 5 ต้องปฏิบัติให้ได้สมาธิในระดับอุปจารสมาธิ เพื่อข่มนิรโทษ์และเข้าสู่ปฐมฌาน

1.2. การรักษาศีล ศีลมีกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน ศีลเป็นที่รวมแห่งความสำรวม เป็นที่รวมแห่งความไม่ล่วงละเมิด เป็นที่รวมแห่งเจตนาที่เกิดในขณะสำรวมและไม่ล่วงละเมิด นั้น ศีลใช้ข่มนิรโทษ์โดยอ้อม โดยตรง ไม่กระทำ การระงับการกระทำต่าง ๆ การละเมิดศีลจะเป็นเหตุให้นิรโทษ์ทำงานได้ การรักษาศีล รักษาจิตใจ โดยต้องใช้เจตนาและสมาธิเป็นกำลัง เมื่อใจถูกควบคุมไม่ไปละเมิดบุคคล การกระทำทางกายและวาจาย่อมไม่มี นิรโทษ์จะทำงานไม่ได้

1.3. การสำรวมอินทรียสังวร คือ การมีสติในรับอารมณ์ ไม่ปล่อยใจถือไปตามนิमितหมายต่าง ๆ อันจะเป็นเหตุให้เกิดความติดพัน ขอบใจไม่ขอบใจ แล้วถูกอกุศลธรรมเข้าครอบงำจิตใจ การสำรวมอินทรียสังวรจึงเป็นการใช้สติคุ้มครองทวารที่รับรู้อารมณ์ คือ ไมยินดียินร้ายกับรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และ ธรรมารมณ์ และ ประคับประคองให้จิตอยู่ในกายตน ไม่แล่นไปตามอารมณ์ การสำรวมอินทรียสังวรเป็นตัวช่วยข่มกามฉันทะ และ พยาบาท อย่างดี เมื่อนิรโทษ์ทั้งสองถูกข่มไว้ได้ นิรโทษ์อื่น ๆ ที่เหลือ จะเบาบางลงตาม

1.4. ความสันโดษ คือ ยินดีพอใจในของของตน การมีความสุขความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน เป็นการความเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ไม่แสวงหาสิ่งของเครื่องใช้เกินความจำเป็น ใช้ข่มกามฉันทะเป็นหลัก ซึ่งมีผลเป็นการข่มอุทธัจจกุกกุจจะไปในตัว เมื่อกามฉันทะลดลง ความฟุ้งซ่านก็จะลดลงตามความสุขกับปัจจุบันจะมากขึ้น เสริมความเชื่อมั่นในคำสอนในพระพุทธศาสนา

1.5. โภขเนมัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ใช้เพื่อข่มกามฉันทะอันเกิดจากการบริโภคอาหาร โดยมีหลักการคือ บริโภคอาหารเพียงพอให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ ดำเนินไปได้ ระงับความลำบาก การเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหารได้นั้น จะต้องใช้หลักธรรมว่าด้วยสติปัฏฐานมาประกอบ

1.6. ขันติและตบะ ขันติเป็นแรงแห่งความอดทน ใช้อุดหนุนต่อแรงนิรโทษ์ ตบะคือ ความเพียรอันเป็นเครื่องเผาผลาญกิเลส ตบะใช้เผาผลาญอภิชฌา โทณมัส และ ความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นนิรโทษ์อย่างหนึ่ง ขันติและตบะมีลักษณะคล้ายกัน จึงใช้ร่วมกันได้ เสริมให้ความเพียรมีกำลัง โดยการอดทนต่อความต้องการตามอำนาจของนิรโทษ์ เช่น การอดทนต่อกามฉันทะ สิ่งยั่วยวนหรือสิ่งเร้าให้กามฉันทะทำงาน

2. ธรรมคู่ปรับนิรณได้แก่ โยนิโสมนสิการ เหตุที่โยนิโสมนสิการ สามารถใช้เป็นคู่ปรับนิรณ เนื่องจากเมื่อพิจารณาสภาวะนิรณในแต่ละข้อจะพบว่าเมื่อการไม่มีมนสิการโดยแยกคายในการรับอารมณ์ทำให้เกิดนิรณเกิดขึ้น หากพิจารณาในทางกลับกัน โยนิโสมนสิการ จะช่วยทำปรานนิรณไม่ให้เกิดขึ้น โดยการคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ ไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปทานของตนเองเข้าจับ การคิดได้ในลักษณะดังกล่าวจะต้องมีสติสัมปชัญญะเข้าประกอบ โดยการพิจารณาโทษของนิรณแต่ละข้อ พิจารณาสภาวะนิรณว่าเป็นแต่เพียงที่จิตปรุงแต่งขึ้น ไม่มีตัวตนอยู่จริง นิรณตกอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ นิรณเกิดขึ้นตามเหตุและปัจจัย มิได้ตั้งอยู่นาน จึงไม่ควรยึดถือ

2.2 วิธีปฏิบัติต่อนิรณ 5 ตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย

2.2.1 แนวทางพองยุบ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวทางพองยุบในประเทศไทย เริ่มจากคำสอนของท่านพระภิกขุคันโธ อาสภมหาเถระ อัครมหัทธมมัญญฐานจริยะ ซึ่งมีหลักการกำหนดรู้โดยใช้ลมหายใจเป็นฐาน สถานที่ที่ลมหายใจถูกต้องเสมอนั้นมีอยู่ 2 แห่งคือ ที่จมูก และ ที่บริเวณท้อง วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวทางพองยุบแบ่งวิธีปฏิบัติเป็น 3 หมวด ตามกิจกรรมของกาย คือ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม (โดยใช้หลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมวดอิริยาบถ) และ การกำหนดอิริยาบถย่อย (โดยใช้หลักหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมวดสัมผัสัญญะ)

การปฏิบัติต่อนิรณในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวทางพองยุบ คือ การใช้นิรณเป็นอารมณ์กรรมฐานรอง โดยผู้ปฏิบัติกำหนดรู้นิรณตามสภาวะนั้น ๆ “การกำหนดรู้นิรณนี้ ต้องมีองค์ธรรม 3 ประการ คือ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ” (พระปลัดสมภาร สมภาโร, 2564) การกำหนดรู้นิรณเพื่อไม่ให้สติขาดช่วงลง เมื่อสติไม่ขาดช่วงลง นิรณก็ไม่สามารถครอบงำได้ เมื่อนิรณไม่สามารถครอบงำได้ ผู้ปฏิบัติก็สามารถพิจารณา นิรณในฐานะเป็นอารมณ์กรรมฐานได้

2.2.2 แนวเคลื่อนไหวมือตามแนวของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ

การเคลื่อนไหวมือตามแนวของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ ใช้เพื่อปลุกความรู้สึกตัวมาเป็นอารมณ์กรรมฐาน เพื่อมิให้เกิดความหลงลืม ให้ใจมีเครื่องอยู่ เมื่อจิตพุ่งขานออกไป ก็กลับมาอยู่ที่การเคลื่อนไหว การมีเครื่องอยู่ของใจ คือ ใจจะอยู่ที่การเคลื่อนไหวนั้นก็ได้ ไม่อยู่ก็ได้ การที่บุคคลคิดไป แล้วระลึกได้ กลับมารู้สึกตัว กลับมาอยู่ที่การเคลื่อนไหวของกาย ก็คือความระลึกได้นั่นเอง การที่บุคคลระลึกได้แล้วคิดไปแล้ว ใจลอยไปแล้ว นี่แหละคือสติ “การรู้สึกตัวจึงไม่ต้องรู้สึกตัวตลอดเวลา มีความรู้สึกตัวบ้าง หลงไปบ้าง ถ้ารู้สึกตัวตลอด อันนี้จะไม่ถูกหลักการ” (พระวันชัย กลยาโณ, 2564) การปลุกความรู้สึกตัวที่กล่าวมานี้ไม่จำกัด

อยู่เพียงการเคลื่อนไหวมือเท่านั้น การปลุกความรู้สึกตัวอาจทำได้ด้วยวิธีการใด ๆ ก็ได้ เช่น การบีบนิ้วร่างกาย การกำมือ แบมือ ข้อสำคัญต้องมีความรู้สึกตัว และอยู่ภายใต้การกำกับของสติสัมปชัญญะ

การรู้สึกตัวเมื่อนิรณเกิดขึ้น และไม่ปล่อยนิรณให้ครอบงำจิต ความรู้สึกตัวจะช่วยให้นิรณจางคลาย ในขณะที่เคลื่อนไหวมือ นิรณอาจเข้าแทรก ผู้ปฏิบัติพึงรู้ถึงสภาวะนิรณ โดยไม่ทิ้งความรู้สึกตัว ความรู้สึกตัวจะกระตุ้นให้เกิดสติและสัมปชัญญะ ซึ่งเป็นสภาวะกุศล ทำให้นิรณอันเป็นฝ่ายอกุศล ทำงานไม่ได้ การฝึกให้รู้สึกตัวบ่อย ๆ จิตจะมีการตื่นรู้โดยตัวเองได้แล้ว จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติรู้ทันความคิด “เมื่อผู้ปฏิบัติรู้ทันความคิด จะคิดน้อยลง ฟุ้งซ่านน้อยลง หรือความคิดหมดไปหรือดับไปก็ได้ ความคิดความฟุ้งซ่านอาจเกิดขึ้นได้อีก แต่ความคิด ความฟุ้งซ่านจะไม่ยาว” (พระวิมณชัย กลยาโณ, 2564) ซึ่งจะช่วยบรรเทา นิรณ ความรู้สึกตัวนี้ ต้องเป็นแบบกว้าง ๆ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด แต่ถ้าเป็นความรู้สึกเฉพาะจุด จะเป็นลักษณะอาการของสมาธิ

2.2.3 แนวกำหนดลมหายใจเข้าออกตามหลักอานาปานสติ

อานาปานสติ คือ การมีสติกำหนดลมหายใจเข้าหายใจออก การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยกำหนดลมหายใจเข้าออกตามหลักอานาปานสติ จึงเป็นการใช้ลมหายใจเป็นอุปกรณ์ปลุกสติและสัมปชัญญะ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยกำหนดลมหายใจเข้าออกตามหลักอานาปานสติ แบ่งออกเป็น 4 จตุตถะ แต่ละจตุตถะแบ่งเป็น 4 ชั้น จตุตถะที่ 1 เป็นหมวดกาย ตรงกับกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในหมวดลมหายใจ ในจตุตถะที่ 2 เป็นการปฏิบัติเพื่อพิจารณาเวทนา กำหนดรู้ที่ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตรงกับเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในจตุตถะที่ 3 เป็นการปฏิบัติเพื่อพิจารณาจิต กำหนดรู้สภาพธรรมของจิต ตรงกับจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในจตุตถะที่ 4 การปฏิบัติเพื่อพิจารณาธรรม กำหนดรู้ความไม่เที่ยง ความจางคลาย ความดับไป และความสละคืน ตรงกับธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอานาปานสติครบ 16 ชั้น สติปัฏฐานทั้ง 4 จะสมบูรณ์

การปฏิบัติต่อนิรณในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยกำหนดลมหายใจเข้าออกตามหลักอานาปานสติมีหลักคือ ใช้ลมหายใจเป็นตัวช่วยหรืออุปกรณ์ปลุกสติให้เกิดขึ้น สติจะช่วยกำหนดรู้นิรณที่แทรกเข้าในระหว่างการพิจารณาลมหายใจได้ และ เมื่อนิรณแทรกเข้ามา ผู้ปฏิบัติต้องพิจารณานิรณนั้นด้วยความไม่เที่ยง และ ความไม่มีตัวตนโดยความไม่มีตัวตนทั้งตัวตนที่เกิดขึ้นเดี๋ยวนี้ และ ความกังวลว่าจะมีตัวตนข้างหน้า “เมื่อฝึกอานาปานสติในจตุตถะที่ 1 จนกายสงบระงับแล้ว จะเกิดปิติและสุขตามลำดับ ในสภาวะเช่นนี้นิรณก็ไม่สามารถรบกวนได้” (พระสิงห์ทอง เขมีย์, 2564)

3. แนวทางการบรรเทาวิรณ 5 ในชีวิตประจำวัน

การนำหลักธรรมในหัวข้อ 2 ข้างต้นใช้บรรเทาวิรณ มีแนวทางดังนี้

1. สติ สัมปชัญญะ ความเพียร สติที่ต้องการ คือ สติแบบสติปัฏฐาน จะทำหน้าที่กระตุ้นเตือนรับรู้ว่ามีวิรณเกิดขึ้นมาปรุงแต่งจิต และเห็นวิรณแยกต่างหากจากจิต การรับรู้ว่ามีวิรณเป็นสภาวะต่างหากแยกจากจิต จะปิดกั้นวิรณไม่ให้ครอบงำจิต การพัฒนาสติให้เกิดสติแบบสติปัฏฐานต้องมีการปลุกความรู้สึกตัวขึ้นมาก่อน เพื่อใช้เป็นฐานของการระลึกรู้ จิตจะเป็นตัวรับรู้ความรู้สึก และ ทำหน้าที่ระลึกรู้ได้ ฐานที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาสติในชีวิตประจำวันคือ ฐานกาย เนื่องจากกายเป็นของหยาบ และโดยสภาพไม่มีความรู้สึกนึกคิด และ การดำเนินชีวิตประจำวันก็ใช้กายเป็นอุปกรณ์หลักในการดำเนินชีวิต ดังนั้น แนวทางการฝึกฝนสติตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เป็นที่นิยมในสังคมไทยที่เหมาะสมสำหรับที่จะนำมาใช้เพื่อบรรเทาวิรณในชีวิตประจำวัน คือ แนวเคลื่อนไหวมีอตามแนวหลวงพ่อเทียน ซึ่งใช้ความเคลื่อนไหวของกายเป็นฐานในการปลุกสติ อันสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันที่กายต้องทำกิจกรรมไม่หยุดนิ่ง สำหรับการบรรเทาวิรณตามแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวพองยุบและส่วนแนวทางของการกำหนดรู้ลมหายใจตามหลักอานาปานสติ ใช้เป็นส่วนเสริม สัมปชัญญะทำงานใน 2 ลักษณะ คือ พิจารณาใคร่ครวญผลเสียและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำตามวิรณ มีลักษณะเป็นการข่มวิรณไม่ให้วิรณทำงาน และพิจารณาสภาวะของวิรณว่าไม่มีตัวตน เป็นเพียงสภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปตามเหตุและปัจจัย ความเพียร คือ ความเพียรในการละอกุศลและความเพียรในการสร้างกุศล ความเพียรเป็นตัวช่วยเสริมคุณภาพของสติและสัมปชัญญะ การฝึกฝนความเพียรในชีวิตประจำวันควรที่จะเริ่มจากการละอกุศลประเภทหยาบ ๆ ก่อนเพื่อลดกำลังของวิรณ

2. การรักษาศีล ศีลช่วยบรรเทาพยาบาทไม่ให้ทำงาน เป็นการเพิ่มพูนกำลังกุศลให้แก่จิต ในขณะเดียวกัน เป็นการพัฒนาสติ สัมปชัญญะ และ ความเพียรไปในตัว ศีลที่เหมาะสมสำหรับการบรรเทาพยาบาทในชีวิตประจำวัน คือ ศีล 5 เนื่องจากมีน้อยข้อ และ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตทางโลก ส่วนศีลที่ใช้เพื่อการสำรวมใจ จะเป็นส่วนเสริมเมื่อการรักษาศีล 5 ได้ทำงานเป็นความเคยชินแล้ว

3. การสำรวมอินทรีย์ การสำรวมอินทรีย์ในชีวิตประจำวันควรฝึกฝนพัฒนาให้มีขึ้นเมื่อสติสัมปชัญญะมีกำลังและความต่อเนื่อง เมื่อบุคคลมีสติสัมปชัญญะต่อเนื่องแล้ว จิตมีกำลังกุศลพอที่จะพิจารณาบรรดาวิรณที่เกิดขึ้นในจิตว่าเป็นเพียงสภาวะ ไม่หลงยึดติดในอนุพยัญชนะและนิमित อย่างไรก็ดี หากสติสัมปชัญญะยังไม่มีอย่างต่อเนื่องพอ การสำรวมอินทรีย์ในชีวิตประจำวันอาจทำได้โดยการเลี่ยงเสพอารมณ์ที่เป็นอาหารของวิรณ เช่น กามารมณ์ และควรเลือกเสพอารมณ์ที่เป็นกุศลธรรม เพื่อให้อย่างน้อยไม่ให้จิตหลงไปกับวิรณ

4. สันโดษ การฝึกฝนพัฒนาให้มีความสันโดษเกิดขึ้น ควรฝึกฝนพัฒนาเมื่อสติสัมปชัญญะมีกำลังและความต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการสำรวมอินทรีย์ ในเบื้องต้นของการ

ฝึกฝนให้เกิดความสันโดษอาจทำได้โดยการพิจารณาถึงความจำเป็นของสิ่งของเครื่องใช้ และใช้เหตุผลทางโลกเข้ามาพิจารณาประกอบ งดเว้นการแสวงหาสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต

5. โภชนะมัตตัตถุญตา ความรู้จักประมาณในการบริโภคต้องอาศัยสติสัมปชัญญะเป็นฐานในการพิจารณาความพอดีของอาหารที่จะรับประทาน ด้วยสติสัมปชัญญะที่ต่อเนื่องจิตจะมีกำลังกุศลพิจารณาความพอประมาณในการบริโภค และ พิจารณารสชาติของอาหารเป็นเพียงแต่สภาวะชั่วคราวไม่มีตัวตน เมื่ออาหารหมด รสชาติก็หายไป ไม่มีตรสชาติไว้ตลอดไปได้

6. ขันติและตบะ การฝึกฝนขันติและตบะในชีวิตประจำวันสามารถฝึกฝนไปพร้อมกับการพัฒนาสติ สัมปชัญญะ และความเพียรในชีวิตประจำวันได้ ขันติและตบะเป็นพื้นฐานรองรับการพัฒนาสติ สัมปชัญญะ และความเพียร เนื่องจากเป็นองค์ธรรมที่เกื้อกูลกัน ขันติและตบะที่มีสติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร ประกอบ จะช่วยเพิ่มพูนแรงกุศลให้จิต ทำให้จิตมีกำลังต้านทานนิวรณ์ไม่ให้ครอบงำจิต

7. โยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการต้องมีสติและสัมปชัญญะเข้ามาร่วมประกอบในเบื้องต้นที่สติและสัมปชัญญะยังไม่ต่อเนื่องหรือเข้มแข็งพอ การใช้โยนิโสมนสิการเพื่อบรรเทานิวรณ์ดำเนินชีวิตประจำวัน ทำได้โดยพิจารณาว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ สืบสาวหาสาเหตุ หรือคิดแก้ไขปัญหามาตามสถานการณ์ พิจารณาประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อสติและสัมปชัญญะต่อเนื่องจึงอารมณ์ที่จิตรับขึ้นมา ให้เห็นอารมณ์นั้นแตกต่างหากจากจิต เพื่อมิให้นิวรณ์ครอบงำจิตใจ

8. การทำมาน การทำมานในชีวิตประจำวันจะทำได้ต่อเนื่องผ่านการฝึกให้มีสติและสัมปชัญญะในระดับที่มีความต่อเนื่องพอสมควรแล้ว สติและสัมปชัญญะที่มีความต่อเนื่องจะมีกำลังพอที่ใช้พิจารณาอารมณ์นิวรณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ และใคร่ครวญสภาวะนิวรณ์ เพื่อให้เกิดวิตักและวิจาร์อันเป็นมานในเบื้องต้น หากได้มานระดับวิตักและวิจาร์แล้ว มานในระดับที่สูงขึ้นก็พอจะเป็นไปได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. นิวรณ์ 5 และปัญหาที่เกิดจากนิวรณ์ 5 ในชีวิตประจำวัน นิวรณ์ คือ เครื่องหน่วงเหนี่ยว เครื่องกางกั้น เป็นสังขารขั้นต้นปรุงแต่งจิตชนิดหนึ่งในทางอกุศล ในขณะเดียวกันนิวรณ์ดังกล่าวเป็นอารมณ์กรรมฐานที่ใช้การฝึกฝนสติตามหลักในมหาสติปัฏฐานสูตร นิวรณ์มีสภาวะ 5 ประการตามประเภทนิวรณ์ คือ ความพอใจเพลิดเพลินยินดีในกาม ความอาฆาต ความหดหู่ ท้อถอย โง่งว้างซึมเซา ความฟุ้งซ่าน เตื่อตร้อนใจ ความเคลือบแคลงสงสัย นิวรณ์เกิดขึ้นเพราะอาหาร นิวรณ์ทำให้พฤติกรรมดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมปัจจุบัน กลายเป็นปัญหาขึ้นมาได้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพันโท กัมปนาท พุทธปวรังกูร ในวิทยานิพนธ์

เรื่อง ศึกษาธัมมานุปัสสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีผลวิจัยว่า ธรรมที่เป็นอุปสรรคของการเจริญธัมมานุปัสสนา คือ นิรวณ ซึ่งตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดความสงบ เพราะทำให้จิตใจของคนเรามัวหมอง เป็นเครื่องเศร้าหมอง ผิดจากภาวะปกติไป (พันโท กัมปนาท พุทธปวารณ, 2554) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิเชียร โชติธมโม (จันทะมัน) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาสภาวะของนิรวณในวัมมิกสูตร ซึ่งมีผลวิจัยว่า นิรวณเป็นธรรมที่ก่อกวนไม่ให้เกิดบรรลุมรรค จิตว่าเป็นเจตสิก ฝ่ายอกุศล ในอีกแง่หนึ่งนิรวณเป็นธรรมหมวดหนึ่งในธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน อันเป็นหลักการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามสติปัฏฐาน 4 (พระมหาวิเชียร โชติธมโม (จันทะมัน), 2554)

2. วิธีปฏิบัติต่อนิรวณ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย การปฏิบัติต่อนิรวณ 5 ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นหลักสำคัญ คือ สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร ทั้งในแง่การใช้นิรวณเป็นอุปกรณ์การฝึกสติและการควบคุมนิรวณไม่ให้กำเริบ หลักธรรมอื่น ๆ เป็นหลักธรรมที่เป็นหลักธรรมที่เป็นส่วนเสริม ส่วนการปฏิบัติต่อนิรวณตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่นิยมปฏิบัติในสังคมไทย มีหลักการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ นิรวณเป็นอารมณ์อย่างหนึ่งที่สำคัญอยู่ในฐานของธรรมหรือเป็นที่ตั้งเกิดของของสติและสัมปชัญญะ ผู้ปฏิบัติมีหน้าที่กำหนดรู้นิรวณ และกลับมารู้ที่อารมณ์กรรมฐานหลัก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิเชียร โชติธมโม (จันทะมัน) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาสภาวะของนิรวณในวัมมิกสูตร ซึ่งมีผลวิจัยว่า ผู้เจริญต้องมีสติตั้งมั่นกำหนด รู้ในนิรวณนั้นๆ ให้รู้ชัดการเกิดดับของนิรวณเป็นเพียงนามธรรมโดยสภาพธรรมก็จัดเป็นนามธรรม (พระมหาวิเชียร โชติธมโม (จันทะมัน), 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมพงษ์ ภูทาทาจารย์ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์นิรวณ 5 อันเป็นธรรมารมณ์ของวิปัสสนาภาวนา ตามแนวสติปัฏฐาน 4 เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา 7 เดือน ซึ่งมีผลวิจัยว่า การทำให้นิรวณดับไป คือ โยนิโสมนสิการ คือ การใส่ใจโดยอุบายแยบคายอันเป็นการกำหนดรู้สภาวะปัจจุบัน เมื่อมีสติตามรู้ เท้าทันกับปัจจุบันแล้ว กามฉันทะก็ดับไป (พระมหาสมพงษ์ ภูทาทาจารย์, 2551)

3. แนวทางการบรรเทานิรวณ 5 ในชีวิตประจำวัน หลักธรรมหลักที่นำมาใช้ในการบรรเทานิรวณ 5 ในชีวิตประจำวันคือ สติและสัมปชัญญะ โดยสติและสัมปชัญญะนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันได้โดยไม่เป็นอุปสรรคการดำเนินชีวิตประจำวัน การรักษาศีล ขันติและตบะ ใช้เสริมกำลังของสติ สกัดกั้นการทำงานของนิรวณ และปลุกให้จิตตื่นจากนิรวณ การสำรวมอินทรีย์ สันโดษ โภชนะมัตตัญญูตา โยนิโสมนสิการ นำมาเสริมทั้งสติและสัมปชัญญะ โดยพัฒนาขึ้นหลังจากสติและสัมปชัญญะมีเข้มแข็งและต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภา มาลากุล ณ อยุธยา ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิธีการแก้ปัญหาการฉันทนิรวณในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีผลวิจัยว่า การจะแก้ปัญหาม

ฉันทนิรณได้ด้วยการฝึกสติ และการฝึกสมาธิ การฝึกสติ ทำให้เกิดปัญญามองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างว่าอะไรเป็นคุณ เป็นโทษ ประโยชน์ และมีโทษประโยชน์ สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกสถานการณ์ (สุภา มาลากุล ณ อยุธยา, 2560)

สรุปองค์ความรู้แนวทางการบรรเทานิรณ 5 ในชีวิตประจำวันจากการวิจัยคือ ฝึกสติ โดยการใช้การเคลื่อนไหวของกายเป็นฐาน เพื่อไม่ให้ความหลงไปกับนิรณ และเปิดทางให้สัมปชัญญะทำงานพิจารณาผลเสียเพื่อเลี่ยงการกระทำตามอำนาจของนิรณ หลักธรรมอื่น ๆ จะเป็นส่วนเสริมในการบรรเทานิรณ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวทางการบรรเทานิรณในชีวิตประจำวันที่น่าเสนอใช้สติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร เป็นหลักธรรมหลัก เมื่อสติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร เจริญขึ้น มีความต่อเนื่องและเข้มแข็ง หลักธรรมอื่นที่ใช้ในการบรรเทานิรณจะเจริญงอกงามตาม การดำเนินชีวิตประจำวันที่อยู่ภายใต้การกำกับของสติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร นิรณจะค่อย ๆ บรรเทาจนนิรณที่เกิดขึ้นไม่มีอิทธิพลเหนือจิตใจ ผู้ปฏิบัติสามารถควบคุม กาย วาจา และ ใจ ไม่ได้ไหลตามกระแสนิรณได้ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากนิรณจะค่อย ๆ บรรเทาหรือลดลงตาม ผู้ที่มีสติสัมปชัญญะจะยับยั้งต้านทานแรงนิรณ ก่อนจะทำอะไรจะพิจารณาใคร่ครวญผลดีผลเสีย และ ทำไปตามความจำเป็นของเรื่องราว ไม่กระทำการอันเป็นการตอบสนองแรงนิรณ การบรรเทานิรณในชีวิตประจำวันโดยหลักธรรมที่กล่าวมานี้ เป็นการปฏิบัติกรรมฐานไปพร้อม ๆ กัน อันจะช่วยเกื้อกูลให้การปฏิบัติกรรมฐานในระดับเข้มข้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระปลัดสมภาร สมภาโร. (12 มีนาคม 2564). การปฏิบัติต่อนิรณตามแนวพอง-ยุบ. (เกษมสี สกุลชัยสิริวิช, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาวิเชียร โชติธมโม (จันทะมัน). (2554). การศึกษาสภาวะของนิรณในวัมมิกสูตร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมพงษ์ ภาททจาโร. (2551). ศึกษาวิเคราะห์นิรณ ๕ อันเป็นธรรมารมณ์ของวิปัสสนาภาวนา ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวัฒน์ชัย กลยาโณ. (20 มีนาคม 2564). การปฏิบัติต่อนิรณตามแนวเคลื่อนไหวมือ. (เกษมสี สกุลชัยสิริวิช, ผู้สัมภาษณ์)

- พระสิงห์ทอง เขมियो. (14 มีนาคม 2564). การปฏิบัติต่อนิเวศตามแนวอานาปานสติ. (เกษมศรี สกฤษชัยศิริวิช, ผู้สัมภาษณ์)
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2549). มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน. แปลและเรียบเรียง โดย พระคันธสาราภิวังศ์ และตรวจชำระโดย พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์.
- พันโท กำปนาท พุทธปวรางกูร. (2554). ศึกษาธัมมานุปัสสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). มาร - นิเวศ. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันบรรลือธรรม. (2554). พจนานุกรมฉบับปัญญานันทะ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สุภา มาลากุล ณ อยุธยา. (2560). การศึกษาวิธีการแก้ปัญหากามฉันทนิเวศในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโยธธา เขต 2*

THE GUIDELINES FOR ADMINISTRATION OF SUPPLIES IN SCHOOL
PROCUREMENT UNDER THE YASOTHON PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE, AREA 2

นิธิกานต์ กาลจักร

Nitikarn Kalajuk

กาญจน์ เรืองมนตรี

Karn Ruangmontri

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: praewzaa1992@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และ
ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาโยธธา เขต 2 2) เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโยธธา เขต 2 การดำเนินการวิจัยมีลักษณะ
เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาโยธธา เขต 2 ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่
พัสดุ หรือครู จำนวน 127 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบ
สัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์สถิติ
เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโยธธา เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับ
มาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาโยธธา เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับ
ความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษาเรียงลำดับ
ความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการบำรุงรักษา

* Received October 14, 2021; Revised October 20, 2021; Accepted November 11, 2021

การตรวจสอบ 2) ด้านการยืม 3) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย 4) ด้านการจำหน่ายพัสดุ 2) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.51$) แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย 2) ด้านการยืม 3) ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ 4) ด้านการจำหน่ายพัสดุ

คำสำคัญ: การบริหารงานพัสดุ, งานพัสดุในสถานศึกษา, สถานศึกษา

Abstract

The Objectives of this research article were 1) to study the current condition, desirable conditions and essential needs of procurement management in school facilities under the Yasothon Elementary Education District Office 2. 2) to evaluate the guidelines for procurement management in school facilities under the Yasothon Elementary Education Area Office District 2. The research implementation is characterized by a mixed methodology research using a sample group from schools under the Yasothon Elementary Education District Office 2, where informants are school administrators, chief officers, ward officers or teachers, 127 schools were selected. The research tools consisted of questionnaires and interviews. The data were analyzed of the questionnaire were percentage, average, and standard deviation, and the data analysis of the interview model used descriptive statistical analysis. The result found that. Statistics used in the data analysis 1) the current condition of procurement management in school facilities under the district office of Yasothon Elementary Education District 2 in total is at a considerable level, and the desirable condition of procurement management in school facilities under Yasothon Elementary Education District 2 in total is the most level. The priority of need for procurement management in school facilities under the Yasothon Elementary School District Office 2 were 1. maintenance, inspection 2. borrowing 3. collection, recording, disbursement 4. procurement distribution. 2) the evaluation of the appropriateness and feasibility of procurement management guidelines in school facilities under the Yasothon Elementary Education Area Office 2 was found to be the most suitable ($\bar{x} = 4.75$) and the feasibility was very high ($\bar{x} = 4.51$). The guidelines for the management of procurements in schools in 4 areas,

1) collection, recording and disbursement 2) Borrowing 3) Maintenance and Inspection and 4) procurement distribution.

Keywords: Procurement management, Procurement work in educational institutions, Academy

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาประถมศึกษาในปัจจุบันได้รับการอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนส่งเสริมต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาให้สำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยสถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐภายใต้ขอบข่ายการบริหารงานด้านงบประมาณด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารค่าใช้จ่ายของสถานศึกษา อันจะส่งผลต่อการสนับสนุนส่งเสริมต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และการดำเนินงานต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสำเร็จต่อภารกิจหลักและเป้าหมายที่วางไว้ของสถานศึกษาคือ กระบวนการจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนต่าง ๆ มาเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้สามารถดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยมีกระบวนการบริหารงานพัสดุตามกรอบของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พุทธศักราช 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

การบริหารงานพัสดุในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านงบประมาณของสถานศึกษา และเป็นที่ยอมรับสนับสนุนส่งเสริมต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (พรพิมล ก้อนภูธร, 2543) ไม่ว่าจะเป็นการจัดหา การควบคุม และการจำหน่าย วัสดุครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง และอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา จะต้องมีการผ่านกระบวนการบริหารงานพัสดุทั้งสิ้น และในปัจจุบันสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ยังไม่มีบุคลากรสายผู้ปฏิบัติงานสนับสนุนต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยตรงคือ เจ้าหน้าที่พัสดุ เจ้าหน้าที่ธุรการและเจ้าหน้าที่การเงิน โดยเฉพาะการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ซึ่งสถานศึกษาบางแห่งได้มีการมอบหมายให้ข้าราชการครูที่ขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุ และบางครั้งก็ไม่ชัดเจนต่อกระบวนการบริหารงานพัสดุนั้นจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ไม่ถูกต้องและรัดกุม ไม่เป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ การบริหารพัสดุของหน่วยงานของ รัฐให้ดำเนินการตาม หมวด 9 การบริหารพัสดุ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การเก็บ

การบันทึก การเบิกจ่าย ส่วนที่ 2 การยืม ส่วนที่ 3 การบำรุงรักษา การตรวจสอบ ส่วนที่ 4 การจำหน่ายพัสดุ (การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560, 2560)

บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ในด้านการบริหารงานพัสดุได้ดำเนินการตามระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยความโปร่งใส และจัดหาพัสดุได้ทันตามความต้องการ และเป็นไปตามมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี การวิเคราะห์ความเสี่ยงการจัดซื้อจัดจ้างที่อาจมีความเสี่ยงต่อการบริหารพัสดุ การดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง บางรายการเป็นงานที่ต้องการเร่งด่วน ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะเกิดข้อผิดพลาด ในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้ และผู้กำหนดคุณลักษณะเฉพาะไม่มีความชำนาญในการกำหนดคุณลักษณะในบางเรื่อง การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างที่มีลักษณะจำเพาะ จะส่งผลให้การสืบราคากลาง ผู้ประกอบการมีอาชีพต้องใช้เวลาและระยะเวลาในการค้นหาข้อมูลประกอบ และการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและข้อจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนิน การจัดซื้อ จัดจ้างเกิดความล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดที่เกิดขึ้นกับการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีสาเหตุหลัก 3 ประการ ดังนี้ 1) ปัญหาด้านผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจในระเบียบกฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ที่ทางราชการจะได้รับ การมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดซื้อจัดจ้าง 2) ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติงานในระบบ การปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชามากกว่าจะทำให้ถูกต้อง ตามระเบียบกฎหมาย 3) ปัญหาด้านเทคโนโลยี ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐและระบบการเงินการคลังภาครัฐเป็นระบบที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตในการทำงาน ส่งผลให้ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยที่เหลือการควบคุมของเจ้าหน้าที่ในช่วงการเบิกจ่ายปลายปี งบประมาณจะมีผลกระทบต่อการจัดซื้อจัดจ้างในระบบพื้นที่ ระบบอินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ไม่มีทักษะในการใช้ คอมพิวเตอร์

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงทราบได้ว่าการบริหารงานในองค์กรเพื่อจะให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลตามที่กำหนดไว้ ต้องอาศัย ทรัพยากรพื้นฐานในการบริหาร ซึ่งประกอบไปด้วย คน เงิน พลัง และวิธีการบริหารจัดการ เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานในทุกองค์กร ในทั้ง 4 ประการ นั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าการบริหารงานพัสดุ มีความสำคัญมากเท่ากับการบริหารด้านอื่น ๆ เนื่องจากพัสดุเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในการบริหารงานให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้การบริหารพัสดุโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพจึงต้องมี กระบวนการบริหารที่ดีและถูกต้องตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพปัญหาและหาแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2 เพื่อนำไปเป็นแนวทางการบริหารงาน
พัสดุให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของ
การบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2
2. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) โดยการบูรณาการการวิจัย
เชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลทั้ง
เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2 โดยผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่
เจ้าหน้าที่พัสดุ หรือครู

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการ
จำเป็นในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
โศธร เขต 2

1.1.1 ประชากร ได้แก่ จำนวนโรงเรียนทั้งหมดในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2 ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 187 โรงเรียน
(ข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2) โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหาร
สถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุ เจ้าหน้าที่พัสดุ หรือครูในโรงเรียน

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2 ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 127 โรงเรียน โดยผู้ให้
ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุ เจ้าหน้าที่พัสดุ หรือครูในโรงเรียน โดย
การเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and
Morgan แล้วสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)

1.2 ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2

1.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแนวการบริหารงานพัสดุใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2 คือ ผู้อำนวยการ
โรงเรียน จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่พัสดุ จำนวน 1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง
(Purposive Sampling) รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน จากสถานศึกษาที่เป็นแบบวิธี

ปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ที่ได้รับการประกาศให้เป็นสถานศึกษาที่เป็นแบบวิธีปฏิบัติ เป็นเลิศจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 2 จำนวน 5 โรงเรียน รวมผู้ ที่ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

1.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ที่มีคุณสมบัติ ตามเกณฑ์ดังนี้คือ มีวุฒิการศึกษา ปริญญาโท/ปริญญาเอก ด้านการศึกษา และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพัสดุ อย่างน้อย 10 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการ จำเป็นในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึง ประสงค์และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา แบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิค IOC โดย ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 นำไปทดลอง ใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกราย ข้อโดยใช้สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ตามวิธี Item Total Correlation (บุญ ชม ศรีสะอาด, 2553) ผลการวิเคราะห์ ทุกข้อคำถาม มีค่ามากกว่า 0.20 ขึ้นไป และค่าความ เชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.837 และค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม สภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.877

2.2 ระยะที่ 2 แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา

2.2.1 เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็น แบบวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) แล้วนำไปใช้สร้างร่างแนวทางการบริหารงานพัสดุใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 2 พบว่าร่างแนว ทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษาทุกองค์ประกอบและตัวชี้วัด มีความสอดคล้อง คล้ายคลึงกัน

2.2.2 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนว ทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 2 คือ แบบสอบถามประเภทประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินความเหมาะสม ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.51$)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการ จำเป็นในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยเทียบเกณฑ์ Midpoint อาศัยแนวคิด ของบุญชม ศรีสะอาด (2553) แปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติในปัจจุบัน/ ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในปัจจุบัน/ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในปัจจุบัน/ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในปัจจุบัน/ที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย และ 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในปัจจุบัน/ที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2 ระยะที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา

3.2.1 การวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : PNImodified) ของแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น แปลผล คือ ค่าเฉลี่ยจากสูงสุดมีความต้องการแก้ไขมากที่สุดเรียงลำดับไปหาน้อยที่สุด

3.2.2 การวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์แปลความหมาย ค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยอาศัยแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด ซึ่งมีรายละเอียด คือ 4.51 - 5.00 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด 3.51-4.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับมาก 2.51 - 3.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อย และ 1.00 - 1.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ผลการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่พัสดุ หรือครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 จำนวน 127 โรงเรียน ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาโยธธ เขต 2

สภาพการบริหารงานพัสดุ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย	3.59	0.50	มาก	4.69	0.33	มากที่สุด
2. ด้านการยืม	3.61	0.54	มาก	4.75	0.31	มากที่สุด
3. ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ	3.51	0.61	มาก	4.79	0.33	มากที่สุด
4. ด้านการจำหน่ายพัสดุ	3.65	0.61	มาก	4.66	0.46	มากที่สุด
ภาพรวม	3.59	0.57	มาก	4.72	0.35	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ ด้านการยืม ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย และ ด้านการจำหน่ายพัสดุตามลำดับ

2. ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และเจ้าหน้าที่พัสดุ ของโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการบริหารงานพัสดุนาน 5 โรงเรียน และเมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาเพื่อให้ได้แนวทางในการบริหารงานพัสดุในการสถานศึกษาไปเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาโศธร เขต 2

แนวทางการบริหารงานพัสดุ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย						
1.1 ผู้บริหาร หัวหน้าเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ให้เข้าใจ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.38	0.52	มาก
1.2 การเก็บและการบันทึก จะต้องมีการลงบัญชีหรือทะเบียน เพื่อควบคุมพัสดุ ให้เป็นปัจจุบัน และมีการเก็บรักษาพัสดุให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย ครบถ้วนถูกต้อง ตรงตามบัญชี	4.75	0.46	มากที่สุด	4.72	0.44	มากที่สุด
1.3 การเบิกพัสดุจะต้องให้หัวหน้างาน เป็นผู้เบิกเท่านั้น	4.78	0.41	มากที่สุด	4.31	0.68	มาก
1.4 ในการส่งจ่ายพัสดุ ต้องเป็นหัวหน้าหน่วยพัสดุเป็นผู้จ่ายพัสดุ และมีการตรวจสอบความถูกต้องของใบเบิก และลงทะเบียนทุกครั้งที่มีการเบิกจ่ายพัสดุ	4.69	0.43	มากที่สุด	4.20	0.73	มาก
2. ด้านการยืม						
2.1 ผู้บริหาร หัวหน้าเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ให้เข้าใจ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.38	0.52	มาก
2.2 การยืมพัสดุทุกครั้งจะต้องทำหลักฐานการยืมเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงเหตุผล และกำหนดวันส่งคืน	4.76	0.43	มากที่สุด	4.69	0.52	มากที่สุด
2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเอาใจใส่ และเป็นผู้อนุมัติในการยืมพัสดุทุกครั้ง	4.75	0.46	มากที่สุด	4.20	0.73	มาก
2.4 ต้องมีการตรวจสอบพัสดุทุกครั้งที่มีการยืม และมีการส่งคืน	4.75	0.46	มากที่สุด	4.72	0.44	มากที่สุด

แนวทางการบริหารงานพัสดุ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3. ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ						
3.1 ผู้บริหาร หัวหน้าเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการ บริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ให้เข้าใจ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.38	0.52	มาก
3.2 มีการจัดทำแผนในการซ่อมบำรุง	4.72	0.44	มากที่สุด	4.69	0.52	มากที่สุด
3.3 มีการตรวจสอบพัสดุทุกครั้งเมื่อใช้ งานเสร็จแล้ว เพื่อให้พัสดุพร้อมใช้งานอยู่ ตลอดเวลา	4.77	0.42	มากที่สุด	4.72	0.44	มากที่สุด
3.4 ทุกสิ้นปีงบประมาณจะต้องมีการ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุ รายงานพัสดุที่เหลืออยู่ หรือที่เสื่อมสภาพ และลงบันทึกให้เป็นปัจจุบัน	4.69	0.52	มากที่สุด	4.77	0.42	มากที่สุด
4. ด้านการจำหน่ายพัสดุ						
4.1 ผู้บริหาร หัวหน้าเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการ บริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ให้เข้าใจ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.38	0.52	มาก
4.2 ภายหลังจากการตรวจสอบพัสดุ เสร็จแล้วจะต้องมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการในการจำหน่ายพัสดุที่ ชัดเจน เพื่อที่จะกระทำการอย่างใดอย่าง หนึ่งให้ถูกต้องตามระเบียบขั้นตอนของ การจำหน่ายพัสดุ	4.86	0.35	มากที่สุด	4.69	0.52	มากที่สุด
4.3 ควรมีการจัดอบรมให้กับบุคคลากร ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ	4.83	0.73	มากที่สุด	4.31	0.68	มาก
4.4 มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามา เป็นเครื่องมือช่วยเพื่อความสะดวกในการ จำหน่ายพัสดุ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.38	0.52	มาก
4.5 ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ มี การกำกับดูแล และติดตามการจำหน่าย พัสดุอย่างเคร่งครัด	4.69	0.52	มากที่สุด	4.69	0.52	มากที่สุด
โดยรวม	4.75	0.48	มากที่สุด	4.51	0.54	มากที่สุด

จากตาราง 3 ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโศธร เขต 2 โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.51$)

แนวทางในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สรุปแต่ละด้านเป็นดังนี้

2.1 ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย

ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ในด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย ให้เข้าใจ การเก็บและการบันทึก จะต้องมีการลงบัญชีหรือทะเบียน เพื่อควบคุมพัสดุ แยกเป็นชนิด และแสดงรายการโดยให้มีหลักฐานการรับเข้าบัญชีหรือทะเบียนไว้ประกอบรายการด้วย เก็บรักษาพัสดุให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย ปลอดภัย และให้ครบถ้วนถูกต้องตรงตามบัญชี และเมื่อมีการเบิกจ่ายพัสดุ ผู้จ่ายพัสดุต้องตรวจสอบความถูกต้องของใบเบิก แล้วลงบัญชี หรือทะเบียนทุกครั้งที่มีการจ่าย และเก็บใบเบิกจ่ายไว้เป็นหลักฐานด้วย

2.2 ด้านการยืม

ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ในด้านการให้ยืม การยืมพัสดุทุกครั้งไม่ว่าจะยืมระหว่างหน่วยงานเดียวกันหรือต่างหน่วยงาน ผู้ยืมต้องทำหลักฐานการยืมเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงเหตุผล และกำหนดวันส่งคืน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเอาใจใส่ และเป็นผู้อนุมัติในการยืมพัสดุทุกครั้ง และจะต้องมีการตรวจสอบก่อนรับพัสดุนั้นทุกครั้งว่าพัสดุนั้นอยู่ในสภาพเดิมหรือไม่ หากมีสภาพไม่คงเดิมหรือเกิดการชำรุดเสียหาย จะต้องแจ้งให้ผู้ยืมทราบและแก้ไข ซ่อมแซมให้มีสภาพกลับมาคงสภาพเดิม ก่อนที่จะรับคืน

2.3 ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ

ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ในด้านการบำรุงรักษา มีการจัดทำแผนในการซ่อมบำรุง และต้องมีการตรวจสอบพัสดุทุกครั้งเมื่อใช้งานเสร็จแล้ว หากตรวจสอบพัสดุแล้วพบว่าพัสดุชำรุด เสียหาย ให้ดำเนินการซ่อมบำรุงให้กลับมาอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน อยู่ตลอดเวลา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุอย่างเคร่งครัด ทุกสิ้นปีงบประมาณจะต้องมีการตรวจสอบพัสดุ ว่าตรงกับบัญชีวัสดุหรือไม่ และพัสดุกับบัญชีพัสดุจะต้องตรงกัน และบันทึกให้เป็นปัจจุบัน

2.4 ด้านการจำหน่ายพัสดุ

ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ในด้านการจำหน่าย

พัสดุ และปฏิบัติตามขั้นตอนการจำหน่ายพัสดุอย่างเคร่งครัด มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการจำหน่ายพัสดุที่ชัดเจน ไม่ควรเปลี่ยนผู้รับผิดชอบบ่อย มีการจัดอบรมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจในการ ปฏิบัติงาน มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยเพื่อความสะดวกในการจำหน่ายพัสดุ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ มีการกำกับดูแล และติดตามการจำหน่ายพัสดุอย่างเคร่งครัด

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในงานพัสดุจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ซึ่งเป็นกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีกฎ ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศ หรือแนวปฏิบัติที่ได้มีการกำหนดเป็นทิศทางในการปฏิบัติ แต่ก็ยังมีปัญหาที่พบในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างในการปฏิบัติหน้าที่ หากบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านงานพัสดุต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญทางด้านงานพัสดุ จะทำให้การดำเนินงานได้สำเร็จด้วยดี ผู้รับผิดชอบต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานพัสดุเพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐยศ ป่าหลวง ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดลำพูน โดยรวมทั้ง 4 ด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ญัฐยศ ป่าหลวง, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพงษ์ ภูธร ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน มัธยมศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากทุกด้าน (อธิพงษ์ ภูธร, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติศักดิ์ ศรีนา ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (อติศักดิ์ ศรีนา, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินา สรรพโส ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานพัสดุผ่านระบบสารสนเทศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานพัสดุผ่านระบบสารสนเทศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุและ

เจ้าหน้าที่พัสดุโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ชุดิมา สรรพโส, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัช มูลเมืองแสน ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุโรงเรียน เจ้าหน้าที่พัสดุ โรงเรียน และครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายโสธร เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การปฏิบัติหน้าที่ในงานพัสดุนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎระเบียบ เพื่อให้การบริหารพัสดุไม่เกิดข้อผิดพลาดและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สุวัช มูลเมืองแสน, 2563) ดังที่ วิศรุต อุดมลาภ กล่าวไว้ว่า การบริหารงานพัสดุ หมายถึง การนำทักษะในการบริหารมาใช้ในการจัดการพัสดุให้ดำเนินการไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยและรวดเร็ว ตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรี เพื่อสนับสนุนและ สนองความต้องการในการปฏิบัติงานให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ (วิศรุต อุดมลาภ, 2557)

2. แนวทางในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา ในทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย 2) ด้านการยืม 3) ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ 4) ด้านการจำหน่ายพัสดุ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ ต้องศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ในทุกๆด้าน และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด 1) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย จะต้องมีการลงบัญชีหรือทะเบียน เพื่อควบคุมพัสดุ แยกเป็นชนิด และแสดงรายการโดยให้มีหลักฐานการรับเข้าบัญชีหรือทะเบียนไว้ประกอบรายการด้วย เก็บรักษาพัสดุให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย ปลอดภัย และให้ครบถ้วนถูกต้องตรงตามบัญชี และเมื่อมีการเบิกจ่ายพัสดุ ผู้จ่ายพัสดุต้องตรวจสอบความถูกต้องของใบเบิก แล้วลงบัญชี หรือทะเบียนทุกครั้งที่มีการจ่าย และเก็บใบเบิกจ่ายไว้เป็นหลักฐานด้วย 2) ด้านการยืม การยืมพัสดุทุกครั้งไม่ว่าจะยืมระหว่างหน่วยงานเดียวกันหรือต่างหน่วยงาน ผู้ยืมต้องทำหลักฐานการยืมเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงเหตุผล และกำหนดวันส่งคืน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเอาใจใส่ และเป็นผู้อนุมัติในการยืมพัสดุทุกครั้ง และจะต้องมีการตรวจสอบก่อนรับพัสดุดูทุกครั้งว่าพัสดุนั้นอยู่ในสภาพเดิมหรือไม่ หากมีสภาพไม่คงเดิมหรือเกิดการชำรุดเสียหาย จะต้องแจ้งให้ผู้ยืมทราบและแก้ไข ซ่อมแซมให้มีสภาพกลับมาคงสภาพเดิม ก่อนที่จะรับคืน 3) ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ จะต้องมีการจัดทำแผนในการซ่อมบำรุง และต้องมีการตรวจสอบพัสดุทุกครั้งเมื่อใช้งานเสร็จแล้ว หากตรวจสอบพัสดุแล้วพบว่าพัสดุชำรุด เสียหาย ให้ดำเนินการซ่อมบำรุงให้กลับมาอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุอย่างเคร่งครัด ทุกสิ้นปีงบประมาณจะต้องมีการตรวจสอบพัสดุ ว่าตรงกับบัญชีวัสดุหรือไม่ และพัสดุกับบัญชีพัสดุจะต้องตรงกัน

และบันทึกให้เป็นปัจจุบัน 4) ด้านการจำหน่ายพัสดุ จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการจำหน่ายพัสดุอย่างเคร่งครัด มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการจำหน่ายพัสดุที่ชัดเจน ไม่ควรเปลี่ยนผู้รับผิดชอบบ่อย มีการจัดอบรมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยเพื่อความสะดวกในการจำหน่ายพัสดุ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ มีการกำกับดูแล และติดตามการจำหน่ายพัสดุอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาพร มณเฑียร ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ผู้บริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 สถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดอบรมหลักสูตรการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ หลักสูตรการใช้เทคโนโลยีช่วยการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ให้กับครูที่ปฏิบัติหน้าที่บริหารพัสดุและสินทรัพย์เป็นระยะ ๆ และควรมอบหมายให้ครูทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (รัชฎาพร มณเฑียร, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัสนาราวรรณ กุลทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ด้านการจัดหาพัสดุ ควรจัดทำทะเบียนคุณลักษณะครุภัณฑ์แต่ละรายการ เพื่อสะดวกในการจัดหาพัสดุ ด้านการควบคุมพัสดุ ควรจัดเก็บพัสดุให้เป็นระเบียบเพื่อสะดวกต่อการตรวจนับ ด้านการบำรุงรักษาพัสดุ ควรอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาเบื้องต้น และด้านการจำหน่าย พัสดุ ควรจัดอบรมเจ้าหน้าที่พัสดุที่ปฏิบัติงานการจำหน่ายพัสดุให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ (ภัสนาราวรรณ กุลทอง, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดาพร บุญตา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 ได้เสนอไว้ 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดหาพัสดุ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 การจัดทำคู่มือ แบบฟอร์มการจัดซื้อ จัดจ้างและเอกสารที่เกี่ยวข้องให้สถานศึกษาปฏิบัติงานเป็นแนวทางเดียวกัน ด้านการ ควบคุมพัสดุควรมีการกำหนดขั้นตอนการเบิก-จ่าย โดยพิมพ์เอกสารพร้อมคำอธิบาย ให้ชัดเจน ด้านการบำรุงรักษาพัสดุ ควรตั้งงบประมาณซ่อมแซมบำรุงรักษาพัสดุให้เพียงพอ เพื่อให้ใช้การได้ตลอดอายุการใช้งาน และด้านการจำหน่ายพัสดุ ควรตรวจสอบสภาพครุภัณฑ์ อย่างจริงจังเพื่อดำเนินการจำหน่ายออกจากบัญชี (รัชดาพร บุญตา, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย 2) ด้านการยืม 3) ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ 4) ด้านการ จำหน่ายพัสดุ จากการศึกษาแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนั้นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 2 ควรให้ความสำคัญในการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา ควรศึกษาวิธีการให้ ถูกต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 คำสั่ง หนังสือสั่งการ ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจน หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการจัด อบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พัสดุอย่างต่อเนื่องให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของระเบียบ การพัสดุ งานวิจัยนี้สามารถนำแนวทางที่ได้ไปใช้เพื่อการปรับปรุงพัฒนาในการบริหารงานพัสดุ ในสถานศึกษาได้ หากผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในงานพัสดุปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ซึ่งเป็นกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ต้องทำตามอย่างเคร่งครัดและปฏิบัติตามแนวทางที่ได้จากงานวิจัยนี้ ก็จะทำให้การบริหารงานพัสดุในสถานศึกษานั้นเกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีกฎ ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศ หรือแนวปฏิบัติที่ได้มีการกำหนดเป็นทิศทางในการปฏิบัติ แต่ก็ยังมีความปัญหาที่พบในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างในการปฏิบัติหน้าที่ หากบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านงานพัสดุต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญ ทางด้านงานพัสดุ จะทำให้การดำเนินงานได้สำเร็จด้วยดีและเกิดการบริหารงานที่มี ประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ปฏิบัติงานในการการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา และควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการ บริหารงานพัสดุในสถานศึกษา เพื่อนำไปปรับใช้ในการบริหารงานพัสดุให้เกิดประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 24 ก หน้า 13 (24 กุมภาพันธ์ 2560).
- ชุตินา สรรพโส. (2562). สภาพและปัญหาการดำเนินงานพัสดุผ่านระบบสารสนเทศของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ณัฐยศ ป่าหลวง. (2555). การบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ธีรพงษ์ ภูธร. (2555). สภาพและปัญหาของการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พรพิมล ก้อนภูธร. (2543). การศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารงานการเงินและพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ภัสนาราวรรณ กุลทอง. (2560). ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัชฎาพร มณเฑียร. (2559). การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- รัชดาพร บุญตา. (2561). ปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตพนมสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิศรุต อุดมลาภ. (2557). สภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุวัช มูลเมืองแสน. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อดิศักดิ์ ศรีนา. (2560). สภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2*

DEVELOPING PROGRAM TO ENHANCE THE STRATEGIC LEADERSHIP
OF ADMINISTRATORS UNDER MAHASARAKHAM PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กวีภัทร ชื่นใจ

Kaweephath Chuenjai

กาญจน์ เรืองมนตรี

Karn Ruangmontri

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

E-mail: kaweephath3@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2) พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 130 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติในการวิเคราะห์

* Received October 19, 2021; Revised October 30, 2021; Accepted January 8, 2022

ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็น เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การเป็นผู้นำ การจูงใจ การคิดเชิงปฏิกิริยา ความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมองค์การ มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2) โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการประเมินโปรแกรม โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: โปรแกรมเสริมสร้าง, ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study current conditions, desirable conditions and the needs to enhance strategic leadership of administrators under Mahasarakham primary educational service area office 2 and 2) develop a program to enhance strategic leadership of administrators under Mahasarakham primary educational service area office 2. The research was divided into 2 phases. Phase 1 was to study current conditions, desirable conditions and the needs. The samples were 130 school administrators through stratified random sampling and technique and research instrument was scaling questionnaire. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and modified priority index. Phase 2 was to develop a program to enhance strategic leadership. There were 3 informants, an educational administrator and 2 school administrators who had the best practical administration. Passed the program assessment by 5 experts through purposive sampling technique. The experts consist of an educational administrator and 4 school administrators. Research instrument was an assessment of appropriateness and feasibility. Data were analyzed by using mean, standard deviation. The results showed that; 1) The overall picture of current condition was at high level and the overall of desirable condition of the strategic leadership of administrators was at highest level. The necessity assessment to the development of strategic leadership of administrators which ordered of the needs assessment from more to less were Motivational Leadership, Revolutionary Thinking , Ability of Strategy Management , Organization Creating ,

High Comprehension , Vision Determination. 2) Program to enhance the strategic leadership of administrators, the results of overall program evaluation were high level appropriate and the possibilities are at the highest level.

Keywords: Program to enhance, Strategic Leadership, School Administrators

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบ การศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุไว้ว่า นอกจากที่รัฐต้องให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายแล้ว รัฐยังต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เป็นแผนพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี (พ.ศ.2560 - 2564) ซึ่งแปลงยุทธศาสตร์แห่งชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ก็ได้มุ่งเตรียมความพร้อมและวางรากฐานในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมและการพัฒนานวัตกรรม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการใช้นวัตกรรมในการตอบโจทย์การพัฒนาในทุกสาขา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) และสำหรับแนวคิดในการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติก็จะยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาซึ่งประกอบด้วยหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม อีกทั้งยังยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษาภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์หลักที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีในยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากแนวคิดในการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จของการบริหาร ที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้บริหารจึงเป็นเสาหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและบทบาทของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับคุณภาพของสถานศึกษา รวมทั้งมีผลสะท้อนต่อผลงานและวิธีปฏิบัติงานของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านวิชาชีพเพราะสถานศึกษาเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและระบบสังคม การจัดการศึกษาในสถานศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ, 2554) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสำหรับการศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (ชัยนนต์ เพาพาน, 2559) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสภาวะการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภาวะผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรต้องปรับเปลี่ยนไปด้วยความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ท้าทายการทำงานของผู้นำ ในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ ความรู้เกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อผู้นำเป็นอย่างมาก เพราะสามารถทำให้ผู้นำกำหนดแผนการดำเนินงานที่รอบคอบมากยิ่งขึ้น มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรได้อย่างชัดเจน สามารถปรับปรุงพัฒนาจุดอ่อนให้ดีขึ้นและรักษามาตรฐานของจุดแข็งให้คงอยู่อย่างเป็นระบบ ผู้นำองค์กรหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องหาความรู้ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ให้มากขึ้น และต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ผู้นำเชิงกลยุทธ์ (ปนัดดา วรการต์ทิวัตต์, 2555)

สำหรับการดำเนินการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 นั้น ถึงแม้จะมีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่การพัฒนาการศึกษาภายในสถานศึกษา กลับไม่เป็นไปอย่างที่ส่วนกลางหวังไว้ เมื่อได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วน จะพบว่าเกิดปัญหาขึ้นมากมายในการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การทดสอบระดับชาติต่ำกว่าเกณฑ์ ค่าเฉลี่ยทั้ง 3 ระดับคือ การสอบวัดความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนขาดการพัฒนาในทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เด็กด้อยโอกาสขาดการดูแลทั่วถึง หรือแม้กระทั่ง ปัญหาจากผู้บริหารที่ขาดความตระหนักและไม่สามารถนำหลักการบริหารมาปรับใช้ในองค์กรของตนได้

(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2563) ซึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อโรงเรียน ผู้บริหาร คณะครู ตลอดจนผู้ปกครอง นั่นก็คือ การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั่นเอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นผลมาจากการจัดการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การบริหาร จนถึงกระบวนการการปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีการประชุมและระดมความคิด วิเคราะห์จุดดีจุดด้อยขององค์กร ร่วมกันสร้างเป้าหมาย กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้นำในการนำเสนอและออกแบบขั้นตอนกระบวนการในการปฏิบัติ รายงานความคืบหน้า ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เมื่อจำเป็น จนถึงการประเมินผลเพื่อให้ทราบปริมาณความสำเร็จ ซึ่งนั่นเป็นคุณสมบัติของผู้บริหารเชิงกลยุทธ์ที่ผู้บริหารทุกท่านพึงมี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนา เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะจำเป็นในการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่หรือหน่วยพัฒนา ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทาง นโยบาย การวางแผน และการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด นอกจากนี้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจได้ใช้ข้อมูล และนำแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการ เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 191 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 130 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีวิธีการสุ่มดังนี้

2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (อรนุช ศรีสะอาด และคณะ, 2558) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 130 คน

2.2 สุ่มกลุ่มตัวอย่าง ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการสุ่ม

2.3 กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของประชากรที่สังกัดในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 130 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยจำแนกข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาจากผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษาจำนวน 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 2 คน ที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นวิทยากรระดับเขตพื้นที่การศึกษามีความรู้ในเรื่องการบริหารองค์การโดยใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในระยะที่ 1 และการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา มาพัฒนาเป็นโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบยืนยันโปรแกรม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยจำแนกข้อคำถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โดยรวมและรายด้าน และลำดับความต้องการจำเป็น ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ยสภาพที่ พึงประสงค์ (I)	ค่าเฉลี่ย สภาพ ปัจจุบัน (D)	PNIModified (I-D)/D	ลำดับความ ต้องการ จำเป็น
1. การเป็นผู้นำการจูงใจ	4.81	3.75	0.384	1
2. การคิดเชิงปฏิวัติ	4.50	3.30	0.367	2
3. ความสามารถในการจัดการกลยุทธ์	4.76	3.57	0.344	3
4. การกำหนดวิสัยทัศน์	4.65	3.62	0.286	4
5. การสร้างวัฒนธรรมองค์การ	4.75	3.73	0.280	5
6. มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง	4.71	3.74	0.275	6
โดยรวม	4.69	3.58		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำการจูงใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำการจูงใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การคิดเชิงปฏิกิริยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำการจูงใจ ($PNI_{modified} = 0.384$) ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา ($PNI_{modified} = 0.367$) ด้านความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ ($PNI_{modified} = 0.344$) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ($PNI_{modified} = 0.286$) ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์การ ($PNI_{modified} = 0.280$) และด้านมีความคิดความเข้าใจในระดับสูง ($PNI_{modified} = 0.275$) ตามลำดับ

2. ผลการประเมินการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีองค์ประกอบของโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการ 2)วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล และเนื้อหาของโปรแกรมแบ่งออกเป็น 6 โมดูล ประกอบด้วย โมดูล 1 การเป็นผู้นำการจูงใจ โมดูล 2 การคิดเชิงปฏิกิริยา โมดูล 3 มีความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ โมดูล 4 การสร้างวัฒนธรรมองค์การ โมดูล 5 มีความคิดความเข้าใจในระดับสูงและโมดูล 6 การกำหนดวิสัยทัศน์ และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมในการนำไปใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับมากและมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันเพื่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการเป็นผู้นำการจูงใจ ด้านมีความคิดความเข้าใจในระดับสูง ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ด้านความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ และด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา ตามลำดับ ด้วยผลของการศึกษาวิจัยออกมาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าอาจเกิดจากภาวะปัจจัยหลายด้านที่มีผลส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทำให้มีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ การจัดการอบรมพัฒนาผู้บริหารก่อนแต่งตั้งเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจหลักการครองตน ครองคน ครองงาน มีวิสัยทัศน์ กล้าตัดสินใจ ฝึกการคิดในระดับสูง สามารถจัดการกลยุทธ์ได้ตามขั้นตอนที่วางไว้ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาดูงานที่ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จัดขึ้น เพื่อเพิ่มประสบการณ์การบริหารเชิงกลยุทธ์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่าน นอกจากนั้นการปฏิบัติงานในสถานศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งมีความท้าทายความสามารถและเป็นบทพิสูจน์ของการเป็นนักบริหารเชิงกลยุทธ์ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่าน เพราะนโยบายการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทำให้สถานศึกษาต้องพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทุกปีการศึกษา และเป็นแรงขับให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่ง ต้องพัฒนาตนเองให้มีภาวะความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ตลอดเวลา ส่งผลให้สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของรังสรรค์ ประเสริฐศรี ได้สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ไว้ ได้แก่ 1) มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2) ความสามารถในการนำปัจจัยมากำหนดกลยุทธ์ 3) มีความคาดหวังและสร้างโอกาสในอนาคต 4) วิธีคิดเชิงปฏิกิริยา 5) การกำหนดวิสัยทัศน์ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรุงรัตน์ วัฒนศักดิ์ศิริ ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสาขาวิชา ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพบว่า องค์ประกอบโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (จรุงรัตน์ วัฒนศักดิ์ศิริ, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต โกพล ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (พิชิต โกพล, 2559)

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ รองลงมาได้แก่ ด้านความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ด้านมีความคิดความเข้าใจในระดับสูง ด้านการเป็นผู้นำการจูงใจ และด้านการคิดเชิงปฏิบัติ ตามลำดับ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยส่วนใหญ่ มีความต้องการที่จะพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนางานด้านการบริหารสถานศึกษา เพราะสถานการณ์การพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ต้องยกระดับปัจจัยในหลาย ๆ ด้านเพื่อการพัฒนา เริ่มตั้งแต่ บุคลากร สื่อ กระบวนการจัดการเรียนการสอน บริบทและสถานที่ รวมถึงตัวของผู้บริหารเอง ที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สามารถเป็นผู้นำพาและชี้ช่องทางพัฒนาด้านอื่น ๆ ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ก็นับว่ามีผลต่อการขับเคลื่อนการศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก สื่อมัลติมีเดีย ลักษณะการเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ ล้วนเปลี่ยนไป ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเร่งหาหนทางในการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถนำพาองค์กรเดินหน้าไปพร้อม ๆ หรือให้เร็วกว่าปัจจุบัน ดังที่ วิราพร ดีบุญมี ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีการเปลี่ยนแปลงและมีกลยุทธ์ในการบริหารรวมทั้งต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการศึกษาในเชิงกลยุทธ์โดยผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงจะสามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (วิราพร ดีบุญมี, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพิศา ชัชวพันธ์ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (พิมพิศา ชัชวพันธ์, 2559)

1.3 ผลการศึกษาลำดับความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเป็นผู้นำการจูงใจ การคิดเชิงปฏิบัติ ความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และมีความคิดความเข้าใจในระดับสูง ตามลำดับ นั้นแสดงว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนา

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Dubrin, A. J. ได้แสดงแนวคิดที่ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ เป็นภาวะการนำโดยกำหนดทิศทางและกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์การในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้องค์การอยู่รอดและมีความก้าวหน้า (Dubrin, A. J. , 2010) และ สอดคล้องกับแนวคิดของ พิพัฒน์ นนทนาธรณ์ ให้แสดงแนวคิดที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาที่จะต้องมีความภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ผู้บริหารพึงมีเพื่อนำพาให้สถานศึกษามีความเจริญก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้น ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของตนเอง เพื่อให้เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพ มีหลักการ มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะและทักษะการทำงานที่จำเป็น เพื่อการพัฒนางานและพัฒนาคนรวมถึงการพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต สามารถวางแผนปฏิบัติงานไวล่วงหน้า มีวิสัยทัศน์ที่เป็นไปได้ และสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ (พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2558)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และ 4.51 ตามลำดับ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมเพื่อสร้างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่าองค์ประกอบของโปรแกรมประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย 6 โมดูล ได้แก่ 1) การเป็นผู้นำการจูงใจ 2) การคิดเชิงปฏิกิริยา 3) มีความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ 4) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร 5) มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง และ 6) การกำหนดวิสัยทัศน์ 4) กิจกรรมการพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การประเมินความเข้าใจก่อน-หลังการพัฒนา การประเมินระหว่างการพัฒนา การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา และ 5) การวัดผลและประเมินผล โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโปรแกรมที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชษฐา คำคล่อง ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามี 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) หลักการและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3)

เนื้อหา 4) กิจกรรมและเครื่องมือการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (เชษฐา คำคล่อง, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเป็นผู้นำการมุ่งใจ การคิดเชิงปฏิบัติ ความสามารถในการจัดการกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และมีความคิดความเข้าใจในระดับสูง ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) การประเมินผลความก้าวหน้าและการพัฒนาหลังจากการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ควรพิจารณาบริบทหรือปัจจัยด้านอื่นของสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่มีความถูกต้องและแม่นยำมากที่สุด
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ควรจัดให้มีการอบรม พัฒนา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารเป็นระยะ
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความตระหนักกับตนเองในเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ก่อนใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และควรศึกษาการใช้จริงจังเพื่อให้ได้ผลลัพธ์สูงสุด
- 4) ควรนำรูปแบบการพัฒนาแบบอื่น ๆ มาผสมผสานและบูรณาการในการจัดทำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และอาจได้ผลลัพธ์ที่มีความแตกต่าง ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยต่อเนื่องเพื่อค้นหาตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมและหลากหลายมากขึ้น เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ตรงจุดและได้ประสิทธิภาพ
- 2) ควรมีการพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ให้กับบุคลากรตำแหน่งอื่นในสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้างานหรือผู้นำกลุ่ม
- 3) ควรดำเนินการศึกษา วิจัยและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โดยการใช้รูปแบบการพัฒนาอื่นที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ. (2554). การบริหารวิชาการและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้. มหาสารคาม: อภิชาตการพิมพ์.
- จรรุญรัตน์ วัฒนศักดิ์ศิริ. (2561). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสาขาวิชาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 12(1), 1-9.
- เชษฐา คำคล่อง. (2557). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ แบบมุ่งบริการ ของผู้บริหารสถานศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปนัดดา วรการต์พิวัฒน์. (2555). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิชิต โกพล. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2558). ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำธุรกิจเพื่อสังคมแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิมพ์ิศา ชัชวพันธ์. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์.
- วิราพร ดีบุญมี. (2556). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา, 8(3), 58-69.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. (2563). แผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤษภาคม 2563 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2554). การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสายสนับสนุน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรนุช ศรีสะอาด และคณะ. (2558). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- Dubrin, A. J. . (2010). Principles of Leadership. (6 th ed.) Canada: South-Western Cengage Learning.

สื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19
ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตซอล*
PHYSICAL EDUCATION LEARNING MEDIA UNDER THE COVID-19
PANDEMIC VIA SOCIAL TELEVISION TO PROMOTE FUTSAL SKILL

สิโรตม มณีแฮต

Sirodom Maneehaet

เพลินจิต กลีบจำปี

Ploenjit Kleejbumpsee

ศรินญา นิยมวงศ์

Sarinya Niyomwong

อิศวรา จันทรสมคอย

Itsavara Jansomkoy

อัศรพล สีกำเนิดไทย

Akkarapon Leekamnerdthai

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี

Thailand National Sports University Udon Thani Campus, Thailand

E-mail: shirobeen@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาคุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษา 2) ศึกษาผลการเรียนรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษา และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตซอลภายใต้การระบาดของโควิด-19 เป็นการศึกษาเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ นักศึกษาปริญญาตรี สาขาสื่อสารการกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี จำนวน 30 คน ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ สื่อการเรียนรู้ทางพลศึกษาผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตซอล แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษา แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) สื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับ

* Received October 25, 2021; Revised November 5, 2021; Accepted December 14, 2021

ทักษะฟุตบอล มีคุณภาพในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.40, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60) โดยด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.24, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66) และด้านเทคนิคนำเสนอสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.56, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50) 2) นักศึกษามีความรู้ด้านทักษะฟุตบอลหลังใช้งานสูงกว่า ก่อนใช้งานสื่อ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอลในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.40, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58)

คำสำคัญ: สื่อออนไลน์, การเรียนรู้พลศึกษา, การระบาดของโควิด-19, โทรทัศน์ข้ามโครงข่าย, กีฬาฟุตบอล

Abstract

The objectives of this one-group pretest and posttest quasi-experimental study article were 1) to develop and find quality of the physical education learning media, 2) to study the students' learning outcome before and after using physical education learning media, and 3) to study the students' satisfaction toward the physical education learning media under the COVID-19 pandemic via social television to promote futsal skill. The data were selected from the 30 samples who are sports communication learners at Thailand National Sports University Udon Thani Campus by purposive sampling. The tools that are used in research, including 1) physical education learning media under the COVID-19 pandemic via social television to promote futsal skill 2) the test form of the students' learning outcome before and after using physical education learning media and 3) the questionnaire form about satisfaction. The statistics in this research, which are used analytic, include percentage value, mean, standard deviation, and paired sample test. The research results were 1) physical education learning media under the COVID-19 pandemic via social television to promote futsal skill which was the quality is at the highest level (Mean = 4.40, S.D. = 0.60), the quality of content of media is at the highest level (Mean = 4.24, S.D. = 0.66), and the quality of media presentation techniques is at the highest level (Mean = 4.56, S.D. = 0.50), 2) the students' learning outcome after learning was higher than that of before at the statistically significant level of .05, and 3) the students' overall satisfaction

towards learning with the developed case study was at the highest level (Mean = 4.40, S.D. = 0.58).

Keywords: Online Media, Physical Education Learning, COVID-19 Pandemic, Social Television, Futsal Sport

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (Coronavirus disease 2019: COVID-19) เป็นอาการเจ็บป่วยเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจที่มีอัตราการของการระบาดหรือการแพร่กระจายเชื้อที่สูง เนื่องจากการส่งต่อเชื้อโรคและติดต่อกันผ่านทางละอองหายใจและสารคัดหลั่งของมนุษย์ มีอัตราการของการแพร่เชื้อสูง แม้ปัจจุบันจะมีวัคซีนป้องกันโรค แต่ก็เป็นการทดลองในห้องปฏิบัติการระยะสั้นไม่อาจจะบุผลการป้องกันในระยะยาวได้ และไม่อาจการันตีประสิทธิภาพของวัคซีนเหล่านั้นได้เต็มร้อย หน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลก จึงยังคงเฝ้าระวังป้องกันการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง มาตรการงดกิจกรรมกลุ่มใหญ่ การเว้นระยะห่าง การยุติกิจกรรมบางอย่างชั่วคราวเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง (Da Silva, J. G. et al., 2020) การระบาดอย่างรุนแรงสร้างผลกระทบให้แก่ทุกภาคส่วน ไม่เว้นแม้แต่สถาบันการศึกษา ซึ่งอาจประมาณได้ว่าแทบทุกแห่งทุกระดับต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และให้การจัดการเรียนการสอนยังคงดำเนินต่อไปได้ โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางไกลหรือการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ (Online learning) ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย (Social television) ซึ่งก็คือการนำเสนอเนื้อหาลักษณะอย่างโทรทัศน์ดิจิทัลภาคพื้นดิน (Digital television) บนโครงข่ายอินเทอร์เน็ตออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ และแอปพลิเคชันการประชุมทางไกล เป็นต้น โดยมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ขณะนั้น รวมถึงหาแนวทางที่จะข้ามพ้นจากมหาวิกฤตโรคระบาดไปให้ได้ (Dhawan, S., 2020) ซึ่งในปัจจุบันโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย และสื่อสังคมออนไลน์ (Social media online) กลายเป็นช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ส่งสารกับผู้รับสารนิยมใช้งาน เนื่องจากสามารถแบ่งปันสารและสามารถโต้ตอบกันผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ตได้ โดยจากการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) เกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้งานอินเทอร์เน็ตพบว่า ประชาชนชาวไทยมีจำนวนชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเมื่อมีสถานการณ์การระบาดของโรคอุบัติใหม่อย่างโควิด-19 ในช่วงต้นปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงเวลาแรกของการระบาดในประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเลือกณรงค์และประชาสัมพันธ์ข้อมูลความรู้ความเข้าใจต่อโรค มาตรการในการป้องกันตนเอง และการปฏิบัติตนเมื่อเกิดโรคแก่ประชาชนผ่านช่องทางออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ ก่อนที่โรคระบาดจะขยายวงกว้างและสื่อกระแสหลักอย่างโทรทัศน์ภาคพื้นดินระบบดิจิทัลค่อยนำไปออกอากาศเพื่อให้ประชาชนได้ติดตามข้อมูลข่าวสาร (ปทุมมา ลีศรีงาม และคณะ, 2564)

ลักษณะที่สำคัญและน่าสนใจของโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย (Social television) คือ เป็นทางเลือกของหน้าจอที่สองในการติดตามข้อมูลข่าวสาร สาระ ความรู้และบันเทิง เป็นช่องทางการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้สื่อสารคนอื่น ๆ ได้กว้างขวาง มีการสื่อสารกันและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้หลากหลายช่องทาง และสามารถติดต่อสื่อสารหรือรับชมได้ในทุกเวลาและสถานที่ ดังนั้นการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างแนวทางการรับชมโทรทัศน์ ข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหา สาระความรู้เกี่ยวกับการกีฬาที่มีความเป็นโลกเสมือนจริงบนสื่อสังคมออนไลน์ (เอกรงค์ ปั่นพงษ์, 2559)

การเรียนการสอนรายวิชาในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วยส่วนของการเรียนรู้ภาคทฤษฎี การเรียนรู้ภาคปฏิบัติหรือภาคสนาม และการเรียนรู้ด้วยตนเองนอกเวลา (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี, 2564) ทั้งนี้ ในการเรียนการสอนรายวิชาที่มีภาคปฏิบัติด้วย โดยธรรมชาติของรายวิชาเหล่านี้จะเป็นการฝึกทักษะการปฏิบัติให้ผู้เรียนโดยผู้สอนโดยตรง ผู้สอนจะต้องคอยกำกับดูแลอย่างทั่วถึงที่สุด แต่ข้อจำกัดของเวลาในการสอนแบบตัวต่อตัว ประกอบกับจำนวนของผู้เรียนที่มีมากกว่าจำนวนของผู้สอนเป็นสิ่งที่ทำให้การสอนแบบตัวต่อตัวนั้นเป็นไปได้ยาก หากมีสื่อการเรียนรู้ที่สามารถใช้ในการทบทวนของผู้เรียนได้จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝน ทบทวนหรือเรียนรู้ซ้ำในส่วนที่ตนเองมีความไม่เข้าใจได้อีกครั้ง (อดิศักดิ์ โคตรชุม, 2562) อย่างไรก็ตาม การระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบอย่างหนักมากต่อระบบการศึกษาของประเทศไทย เนื่องจากทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีการปรับตัวด้านการจัดการศึกษา ทำให้เกิดการปรับตัวเป็นชีวิตวิถีใหม่ (New normal) โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในแบบเดิมได้ (วิทยา วาโย และคณะ, 2563) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจึงถูกเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติเป็นกระบวนการเรียนการสอนทางออนไลน์ ซึ่งรายวิชาที่เป็นภาคทฤษฎีล้วนหรือรายวิชาที่เป็นเนื้อหาที่ต้องปฏิบัติผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์นั้นกระบวนการเรียนทางออนไลน์สามารถที่จะแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ได้อย่างดีในขณะที่สังคมยังคงอยู่ในสถานการณ์ระบาดของโรค (สิริพร อินทสนธิ, 2563) แต่สำหรับรายวิชาที่เป็นการปฏิบัติภาคสนามกระบวนการเรียนการสอนทางออนไลน์ด้วยวิธีการบรรยายทางไกลเพียงอย่างเดียวอาจไม่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในทักษะปฏิบัติบางอย่างนัก จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนรู้เสริมเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติให้กับผู้เรียนให้ได้แม้ในท่ามกลางอุปสรรคใหญ่คือวิกฤตโรคระบาด (สิโรตม มณีแฮด, 2563) โควิด-19 ส่งผลกระทบโดยตรงถึงชีวิตการเรียนการสอน ชีวิตการทำงานและชีวิตแบบปกติของผู้คนทั่วโลก เช่นในกลุ่มของผู้สูงอายุ ผู้ป่วยหรือผู้ที่ร่างกายอ่อนแอ มีความจำเป็นที่พวกเขาต้องกักตัวอยู่ในที่พักอาศัย การไม่ได้ออกไปพบปะสังคมทำให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของคนเหล่านี้เปลี่ยนไป ขณะที่ในกลุ่มของเด็กและเยาวชนในวัยศึกษาเรียนรู้ ก็ถูกสั่งให้งดเว้นการเรียนในสถานศึกษาหรือลดพฤติกรรมปฏิบัติภาคสนามลงเพราะกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้ความใกล้ชิดกันกับผู้คน

จำนวนมาก ผู้คนทั่วโลกต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอน การอยู่ การกิน บ้าน กลายเป็นที่ทำงาน เป็นห้องเรียน เป็นสถานที่เที่ยว และเป็นที่ทำทุกกิจกรรมทุกประเภท ชั่วโมง กิจกรรมข้างต้นเกิดขึ้นผ่านรูปแบบออนไลน์ (Ammar, A. et al., 2020)

สื่อการเรียนรู้ หรือ Learning media เป็นตัวกลางที่นำความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน สามารถออกแบบสื่อการเรียนรู้ให้เห็นได้ทั้งข้อความ ภาพและเสียง ซึ่งจะช่วยในการกระตุ้น ความสนใจทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ได้ดีขึ้น สามารถดูหรือเรียนรู้ซ้ำหลายรอบเพื่อให้เกิด ความเข้าใจได้มากขึ้น ช่วยทบทวนความจำแก่ผู้เรียนและเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองอีก ทางหนึ่ง (ยุพาพร หอมสมบัติ และคณะ, 2563) การออกแบบสื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องคำนึงถึง องค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร ข้อมูลหรือสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้นั้น มีความสำคัญต่อการดำเนินงานสื่อสารให้ประสบความสำเร็จ เพราะสื่อการเรียนรู้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาและเรื่องราวต่าง ๆ การออกแบบจึงต้อง คำนึงถึงคุณภาพ ความสามารถในการดึงดูดความสนใจหรือความพึงพอใจของผู้รับสาร สามารถแสดงเนื้อหาส่วนที่สำคัญให้เห็นอย่างชัดเจน (ทิฐฐาน เนียมชูชื่น และคณะ, 2562) ให้ความสำคัญกับการแบ่งองค์ประกอบของเทคโนโลยีการผลิตสื่อ เน้นสื่อที่นำเสนอครบ องค์ประกอบด้านภาพ องค์ประกอบด้านเสียง และองค์ประกอบด้านความเต็มดำสมจริงหรือมี หลายมิติการเข้าถึงสื่อ (สิโรตม มณีแฮด และจักรี มณีแฮด, 2564) นอกจากนี้ หลักการ ออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ดีต้องกำหนดหรือรู้ข้อจำกัดและคุณสมบัติของสื่อนั้นด้วย เช่น สื่อที่ ออกแบบทำให้ผู้รับสารสามารถจินตนาการได้อย่างไม่มีขอบเขตมากเกินไปหรือไม่ สามารถ อธิบายเรื่องที่ซับซ้อนและเข้าใจยากให้มีความง่ายขึ้นได้มากน้อยเพียงใด สามารถใช้ในการ อธิบายหรือการแสดงความคิดเห็นที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนอย่างไร และ สามารถใช้ในการอธิบายหรือเน้นในส่วนที่สำคัญให้มีความกระจ่างชัดเจนได้ระดับใด (ประภาสินี นิรมลพิศาล และณัฐพล ร้าไพ, 2558)

จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาสื่อการ เรียนรู้ทางพลศึกษาภายใต้สภาวะการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะกีฬาฟุตบอล ซึ่งคาดหวังว่าผลจากการวิจัย ในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จะได้นำไป เป็นข้อมูลหรือนำไปสู่การประยุกต์ปรับปรุงใช้งานสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ การเรียนรู้ผ่านช่องทางโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายในสภาวะการณ์วิกฤตและจำเป็น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษา ภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาทั้งทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-group pretest and posttest quasi-experimental study) มุ่งพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายเพื่อส่งเสริมทักษะทางพลศึกษา กรณีศึกษาทักษะกีฬาฟุตบอลสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ภายใต้สถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา หรือโควิด-19 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสื่อสารการกีฬา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 106 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาสื่อสารการกีฬา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการเยาวชนศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน ได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

ระยะเวลาการวิจัย แบ่งเป็นระยะที่ 1 การพัฒนาและหาคุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล วันที่ 5 เมษายน ถึง 30 เมษายน 2564 ระยะที่ 2 การศึกษาผลการเรียนรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล วันที่ 1 มิถุนายน ถึง 6 สิงหาคม 2564 ในช่วงเวลาเรียนของรายวิชาการเยาวชนศึกษา และหลังเลิกเรียนสัปดาห์ละครั้ง จำนวน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมง ระยะที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล วันที่ 7 สิงหาคม ถึง 3 กันยายน 2564

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น (Independent variable) ได้แก่ สื่อการเรียนรู้ทางพลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ผลการเรียนรู้ และความพึงพอใจ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 สื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย เรื่องทักษะการสอนกีฬาฟุตบอล การสร้างสื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย เรื่องทักษะการสอนกีฬาฟุตบอลสำหรับ นักศึกษาสหวิทยาการศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ใช้หลักการออกแบบ ADDIE model 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลก่อนพัฒนาชิ้นงาน 2) การวางแผนเขียนบทและออกแบบ สตอรี่บอร์ด 3) การสร้างสรรค์และพัฒนาชิ้นงาน 4) การนำชิ้นงานไปทดลองและใช้งาน และ 5) การประเมินผลงาน โดยประกอบด้วยเนื้อหาจำนวน 5 หน่วยเรียน มีรูปแบบเป็นวิดีโอหน่วย เรียนที่ผลิตล่วงหน้าความยาวตอนละ 6 นาที จำนวน 5 ตอน เสริมการบรรยายสดในการสอน ออนไลน์ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย ซึ่งตัววิดีโอมีการออกแบบการนำเสนอด้วยข้อความ ภาพ เสียง สัญลักษณ์ และกราฟิกแบบสมจริง (Immersive graphic) สร้างขึ้นโดยโปรแกรม ประยุกต์ ได้แก่ Adobe premiere pro และ Adobe after effects จากนั้นผู้วิจัยนำสื่อการ เรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย เรื่องทักษะการสอนกีฬาฟุตบอล ไปทดลองใช้กับนักศึกษ สหวิทยาการศึกษาศาสตร์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ สื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย เรื่องทักษะการสอนกีฬาฟุตบอลมีคุณภาพในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60

3.2 แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างแบบทดสอบวัดการ เรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย สำหรับทักษะฟุตบอล โดยศึกษาและค้นคว้าในหลักการและเทคนิคการสร้างแบบทดสอบจาก เอกสารด้านวัดและประเมินผล มีการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาในหน่วยเรียนกับ จุดประสงค์ของหน่วยเรียนด้วยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิด้านการ สื่อสารการศึกษา จำนวน 5 คน รวบรวมความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อแบบทดสอบวัดการ เรียนรู้เพื่อนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบแต่ละ ข้ออยู่ในช่วง 0.60 - 1.00

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน การสร้างแบบสอบถามความพึง พอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ทางพลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบกำหนดมาตราส่วน ประเมินค่า หรือ Rating scale 5 ระดับของลิเคอร์ (Liker's Scale) โดยได้ค่าดัชนีความ สอดคล้องอยู่ในช่วงระหว่าง 0.60 - 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากสร้างสื่อการเรียนรู้พลศึกษาทักษะกีฬาฟุตบอลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียน ก่อนที่นักศึกษาจะเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษาตามแผนการสอน 2) ดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอนตามแผนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบบรรยายสดผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย

ร่วมกับการใช้สื่อการเรียนรู้พลศึกษาทักษะกีฬาฟุตบอลที่พัฒนาขึ้น โดยดำเนินกิจกรรมทั้งใน ชั่วโมงเรียนของรายวิชากีฬาเยาวชนศึกษา และหลังเลิกเรียนสัปดาห์ละครั้ง รวมจำนวน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมทั้งหมดเป็น 10 ชั่วโมง 3) เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้หลังเรียน และให้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคุณภาพของสื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ ข้ามโครงข่ายที่พัฒนาขึ้นโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาผลการเรียนรู้และเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนผ่านสื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ สถิติค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที และวิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อหาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้บนโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายที่พัฒนาขึ้น โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล

สำหรับสื่อการเรียนรู้พลศึกษา มีจำนวน 5 ตอน ความยาวตอนละ 6 นาที รวมเวลา 30 นาที ทั้งนี้ ไม่รวมเวลาในช่วงของการบรรยายสดผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย ซึ่งสื่อที่พัฒนา เสร็จสมบูรณ์มีตัวอย่างดังภาพ

ภาพที่ 1 สื่อการเรียนรู้พลศึกษาผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล

การดำเนินการเพื่อหาคุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษา ดำเนินการประเมินผ่านผู้ทรงคุณวุฒิในด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้พลศึกษา และด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อการเรียนรู้พลศึกษา มีผลประเมินคุณภาพสื่อ ดังนี้

ตารางที่ 1 คุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษาผ่านโทรศัพท์มือถือสำหรับทักษะฟุตบอล

ประเด็นที่ประเมิน	คะแนนคุณภาพเต็ม	คะแนนคุณภาพเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1. เนื้อหาของสื่อการเรียนรู้	5.000	4.240	0.663	มากที่สุด
2. เทคนิคนำเสนอสื่อการเรียนรู้	5.000	4.560	0.506	มากที่สุด
คุณภาพในภาพรวม	5.000	4.400	0.606	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏว่า ด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อ มีคุณภาพในระดับมากที่สุด คะแนนคุณภาพเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 และด้านเนื้อหาของสื่อมีคุณภาพในระดับมากที่สุด คะแนนคุณภาพเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 เมื่อแปลผลภาพรวมพบว่า สื่อการเรียนรู้พลศึกษามีคุณภาพในระดับมากที่สุด คะแนนคุณภาพเฉลี่ยภาพรวม 4.400 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวม 0.60

2. ผลการศึกษาการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรศัพท์มือถือสำหรับทักษะฟุตบอล

การวัดผลการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาสื่อสารการกีฬาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการกีฬายาวชนศึกษาด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษานั้น ผู้วิจัยจัดสอบความรู้ก่อนและหลังใช้งานสื่อการเรียนรู้พลศึกษา มีผลการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 2 การเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษาผ่านโทรศัพท์มือถือสำหรับทักษะฟุตบอล

แบบทดสอบ	จำนวนตัวอย่าง (N)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t	df	Sig.
1. Pretest (ก่อนใช้)	30	40.000	22.870	4.049	13.589	29	.000*
2. Posttest (หลังใช้)	30	40.000	28.800	3.614			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยการทำแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังใช้งาน (Pretest and posttest) สื่อการเรียนรู้พลศึกษาของนักศึกษามีความแตกต่างกัน โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังใช้งานสื่อการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 28.80 ซึ่งมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้งานสื่อการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.87 อย่างไรก็ตาม เมื่อนำผลทดสอบก่อนและ

หลังใช้งานสื่อการเรียนรู้ไปเปรียบเทียบกับผลการหาค่าทดสอบที (Paired sample test) พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ด้านทักษะพุทชอลหลังใช้งานสื่อการเรียนรู้สูงกว่าก่อนใช้งานสื่อการเรียนรู้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของ โควิด-19 ผ่านโทรศัพท์ผ่านโครงข่ายสำหรับทักษะพุทชอล

ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ภายหลังการใช้งาน สื่อการเรียนรู้ โดยผลการศึกษาความพึงพอใจ ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาผ่านโทรศัพท์ผ่านโครงข่ายสำหรับทักษะพุทชอล

รายการที่ประเมินความพึงพอใจ	ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ		
	Mean	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้	4.404	0.564	มากที่สุด
1.1 เนื้อหาสื่อมีความทันสมัยเข้ากับปัจจุบัน	4.200	0.406	มาก
1.2 เนื้อหาสื่อมีความถูกต้องในด้านวิชาการ	4.266	0.520	มากที่สุด
1.3 เนื้อหาสื่อมีปริมาณเหมาะสมกับเวลาที่ใช้เรียนรู้	4.166	0.530	มาก
1.4 เนื้อหาสื่อมีความน่าสนใจ	4.433	0.568	มากที่สุด
1.5 เนื้อหาสื่อครบถ้วนตามที่ผู้สอนแนะนำนักศึกษาไว้	4.566	0.626	มากที่สุด
1.6 เนื้อหาสื่อสอดคล้องกับการเรียนรู้ที่นักศึกษาคาดหวัง	4.566	0.568	มากที่สุด
1.7 เนื้อหาสื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในยุคโควิด	4.633	0.556	มากที่สุด
2. ด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อการเรียนรู้	4.412	0.607	มากที่สุด
2.1 เทคนิคการติดต่อลำดับภาพและเสียง	4.333	0.606	มากที่สุด
2.2 เทคนิคการใช้ตัวอักษร ข้อความ คำบรรยายแทนเสียง	4.166	0.698	มาก
2.3 เทคนิคการใช้เสียงพูดและเสียงบรรยายประกอบ	4.233	0.678	มากที่สุด
2.4 เทคนิคการใช้เสียงดนตรีและเสียงเพลงประกอบ	4.233	0.504	มากที่สุด
2.5 เทคนิคการใช้เสียงประกอบพิเศษ	4.466	0.507	มากที่สุด
2.6 เทคนิคการปรากฏตัวผู้ดำเนินรายการ ผู้ร่วมรายการ	4.566	0.568	มากที่สุด
2.7 เทคนิคการนำเสนอผ่านช่องทางโทรศัพท์ผ่านโครงข่าย	4.800	0.406	มากที่สุด
2.8 เทคนิคการใช้กราฟิกและเทคโนโลยีอิมเมอร์ซีฟ	4.500	0.629	มากที่สุด
ภาพรวม	4.408	0.587	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจ ลำดับแรกต่อประเด็นเนื้อหาของสื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิดอยู่ในระดับ

มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 และนักศึกษามีความพึงพอใจลำดับสุดท้ายต่อประเด็นเนื้อหาของสื่อมีปริมาณเหมาะสมกับเวลาที่ใช้เรียนรู้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53

ในด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจลำดับแรกต่อประเด็นเทคนิคการนำเสนอผ่านช่องทางโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 และนักศึกษามีความพึงพอใจลำดับสุดท้ายต่อประเด็นเทคนิคการใช้ตัวอักษรข้อความหรือคำบรรยายแทนเสียงอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69

อภิปรายผล

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง สื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล ผู้วิจัยอภิปรายผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล พบว่า ผลการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอลโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้และด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อการเรียนรู้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า คุณภาพของสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอลด้านเนื้อหาของสื่อและด้านเทคนิคการนำเสนออยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับศุภศิลป์ กุลจิตต์เจี๊วงค์ ที่ระบุว่า การผลิตรายการหรือสื่อทางพลศึกษาและกีฬาต้องให้ความสำคัญทั้งทางด้านเนื้อหาที่นำเสนอและเทคนิคการนำเสนอ การนำเสนอเนื้อหาทางพลศึกษาและกีฬาต้องเป็นการให้ความบันเทิงควบคู่กับสาระความรู้ อาจจัดเป็นเนื้อหาประเภทบันเทิงรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก เช่น ตื่นเต้น เร้าใจ สนุกสนาน ให้ความรู้และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกฎกติกาของการแข่งขันกีฬานั้นๆ ผู้ผลิตเนื้อหาอาจเลือกผลิตหรือพัฒนาเนื้อหาที่กีฬาตามความสนใจของผู้รับสาร โดยเฉพาะประเภทกีฬาที่มีฐานผู้ชมเป็นจำนวนมาก เพื่อช่วยสร้างการจดจำในช่องรายการและสามารถนำเนื้อหากีฬานั้นๆ มาต่อยอดนำเสนอด้วยรูปแบบอื่น ๆ ให้น่าสนใจติดตามในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งคุณค่าของการนำเสนอเนื้อหาทางการกีฬาที่จะเกิดผลดีกับผู้รับสารมีหลายด้าน ได้แก่ เนื้อหาและการนำเสนอที่สร้างพลังใจในการทำงาน เนื้อหาและการนำเสนอที่เสริมให้ชีวิตมีความหวัง เนื้อหาและการนำเสนอที่กระตุ้นให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เนื้อหาที่เป็นแรงบันดาลใจและเนื้อหาหรือการนำเสนอที่สร้างความตระหนักในคุณค่าของการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในใจของกลุ่มผู้รับสาร (ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจี๊วงค์, 2559)

2. การศึกษาการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรศัพท์มือถือสำหรับทักษะฟุตบอล พบว่า คะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบก่อนการใช้งานสื่อการเรียนรู้กับหลังใช้งานสื่อการเรียนรู้มีความแตกต่างกัน โดยที่คะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบหลังการใช้งานสื่อการเรียนรู้มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบก่อนการใช้งานสื่อการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาสสินี นิรมลพิศาล และณัฐพล รำไพ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารายการวิดีโอด้วยเทคนิคการตูนสำหรับนักเรียนประถมศึกษา พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลเดิมบางนางบวช มีคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากคะแนนทดสอบก่อนการเรียนรู้ด้วยสื่อวิดีโอการตูนสำหรับนักเรียนประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ .05 ตามที่ตังสมมติฐานการวิจัยไว้ (ประภาสสินี นิรมลพิศาล และณัฐพล รำไพ, 2558) รวมถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุดวิดีโอทัศนวิสัยการโรงแรมและการท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยของ ทิฐฐาน เนียมชูชื่น และคณะ ที่พบว่า ค่าประสิทธิผลของการวิเคราะห์คะแนนในการวัดความรู้หลังรับชมสื่อวิดีโอทัศนวิสัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สำหรับแนะแนวทางในการศึกษาต่อของกลุ่มตัวอย่างทดลอง ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าสูงกว่าก่อนรับชม และเมื่อคำนวณค่าประสิทธิผล ปรากฏว่ามีค่าประสิทธิผลเท่ากับ 0.5 หมายความว่ากลุ่มทดลองมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 50 (ทิฐฐาน เนียมชูชื่น และคณะ, 2562)

3. การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรศัพท์มือถือสำหรับทักษะฟุตบอล พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด สามลำดับแรกได้แก่ ประเด็นเทคนิคการนำเสนอผ่านช่องทางโทรศัพท์มือถือ ประเด็นเทคนิคการปรากฏตัวของผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการ และประเด็นเทคนิคการใช้กราฟิกและเทคโนโลยีอิมเมอร์ซีฟ ส่วนด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด สามลำดับแรกได้แก่ ประเด็นเนื้อหาของสื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด ประเด็นเนื้อหาของสื่อสอดคล้องกับการเรียนรู้ที่นักศึกษาคาดหวัง และประเด็นเนื้อหาของสื่อมีความครบถ้วนตามที่ผู้สอนแจ้งนักศึกษาไว้ สอดคล้องกับ ยุพาพร หอมสมบัติ และคณะ ที่ทำการศึกษาความพึงพอใจของการใช้สื่อวิดีโอทัศนวิสัยด้านการพยาบาลบุคคลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ที่พบว่าความพึงพอใจในภาพรวมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสื่อวิดีโอทัศนวิสัยด้านคุณภาพเนื้อหา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจในภาพรวมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสื่อวิดีโอทัศนวิสัยด้านคุณภาพการนำเสนอ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุดในประเด็นการต่อยอดความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ (ยุพาพร หอมสมบัติ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นของ วิทยา วาโย และคณะ ที่แสดงความคิดเห็นถึงการ

เรียนการสอนแบบออนไลน์ในสถานการณ์บอบบางทางสาธารณสุข โดยระบุว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์การ ผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้ตอบสนองความพึงพอใจและการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีความหลากหลาย และเข้าใจง่าย เช่น รูปภาพ การ์ตูน ข้อความกราฟิก เสียงพูด เสียงดนตรี เสียงประกอบ เพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (วิทยา วาโย และคณะ, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล ผู้วิจัยได้สรุปและให้ข้อเสนอแนะดังนี้ การสรุปผลการวิจัยมีรายละเอียดคือ 1) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้พลศึกษาใช้หลักการออกแบบ ADDIE model ได้แก่ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การใช้งาน และการประเมินผล งาน โดยสื่อมีจำนวน 5 ตอน ความยาวตอนละ 6 นาที รวมเวลา 30 นาที แต่ไม่รวมเวลาในช่วงของการบรรยายสดผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่าย ผลการประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อแปลผลในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเรียนรู้หลังใช้งานสื่อการเรียนรู้ทางพลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล เปรียบเทียบกับก่อนใช้งานมีความแตกต่างกัน โดยความรู้ด้านทักษะฟุตบอลหลังใช้งานสื่อสูงกว่าก่อนใช้งานสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอล นักศึกษามีความพึงพอใจต่อสื่อภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจลำดับสูงสุดต่อประเด็นเนื้อหาของสื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิดอยู่ในระดับมากที่สุด และนักศึกษามีความพึงพอใจลำดับต่ำสุดต่อประเด็นเนื้อหาของสื่อมีปริมาณเหมาะสมกับเวลาที่ใช้เรียนรู้อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านเทคนิคการนำเสนอสื่อการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจลำดับสูงสุดต่อประเด็นเทคนิคการนำเสนอผ่านช่องทางโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายอยู่ในระดับมากที่สุด และนักศึกษามีความพึงพอใจลำดับต่ำสุดต่อประเด็นเทคนิคการใช้ตัวอักษรข้อความหรือคำบรรยายแทนเสียงอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ สามารถนำสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้การระบาดของโควิด-19 ผ่านโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายสำหรับทักษะฟุตบอลไปใช้เป็นสื่อการสอนหลักสำหรับชั่วโมงสอนปกติและออนไลน์ หรือใช้เป็นสื่อการเรียนเสริมสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนได้ตลอดเวลาและสถานที่ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พลศึกษาภายใต้สถานการณ์โรคระบาด ในเนื้อหารายวิชาเกี่ยวกับทักษะกีฬาประเภทและชนิดอื่นที่สำคัญหรือ

ถูกกำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในหน่วยงานอย่างรอบด้าน หลากหลายฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

- ทิฐฐาน เนียมชูชื่น และคณะ. (2562). การพัฒนาชุดวิดิทัศน์ประชาสัมพันธ์วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 11(2), 324-337.
- ปทุมมา ลี้มศรีงาม และคณะ. (2564). การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับทัศนคติและพฤติกรรมการป้องกันโรคในกรุงเทพมหานคร. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 8(9), 18-33.
- ประภาสินี นิรมลพิศาล และณัฐพล รำไพ. (2558). การพัฒนารายการวิดิทัศน์ด้วยเทคนิคการ์ตูนแอนิเมชันเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารวิจัยและพัฒนาโดยลงกรณในพระบรมราชูปถัมภ์, 10(1), 46-55.
- มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี. (2564). คู่มือนักศึกษา ประจำปีการศึกษา 2564. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ.
- ยุพาพร หอมสมบัติ และคณะ. (2563). ประสิทธิภาพของการใช้สื่อวิดิทัศน์เรื่องการเช็คตาในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 7(2), 51-63.
- วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 14(34), 285-298.
- ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจี๊วงค์. (2559). รายการกีฬา: เนื้อหารายการสำหรับโทรทัศน์ดิจิทัล. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 11(2), 201-216.
- สิริพร อินทสนธิ์. (2563). โควิด-19 กับการเรียนการสอนออนไลน์ กรณีศึกษารายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 22(2), 203-214.
- สิโรตม มณีแฮด. (2563). การพัฒนาสื่อวิดิทัศน์แบบเต็มด้าบนโทรทัศน์ข้ามโครงข่ายโดยใช้รูปภาพคอมพิวเตอร์ผลงานภาคสนามจริงเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทของการเป็นผู้รายงานข่าว. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ.
- สิโรตม มณีแฮด และจักรี มณีแฮด. (2564). ผลการใช้สื่อวิดีโอกราฟิกเสมือนแบบปฏิสัมพันธ์ ผลงานภาคสนามเพื่อการประชาสัมพันธ์ทางการศึกษา. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 8(1), 1-19.

- อดิศักดิ์ โคตรชุม. (2562). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อประกอบการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการจัดและตกแต่งสวนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารโครงการวิทยการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 5(2), 67-76.
- เอกรงค์ ปั่นพงษ์. (2559). โซเชียลทวิกับโลกทัศน์ใหม่ในการรับชมกีฬาฟุตบอล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 10(2), 1-17.
- Ammar, A. et al. (2020). Effects of COVID-19 Home Confinement on Eating Behavior and Physical Activity: Results of the ECLB-COVID19 International Online Survey. *Journal of Nutrients*, 12(6), 1583-1595.
- Da Silva, J. G. et al. (2020). Health Literacy of the Inland Population in Mitigation Phase 3.2 of the COVID-19 Pandemic in Portugal: A Descriptive Cross-Sectional Study. *Portuguese Journal of Public Health*, 38(1), 51-61.
- Dhawan, S. (2020). Online Learning: A Panacea in the Time of COVID-19 Crisis. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(1), 5-22.

อิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบ
ภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน
ของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก*

INFLUENCING OF INTERNAL AUDIT PRACTICE AND INTERNAL
STRATEGIC AUDIT SKILLS WHICH HAVE AN IMPACT ON QUALITY
OF INTERNAL AUDIT REPORT OF ARMY INTERNAL AUDIT OFFICE

ขวัญจิรา พรหมสิทธิ์

Kwanjira Promsit

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: kwan.kayla007@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน และทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้า นายทหารการเงินและบัญชี สังกัดกองทัพบก จำนวน 251 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามมาตรวัด 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าสถิติ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิง พหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์มีผลกระทบเชิง บวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ซึ่ง ประกอบด้วย การสื่อสาร การคิดเชิงวิเคราะห์ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์ ถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า 1) การสื่อสาร การคิดเชิงวิเคราะห์ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มี ผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านความถูกต้อง 2) การสื่อสาร การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้าน ความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม แต่การคิดเชิงวิเคราะห์ไม่มีผลกระทบต่อ คุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านดังกล่าว 3) การคิดเชิงวิเคราะห์ การเรียนรู้ อย่าง ต่อเนื่อง มีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านความรัดกุม แต่การ

* Received November 3, 2021; Revised November 10, 2021; Accepted November 25, 2021

สื่อสารไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านความรัดกุม 4) การสื่อสารการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านสร้างสรรค์ แต่การคิดเชิงวิเคราะห์ไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านสร้างสรรค์ 5) การคิดเชิงวิเคราะห์ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในด้านความทันกาล

คำสำคัญ: อิทธิพล, การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน, ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์, คุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน

Abstract

The objectives of this research were to study the influencing of internal audit practice and internal strategic audit skills, which have an impact on quality of the internal audit report of the Army Internal Audit Office. This research is quantitative. The sample group was the Army's heads of finance and account commission, accounting for 251 persons. The instrument of the research study was the 5-level gauge questionnaire. Data were analyzed by using descriptive statistics with statistical values, numbers, percentage, mean and standard deviation. The hypothesis testing was analyzed by multiple regression analysis. The results showed that the influence of internal strategic audit skills has a positive impact on quality of the internal audit report of the Army Internal Audit Office that consists of communication, analytical thinking, and continuous learning. According to the multiple regression analysis, the analysis showed five correlations. 1) Communication, analytical thinking and continuous learning had a positive influence on internal audit report quality in the aspects of accuracy. 2) Communication and continuous learning had a positive influence on the quality of the internal audit report in the aspects of completeness, clarity and integrity, but analytical thinking had no influence. 3) Analytical thinking and continuous learning had a positive influence on the quality of the internal audit report in the aspects of conciseness, but communication had no influence. 4) Communication and continuous learning had a positive influence on the quality of the internal audit report in the aspects of creativity, but analytical thinking had no influence. 5) Analytical thinking and continuous learning had a positive influence on the quality of the internal audit report in the aspects of time management.

Keywords: Influence, Internal Audit Practice, Internal Strategic Audit Skills, Quality of Internal Audit Report

บทนำ

ทุกองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ล้วนจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบภายในขององค์กรนั้นเสมอ เพื่อเพิ่มคุณค่าและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายด้วยการประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารความเสี่ยง การควบคุมและการกำกับดูแลอย่างเป็นระบบเป็นระเบียบ โดยผู้ตรวจสอบภายในขององค์กรจะเป็นผู้ทำหน้าที่วิเคราะห์ เสนอแนะและให้คำปรึกษาจากกระบวนการตรวจสอบภายในนั้น (สมาคมผู้ตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย, 2554)

ทุกครั้งที่มีการตรวจสอบภายใน ผู้ตรวจสอบภายในจะต้องจัดทำรายงานผลการตรวจสอบภายในและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ เพราะรายงานการตรวจสอบภายในจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารนำข้อตรวจพบหรือข้อบกพร่อง ไปแก้ไข ปรับปรุงภายในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ช่วยให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ขององค์กร ซึ่งจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย คือเพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน และทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอรายงานมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะรายงานนั้นจะสะท้อนถึงคุณภาพการตรวจสอบภายในของการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน ที่วัดผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยยึดการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของการตรวจสอบภายในของกฎระเบียบที่วางไว้ ซึ่งจะส่งผลให้เห็นถึงคุณภาพของการตรวจสอบภายในทั้งหมด ถือเป็นตัวแทนของผลการปฏิบัติงานในวิชาชีพของการตรวจสอบภายใน รายงานการตรวจสอบภายในที่ดี จะต้องเป็นรายงานที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านหรือผู้ใช้รายงาน รวมถึงผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนั้น และจะต้องมีสาระสำคัญมาจากข้อเท็จจริงหรือหลักฐานที่ถูกต้องและครบถ้วนตรงต่อความเป็นจริง จึงต้องมีการประเมินคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ซึ่งแนวคิดคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในจะประกอบไปด้วยความถูกต้อง (Accuracy) ความเที่ยงธรรม (Objective) ความชัดเจน (Clearness) ความรัดกุม (Conciseness) ความสร้างสรรค์ (Creative) ความครบถ้วน (Fullness) และความทันกาล (Timeliness) (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2548)

ปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ซึ่งการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน และทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ทั้งสองปัจจัยนี้มีความเกี่ยวข้องต่อการตรวจสอบภายในโดยตรง การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ประกอบด้วย 1)

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น 2) การวางแผนการตรวจสอบ 3) เทคนิคการตรวจสอบภายใน และ 4) การรายงานและติดตามผล ทั้ง 4 ข้อนี้เป็นกระบวนการหลักของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน จะเห็นได้ว่าผลลัพธ์ของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน คือรายงานผลการตรวจสอบภายในที่สะท้อนออกมาทั้งในด้านดีและข้อบกพร่องขององค์กร ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การสื่อสาร 2) การคิดเชิงวิเคราะห์ และ 3) เทคนิคการตรวจสอบภายใน ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ตรวจสอบภายในควรมีเพื่อใช้ในการตรวจสอบภายใน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่มีสาระสำคัญ ถูกต้อง แม่นยำ ทำให้รายงานผลการตรวจสอบภายในออกมาอย่างมีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูล เช่น คณะกรรมการองค์กร คณะกรรมการตรวจสอบ ฝ่ายบริหาร และผู้บริหาร เป็นต้น ซึ่งในกองทัพบกก็มีหน่วยงานตรวจสอบคือ สำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก มีภารกิจเกี่ยวกับการตรวจบัญชีเงินงบประมาณ บัญชีทรัพย์สินต่าง ๆ รวมทั้งการตรวจสอบภายในอื่น ๆ ตามที่กองทัพบกกำหนด มีขอบเขตความรับผิดชอบ และหน้าที่ที่สำคัญของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ดังนี้ 1) วางแผน อำนวยการ และดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบภายในกิจการของหน่วยในกองทัพบก 2) ตรวจสอบวิเคราะห์รวมทั้งประเมินความเพียงพอ และประสิทธิผลของระบบการควบคุมภายใน และการบริหารความเสี่ยงของส่วนราชการในกองทัพบก 3) ประเมินความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานในหน้าที่ของหน่วยรับตรวจ และเสนอแนะการปรับปรุงการบริหารความเสี่ยง และระบบควบคุมภายใน 4) สอบทานระบบการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน และหรือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่ทางราชการกำหนด เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับนโยบายของทางราชการ 5) สอบทานความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลการดำเนินการเงิน และการบัญชี 6) ตรวจสอบระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินของหน่วยรับตรวจ ให้มีความเหมาะสมกับประเภทของทรัพย์สินนั้น 7) เสนอแนะ และให้คำปรึกษาแก่ผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการตรวจสอบภายใน แต่การปฏิบัติงานในห้วงที่ผ่านมายังพบข้อบกพร่องในบางจุดที่เกิดขึ้นจากการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก จากการตรวจสอบซ้ำโดยชุดตรวจชุดใหม่ และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เช่น การถูกเรียกเงินคืน การทุจริตของหน่วยรับตรวจ เป็นต้น ซึ่งสร้างมูลค่าความเสียหาย ทำลายภาพลักษณ์ และชื่อเสียงของกองทัพบก อีกทั้งยังทำให้ผู้บังคับบัญชา สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และหน่วยงานราชการภายนอก ขาดความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก (สำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก, 2562)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและสนใจที่จะทำการศึกษาถึง อิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก โดย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือผู้รับตรวจ คือหัวหน้านายทหารการเงินและบัญชี สังกัดกองทัพบก เพื่อเป็นแนวทางการวางแผนการตรวจสอบของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ซึ่งจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานผลการตรวจสอบภายใน โดยจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ในการสร้างความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมั่นให้กับกองทัพบกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน และทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก

วิธีดำเนินการวิจัย

อิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้านายทหารการเงินและบัญชี สังกัดกองทัพบก มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ หัวหน้านายทหารฝ่ายการเงินและบัญชี สังกัดกองทัพบก จำนวน 675 คน (กรมการเงินทหารบก, 2564)

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เพื่อหากลุ่มตัวอย่าง เมื่อแทนค่าในสูตรดังกล่าวแล้ว ได้ค่า 251.93 ดังนั้นจึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 251 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาตำรา สิ่งพิมพ์ บทความ เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. กำหนดโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามตามกรอบแนวความคิด และวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3. นำแบบสอบถามปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และมีประสบการณ์จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบสอบถามตามข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมของแบบสอบถาม

ทั้งนี้ได้จัดทำแบบสอบถาม 1 ชุด เพื่อความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างข้างต้น ในแบบสอบถามจะประกอบด้วยคำถาม 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน

ส่วนที่ 3 ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์

ส่วนที่ 4 คุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และมีประสบการณ์จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบสอบถามตามข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญ และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (Item-Objective Congruence: IOC) จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ประเมินคะแนนให้ในแต่ละข้อคำถาม แล้วผู้วิจัยได้นำผลคะแนนในแต่ละข้อมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่า 0.50 – 1.00 ให้ผลใช้ได้ทุกข้อ และผู้วิจัยได้แก้ไขบางส่วนเพิ่มเติมตามข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เพื่อให้เครื่องมือวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง ออนไลน์ และอีเมล
2. ดำเนินการตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืนมา เพื่อคัดเลือก

แบบสอบถามที่ตอบคำถามได้ครบถ้วน สมบูรณ์ มีคุณค่าเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลผลข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา กับข้อมูลในแบบสอบถามส่วนที่ 1 - 4 ดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลมาหาค่าร้อยละ โดยการคำนวณจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์และใช้วิธีการทางสถิติแบบพรรณนาในการแปลผลและนำเสนอ

1.2 วิเคราะห์การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การวางแผนการตรวจสอบ เทคนิคการตรวจสอบภายใน และการจัดทำรายงานและติดตามผล โดยนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการคำนวณจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์และใช้วิธีการทางสถิติแบบพรรณนาในการแปลผลและนำเสนอ เกณฑ์ในการประเมินผลได้กำหนดไว้ คือ ระดับคะแนน 5 คือมากที่สุด ระดับคะแนน 4 คือมาก ระดับคะแนน 3 คือปานกลาง ระดับคะแนน 2 คือน้อย และระดับคะแนน 1 คือ น้อยที่สุด

1.3 วิเคราะห์ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย ด้านการสื่อสาร ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การวางแผนการตรวจสอบ เทคนิคการตรวจสอบภายใน และการจัดทำรายงานและติดตามผล โดยนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการคำนวณจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์และใช้วิธีการทางสถิติแบบพรรณนาในการแปลผลและนำเสนอ เกณฑ์ในการประเมินผลได้กำหนดไว้ คือ ระดับคะแนน 5 คือมากที่สุด ระดับคะแนน 4 คือมาก ระดับคะแนน 3 คือปานกลาง ระดับคะแนน 2 คือน้อย และระดับคะแนน 1 คือ น้อยที่สุด

1.4 วิเคราะห์คุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านความถูกต้อง 2) ด้านความครบถ้วน 3) ด้านความชัดเจน 4) ด้านความเที่ยงธรรม 5) ด้านความรัดกุม 6) ด้านความสร้างสรรค์ 7) ด้านความทันกาล โดยนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการคำนวณจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์และใช้วิธีการทางสถิติแบบพรรณนาในการแปลผลและนำเสนอ เกณฑ์ในการประเมินผลได้กำหนดไว้ คือ ระดับคะแนน 5 คือมากที่สุด ระดับคะแนน 4 คือมาก ระดับคะแนน 3 คือปานกลาง ระดับคะแนน 2 คือน้อย และระดับคะแนน 1 คือ น้อยที่สุด

2. ทดสอบความเป็นอิสระต่อกันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาก่อนจะนำไปทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 1 ทดสอบค่าความทนทาน (Tolerance) และค่า Variance Inflation Factor (VIF) ระหว่างตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาก่อน ดังนี้

ตัวแปรอิสระ การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น	0.344	2.906
2. การวางแผนการตรวจสอบ	0.311	3.218
3. เทคนิคการตรวจสอบภายใน	0.271	3.685
4. การรายงานและการติดตามผลทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์	0.347	2.883
5. การสื่อสาร	0.200	5.008
6. การคิดเชิงวิเคราะห์	0.127	7.870
7. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	0.190	5.276

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปร ได้แก่ การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การวางแผนการตรวจสอบ เทคนิคการตรวจสอบภายใน การรายงานและการติดตามผล การสื่อสาร การคิดเชิงวิเคราะห์ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่า Tolerance ต่ำสุดเท่ากับ 0.127 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ต้องมากกว่า 0.1 ส่วน VIF มีค่าสูงสุดเท่ากับ 7.870 ซึ่งน้อยกว่าเกณฑ์ 10 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปร ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและเป็นอิสระต่อกัน หรือไม่มีความซับซ้อนในการวัดค่า มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple regression analysis)

3. วิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple regression analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้านายทหารการเงินและการบัญชี สังกัดกองทัพบก ส่วนที่ 2 การสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของของหัวหน้านายทหารการเงินและการบัญชี สังกัดกองทัพบก ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 215 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 77.70 มีอายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.20 มีระดับชั้นยศร้อยตรี คิดเป็น

ร้อยละ 36.30 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 82.50 สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาบัญชี คิดเป็นร้อยละ 75.70 และมีประสบการณ์ทำงาน 11 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.20

แบบสอบถามส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างของหัวหน้านายทหารการเงินและการบัญชี สังกัดกองทัพบก ที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบกโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแยกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้

1.1 หัวหน้านายทหารการเงินและการบัญชี สังกัดกองทัพบก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการรายงานและการติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน

การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ระดับ ความคิดเห็น
การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น	4.54	0.483	มากที่สุด
การวางแผนการตรวจสอบ	4.53	0.535	มากที่สุด
เทคนิคการตรวจสอบภายใน	4.43	0.593	มากที่สุด
การรายงานและการติดตามผล	4.59	0.597	มากที่สุด
รวม	4.52	0.491	มากที่สุด

1.2 หัวหน้านายทหารการเงินและการบัญชี สังกัดกองทัพบก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการสื่อสาร อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์

ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านการสื่อสาร	4.49	0.520	มากที่สุด
ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์	4.45	0.625	มากที่สุด
ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.45	0.650	มากที่สุด
รวม	4.46	0.570	มากที่สุด

1.3 หัวหน้านายทหารการเงินและการบัญชี สังกัดกองทัพบก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก

คุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านความถูกต้อง	4.58	0.536	มากที่สุด
ด้านความครบถ้วน	4.56	0.551	มากที่สุด
ด้านความชัดเจน	4.45	0.622	มากที่สุด
ด้านความเที่ยงธรรม	4.52	0.584	มากที่สุด
ด้านความรัดกุม	4.54	0.546	มากที่สุด
ด้านความสร้างสรรค์	4.55	0.508	มากที่สุด
ด้านความทันกาล	4.58	0.563	มากที่สุด
รวม	4.54	0.517	มากที่สุด

ส่วนที่ 2 การสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

2.1 อิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก สรุปได้ดังนี้

2.1.1 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นด้านการวางแผนการตรวจสอบ ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน และการติดตามและรายงานผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความถูกต้องของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.1.2 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นด้านการวางแผนการตรวจสอบ และการติดตามและรายงานผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความครบถ้วนของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.1.3 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการวางแผนการตรวจสอบ ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน และการติดตามและรายงานผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความชัดเจนของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.1.4 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการวางแผนการตรวจสอบ ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน และการติดตามและรายงานผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความเที่ยงธรรมของสำนักงานตรวจสอบภายใน ทหารบกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.1.5 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ด้านการวางแผนการตรวจสอบ ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน และการติดตามและรายงานผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความรัดกุมของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.1.6 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการวางแผนการตรวจสอบ และด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความสร้างสรรค์ของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.1.7 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการวางแผนการตรวจสอบ ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน และด้านการติดตามและรายงานผลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความทันกาลของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 อิทธิพลของทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก สรุปได้ดังนี้

2.2.1 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสื่อสาร ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความถูกต้องของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.2 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสื่อสาร ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความครบถ้วนของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.3 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสื่อสาร และด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความชัดเจนของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.4 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสื่อสาร และด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความเที่ยงธรรมของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.5 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความรัดกุมของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.6 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสื่อสารและด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความสร้างสรรค์ของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.7 การปฏิบัติการตรวจสอบภายในด้านการสื่อสารและด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน ด้านความทันกาลของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยนี้ พบว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยทั้งอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก

อภิปรายผล

1. การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน และด้านความสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการเตรียมความพร้อมของผู้ตรวจสอบภายในก่อนทำการเข้าตรวจสอบ เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่จะต้องมีการศึกษาข้อมูลของหน่วยรับตรวจ เช่น ศึกษา รายงานการตรวจสอบภายในของงวดก่อน โครงสร้างหน่วยรับตรวจ ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นต้น อันจะส่งผลทำให้รายงานการตรวจสอบมีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน และเกิดความสร้างสรรค์ในการที่จะแก้ไขปัญหาที่อาจเป็นปัญหาใหม่ หรือสามารถค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหาวิธีใหม่ที่ดีกว่าเดิม นำไปสู่การพัฒนาทั้งผู้ตรวจสอบและผู้รับตรวจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ธรรมรส ได้ศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในที่มีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของผู้ตรวจสอบภายในที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในประเทศไทย พบว่า การปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ด้านการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบโดยรวมและเป็นรายด้าน ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความสร้างสรรค์และด้านความสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำความเข้าใจกับกิจกรรมที่จะตรวจสอบ มีโอกาสรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะทำการตรวจสอบโดยผู้ตรวจสอบต้องเข้าใจกับ

กระบวนการของงานที่เข้าตรวจสอบ ควรเริ่มทำตั้งแต่ยังอยู่ในสำนักงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีในการตรวจสอบและส่งผลการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ดังนั้นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจึงถือเป็นบันไดก้าวแรกที่สำคัญของผู้ตรวจสอบภายในที่จะต้องเตรียมให้พร้อมทุกครั้งก่อนเข้าปฏิบัติการตรวจสอบ (สุกัญญา ธรรมรส, 2554)

2. การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการวางแผนการตรวจสอบ ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการวางแผนการตรวจสอบ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความรัดกุม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การวางแผนการตรวจสอบ นั้นเป็นขั้นตอนสำคัญถัดมาจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพราะจะต้องนำข้อมูลจากการสำรวจขั้นต้นมาใช้ประกอบในการวางแผนการตรวจสอบล่วงหน้าว่าจะตรวจสอบเรื่องใด ด้วยวัตถุประสงค์อย่างไร ด้วยวิธีการตรวจสอบใด หน่วยงานใด เวลาใด การวางแผนการตรวจสอบนี้จะช่วยให้ผู้ตรวจสอบภายในสามารถดำเนินการตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพราะการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพอันส่งผลให้รายงานตรวจสอบภายในออกมามีคุณภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารตลอดจนหน่วยรับตรวจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ธรรมรส ได้ศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในที่มีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของผู้ตรวจสอบภายในที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในประเทศไทย (สุกัญญา ธรรมรส, 2554) พบว่า การปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ด้านการวางแผนการตรวจสอบ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในโดยรวมและเป็นรายด้าน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกระชับ และด้านความทันเวลา เนื่องจากการวางแผนการตรวจสอบ เป็นการกำหนดเป้าหมายสำหรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานทุกหน่วยงาน การวางแผนที่ดี จะช่วยให้งานตรวจสอบภายในมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายและ เจือ้นไขของทรัพยากรในหน่วยงานนั้น ดังนั้นการที่รายงานการตรวจสอบภายในจะเกิดคุณภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การตรวจสอบ ดังนั้นการวางแผนการตรวจสอบจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญในการตรวจสอบภายใน ที่จะทำให้ผู้ตรวจสอบภายในดำเนินการตรวจสอบไปในทิศทางที่ควรจะเป็น ประหยัดเวลาและประหยัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน บรรลุเป้าหมายได้เร็วยิ่งขึ้นและการตรวจสอบภายในมีประสิทธิภาพและประประสิทธิผล

3. การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วย

วิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านเทคนิคการตรวจสอบภายใน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความรัดกุม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากหากผู้ตรวจสอบภายในมีเทคนิคในการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ มีความแม่นยำ วิธีการปฏิบัติไม่ซับซ้อน อีกทั้งยังช่วยลดระยะเวลาในการตรวจสอบ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ทำให้ผู้ตรวจสอบบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ธรรมรส ได้ศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในที่มีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของผู้ตรวจสอบภายในที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในประเทศไทย (สุกัญญา ธรรมรส, 2554) พบว่า การปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ด้านเทคนิคการตรวจสอบ มีความสัมพันธ์และ ผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในโดยรวมและเป็นรายด้าน ด้านความถูกต้อง และด้านความสมบูรณ์ เนื่องจากเทคนิคการตรวจสอบภายใน เป็นกระบวนการวิธีการในการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในให้มีความหลากหลาย ไม่ซับซ้อน เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในสามารถเรียนรู้งานได้เร็ว และมีเทคนิคใหม่ๆ ในการตรวจสอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ โปร่งใส ตรวจสอบได้แต่อยู่บนพื้นฐานของ กฎ ระเบียบที่วางไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ตรวจสอบภายในจะต้องศึกษาเทคนิคการตรวจสอบภายใน ให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น การตรวจสอบการตัดจ่ายสินค้าในคลังโดยใช้โปรแกรมตรวจสอบข้อมูลแทนการกระทบยอดด้วยเครื่องคิดเลขในกรณีที่สินค้ามีจำนวนมาก มีหลายประเภท มีหลายคลังสินค้า เพราะในปัจจุบันทุกหน่วยงานจะเก็บข้อมูลต่าง ๆ ลงในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ เพื่อสะดวกต่อการเรียกใช้งานและค้นหา ผู้ตรวจสอบภายในจึงต้องมีเทคนิคการตรวจสอบโดยคอมพิวเตอร์เช่นกัน

4. การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการรายงานและการติดตามผล ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ด้านการรายงานและการติดตามผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความรัดกุม และด้านความทันกาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการรายงานและการติดตามผล เป็นกระบวนการของการตรวจสอบภายในที่สำคัญขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้การปฏิบัติการตรวจสอบภายในบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ส่งผลที่ดีต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบภายใน ซึ่งแม้ว่าผู้ตรวจสอบจะออกจากหน่วยรับตรวจแล้ว จะต้องมีการติดตามการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของหน่วยรับตรวจอย่างสม่ำเสมอ ว่าดำเนินการได้ร้อยละเท่าไรของประเด็นปัญหา

นั้น หน่วยรับตรวจมีการติดปัญหาจุดใด ผู้ตรวจสอบจะต้องหมั่นติดตาม ช่วยให้คำปรึกษา นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นหน่วยรับตรวจ ให้ความกระตือรือร้นในการเร่งดำเนินการแก้ไขและพัฒนาเรื่องนั้น ๆ ให้ดำเนินการแล้วเสร็จ ทั้งนี้การรายงานและติดตามผลจะช่วยให้ทั้งหน่วยรับตรวจและผู้ตรวจสอบภายในบรรลุเป้าหมายไปพร้อมกัน ทำให้เกิดคุณภาพกับรายงานผลการตรวจสอบภายในมีประโยชน์ต่อผู้รับตรวจและสามารถเป็นแนวทางที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดของหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา ธรรมรส ได้ศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในที่มีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของผู้ตรวจสอบภายในที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในประเทศไทย (สุกัญญา ธรรมรส, 2554) พบว่า การปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ด้านการรายงานและการติดตามผล มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในโดยรวมและเป็นรายด้าน ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกระชับ ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันเวลา เนื่องจากการรายงานและติดตามผล เป็นกระบวนการขั้นสุดท้าย ในการปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ดังนั้นข้อมูลหรือผลลัพธ์ที่ได้มา จะต้องมีความเชื่อถือได้ อันจะส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในที่ปฏิบัติงานตรวจสอบ มีความศรัทธาในวิชาชีพของตนเอง ดังนั้นผู้ตรวจสอบจึงจัดทำรายงานการตรวจสอบอย่างมีคุณค่าจากข้อเท็จจริงที่กลั่นกรองแล้ว และให้ข้อเสนอแนะที่สามารถปฏิบัติได้จึงจะถือว่างานตรวจสอบภายในนั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

5. ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการสื่อสาร ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม และด้านความสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการสื่อสาร ถือเป็นทักษะแรกของผู้ตรวจสอบภายในพึงมี เพราะผู้ตรวจสอบภายในจะต้องพบปะพูดคุยกับผู้ที่หลากหลายอยู่บ่อย ๆ ทักษะการสื่อสารจึงสำคัญมาก เพราะการสื่อสารที่ดี มีศิลปะในการพูด รู้จักความยืดหยุ่น และพูดตรงไปตรงมาในบางสถานการณ์ที่ต้องจริงจัง เพื่อให้ผู้ตรวจสอบภายในได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจนนำไปใช้ประกอบร่วมกับวิธีการตรวจสอบ จะส่งผลให้รายงานการตรวจสอบภายในสะท้อนข้อเท็จจริง มีความเที่ยงธรรม เกิดความสร้างสรรค์นำไปสู่รายงานผลการตรวจสอบที่มีคุณภาพ เพราะผู้ตรวจสอบภายในจะต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี ในการนำเสนอรายงานผลการตรวจสอบภายในต่อผู้บริหารด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ ตะภา ได้ศึกษาผลกระทบของการทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อคุณภาพรายงานการ

ตรวจสอบภายในของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย (กรรณิการ์ ตะภา, 2559) พบว่า ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการสื่อสาร มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในโดยรวม ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรมด้านความรัดกุม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล เนื่องจากการเสนอรายงานเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะรายงานการตรวจสอบนั้นจะสื่อให้เห็นถึงคุณภาพของการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบทั้งหมด ถือเป็นตัวแทนของผลการปฏิบัติงานนั่นเอง และผู้บริหารจะยกย่องหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการประสานงานและการสื่อสารของผู้ตรวจสอบที่จะรายงานคุณภาพการตรวจสอบให้ผู้บริหารได้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการตรวจสอบภายในที่มีต่อองค์กร ซึ่งผลงานของผู้ตรวจสอบที่ดีจะเกิดขึ้นได้จากการประสานงาน ความร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติงานให้เรียบร้อย การสื่อสารเพื่อให้เกิดความคิดความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้องทั้งเวลาและกิจกรรมที่ต้องทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยุรักษ์ ทิพพิชัย พบว่า การตรวจสอบภายในโดยมุ่งเน้นการประสานงานและความร่วมมือจากหน่วยรับตรวจ โดยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างผู้ตรวจสอบภายในกับหน่วยรับตรวจ เสนอแนะ และวางแผนงานในการตรวจสอบร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและลดความตึงเครียดในการปฏิบัติงาน และเมื่อผู้ตรวจสอบภายในรายงานผลการตรวจสอบโดยชี้ให้เห็นข้อตรวจพบด้านดีของการปฏิบัติงานก่อนกล่าวถึงประเด็นปัญหาและผลกระทบ เพื่อสร้างการยอมรับในผลงานของผู้ตรวจสอบภายใน ทำให้หน่วยรับตรวจจะรู้สึกคล้อยตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะต่าง ๆ และพอใจที่ให้ความร่วมมือในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนา (วิทยุรักษ์ ทิพพิชัย, 2554)

6. ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการคิดวิเคราะห์ ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความรัดกุม และด้านความทันกาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการนำข้อมูลจากการตรวจสอบมาคิด วิเคราะห์ แยกแยะ กลั่นกรองให้ได้ข้อเท็จจริงเพื่อที่จะนำไปเสนอในรายงานผลการตรวจสอบภายในให้สะท้อนความจริงมากที่สุด ซึ่งทักษะนี้เป็นอีกทักษะจำเป็นสำหรับผู้ตรวจสอบภายในที่จะต้องมีความสามารถในการเลือกใช้ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ประกอบกับการสะสมความชำนาญในการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน รัดกุมและสามารถนำเสนอรายงานได้ทันเวลาต่อผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของกรรณิการ์ ตะภา ได้ศึกษาผลกระทบของการทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย (กรรณิการ์ ตะภา, 2559) พบว่า ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในโดยรวม ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล เนื่องจากบุคคลที่มีทักษะในการทำงาน ย่อมเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการประกอบวิชาชีพนั้น ๆ มาเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะหลักการทำงานที่รวดเร็ว มีเหตุมีผลในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เมื่อเกิดข้อผิดพลาดเคลื่อนจากแผนที่กำหนดไว้ ด้วยการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ประเมิน ให้คำปรึกษา ให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะเพื่อสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และดำเนินงานไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่อยู่ในรูปของรายงานการตรวจสอบที่เสนอต่อผู้บริหารนั้นมีคุณภาพ มีความถูกต้อง ครบถ้วน และผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤตยาวิดี เกตุวงศา พบว่า ในการปฏิบัติงานตรวจสอบ ถ้าต้องการให้รายงานการตรวจสอบมีคุณภาพจะต้องหาวิธีส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีปฏิภาณ ไหวพริบ มีความสามารถที่จะวินิจฉัยและตัดสินใจต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่ดีของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายใน (กฤตยาวิดี เกตุวงศา, 2548)

7. ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความรัดกุม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นคุณสมบัติที่ผู้ตรวจสอบภายในจะต้องพึงมีติดตัวไปตลอดการเป็นผู้ตรวจสอบภายใน เพราะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การรู้จักค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การศึกษาระเบียบใหม่ เป็นต้น การรู้จักมุ่งมั่นที่จะหาทักษะการตรวจสอบใหม่ๆ มาฝึกฝนในการทำงาน รวมไปถึงการหมั่นเรียนรู้ที่จะนำงานมาทบทวนการปฏิบัติเพื่อหาความชำนาญในด้านที่เราเชี่ยวชาญความสามารถในการตรวจสอบในทุกเรื่องได้อย่างครบวงจร ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปแนะนำ ให้คำปรึกษาที่ถูกต้อง ชัดเจน แก่หน่วยรับตรวจ และนอกจากนี้การที่ผู้ตรวจสอบมีความสามารถในการค้นหา เรียนรู้ข้อมูล สามารถจับประเด็น

ข้อมูลที่ถูกต้องได้ จะส่งผลให้การนำเสนอรายงานมีคุณภาพในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความรัดกุม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรณีการ ตระภา ได้ศึกษาผลกระทบของการทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย (กรณีการ ตระภา, 2559) พบว่า ทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในโดยรวม ด้านความถูกต้อง ด้านความครบถ้วน ด้านความชัดเจน ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความรัดกุม ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล เนื่องจาก หน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ตรวจสอบภายใน เป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะการรายงานข้อมูลจะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้ ดังนั้นผู้ตรวจสอบภายในจะต้องมีทักษะในการตรวจสอบภายในเพื่อจะสามารถค้นหาข้อมูล และการเกิดการทุจริตหรือการปฏิบัติงานในองค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้นขนาดไหนถ้าผู้ตรวจสอบภายในมีทักษะทางตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ก็จะส่งผลต่อการทำงานด้านการตรวจสอบมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ใช้ข้อมูลนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจได้อย่างทันเวลา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยนี้ พบว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย และสามารถนำไปอภิปรายผลการศึกษได้ โดยผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการวิจัย รวมไปถึงการศึกษาจากผลงานวิจัย เอกสาร และบทความ ของนักวิชาการท่านอื่น มาประกอบการอภิปรายผลการศึกษา พบว่าอิทธิพลของการปฏิบัติการตรวจสอบภายในและทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบภายในของสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก หากผู้ตรวจสอบภายในนำการศึกษาไปเป็นแนวทางศึกษาและปฏิบัติในเรื่องของการปฏิบัติการตรวจสอบภายใน ควบคู่ไปกับทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ ย่อมได้รายงานผลการตรวจสอบภายในที่สะท้อนความเป็นจริง หรือปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ และทำให้ผู้บริหาร หน่วยรับตรวจนั้น ๆ สามารถร่วมกันปรับปรุงแก้ไข รวมไปถึงการพัฒนาองค์กรของหน่วยตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของแต่ละองค์กร และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหน่วยงาน พร้อมทั้งสร้างมาตรฐานแนวทางการตรวจสอบภายในหน่วยงานให้เป็นแนวทางเดียวกัน โดยมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร ในการเพิ่มพูนองค์ความรู้ ทักษะการตรวจสอบ แก่ผู้ตรวจสอบภายในเพื่อเพิ่มศักยภาพ อันจะส่งผลที่ดีต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายใน 2) ผู้บริหาร หรือผู้บังคับบัญชาาระดับสูง ข้าราชการ พนักงานราชการ สามารถนำผลการศึกษานี้ใช้เป็น

ประโยชน์ในการตรวจสอบภายในหน่วยงานของตน ตั้งแต่หน่วยระดับเล็กไปจนถึงหน่วยระดับใหญ่ 3) หน่วยงานราชการหรือองค์กรทุกระดับ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สามารถนำผล การศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของการตรวจสอบภายในขององค์กร สำหรับข้อเสนอแนะใน การทำการศึกษาค้างต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กรอบแนวคิดนี้กับหน่วยงาน ราชการส่วนอื่น 2) ควรมีการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านอื่นที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงาน การตรวจสอบภายใน 3) ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงาน ราชการอื่น เจ้าหน้าที่การเงินและการบัญชีของหน่วยงานเอกชน จะทำให้สามารถศึกษา อิทธิพลของปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบภายในได้อย่างครอบคลุมทุก กลุ่มตัวอย่าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการเงินทหารบก. (2564). โครงการบัญชีใสสะอาด ประจำปีงบประมาณ 2564. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://findept.rta.mi.th/indexfin>
- กรรณิการ์ ตะภา. (2559). ผลกระทบของทักษะการตรวจสอบภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อคุณภาพรายงาน การตรวจสอบภายในของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน ประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กฤตยาวิทย์ เกตุวงศา. (2548). ผลกระทบของคุณสมบัติของผู้ตรวจสอบภายในที่มีคุณภาพการ ตรวจสอบภายใน. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2548). แนวทางการตรวจสอบภายใน. กรุงเทพมหานคร: ดุมาเยส.
- วิญญารักษ์ ทิพย์ชัย. (2554). ผลกระทบของกลยุทธ์การตรวจสอบภายในที่มีต่อคุณภาพรายงานการ ตรวจสอบของผู้ตรวจสอบภายใน สังกัดกระทรวงมหาดไทย. ใน วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมาคมผู้ตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย. (2554). มาตรฐานสากลการปฏิบัติงานวิชาชีพการ ตรวจสอบภายใน. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2562 จาก https://op.mahidol.ac.th/ia/wp-content/uploads/2017/08/SPPIA_2554.pdf
- สำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก. (2562). ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2562 จาก <https://aiao.rta.mi.th/>
- สุกัญญา ธรรมรส. (2554). ผลกระทบของการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในที่มีต่อคุณภาพรายงานการ ตรวจสอบภายในของผู้ตรวจสอบภายในที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาใน ประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การทำนายระดับผลการเรียนของนักศึกษาพยาบาล
ด้วยวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟ*
PREDICTING NURSING STUDENTS' GRADE POINT LEVEL
WITH MARKOV CHAIN

วันฤดี สุขสงวน

Wanrudee Suksanguan

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

วัฒนา ชยธวัช

Vadhana Jayathavaj

จันทิมา ก้อนทอง

Janthima Konthong

ศชาภรณ์ ศรีพารัตน์

Kachaporn Sripharut

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

E-mail: vadhana.j@ptu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำนายผลการเรียนของกลุ่มนักศึกษาจำแนกระดับคะแนนในภาคการศึกษาถัดไปจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงระดับคะแนน 6 ภาคการศึกษาที่ผ่านมา โดยวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟที่มีสมมติฐานว่าการเปลี่ยนแปลงของระดับคะแนนในอนาคตจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเช่นอดีตที่ผ่านมา โดยใช้รูปแบบการวิจัยที่ทำการรวบรวมข้อมูลคะแนนเฉลี่ยภาคการศึกษาปกติของนักศึกษาพยาบาล หลักสูตรปริญญาตรีจำนวน 96 คน ตั้งแต่เรียนชั้นปีที่ 1 2 และ 3 รวม 6 ภาคการศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2561 ถึง 2563 คะแนนแต่ละภาคการศึกษาถูกจัดเป็นระดับคะแนน 4 ระดับ แล้วสร้างเป็นเมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะนำไปทำนายจำนวนนักศึกษาในแต่ละระดับคะแนนในภาคการศึกษาถัดไป ผลการวิจัยพบว่า เมื่อใช้ข้อมูลสถานะระดับคะแนนในปี การศึกษา 2561 และ 2562 วิธีห่วงโซ่มาร์คอฟให้ผลการทำนายแตกต่างไปจากระดับคะแนนจริงในปีการศึกษา 2562 และ 2563 เนื่องจากการจัดการสอนที่เปลี่ยนจากชั้นเรียนไปเป็นออนไลน์ตามสถานการณ์โควิด-19

* Received November 8, 2021; Revised November 15, 2021; Accepted December 14, 2021

ประกอบกับสัดส่วนรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติการของชั้นปีที่แตกต่างกันด้วย แต่ถ้ามการดำเนินการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างที่เคยเป็น ผลของกระบวนการมาร์คอฟก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนสถานะเช่นนั้นต่อไปตามเมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะในชั้นถัด ๆ ไป ดังนั้นหากในปีการศึกษา 2564 การจัดการสอนไม่ต่างไปจากปี 2563 แล้ว ประกอบกับสัดส่วนรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติในชั้นปีที่ 4 ก็ไม่ต่างไปจากชั้นปีที่ 3 มากนัก วิธีห้วงโซ่มาร์คอฟได้พยากรณ์จำนวนนักศึกษาในแต่ละระดับคะแนนของนักศึกษาในกลุ่มเดิมนั้นในปีการศึกษา 2564 ว่าจะมีผลการเรียนดีกว่าปีการศึกษา 2563 ที่ผ่านมา

คำสำคัญ: การทำนาย, ระดับคะแนน, วิธีห้วงโซ่มาร์คอฟ

Abstract

The objectives of this research article were to predict the number of students in each score level for the next semester from the changed in the score level of the previous 6 semesters using the Markov chain method which assuming that future changes in the score level will tend to change as in the past. The Markov chain method is using the previous state of change in order to predict the next subsequent states, if changes pattern in the future will tend to have the same pattern of change as in the past. Using the research model that gathered the average score of 96 undergraduate nursing students in the regular semesters from the Year 1, 2 and 3, the total of 6 semesters between the academic years 2018 and 2020. Each semester score was classified into 4 levels, and the status transition probability matrices were generated to predict the number of students at each grade level in the next semester. The results showed that the Markov chain method forecasted difference from the actual in the academic year 2019 to 2020 when using 2018 to 2019 transitions, due to the teaching method had been changed from onsite to online according to the situation of COVID-19 and the difference in the proportion of theoretical and practical courses of different academic years. But if the situations proceed as it used to, the subsequent state will follow the Markov process that continues in accordance with the previous probability transition matrix. Therefore, if the teaching arrangements in the academic year 2021 are not different from the practices in the year 2020, and the combination of lecture subjects and practicum subjects for the fourth year are not much different from the combination in third year subjects, the Markov

chain predicted that this group of students for academic year 2021 will have better score levels than the previous academic year 2020.

Keywords: Predicting, Grade Levels, Markov Chain

บทนำ

อังเดร เอ. มาร์คอฟ (Andrei A. Markov) นักคณิตศาสตร์ชาวรัสเซียผู้คิดค้นห่วงโซ่มาร์คอฟ (Markov chain) ในปี ค.ศ. 1913 จากการศึกษาเหตุการณ์ของสิ่งเปลี่ยนแปลงสถานะ (stage) ตามเวลา (a stochastic process) อย่างต่อเนื่องเป็นขั้น ๆ สถานะของเหตุการณ์ในขั้นตอนถัดไปจะขึ้นกับสถานะของเหตุการณ์ก่อนหน้า (a one - step memory) (Taha, H. A., 2018) ได้มีการนำวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟมาใช้กันอย่างกว้างขวางเป็นเครื่องมือในทางคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ วิศวกรรม และการประยุกต์ทำนายราคาหุ้น การจราจร พันธุกรรม การจัดคิว และการจัดอันดับ (Baudoin, F., 2010) การทำนายส่วนแบ่งทางการตลาดและพยากรณ์อากาศ (Yutong, Z., 2021) รวมไปถึงการทำนายผลการศึกษา ได้แก่ การทำนายสำเร็จการศึกษาและสอบผ่านรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของนักศึกษาแพทย์ในปีถัดไปโดยใช้ข้อมูล 2 ปี (2016 - 2017) (Wang, L. et al., 2021) การใช้ห่วงโซ่มาร์คอฟที่สถานะคงตัว (steady state) ทำนายระดับคะแนนของนักศึกษาโดยใช้ข้อมูลผลการเรียน 4 ปีการศึกษา (2015 - 2018) ทำนายผลการเรียนในปีการศึกษา 2016 2017 และ 2018 (Win, A. P., 2018) การทำนายผลการเรียนรายวิชาปฏิบัติการโดยให้นักศึกษาทำการทดลองกับการจำลองด้วยโปรแกรมเสมือนจริงแทนการปฏิบัติจริง (Paxinou, E. et al, 2021) การทำนายสถานะของการลงทะเบียนของนักเรียนโดยใช้ข้อมูลในอดีต 6 ปีการศึกษา (Egbo, M. et al, 2018) และการทำนายผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์และสถิติระยะยาวของนักเรียนอาชีวศึกษาโดยใช้ข้อมูลสองปีการศึกษา (Mavruk, C., & Kiral, E., 2016)

ในประเทศไทยมีการนำวิธีการห่วงโซ่มาร์คอฟมาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินกับสมดุลน้ำ ในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดด้วยแบบจำลอง Soil and Water Assessment Tool (ปฏิวิทย์ สารพิษ และคณะ, 2558) การวิเคราะห์ราคาทองคำแท่งด้วยวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟ (อภิศักดิ์ วิทยาประภากร และคณะ, 2560) การทำนายผลการรักษาโรคครั้งถัดไปจากการมารักษาแต่ละครั้งก่อนหน้าการทำนายสัดส่วนผู้ป่วยจำแนกตามจำนวนกลุ่มโรคของโรงพยาบาลแห่งหนึ่งเพื่อการวางแผนการให้บริการ และการทำนายผลของนโยบายสุขภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยเพื่อการปรับปรุงนโยบายสุขภาพ (Jayathavaj, V. & Boonya, P., 2019) แต่ไม่พบในการนำมาทำนายผลการศึกษาในแต่ละภาคการศึกษาแต่อย่างใด

จากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนการสอนจากแบบชั้นเรียนไปเป็นแบบออนไลน์ตามประกาศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวิธีการสอนเปลี่ยนไป ผลการสอนก็คือผลการเรียนย่อมเปลี่ยนไปด้วย โดยสถาบันที่จัดการเรียนการสอนที่จัดการ การศึกษาที่ 1 เดือน มิถุนายน ถึง ตุลาคม ภาคการศึกษาที่ 2 เดือน พฤศจิกายน ถึง มีนาคม และภาคฤดูร้อนในเดือน เมษายน ถึง พฤษภาคม ซึ่งในปีการศึกษา พ.ศ. 2562 ภาคการศึกษาที่ 1 ยังจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ แต่ภาคการศึกษาที่ 2 จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ปกติได้เพียงครึ่งภาคการศึกษาแล้วต้องจัดการสอนแบบออนไลน์ จากนั้นในปีการศึกษา 2563 ก็ต้องจัดการสอนแบบออนไลน์ตลอดมา (Jayathavaj, V. et al, 2021) การทำนายจำนวน นักศึกษาแต่ละระดับคะแนนในปีการศึกษา 2564 เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า ซึ่งไม่สามารถใช้ อนุกรมเวลาตามปกติทั่วไปที่พยากรณ์ได้คราวละ 1 รายการเท่านั้น ได้แก่ การพยากรณ์โดย วิธีการปรับเรียบแบบเอกซ์โพเนนเชียล เป็นต้น ขณะที่วิธีห่วงโซ่มาร์คอฟ ต่างไปจากการ ทำนายอนุกรมเวลาอื่น ๆ เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการทำนายอนุกรมเวลาหลายรายการ (Multi - categorical time series forecasting) กล่าวคือ สามารถทำนายครั้งละหลาย ๆ รายการข้อมูล (หลายระดับคะแนน) ในคราวเดียว

ดังนั้น หากสถาบันแห่งนี้อยู่จัดการสอนด้วยวิธีการออนไลน์ต่อไปแล้วผลการศึกษาของ นักศึกษารุ่นนี้จะมีจำนวนนักศึกษาในแต่ละระดับคะแนนเป็นอย่างไร โดยใช้ข้อมูลคะแนนของ นักศึกษาพยาบาลตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2562 และชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 เพื่อทำการพยากรณ์ผลการเรียนชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2564 ผลการ ทำนายนำไปสู่การศึกษาในรายละเอียดเพื่อจัดเตรียมมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการเรียน การสอนในสถานการณ์ชีวิตวิถีใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทำนายผลการเรียนของกลุ่มนักศึกษาจำแนกระดับคะแนนในภาคการศึกษาถัดไป จากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงระดับคะแนน 6 ภาคการศึกษาที่ผ่านมา โดยวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟที่มี สมมติฐานว่าการเปลี่ยนแปลงของระดับคะแนนในอนาคตจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเช่น อดีตที่ผ่านมา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีห่วงโซ่มาร์คอฟ (Markov chain approaches)

ในกระบวนการมาร์คอฟสถานะ (stage) คือจำนวนของสิ่งที่ศึกษาจำนวน k สิ่ง กำหนดเป็น $\{s_1 \ s_2 \ \dots \ s_k\}$ เมื่อเวลา t ผ่านไป สิ่งที่ศึกษาในกระบวนการก็มีการ เปลี่ยนแปลงของสถานะจาก s_i ไปเป็น s_j โดย p_{ij} คือ ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะ

จากสถานะจาก s_i ไปที่สถานะ s_j ซึ่งความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะทั้งหมดแสดงด้วยเมตริกซ์การเปลี่ยนแปลงสถานะ $P = [p_{ij}]$ ($1 \leq i, j \leq k$)

$$P = \begin{matrix} & \begin{matrix} s_1 & s_2 & \dots & s_k \end{matrix} \\ \begin{matrix} s_1 \\ s_2 \\ \vdots \\ s_k \end{matrix} & \begin{bmatrix} p_{11} & p_{12} & \dots & p_{1k} \\ p_{21} & p_{22} & \dots & p_{2k} \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ p_{k1} & p_{k2} & \dots & p_{kk} \end{bmatrix} \end{matrix}$$

$$\text{เมื่อ } \sum_{j=1}^k p_{ij} = 1 \quad \text{เมื่อ } i = 1, 2, \dots, k$$

$$\text{และ } p_{ij} \geq 0 \text{ สำหรับทุกค่าของ } i, j \text{ } (1 \leq i, j \leq k)$$

เมื่อ P เป็นเมตริกซ์ขั้นแรกของการเปลี่ยนสถานะ (the 1 - step transition probability matrix) คือ เป็นความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะจากขั้นที่ (0) เริ่มต้น ($t = 0$) ไปเป็นขั้นที่ (1) ($t = 1$)

การเปลี่ยนแปลงสถานะขั้น (step) จากขั้นที่ (1) ($t = 1$) ไปเป็นขั้นที่ (2) ($t = 2$) แสดงด้วยเมตริกซ์ P คูณกับ P คือ P^2 (P ยกกำลังสอง)

$$P^2 = P \cdot P$$

หรือกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสถานะขั้นที่ (step) จากขั้นที่ ($k - 1$) ไปเป็นขั้นที่ (k) ใด ๆ ก็คือ $P^k = P \cdot P^{k-1}$ เมื่อ $k = 2, 3, \dots$

กำหนดให้ $X^{(t)}$ เป็นเวกเตอร์ของจำนวนของสิ่งของในขั้นที่ (t) เมื่อ $t = 0, 1, 2, \dots$

$$X^{(t)} = \begin{bmatrix} s_1 & s_2 & \dots & s_k \end{bmatrix} \quad \text{เมื่อ } t = 0, 1, 2, 3, \dots$$

$$X^{(t)} = \begin{bmatrix} x_1^t & x_2^t & \dots & x_k^t \end{bmatrix}$$

$X^{(0)}$ เป็นเวกเตอร์ของจำนวนของสิ่งของในขั้นที่ (0) ในตอนเริ่มต้น ($t = 0$) เมื่อ $X^{(0)}$ คูณกับ P เมตริกซ์ขั้นแรกของการเปลี่ยนสถานะก็จะได้เวกเตอร์ของค่าคาดหวังของจำนวนสิ่งของในขั้นที่ (1) ($t = 1$) คือ $X^{(1)}$

$$X^{(1)} = X^{(0)} \cdot P$$

$$X^{(2)} = X^{(0)} \cdot P^2 = X^{(0)} \cdot P \cdot P = X^{(1)} \cdot P$$

$$X^{(t)} = X^{(0)} \cdot P^t = X^{(t-1)} \cdot P \text{ สำหรับ } t = 0, 1, 2, \dots$$

เมื่อ x_i^t เป็นจำนวนของสิ่งของในสถานะ s_i ขั้นที่ (t) โดยที่ x_i^t เป็นสมาชิกสถานะที่ i ($1 \leq i \leq k$) ของเวกเตอร์ (vector) $X^{(t)}$ หมายถึง เวกเตอร์ X ขั้นที่ (t) แล้ว

$$\begin{aligned} X^{(2)} &= X^{(0)} \cdot P^2 = X^{(0)} \cdot P \cdot P = X^{(1)} \cdot P \\ X^{(k)} &= X^{(0)} \cdot P^k = X^{(k-1)} \cdot P \text{ สำหรับ } k = 2, 3, \dots \end{aligned}$$

ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำนายสถานะของขั้นที่ในอนาคตได้

การทดสอบผลการทำนาย

ค่าความคลาดเคลื่อนที่ใช้การประเมินประสิทธิภาพของการทำนายได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ (Chi-squared test) ร้อยละของความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (Mean Absolute Percentage Error MAPE) ความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (Mean Absolute Error MAE) และ รากที่สองของความคลาดเคลื่อนยกกำลังสองโดยเฉลี่ย (Root Mean Square Error RMSE) (Mavruk, C., & Kiral, E., 2016)

เมื่อ x_i เป็นค่าจริง และ $\hat{x}_i$ เป็นค่าทำนาย และ k เป็นจำนวนงวด

การทดสอบไคสแควร์ (Chi-squared test)

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(x_i - \hat{x}_i)^2}{x_i}$$

ร้อยละของความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (Mean Absolute Percentage Error MAPE)

$$MAPE = \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k \left| \frac{x_i - \hat{x}_i}{x_i} \right|$$

ความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (Mean Absolute Error MAE)

$$MAE = \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k |x_i - \hat{x}_i|$$

รากที่สองของความคลาดเคลื่อนยกกำลังสองโดยเฉลี่ย (Root Mean Square Error RMSE)

$$RMSE = \sqrt{\frac{1}{k} \sum_{i=1}^k (x_i - \bar{x})^2}$$

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลผลการเรียนรวมเฉลี่ย (Grade Point Average –GPA) มีคะแนนเต็ม 4 ได้จำแนกออกเป็น 5 ระดับ $\{s_1 \quad s_2 \quad \dots \quad s_5\}$ คือ a b c d และ e โดยจัดตามช่วง GPA ดังนี้ 3.5 - 4 3-3.49 2.5-2.99 2-2.49 และน้อยกว่า 2 ตามลำดับ

ทำการแจกแจงความถี่ (cross tabulation) ระหว่างปีเริ่มต้น ($t = 0$) กับปีถัดไป ($t = 1$) แล้วคำนวณค่าความน่าจะเป็นตามปีเริ่มต้น (ผลรวมของแต่ละสถานะปีเริ่มต้นเป็น 1) ซึ่งก็คือ P เมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะ (transition probability matrix) (การใช้ตัวย่อ “61T1 -> 61T2” หมายถึง จากปีการศึกษา 2561 ภาคการศึกษาที่ 1 ไปยังปีการศึกษา 2561 ภาคการศึกษาที่ 2 เมื่อ “T” คือภาคการศึกษา และ “->” คือ การเปลี่ยนไปยัง) โดยเลือกเฉพาะภาคการศึกษาปกติดังนี้ 61T1 -> 61T2 61T2 -> 62T1 62T1 -> 62T2 62T2 -> 63T1 63T1 -> 63T2 และ 63T1 -> 63T2

จากนั้นใช้สถานะเริ่มต้นคูณเมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะยกกำลังสองเพื่อทำนายภาคการศึกษาถัดไป เช่น เมื่อ t เท่ากับ 61T1 $t+1$ คือ 61T2 และ $t+2$ คือ 62T1 เป็นค่าที่พยากรณ์

$$\begin{matrix} \{s_a & s_b & s_c & s_d\} \\ X^{(t)} = [x_a^t & x_b^t & x_c^t & x_d^t] \end{matrix}$$

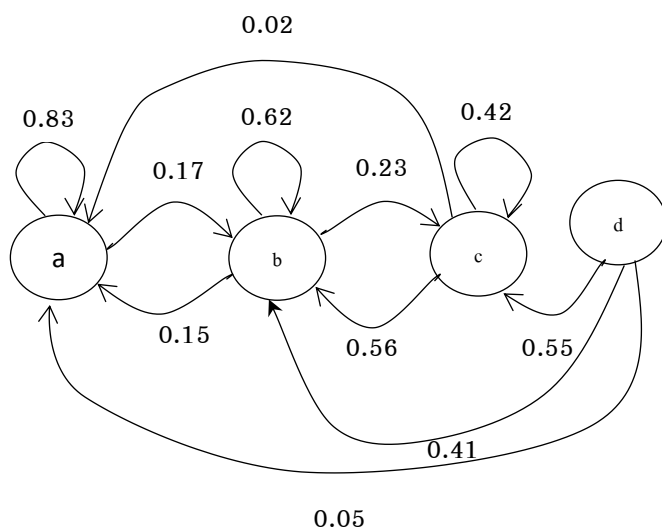
ก็ใช้เมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะ P ที่ได้มาจาก 61T1 -> 61T2 โดย $X^{(t+2)} = X^{(t)} \cdot P \cdot P = X^{(t)} \cdot P^2$ เป็นค่าพยากรณ์ของปีการศึกษา 2562 ภาคการศึกษาที่ 1 ซึ่งได้ใช้วิธีนี้การทำนายสถานะของระดับคะแนนตั้งแต่ 62T1 62T2 63T1 63T2 และ 64T1 ส่วน 64T2 ใช้ $X^{(t+3)} = X^{(t)} \cdot P^3$

การคำนวณค่าความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์ ได้ใช้เพียง MAE และ RMSE เนื่องจากไม่สามารถใช้โคสแควร์ และ MAPE ได้ เพราะมีค่าในสถานะ d ในบางภาคการศึกษาเป็น 0 (ศูนย์) กล่าวคือ ตัวหาร x_i เป็นศูนย์ และ x_i เป็นศูนย์ ตามลำดับ

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลผลการเรียนเฉลี่ยของนักศึกษาพยาบาลที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2561 จำนวน 96 คน เป็นผลการศึกษา (61T1 หมายถึง ปีการศึกษา 2561 ภาคการศึกษาที่ 1) ดังนี้ ชั้นปีที่ 1 คือ 61T1 61T2 ชั้นปีที่ 2 คือ 62T1 62T2 และชั้นปีที่ 2 คือ 63T1 63T2 โดยเลือกภาคปกติเท่านั้น จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ตรวจพบผลการเรียนรวมเฉลี่ยในแต่ละภาคการศึกษาเพียง 4 ระดับ คือ a b c และ d เท่านั้น

ภาพที่ 1 แผนผังการเปลี่ยนสถานะมาร์คอฟของระดับคะแนนปีการศึกษา 2563
ภาคการศึกษาที่ 1 ไปยังภาคการศึกษาที่ 2 (Y63T1 -> Y63T2)

การประมวลผลข้อมูลการแจกแจงความถี่และจัดทำเป็นเมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะ ดังนี้ 61T1 -> 61T2, 61T2 -> 62T1, 62T1 -> 62T2, 62T2 -> 63T1 และ 63T1->63T2 โดยตัวอย่างของการแจกแจงจำนวนนักศึกษาและเมตริกซ์ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะตามระดับคะแนนจำแนกปีการศึกษา 2563 ภาคการศึกษาที่ 1 (63T1) และ ภาคการศึกษาที่ 1 (63T2) ดังแสดงในตารางที่ 1 แผนผังการเปลี่ยนสถานะมาร์คอฟของระดับคะแนนปีการศึกษา 2563 ภาคการศึกษาที่ 1 ไปยังภาคการศึกษาที่ 2 (Y63T1 -> Y63T2) ดังแสดงในภาพที่ 1

ตารางที่ 1 การแจกแจงจำนวนนักศึกษาตามระดับคะแนนจำแนกปีการศึกษา 2563 ภาคการศึกษาที่ 1 (63T1) และ ภาคการศึกษาที่ 2 (63T2)

จำนวนนักศึกษา					
63T1->63T2	63T2				
63T1	a	b	c	d	รวม
a	5	1	0	0	6
b	2	8	3	0	13
c	1	31	23	0	55
d	1	9	12	0	22
รวม	9	49	38	0	96
เมตริกความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะ 63T1 -> 63T2					
63T1	63T2				
63T1	a	b	c	d	รวม
a	0.83	0.17	0.00	0.00	1.00
b	0.15	0.62	0.23	0.00	1.00
c	0.02	0.56	0.42	0.00	1.00
d	0.05	0.41	0.55	0.00	1.00

จากการใช้ข้อมูลสองภาคการศึกษา ทำนายจำนวนนักศึกษาจำแนกระดับคะแนนในภาคการศึกษาถัดไป ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนนักศึกษาจำแนกตามระดับคะแนน

ค่าจริง						ค่าทำนาย					
ปี/ภาค	a	b	c	d	รวม	เมตริกซ์ <i>P</i>	a	b	c	d	รวม
61T1	11	41	41	3	96						
61T2	3	11	58	24	96						
62T1	6	41	49		96	61T1 -> 61T2	1	3	60	33	96
62T2	38	56	1	1	96	61T2 -> 62T1	16	46	34	0	96
63T1	6	13	55	22	96	62T1 -> 62T2	72	21	1	0	95
63T2	9	49	38		96	62T2 -> 63T1	1	2	88	5	96
64T1						63T1 -> 63T2	16	53	27	0	96
64T2						63T1 -> 63T2	22	51	24	0	96

ส่วนการคำนวณค่าความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์โดยเฉลี่ยดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคลาดเคลื่อนเฉลี่ย

ปี/ภาค	MAE	RMSE
62T1	22	26
62T2	17	20
63T1	38	44
63T2	28	35

อภิปรายผล

ค่าพยากรณ์ 62T1 62T2 63T1 และ 63T2 แตกต่างไปจากค่าจริง เกิดจากปัจจัยด้านวิธีการสอนเปลี่ยนจากในชั้นเรียนเป็นการเรียนออนไลน์และประกอบสัดส่วนรายวิชา ทฤษฎีและวิชาปฏิบัติในแต่ละภาคการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป จากข้อมูลรายวิชาของ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี พบว่า ในด้านวิธีการสอน ปีการศึกษา 2561 ยังเป็นการสอนในชั้นเรียน และรายวิชาในชั้นปีที่ 1 ก็เป็นวิชาบรรยายกับวิชาปฏิบัติการโดยยังไม่มีรายวิชาด้านการฝึกปฏิบัติในวิชาชีพ ขณะที่ชั้นปีที่ 2 อยู่ในช่วงการสอนแบบผสมคือแบบ ชั้นเรียนและออนไลน์ ประกอบกับเริ่มมีรายวิชาด้านการฝึกปฏิบัติในวิชาชีพบ้าง ส่วนในปีที่ 3 เป็นการสอนแบบออนไลน์เป็นส่วนใหญ่และมีรายวิชาด้านการฝึกปฏิบัติในวิชาชีพเพิ่มขึ้น จึงทำให้การพยากรณ์ตามหลักการของมาร์คอฟไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ เนื่องจากการ พลิกผันตามสถานการณ์โควิด-19 เพราะถ้าทุกสิ่งดำเนินไปอย่างที่เคยเป็นมา ผลของกระบวนการมาร์คอฟก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนสถานะเช่นนั้นต่อไปตามเมตริกซ์ ความน่าจะเป็นของการเปลี่ยนสถานะในชั้นถัด ๆ ไป (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย ปทุมธานี, 2560) ดังนั้น หากในปีการศึกษา 2564 การจัดการสอนไม่ต่างไปจากปี 2563 ประกอบกับรายวิชา ในชั้นปีที่ 4 ก็ไม่ต่างไปจากชั้นปีที่ 3 มากนักแล้ว ก็สามารถทำนายว่า นักศึกษาจะมีผลการเรียนดีกว่าปีการศึกษา 2563 ที่ผ่านมา ดังแสดงค่าพยากรณ์ในท้ายตารางที่ 3

องค์ความรู้ใหม่

ผลการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการในอดีตสามารถใช้ทำนายอนาคตได้ กระบวนการมาร์คอฟเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะของกระบวนการ เมื่อนำมาใช้ในการทำนาย ผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงวิธีการเพื่อให้เกิดผล ที่คาดหวัง ในอนาคตได้ กล่าวคือ ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการ ก็จะได้ผลของการ เปลี่ยนแปลง (transition) เช่นเดิมนั่นเอง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกที่ควบคุม

ได้ยากย่อมต้องมีการประเมินว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใดและจะปรับเปลี่ยนปัจจัยภายในที่สามารถจัดการได้อย่างไร เพื่อให้เกิดผลที่ประสงค์ได้ต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการมาร์คอฟมีหลักการจากการเปลี่ยนแปลงซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าเหตุการณ์ในอนาคตมีสถานการณ์แตกต่างออกไปแล้ว ผลของการพยากรณ์ก็อาจไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่แตกต่างออกไปในอนาคตดังกล่าว ดังนั้น การพยากรณ์ที่รู้ล่วงหน้าว่า ถ้ามีเหตุการณ์เดิมแล้วจัดกระทำเช่นเดิมผลก็จะเป็นเช่นเดิม ดังนั้นการมีข้อมูลการพยากรณ์ดังกล่าว ผู้ตัดสินใจย่อมต้องประเมินสถานการณ์และทำการตัดสินใจดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลในการกิจที่บริหารจัดการอยู่

การอ้างอิง

- คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี. (2560). หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2564 จาก https://drive.google.com/file/d/1KvgRlqsnw_aqyjze7X-jo4yDPBjJkXySk/view
- ปฏิวิชช์ สาระพิน และคณะ. (2558). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินกับสมดุลน้ำ ในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดด้วยแบบจำลอง Soil and Water Assessment Tool. วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 7(7),125-42.
- อภิศักดิ์ วิทยาประภากร และคณะ. (2560). การวิเคราะห์ราคาทองคำแท่งด้วยวิธีห่วงโซ่มาร์คอฟ. วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, 13(3), 48-58.
- Baudoin, F. (2010). Stochastic Processes. International Encyclopedia of Education. (3rd ed.), 3(2), 451-452.
- Egbo, M. et al. (2018). Markov Chain Approach to Projection of Secondary School Enrolment and Projection of Teachers. Open Journal of Statistics ,2018(8), 533-555.
- Jayathavaj, V. & Boonya, P. (2019). Using Markov chains to forecast the proportion of noncommunicable diseases. Songklanakarin Journal of Science Technology, 41(5), 1124-1130.
- Jayathavaj, V. et al. (2021). Analysis of University Students' Grade Point Average Before and After COVID- 19. In Proceeding of the 8th National and

- International Conference on Economics Social and Health Survival in the New Normal (pp.8-9). Pathumthani. Pathumthani: Pathumthani University.
- Mavruk, C., & Kiral, E. (2016). Academic Progress of Students in Quantitative Courses at Nigde University Vocational School of Social Sciences a Prediction using Markov Model. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 267-276.
- Paxinou, E. et al. (2021). Analyzing Sequence Data with Markov Chain Models in Scientific Experiments. Retrieved August 2, 2021, from <https://doi.org/10.1007/s42979-021-00768->
- Taha, H. A. (2018). Operations research an introduction (10th ed.). Upper Saddle River. NJ: Prentice-Hall.
- Wang, L. et al. (2021). Using Markov chain model to evaluate medical students' trajectory on progress tests and predict USMLE step 1 scores- - a retrospective cohort study in one medical school. Retrieved August 21, 2021, from <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02633-8>
- Win, A. P. (2018). Prediction of Students' Grades in Near Future Based on Markov Chains. In *Proceeding of the 2nd Conference on Computer Applications and Research*. University of Computer Studies (Taunggyi).
- Yutong, Z. (2021). Applications of Markov Chain in Forecast. *Journal of Physics: Conference Series*, 1848(1), 1-5.

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ สำหรับโรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด*

MODEL FOR THE EDUCATIONAL MANAGEMENT USING A BALANCED
SCORECARD FOR SCHOOLS UNDER THE ROI ET SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

ภควัต โอวาท

Phakawat Owat

สินธวา คามดิษฐ์

Sinthawa Khamdit

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: phakawat@nsw101.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 92 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามเพื่อประเมิน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็นเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ด้านการเงิน และด้านนักเรียน 2. รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต

* Received November 13, 2021; Revised November 20, 2021; Accepted December 8, 2021

พื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ มี 4 ด้าน 29 วิธีดำเนินการ ดังนี้ ด้านกระบวนการภายใน มี 10 วิธีดำเนินการ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มี 7 วิธีดำเนินการ ด้านงบประมาณและการเงิน มี 6 ดำเนินการ และด้านนักเรียน มี 6 วิธีดำเนินการ 4) การประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการศึกษา, วิจัยคุณภาพ

Abstract

The objectives mixed research of this research was to 1) Study a present, desirable characteristic and the essential needs. 2) Development of Model for the educational management using a balanced scorecard for schools under the Roi Et Secondary Education Service Area Office. The research was divided into 2 phases. Phase 1 study a present, desirable characteristic and the essential needs. There were 92 samples consisting of administrators and academic head teachers by multi-stage Sampling. Phase 2 Development of Model for the educational management using a balanced scorecard for schools under the Roi Et Secondary Education Service Area Office. The group of informants are administrators and teachers heads of academic departments. From schools with best practice, 6 students and 9 experts Purposive Sampling. Tools used in data collection Including current condition questionnaire Desirable Conditions, Interview Form, Group Discussion Record Form and questionnaires to assess. interviews form and questionnaire to assess. Statistics used in data analysis are percentage. Average and standard deviation and Priority Needs Index. The results were as follows: 1. The current circumstances with the whole picture were at medium level. The desirable characteristics with the whole picture were at highest level. the need internal process, learning and development, finance, and students. 2. Model for the Evaluation of educational management using a balanced scorecard for schools under the Roi Et Secondary Education Service Area Office consist 1) Principle 2) Objective 3) Operation Method There are 4 aspects and 29 procedures as follows: Internal process, there are 10 procedures. In terms of learning and development, there are 7 methods of action. For budget and finance, there are 6 actions, and for students, there are 6 procedures, 4)

assessment and 5) conditions for success. The results of the feasibility and feasibility assessment were at the highest level.

Keywords: Model, Educational management, Balanced scorecard

บทนำ

การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับสถานศึกษา เป็นการประเมินผลงานการปฏิบัติงานที่ใช้ตัวชี้วัดเป็นตัวสะท้อน ซึ่งระบบแนวคิดนี้จะนำมาใช้ในการวัดผลว่าคุ้มค่ากับการทำงานหรือไม่ เป็นระบบการประเมินที่ไม่ได้วัดผลด้านการเงินเพียงอย่างเดียว แต่ดูด้านอื่นควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะในสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ และความรู้ เป็นต้น (เนตรพัฒนา ยาวีราช, 2546); (โกศล ดีธรรม, 2547); (Kaplan, Robert S., & Norton David P., 1996) รูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้แนวคิด Balanced Scorecard (BSC) กำหนดกรอบของสิ่งที่จะต้องประเมินประกอบด้วย 4 มุมมอง คือ มุมมองด้านการเงิน มุมมองด้านลูกค้า มุมมองด้านกระบวนการภายใน และมุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ซึ่งมุมมองแต่ละด้านจะต้องกำหนดตัวชี้วัดให้มีความสมดุลกัน (Kaplan, Robert S., & Norton David P., 1996) และ Balanced Scorecard สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประเมินผลและบริหารสาธารณะซึ่งมีผลดีเท่ากับบริหารงานในส่วนของบริษัท รวมทั้งสามารถใช้ในการบริหารงานระบบราชการได้ เพราะว่า Balanced Scorecard มีหลักการสำหรับใช้ดำเนินการที่น่าสนใจสำหรับใช้แก้ปัญหาและการบริหารจัดการ ที่นำไปสู่กลยุทธ์และนโยบาย การดำเนินงาน การควบคุมและการประเมินผลขององค์กร และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ (Johnson, D. W., & Johnson, R. T. , 2001)

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องพัฒนาโรงเรียนของตนเองให้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความรู้ พัฒนาความรู้ พัฒนาความคิด และพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ของบุคลากรในโรงเรียนที่จะได้เรียนรู้จากกระบวนการการบริหารของผู้บริหาร และความรู้ ความสามารถ ที่นักเรียนจะได้รับจากการสอนของครูที่มีคุณภาพ อันหมายถึง ผล การจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่บรรลุตามวัตถุประสงค์พัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ (รัชพล ศษารุ่งโรจน์, 2548)

อย่างไรก็ตามผลการประเมินคุณภาพการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในหลายด้าน และมีอีกหลายด้านยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะ

ด้านคุณภาพการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมากและต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย ประเด็นคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนยังต้องมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น คุณภาพของกำลังแรงงานยังไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงาน ด้านโอกาสทางการศึกษา ถึงแม้ว่ารัฐมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาค่อนข้างมาก ส่งผลให้ประชากรมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น แต่ยังไม่ครบทุกคนและมีปัญหาการออกกลางคัน ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการจัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุง โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดและสนับสนุนการศึกษาให้มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด มุ่งพัฒนาให้นักเรียนทุกคนบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดในตน มีความรู้และทักษะการอ่านเขียนและคิดคำนวณที่เข้มแข็งซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในอนาคตและได้ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสังกัด ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพิ่มขึ้น 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ วิทยาการคำนวณ 1 ภาษาไทย เมื่อเปรียบเทียบปีการศึกษา 2559 กับปีการศึกษา 2560 และผลผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลดลงทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อเปรียบเทียบปีการศึกษา 2559กับปีการศึกษา 2560 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด, 2564)

จากผลสะท้อนคุณภาพทางการศึกษาที่ออกมานั้น มีผลกระทบจากทั้งภายในและภายนอกหลายประการรวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลกอย่างรวดเร็ว และทำให้กลยุทธ์ที่เคยใช้ในการบริหารโรงเรียนนั้นไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้บาลานซ์สกอร์การ์ดสำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยการนำหลัก Balance Scorecard เข้ามำกำหนดเนื้อหาของสิ่งที่มุ่งประเมิน เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานการประเมินผลการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Data) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย เป็น 2 ระยะ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และผลที่คาดหวัง

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2562 จำนวนโรงเรียน 60 โรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 60 คน รวม 120 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2562 จำนวนโรงเรียน 46 โรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 46 คน รวมทั้งสิ้น 92 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมด กับตารางสำเร็จรูปของเคจซีมอร์แกน (Krejcie and Morgan)

1.2.2 คำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรที่ได้มา โดยใช้สูตร (Taro Yamane, 1973) ให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือ

แบบสอบถามศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 ผู้วิจัยนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาสร้างเป็นแบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) โดยยึดความมุ่งหมายและจากนิยามศัพท์เป็นหลัก

2.2.2 ผู้วิจัยนำเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบ

2.2.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ไปตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง จุดประสงค์กับข้อคำถาม (IOC) จำนวน 5 คน เกณฑ์การตัดสินค่า IOC มีค่า 0.50 - 1.00 พบว่า แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียน คุณภาพ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 - 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษา ในการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้วิจัยนำส่งด้วยตนเองและผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 92 ฉบับ

3.3 กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามคืน โดยการติดตามของผู้วิจัย จำนวน 84 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.30

3.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รายข้อรายด้าน และโดยรวม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แปลความหมายตามเกณฑ์โดยใช้ค่าเฉลี่ยกลาง (Midpoint) และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment)

ระยะที่ 2 พัฒนาการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 การศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices)

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอก ผลการประเมินภาพรวมระดับดีมากขึ้นไป จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการความจำเป็น (Need Assessment) ในระยะที่ 1

2.2.2 ผู้วิจัยนำเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบ

2.2.3 นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม ซึ่งกำหนดค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม)

2.2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.5 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อนำไปส่งถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ในสถานศึกษาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการส่งถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และนัดหมายวันสัมภาษณ์

3.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์พร้อมทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปประเด็นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

1. วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดและหลักการในการร่างการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) เพื่อกำหนดแนวคิดและหลักการการร่างรูปแบบฯ และได้สังเคราะห์ประเด็นหลักของแนวคิดหลักการและนโยบายที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices)

3. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 2 ยกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้บาลานซ์สกอร์การ์ด สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด (ฉบับที่ 1) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบสาระของรายการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เป็นแนวทางเชิงโครงสร้างความคิดที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ครอบคลุมการประเมินผลการจัดการศึกษาแบบดุลยภาพ ได้แก่ ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ด้านงบประมาณและการเงิน และด้านนักเรียน

ตอนที่ 3 ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกเป็นผู้บริหาร มีคุณสมบัติ 1) สำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตขึ้นไปสาขาการบริหารการศึกษา 2) ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาขึ้นไป 3) มีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 10 ปี และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ มีคุณสมบัติ 1) สำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตขึ้นไปด้านการศึกษา 2) มีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม จากเอกสารตำรา (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

2.2.2 ผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2.2.3 ผู้วิจัยนำเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบ

2.2.4 ผู้วิจัยนำเครื่องมือนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม ซึ่งกำหนดค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 - 1.00

2.2.5 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปประเด็นจากการสนทนากลุ่ม และนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกเป็นผู้บริหาร มีคุณสมบัติ 1) สำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตขึ้นไปสาขาการบริหารการศึกษา 2) ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาขึ้นไป 3) มีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 10 ปี และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ มีคุณสมบัติ 1) สำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตขึ้นไปด้านการศึกษา 2) มีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือ แบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบฯ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 ผู้วิจัยศึกษากรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

2.2.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ

2.2.3 ผู้วิจัยนำเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบฯ

2.2.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม ซึ่งกำหนดค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 - 1.00

2.2.5 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ในการขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการ การสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

3.3 ผู้วิจัยปรับปรุงรูปแบบฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3.4 ผู้วิจัยนำรูปแบบและแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบฯ มาให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

3.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบฯ ที่ได้ไปจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รายข้อ รายด้าน และโดยรวม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แปลความหมายตามเกณฑ์โดยใช้ค่าเฉลี่ยกลาง (Midpoint) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น โดยรวมรายด้าน

การจัดการศึกษาโดยใช้ วิธีตุลยภาพ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน		
1. ด้านการเงิน	3.42	0.80	ปานกลาง	4.58	0.50	มากที่สุด	0.338	3
2. ด้านนักเรียน	3.48	0.75	ปานกลาง	4.60	0.50	มากที่สุด	0.320	4
3. ด้านกระบวนการ ภายใน	3.09	0.95	ปานกลาง	4.63	0.47	มากที่สุด	0.499	1
4. ด้านการเรียนรู้และ การพัฒนา	3.35	0.85	ปานกลาง	4.59	0.48	มากที่สุด	0.369	2
โดยรวม	3.34	0.84	ปานกลาง	4.60	0.49	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนักเรียน ($\bar{X} = 3.48$) ด้านการเงิน ($\bar{X} = 3.42$) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ($\bar{X} = 3.35$) และด้านกระบวนการภายใน ($\bar{X} = 3.09$) สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการภายใน ($\bar{X} = 4.63$) ด้านนักเรียน ($\bar{X} = 4.60$) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ($\bar{X} = 4.59$) และด้านการเงิน ($\bar{X} = 4.58$) ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านกระบวนการภายใน ($PNI_{\text{modified}} = 0.499$) ลำดับที่ 2 ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ($PNI_{\text{modified}} = 0.369$) ลำดับที่ 3 ด้านการเงิน ($PNI_{\text{modified}} = 0.338$) และลำดับที่ 4 ด้านนักเรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.320$)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ มี 4 ด้าน 29 วิธีดำเนินการ ดังนี้ ด้านกระบวนการภายใน มี 10 วิธีดำเนินการ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มี 7 วิธีดำเนินการ ด้านงบประมาณและการเงิน มี 6 ดำเนินการ และด้านนักเรียน มี 6 วิธีดำเนินการ 4) การประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. หลักการ	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
3. วิธีดำเนินการ						
3.1 ด้านกระบวนการภายใน	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด

รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
3.2 ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3 ด้านงบประมาณและการเงิน	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มากที่สุด
3.4 ด้านนักเรียน	4.60	0.55	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผล	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
5. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
โดยรวม	4.70	0.50	มากที่สุด	4.60	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

1.1 สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีตุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้บาลานซ์สกอร์การ์ดยังไม่ได้มีการนำไปใช้ในสถานศึกษาเต็มรูปแบบ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสนอเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่ามีข้อจำกัดด้านการใช้ครู และขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ของผู้บริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิทยฐานะเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง (ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ โกฏแสน ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Balanced Scorecard ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Balanced Scorecard ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ปิยะ โกฏแสน, 2560)

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ในแต่ละโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด มีความต้องการในการพัฒนาการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้บาลานซ์สกอร์การ์ด ด้วยแนวคิดดังกล่าวเป็นกล่าวประเมินแบบรอบด้าน ดังที่ เนตรพัฒน ยาวีราช, โกศล ดีธรรม, Kaplan and Norton ได้เสนอว่า การประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้บาลานซ์สกอร์การ์ด (Balanced Scorecard) เป็นการประเมินผลงานการปฏิบัติงานที่ใช้ตัวชี้วัดเป็นตัวสะท้อน ซึ่งระบบการประเมินนี้จะนำมาใช้ในการวัดผลว่าคุ้มค่ากับการทำงานหรือไม่ เป็นระบบการประเมินที่ไม่ได้วัดผลด้านการเงินเพียงอย่างเดียว แต่ดูด้านอื่นควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะในสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ และความรู้ เป็นต้น (เนตรพัฒน ยาวีราช, 2546); (โกศล ดีธรรม, 2547); (Kaplan, Robert S., & Norton David P., 1996) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิทยฐานะเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก (ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ โกฏแสน ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Balanced Scorecard ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Balanced Scorecard ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ปิยะ โกฏแสน, 2560)

1.3 ความต้องการจำเป็น การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านกระบวนการภายใน ลำดับที่ 2 ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ลำดับที่ 3 ด้านการเงิน และลำดับที่ 4 ด้านนักเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ในการบริหารสถานศึกษาด้านกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการ

ด้วยอาศัยผู้นำเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์กร Balanced Scorecard จึงเริ่มจากกระบวนการและลงไปสู่ปลายทางคือนักเรียน ดังที่ Johnson, D. W., & Johnson, R. T. ได้เสนอว่า Balanced Scorecard มีหลักการสำหรับใช้ดำเนินการที่แก้ปัญหาและการบริหารจัดการ ที่นำไปสู่กลยุทธ์ และนโยบายการดำเนินงาน การควบคุมและการประเมินผลขององค์กร และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ (Johnson, D. W., & Johnson, R. T. , 2001) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิทยฐานะเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานสามารถเรียงตามลำดับของความต้อการจำเป็นได้ดังนี้ การประเมินผลการปฏิบัติงานด้านความประพฤติในการรักษาวินัย ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการบริหารจัดการ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และด้านความรู้ความสามารถ ตามลำดับ (ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน วณิชชากร การศึกษาการบริหารแบบสมดุลของโรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 3 สังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการในการการบริหารแบบสมดุลของโรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 3 สังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก (ดวงเดือน วณิชชากร, 2559)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดูผลงาน (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2.1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดูผลงาน (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ มี 4 ด้าน 29 วิธีดำเนินการ 4) การประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์ได้อองค์ประกอบของรูปแบบ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านตรวจสอบ จึงได้รูปแบบจากข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำกระบวนการบริหารของวงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) ตามที่ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ ได้เสนอไว้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ P คือ Plan หมายถึง การวางแผน โดยเลือกปัญหาและตั้งเป้าหมายร่วมกันทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน D คือ Do หมายถึง การนำแผนหรือวิธีการแก้ไขปัญหามาได้กำหนดไว้ร่วมกันไปใช้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการนำแผนแก้ปัญหาไปสู่การปฏิบัติ C คือ Check หมายถึง การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลก่อนการดำเนินงานและหลังการดำเนินงานมาเปรียบเทียบกัน A คือ Act หมายถึง ปรับปรุงการดำเนินการให้เหมาะสม (สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานของ

ผู้บริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิทยฐานะเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับ มาตรฐานวิทยฐานะเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน คือ ระบบ PP2PP (Principal Performance to Pupil Performance System) มีส่วนประกอบ 4 ส่วน ประกอบด้วย บทนำ องค์ประกอบพื้นฐานของระบบ แนวทางการใช้ระบบ และเงื่อนไขความสำเร็จของการ ใช้ระบบ (ปิยนุช เปี่ยมวิริยวงศ์, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญยาพร สารมะโน ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการประเมินตามสภาพจริงที่มีผลต่อความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประเมินตาม สภาพจริงที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์มี 2 ระยะ 7 ขั้นตอน คือ ระยะที่ 1 ขั้นการวางแผน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือขั้นที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ขั้นที่ 2 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของการประเมิน ขั้นที่ 3 เลือกวิธีการจัดการ เรียนการสอนตามสภาพจริง ขั้นที่ 4 กำหนดผลงานตามสภาพจริง ขั้นที่ 5 กำหนดเกณฑ์การ ประเมิน และระยะที่ 2 ขั้นการดำเนินการและสะท้อนผล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 6 บูรณาการระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงและการประเมินผลตามสภาพจริง และขั้นที่ 7 สะท้อนผลการประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรายงานผลการประเมิน (บุญยาพร สารมะโน, 2559)

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการ ศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำไปผ่าน กระบวนการสนทนากลุ่มให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้วิพากษ์และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไป ได้ จึงได้รูปแบบที่เป็นข้อมูลมาจากข้อมูลเชิงคุณภาพและมีวิธีปฏิบัติที่สามารถปฏิบัติได้จริงตามบริบท ดังที่ Johnson, D. W., & Johnson, R. T. ได้เสนอว่า Balanced Scorecard ใช้ในการประเมินผลและบริหารสาธารณะซึ่งมีผลดีเท่ากับบริหารงานในส่วนของธุรกิจ รวมทั้ง สามารถใช้ในการบริหารงานระบบราชการได้ (Johnson, D. W., & Johnson, R. T. , 2001) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญยาพร สารมะโน ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการประเมินตาม สภาพจริงที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบฯ พบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน (บุญยาพร สารมะโน, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ โภกีสาน ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Balanced Scorecard ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินด้านความ เหมาะสมแนวมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ปิยะ โภกีสาน, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ การจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็นเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ด้านการเงิน และด้านนักเรียน 2. รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ มี 4 ด้าน 29 วิธีดำเนินการ ดังนี้ ด้านกระบวนการภายใน มี 10 วิธีดำเนินการ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มี 7 วิธีดำเนินการ ด้านงบประมาณและการเงิน มี 6 ดำเนินการ และด้านนักเรียน มี 6 วิธีดำเนินการ 4) การประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 1) ข้อเสนอแนะทั่วไป 1.1) ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ด้านกระบวนการภายใน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้จัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น ผู้บริหารในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนให้ผู้บริหารสถานศึกษานำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมมีการมอบหมายงานให้ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูผู้รับผิดชอบงานการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจ มอบหมายงานตามโครงสร้าง และส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและติดตามการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) อย่างต่อเนื่อง 1.2) ควรนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) ไปใช้และพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) โดยให้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น 2) ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันการการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ด้านกระบวนการภายใน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 ควรมีการวิจัยในครั้งต่อไปในเชิงลึกเพื่อการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีดุลยภาพ (Balanced Scorecard) ด้านดังกล่าวให้มีการพัฒนา

ในทางที่ดีขึ้น ในลักษณะการวิจัยและพัฒนา เช่น การพัฒนาโปรแกรม หรือการพัฒนาเชิงกลยุทธ์

เอกสารอ้างอิง

- โกศล ตีธรรม. (2547). เครื่องมือนักบริหารยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: อินฟอร์มีเดียบุ๊คส์.
- ดวงเดือน วนิชชากร. (2559). การศึกษาการบริหารแบบสมดุลของโรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 3 สังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จ.ชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2546). การจัดการสมัยใหม่: Modern Management. กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญยาพร สารมะโน. (2559). การพัฒนารูปแบบการประเมินตามสภาพจริงที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยบุษ เปี่ยมวิริยวงศ์. (2558). การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิทยฐานะเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะ โกฏิสาน. (2560). การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Balanced Scorecard ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัชพล คชารุ่งโรจน์. (2548). โรงเรียนทันสมัย. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. (2564). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. ร้อยเอ็ด: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). การปฏิบัติที่เป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประกันคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์
การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2554). หลักการ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา.
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. . (2001). Learning Together and Alone. Upper
Saddle River. NJ: Prentice Hall.
- Kaplan, Robert S., & Norton David P. (1996). The Balanced Scorecard : Translating.
Strategies into Action. Boston: Harvard Business School Press.

วิถีชีวิตใหม่ภายใต้พระพุทธศาสนา* NEW NORMAL BENEATH BUDDHISM

ธเนศ นกเพชร

Thanes Nokpech

พระมหาวิชาญ กนต์สีโล

Phramaha Vichan Kantaseelo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

E-mail: tanes999@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิถีชีวิตที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความเชื่อ หรือทัศนคติของคนในยุคเก่าอาจจะนำมาใช้ในยุคปัจจุบันไม่ได้ เหตุผลเพราะบริบทของสังคมในสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงที่ตึ้นนั้นจะต้องคงคุณค่าแห่งความดีไว้ และต้องแก้ไขข้อบกพร่องในอดีตให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีและสอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ในสังคมปัจจุบันได้ พระพุทธศาสนาเป็นตัวอย่างของความดี ที่มุ่งสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงตนอยู่ในหลักธรรมในการดำเนินชีวิตคือ ละความชั่ว ประพฤติความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น ก็เป็นหลักทฤษฎีสากล ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นย่อมจะเกิดขึ้นอยู่ทุกยุคสมัย เพราะแม้แต่สภาพร่างกายของมนุษย์ก็ยังคงเปลี่ยนสภาพอยู่ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้คือความจริงที่เกิดขึ้นกับทุกคน แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนที่จะสามารถเข้าใจและยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ หากอาศัยการชี้แนะที่ถูกต้อก็จะสามารถเข้าใจและยอมรับความเป็นจริงได้ เพราะทุกคนล้วนมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตอย่างเดียวกันคือความสุข ถ้าหากมีความทุกข์เพราะปัญหาในชีวิต การจะดำเนินชีวิตให้เป็นปึกคักนั้นก็เป็นเรื่องยาก จึงต้องมีวิธีใช้ชีวิตให้เป็นปกติแม้จะต้องประสบกับปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิดให้ได้ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ชี้แนะให้การใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ดำเนินไปได้โดยความเป็นปกติและส่งผลให้เกิดเป็นความสุขได้ในที่สุด

คำสำคัญ: วิถีชีวิตใหม่, จุดมุ่งหมายของชีวิต, พระพุทธศาสนา

* Received November 15, 2021; Revised November 20, 2021; Accepted December 14, 2021

Abstract

The way of life that has come across to be changed from one era to another era will inevitably change from the original. People's beliefs or attitudes in the old era won't be able to use in the modern era because the context of the modern society has change from the original. Good change must be maintained the goodness value and improved the past drawback so that it can develop into a good direction in accordance with the new way of life in the present society. Buddhism is an example of goodness that aims for teaching the Buddhists to live in the Dharma's life principle for instance aside from bad things, do good things, and purify the mind. The Dharma's principle in Buddhism is a universal theory that can be applied for solving the problems in various situations and many change events that may happen in every era. Because even the human body is being constantly transmuted. These are the facts that will happen to everyone, but not everyone will be able to understand and accept these changes. With the right guidance, they will be able to understand and accept the reality because everyone has the same aim in the way of life that is happiness. If there is suffering because of the problems in life. To make it as a normal life will be difficult. Thus, there must be the way for living as a normal life, even when facing with the problems or the unexpected changes, are possible. The principle of Buddhism, therefore, is a guide for living in the present era that the change can proceed normally and at last result in the happiness.

Keywords: New normal, Purpose of life, Buddhism

บทนำ

การดำเนินชีวิตในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพร้อม ๆ กันในหลายด้านนั้น จำเป็นต้องใช้สติปัญญา และความรู้เป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ ในด้านทักษะ หรือวิชาการแขนงต่าง ๆ เพื่อรองรับต่อการแข่งขันที่สูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา และการรักษาสภาพจิตใจให้มีความพร้อมในการรับมือต่อสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีความไม่แน่นอนในสถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ อย่างเช่นสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของผู้คนต้องเปลี่ยนไปอย่างไม่ทันได้ตั้งตัว การปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นจึงมีความจำเป็น เพราะนอกจากจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตได้

แล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้วิถีชีวิตใหม่หลังจากการเปลี่ยนแปลง

ในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้น การเปลี่ยนแปลงถือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่ทุกขณะ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้มีการเน้นย้ำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และให้พิจารณาถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของทุกสรรพสิ่ง อันบุคคลไม่พึงจะเข้าไปยึดมั่นถือมั่นให้เกิดเป็นความทุกข์ แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะผ่านมาก็ยุคสมัยแล้วก็ยังเป็นปัจจุบันและนำมาใช้แก้ไขปัญหาวชิวัตอยู่ได้ตลอดนั่นคือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพร้อมที่จะรับมือกับทุกสถานการณ์ หากเราเข้าใจและนำมาประพฤติปฏิบัติพระศากยวงศ์วิสุทธิ (อนิลมาน ธมมสากิโย) กล่าวว่า ถ้าเราเข้าใจจะเห็นได้ว่ามีคำสอนหลาย ๆ เรื่องที่สามารถจะเข้ากับยุคตรงนี้ได้เลย ในขณะที่เรากำลังบอกว่า New Normal ถ้าเรามองจากมุมมองของวิถีพุทธ ไม่ได้เป็น New Normal อะไรเลย เช่น Social Distancing สำหรับประเทศ หรือพวกเราดูเป็นคำใหม่ แต่ถ้าเราไปดูในพระไตรปิฎก ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงเรื่องนี้ไว้แล้ว ท่านบอกว่าถ้าเราต้องการความสงบ หรือไม่วุ่นวาย ไม่ว่าจะทางกายหรือทางใจ ท่านสอนไว้ว่าเราต้องรู้จัก Social Distancing นั่นคือ ไม่ไปคลุกคลีกับหมู่คนมากมาย ก็คือว่า Social Distancing ในปัจจุบันนี้ (พระศากยวงศ์วิสุทธิ (อนิลมาน ธมมสากิโย), 2563)

วิถีชีวิตที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นครรลองในการดำเนินชีวิต จึงเป็นวิถีชีวิตที่จะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้ ทั้งหลักธรรมและวิถีปฏิบัติยังช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในด้านจิตใจที่ต้องรับผลกระทบกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาได้อย่างเข้าใจ และหาทางออกที่เหมาะสมในชีวิตได้ จึงมีความจำเป็นที่พุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบันนี้จะพึงตระหนักในอรรถธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะจะช่วยให้ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้วิถีชีวิตใหม่ได้อย่างมีความสุข

วิถีชีวิตใหม่ New Normal

New Normal ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยบิลล์ กรอส (Bill Gross) ผู้ก่อตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ชาวอเมริกัน โดยตอนนั้นเขาใช้อธิบายถึงสภาวะเศรษฐกิจโลก หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ ในสหรัฐฯ ช่วงระหว่างปี 2007 - 2009 สาเหตุที่ต้องใช้คำว่า "New Normal" เพราะเดิมทีวิกฤติเศรษฐกิจจะมีรูปแบบค่อนข้างตายตัวและเป็นวงจรเดิม คือ เมื่อเศรษฐกิจเติบโตไปได้ช่วงระยะหนึ่ง จะมีปัจจัยที่ทำให้เกิดเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจ และหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ไม่นานเศรษฐกิจก็จะเริ่มฟื้นตัว แล้วก็กลับมาเติบโตได้อีกครั้ง สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ จนเรียกได้ว่าเป็นเรื่องปกติ (Normal) ก็ได้ (กรมสุขภาพจิต, 2563) ราชบัณฑิตยสภา ได้บัญญัติศัพท์ "New Normal" เพิ่มเข้ามา โดย รศ.มาลี บุญศิริพันธ์ คณะกรรมการบัญญัติศัพท์นิเทศศาสตร์ราชบัณฑิตยสภา ได้อธิบายคำนี้ผ่านทางเฟซบุ๊ก

Malee Boonsiripunth เอาไว้ว่า New Normal แปลว่า ความปกติใหม่ , ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบจนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิถีสื่อสาร วิถีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะดำรงรักษาวิถีดั้งเดิมหรือวนหาถึงอดีต (กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

การเป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จึงเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นในยุคสมัยที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง เพราะเพียงการพัฒนาตนเองไปแค่ระยะเวลานี้สั้น ๆ อาจจะหมายถึงการที่เราจะไม่สามารถก้าวทันต่อสถานการณ์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้แล้ว จึงควรต้องปรับตัวเรียนรู้ และตื่นตัวอยู่เสมอ ในโลกที่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดนั้นมีการมองได้สองแง่มุม กล่าวคือ เมื่อมีการพัฒนาเกิดขึ้นความเจริญก็ยิ่งทวีมากขึ้น นำไปสู่ความทันสมัย ความสะดวกสบาย และใช้ชีวิตได้อย่างง่ายมากขึ้นกว่าเดิม แต่อีกแง่มุมหนึ่งคืออาจจะมองว่า ยิ่งโลกพัฒนาไปมากเพียงใด การทำลายก็ย่อมจะมีมากขึ้นเท่านั้น นั่นคือการที่มนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดมากเกินไปจนเสียสมดุลทางธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นหายนะต่อมวลมนุษยชาติได้ในอนาคต จึงกล่าวได้ว่า เมื่อมีได้ก็ย่อมจะมีเสียเป็นธรรมดา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นไปตามยุคสมัยที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความจำเป็นที่ต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การจะเรียนรู้เพื่ودำรงชีวิตอยู่ให้ได้ภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่นี้จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเตรียมตัว และเตรียมใจ ในด้านการเตรียมตัวนั้นเป็นสิ่งไม่ยาก เพราะในยุคสมัยปัจจุบันนี้มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างง่ายดาย ทั้งเทคโนโลยีที่คอยอำนวยความสะดวกสบายให้โดยไม่ลำบาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไม่กระทบกับวิถีชีวิตโดยทั่วไปมากนัก แต่ในด้านของการเตรียมใจ ที่จะต้องรองรับต่อฐานวิถีชีวิตใหม่นั้นอาจจะไม่ส่งผลดีต่อสภาพจิตใจของแต่ละคน เพราะทุกการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจไม่มากนักน้อย หากเป็นผลดีก็ย่อมจะไม่มีปัญหาอะไร แต่หากเป็นผลเสียก็อาจจะทำให้สูญเสียกำลังใจในการต่อสู้กับชีวิตต่อไปได้ สิ่งที่จะพึงพาได้นั้นคือกำลังใจ ที่จะขับเคลื่อนสภาพจิตใจให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ เพราะหากสูญเสียกำลังใจแล้ว การจะต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องดิ้นรนไปในชีวิตนั้นก็อาจจะดำเนินต่อไปไม่ได้ เมื่อกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงควรเรียนรู้ หรือแสวงหากำลังใจ และที่พึงทางใจที่ถูกต้อง เพื่อจะเป็นแรงขับให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบนฐานวิถีชีวิตใหม่ในปัจจุบัน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้สอนให้รู้จักทุกข์ เรียนรู้ทุกข์ เข้าใจในทุกข์ และให้กลับไปแก้เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ด้วยการยอมรับกับสิ่งเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ซึ่งตรงกับหลักธรรมในข้อ สมุทัย ของอริยสัจ ๔ ในการที่จะเรียนรู้ทุกข์ และการแก้เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ จากจิตใจที่ตื่นรนไม่ยอมรับความจริงในการเปลี่ยนแปลง ควรเริ่มจากการกลับมาตั้งสติให้ระลึกอยู่กับปัจจุบัน สติคือ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การควบคุมใจไว้กับจิต การควบคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง การมีสติอยู่เสมอก็เพื่อการปรับตัวอยู่กับเหตุการณ์ความจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การประพฤติโดยมีสติกำกับอยู่เสมออันมีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า อัปมาท คือ ความไม่ประมาท หมายความว่า การเป็นอยู่โดยไม่ขาดสติ การระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ยอมถลำลงไปในทางเสื่อมและไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้า ตระหนักถึงสิ่งที่จะต้องทำและต้องไม่ทำเมื่อมีสติในการดำเนินชีวิต จะทำให้ทราบว่าปัจจุบันควรต้องมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน อะไรที่ควรทำและอะไรที่ไม่ควรทำ ด้วยการเปลี่ยนมุมมองใหม่ว่าสถานการณ์นี้สอนอะไร ควรปรับตัวและวางแผนในการดำเนินชีวิตอย่างไร คือเป็นการใช้ชีวิตโดยไม่ประมาท ในการดูแลตนเองทั้งร่างกายและจิตใจให้รับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ (นภาพัทธ งามบุษบงโสภินและมนตรี สิริโรจนานันท์, 2563)

ส่วนหลักธรรมที่นำมาใช้ในวิถีชีวิตใหม่ หรือ New Normal ท่านแนะนำให้ใช้ ปธาน 4 ซึ่งหมายถึงความเพียร คือ ธรรมะที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติทั่วไป ปธานมีด้วยกัน 4 ประการ ประกอบด้วย ปธานข้อที่ 1 ก็คือสังวรปธาน แปลว่า เพียรป้องกัน การป้องกันในแบบ New Normal เช่น รัฐบาลออกกฎออกระเบียบ เป็นการป้องกันทั้งหมด การมีเคอร์ฟิว การมีพระราชกำหนด ให้สวมหน้ากากอนามัย ให้ล้างมือ ให้นั่งเว้นระยะห่างกัน ไม่คลุกคลี หรือการห้ามไม่ให้เปิดบาร์เปิดคลับ สนามมวย แหล่งมั่วสุม ปธานข้อที่ 2 ก็คือ ปหานปธาน แปลว่า เพียรละเลิก ทั้งอะไรต่าง ๆ ที่ไม่ดี มีกฎกติกาการะเบียบป้องกันไว้แล้ว แล้วในขณะเดียวกันก็ให้ทิ้งให้เลิก เช่น คนที่ชอบเที่ยวเตร่ ก็ต้องละทิ้ง คนที่ชอบชกมวยดูมวย คนที่ชอบไปบาร์ไปคลับ คนที่ชอบกินเหล้าเมายามั่วสุมก็เลิกหมด ละทิ้ง การเลิกการละได้เป็นเหตุให้ปลอดภัย ไม่มี ไม่เป็น ถ้าไม่เลิก ไม่ละ ไม่ทิ้ง เคยเที่ยวเคยเตร่อย่างไร กินเหล้าเมายาอย่างไร ทำอยู่อย่างนั้นเป็นปกติโรคก็จะระบาด แล้วก็จะล้มตายกันมาก ปธานข้อที่ 3 ก็คือ ภาวนาปธาน แปลว่า เพียรภาวนา คำว่า ภาวนาในที่นี้ แปลว่าทำให้มี ทำให้เป็น แล้วท่านทั้งหลายก็มีวิถีชีวิตแบบใหม่ ไม่เคยทำก็ทำ ทำไม่เป็นก็ทำเป็น อย่างทำกับข้าวไม่เป็นพอเกิด ภาวะแบบนี้ก็ฝึกทำกับข้าว ก็ทำเป็นทำเก่งเลย ไม่เคยอยู่บ้าน ก็อยู่กับครอบครัว ประหยัดใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ก็ปรับตัวใหม่ เปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ นี้เรียกว่า ภาวนาปธาน คือ New Normal แท้ ๆ ปธานข้อที่ 4 ก็คือ อนุรักษปธาน แปลว่า การเพียรรักษา เคยทำอะไรมาดี ปฏิบัติอะไรอย่างไรดีก็ทำไปปฏิบัติไปอย่างนั้น เคยทำวัดสวดมนต์อ่านหนังสือธรรมะก็อ่าน ฟังธรรมะก็ฟัง รักษาไว้ไม่ทิ้ง ไม่ใช่อ้างว่ามีโควิดก็ทิ้ง เมื่อ

มีเวลามากขึ้น อ่านหนังสือธรรมะมากขึ้น ศึกษาธรรมะ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รักษาไว้ไม่ให้ทิ้ง อย่างนี้แหละก็เป็นปธานเหมือนกัน สรุปแล้วก็คือว่า ในฐานะที่ว่าเป็นพุทธ ปฏิบัติตามหลักปธาน ใช้หลักธรรม 4 ข้อ สังวร เพียรป้องกัน ปหาน เพียรละทิ้ง ภavana เพียรทำให้มีให้เป็นอนุรักษนา เพียรดูแลรักษาไว้ เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ประเทศไทยก็ปลอดภัยจากโรคระบาด (สยามรัฐออนไลน์, 2563)

การดำรงชีวิตวิถีใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงการเป็นอยู่ในหลายด้าน ปัจจุบันอาจเป็นความเคยชินของหลาย ๆ คน ไม่ว่าจะเป็น การใส่หน้ากากอนามัยเวลาออกนอกบ้านหรือเวลาพบปะผู้คน การใช้เจลแอลกอฮอล์ในการทำความสะอาดมือ การทำงานที่บ้านผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ลดการสังสรรค์หรือใช้ชีวิตนอกบ้านและหันมาใช้เวลากับครอบครัวมากขึ้น ในด้านสังคม การปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมลดลง ด้านเศรษฐกิจ ข้อจำกัดในการประกอบอาชีพมีมากขึ้นทำให้ประชาชนมีรายได้ลดลง ด้านการประกอบอาชีพ เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการประกอบอาชีพ บางอาชีพถูกจำกัดจำนวนคนในการเข้าใช้บริการ ทำให้รายได้ลดลง บางกิจการถูกสั่งปิดกิจการโดยรัฐบาลในช่วงมีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ด้านการศึกษา มีการใช้ระบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ด้านสุขภาพ ประชาชนหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพกันมากขึ้น ด้านครอบครัว ครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันมากขึ้น ทุกคนจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งชาวไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือ (พระครูธรรมศุท (สุทธิพจน์) สุทธิวจโนและคณะ, 2564) ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงความปกติใหม่ - ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มีความสุขในการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม สังคมเกิดสันติสุข การพัฒนาด้านต่าง ๆ ก็เกิดความยั่งยืน (สอาด ภูนาสรณ์และคณะ, 2564)

จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะพอเป็นแนวทางในการประคับประคองสภาพจิตใจให้ได้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องนั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางใจในสถานการณ์ที่ต้องประสบพบเจอกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่ทันตั้งตัวนี้ได้เป็นอย่างดี และนอกเหนือจากการได้นำธรรมะมาใช้ในการยามประสบกับปัญหาหรือความทุกข์แล้ว ในยามปกติก็ยังคงหมั่นสั่งสมบุญกุศลไว้เพื่อเป็นเสบียงบุญอีกด้วย ดังหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาที่ได้แบ่งได้โดยย่อมี 3 ประการตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล และภavana พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ไว้ว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี ทางทำดี ประกอบด้วย 1) ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการให้เป็นสิ่งของ) 2) ศีลมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการรักษาศีล) หรือ ประพฤติดีมีระเบียบวินัย 3) ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการเจริญภavana) คือ

การฝึกอบรมจิตใจ เจริญปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตโต), 2550) รวมถึงหลักการทำความดีพื้นฐานของชาวพุทธที่ควรยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเป็นอย่างน้อยที่สุด ก็คือการประพฤติตนอยู่ในศีลทั้งห้าข้อ ซึ่งในพระไตรปิฎกหมวดอังคุตตรนิกาย ได้แสดงสิกขาบท 5 ประการ ไว้ว่า ศีล 5 คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติผิดในกาม จากการพูดเท็จ การจากเสพของมีนเมาคือสุราเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท (อง.ปญจก. (ไทย) 22/179/300) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จึงจะเห็นได้ว่าการนำธรรมะมาใช้ในยามเกิดวิกฤติ ก็เป็นเสมือนการนำอาวุธออกมาใช้ในยามเกิดภัยจากศัตรูผู้ร้าย และในยามไม่มีภัยก็ยังต้องสะสมบุญกุศลไว้เสมือนเป็นเกราะป้องกันภัยให้ตนเอง ธรรมะในพระพุทธศาสนาจึงเป็นเหมือนเพื่อนคู่คิด มิตรคู่ตัว ที่มีไว้แล้วย่อมจะอำนวยผลคือความสุขให้ในทุกสถานการณ์ บุคคลผู้ศึกษาในหลักธรรมก็ย่อมจะเข้าใจ และสามารถนำออกมาใช้ได้โดยง่าย จึงจะสามารถเป็นบุคคลที่ไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เพราะเป็นผู้ที่เข้าใจตามหลักของความเป็นจริง ตามหลักของธรรมชาติ นั่นคือแก่นแท้ของธรรมะนั้นเอง

จุดมุ่งหมายของการดำรงชีวิตคือความสุข

ทุกชีวิต ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ล้วนมีจุดมุ่งหมายของตนเองไปในทิศทางที่ต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ คำสั่งสอน และสภาพวิถีชีวิตที่ถูกหล่อหลอมกลมกลืนมาในรูปแบบที่แตกต่างกัน ศาสนาก็มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของศาสนิกชนในแต่ละศาสนาอยู่มาก ทั้งความเชื่อ พิธีกรรม และจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมตั้งแต่อดีต มาจนถึงปัจจุบัน แต่จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของทุกคนนั้นทั้งที่เป็นจุดมุ่งหมายในปัจจุบันขณะ ไปจนถึงจุดมุ่งหมายในอนาคต และยังต่อไปถึงชีวิตหลังความตายที่ทุกคนปรารถนานั้นก็คือ ความสุข อาจจะกล่าวได้ว่าทุกชีวิตล้วนรักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราต้องการจากการลงทุนลงแรงไปในทุก ๆ อย่างนั้นก็เพื่อจะแลกมาด้วยความสุข เริ่มจากการศึกษา มนุษย์เกิดมาต้องไฝหาการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองให้เท่าทันกับผู้อื่นในสังคม หลังจบการศึกษาก็ย่อมจะต้องดิ้นรนหางานทำ แม้จะต้องแข่งขันแย่งชิงมาอย่างไร ก็พยายามทำเพื่อได้มีการมีงานทำตามกรอบระเบียบของสังคม หากไม่ทำการงานอะไรก็อาจจะถูกสังคมตำหนิได้ เมื่อมีงานก็ย่อมจะเพียรหาเงินจากการทำงาน ต้องการกำไร ต้องการเงินเดือนเลื่อนขั้นกันเป็นปกติ สิ่งที่จะได้ตอบแทนมานั้นคือเงิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา คือผลที่จะพึงได้หลังจากการตรากตรำทำงานหนักเพื่อสิ่งนี้ เมื่อมีเงินก็จะต้องใช้เงินเป็นสื่อกลางในการไปแลกเปลี่ยนกับความสุขตามที่ตนปรารถนา ใครต้องการจะหาความสุขจากสิ่งใดก็ใช้เงินเป็นสื่อกลางในการไปแลกมา สุดท้ายแล้ววิถีชีวิตที่เรียกว่ากรอบของสังคมนี้ก็ทำให้มนุษย์หาความสุขด้วยวิธีการแบบนี้เป็นส่วนมาก วนเวียนกันแบบนี้ทุกยุคทุกสมัย เพียงเพื่อหวัง

จุดมุ่งหมายประการเดียวนั้นคือความสุข การหาความสุขโดยวิธีการนี้อาจจะเป็นวิธีการที่เป็นสากล ที่หลายคนยอมรับ และใช้ชีวิตทั้งชีวิตเพื่อทำตามวิธีการนี้ในทางพระพุทธศาสนาก็มีหลักธรรมที่เกี่ยวกับความสุขดังปรากฏในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า สุขของคฤหัสถ์ หรือ คิหิสุข หรือ กามโมคิสุข 4 (สุขของชาวบ้าน, สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ, สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี 1) อตติสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์สิน คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนมีทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม - bliss of ownership) 2) โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สิน คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์ - bliss of enjoyment) 3) อนนสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร - bliss of debtlessness) 4) อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติดีไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใคร ๆ ตีเตียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ - bliss of blamelessness) บรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

จึงจะเห็นได้ว่าการดำรงชีวิตก็เพื่อจะแสวงหาความสุข โดยความสุขส่วนใหญ่จะได้มาจากทรัพย์สินเงินทอง จึงต้องชวนชวายนพยายามเพื่อหาสิ่งเหล่านี้มาตอบสนองความต้องการของตนเพื่อได้มาซึ่งความสุข และทุกการแสวงหาที่ย่อมจะประสบกับความลำบากตรากตรำ อาจจะสมหวังบ้างผิดหวังบ้างก็ขึ้นอยู่กับจังหวะโอกาสและความพากเพียรของแต่ละคนที่มีแตกต่างกัน แต่ในทางพระพุทธศาสนายังมีวิธหาความสุขอีกวิธีหนึ่งของนักบวช ที่ออกจากกรอบของสังคมมาดำรงวิถีชีวิตตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนานั้นคือการได้ออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายนั้นก็มีความสุขเช่นกัน แต่เป็นความสุขที่ไม่ต้องพึ่งพาการแสวงหาความสุขแบบชาวบ้านอย่างที่เรามาแสวงหากัน วิธีการแสวงหาความสุขของนักบวชในพระพุทธศาสนานั้นคือการแสวงหาความดับทุกข์ เมื่อไม่มีความทุกข์ความสุขก็ย่อมจะปรากฏ และเป็นอมตะสุขที่ไม่เจือด้วยกิเลสตัณหาเหมือนอย่างสุขของฆราวาสหรือชาวบ้านทั่วไป แนวทางการหาความสุขจึงแตกต่างกัน เพราะวิธีการตามหลักคำสอนนี้ไม่ได้ให้หาความสุข แต่เป็นการให้หาวิธีการดับความทุกข์จนหมดสิ้นไปในจิตใจ ซึ่งต่างจากชาวบ้านทั่วไปที่แสวงหาแต่ความสุข จนบางครั้งก็ได้รับความทุกข์มาจากการหาความสุขนั้น หาเท่าไร ๆ ก็ไม่พบกับความสุขสักที เหมือนยิ่งหากยิ่งทุกข์อยู่ร่ำไป วิธีการที่จะเข้าใจและพบกับความสุขอย่างแท้จริงนั้นจึงต้องมาศึกษาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะผู้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้องจริงจิงนั้นก็เป็นผู้ที่มีความสุขอยู่ได้ในสังคมโดยไม่จำเป็นต้องสละเพศเป็นนักบวชแต่อย่างใด เพราะหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาก็กว้างแถมยังสอนบุคคลได้ทุกสถานภาพทั้งบรรพชิตและฆราวาสก็ต่างนำหลักธรรมเหล่านั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้โดยไม่จำกัดการจะเรียนรู้และทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของพระพุทธศาสนาและนำมาปรับใช้ในการดำเนิน

ชีวิตในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ เพราะตราบใดที่เราต้องการหาความสุข ธรรมะในพระพุทธศาสนาก็จะยังช่วยตอบสนองความต้องการของเราได้เช่นกัน

การฝึกสมาธิช่วยสร้างสติเพื่อแก้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นในบางครั้งอาจจะแก้ไขไม่ได้ด้วยสติปัญญาที่มีอยู่ในขณะนั้น เพราะเมื่อเกิดความทุกข์ใจขึ้นมา สติปัญญาและความรู้ความสามารถก็หายไปพร้อมกับความหมดหวังสิ้นหวัง เรียกว่ามีดมนไร้หนทางใดจะแก้ไขหรือพึ่งพาสิ่งใดไม่ได้เลย เมื่อเป็นเช่นนี้สิ่งแรกที่ต้องทำก่อนคือการมีสติ ต้องรีบเรียกสติกลับมาให้เร็ว เพราะในบางครั้งหากเกิดปัญหาในชีวิตและขาดสติ ก็อาจจะทำในสิ่งที่ไม่คาดคิดจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้นได้ การฝึกสมาธิก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะเรียกสติให้กลับมาอยู่กับตัว เป็นตัวของตัวเอง และมีความสงบนิ่งจากความฟุ้งซ่านได้มากขึ้น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีการฝึกสมาธิ เพื่อทำให้จิตใจสงบ และเกิดปัญญาแก้ไขปัญหาคือตัดกิเลสภายในจิตใจได้ แต่ในทางปุณชนก็ยังสามารถนำเอาหลักการฝึกสมาธิมาใช้ในการปรับสภาพจิตใจตนเองให้เกิดความสงบได้เช่นกัน

การฝึกสมาธิ คือ การใช้อารมณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเป็นเครื่องฝึกหัดให้จิตกำหนด เพื่อให้จิตอยู่ในความควบคุม สามารถจับอยู่กับอารมณ์อันนั้นอันเดียวได้ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่เลื่อนลอยไปหาอารมณ์อื่น วัตถุ สิ่ง หรือ อารมณ์ที่จะเอามาให้จิตกำหนดนี้ เป็นอะไรก็ได้ แต่ให้เป็นกลาง ๆ คือ ไม่ล่อให้จิตปรุงแต่ง ซึ่งโดยมากจะใช้สิ่งดีงาม เช่นพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ความเมตตากรุณา เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นอารมณ์ หรือสิ่งที่จิตเกาะเกี่ยวยึดเหนี่ยวได้ หรืออาจใช้สิ่งกลาง ๆ คือ สิ่งที่ไม่ได้มีความหมายทางบวก หรือทางลบ เช่น ลมหายใจซึ่งเป็นกลาง ๆ หรือ วัตถุสิ่งต่าง ๆ ไฟ แสงสว่าง เป็นต้น เมื่อเอามาให้จิตกำหนดก็ทำให้จิตกำหนดจับแน่นแน่วพยายามให้จิตอยู่กับสิ่งนั้นสิ่งเดียว ไม่เลื่อนลอย ไม่ฟุ้งซ่านไปหาอารมณ์อื่น ถ้าหากทำให้จิตกำหนดแน่วแน่วอยู่กับสิ่งนั้นสิ่งเดียวได้สำเร็จเรียกว่า “การฝึกสมาธิ” (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2547)

นอกจากนี้การใช้สมาธิเพื่อการรักษาโรค ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหาในชีวิตได้ เพราะเมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นกับตนเองแล้ว ความทุกข์กาย ทุกข์ใจก็ย่อมจะมีตามมา การใช้สมาธิเพื่อบำบัดจิตใจ และให้ส่งผลดีไปถึงร่างกายก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นิยมทำกัน คนในอเมริกาหันมาฝึกหัดสมาธิเพื่อแก้ไขปัญหาความเครียดและปัญหาความทุกข์ใจ พวกเขาไม่ได้หวังไปถึงขนาดมรรคผลนิพพาน ดังเช่นชาวพุทธในทางตะวันออกพยายามปฏิบัติไปถึง นอกจากนั้นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ยังชี้ให้เห็นถึงผลดีของสมาธิต่อการรักษาโรคทางกายอย่างชัดเจน จึงทำให้การใช้สมาธิรักษาโรค เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในขณะนี้ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่า สมาธิทำให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้พ้นทุกข์และต้องปฏิบัติเอง ให้รู้เองแล้วจึงเชื่อ (คือให้ตนเองเป็นนักวิทยาศาสตร์ ทดลองเอง รู้เอง แล้วจึงเชื่อ) แต่หาชาวพุทธที่จะปฏิบัติในศตวรรษ

นี้ได้ยาก กลับเป็นสิ่งที่การแพทย์แผนใหม่ ของสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจ ทำการวิจัยตามหลักวิทยาศาสตร์และผลที่ได้จนถึงบัดนี้ ก็มีแต่ยืนยันว่า ความศรัทธาในศาสนา การสวดมนต์ การไปวัด การปฏิบัติสมาธิอย่างที่ชาวตะวันออกรู้จักกันมานานแล้วนั้น มีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติ ทำให้มีสุขภาพดี มีภูมิคุ้มกัน โรคสูง และช่วยให้หายจากโรคได้ง่าย (MGR Online, 2551) การฝึกสติ สมาธิจึงเป็นสิ่งที่คนทั่วโลกให้การยอมรับ และสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาทั้งปัญหาทางกาย คือโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และปัญหาทางใจ คือความทุกข์ทั้งที่มาจากด้านจิตใจโดยตรง และมาจากร่างกายด้วยเช่นกัน จึงได้ประโยชน์ด้วยกันทั้งทางกายและทางใจ จะเห็นได้ว่า ปัญหาในทุกอย่างล้วนมีทางแก้ในทางที่ดี หากยังแก้ทางกายไม่ได้ ก็ให้ตั้งสติ ใช้สมาธิ แก้ทางจิตใจก่อน เมื่อความฟุ้งซ่านทางจิตใจเบาบางลงแล้วก็ย่อมจะเกิดปัญญาหาวิธีการแก้ปัญหาอื่น ๆ ให้หมดไปได้ด้วยความถูกต้อง และไม่เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาในภายหลังเพราะความมีสติ รอบคอบในการตัดสินใจที่ถูกต้องนั่นเอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

วิถีชีวิตใหม่ที่พยายามเปลี่ยนแปลงมาจากฐานวิถีชีวิตเดิมในการดำรงชีวิตนั้น จะไม่เกิดการพัฒนาและไม่เกิดประสิทธิภาพเลย หากยังดำรงชีวิตแบบใหม่อยู่ภายใต้การกระทำแบบเดิม ๆ ที่ยังไม่พัฒนาจากพฤติกรรมและความเข้าใจในชีวิต ความเข้าใจในชีวิตนั้นย่อมนำไปสู่การพัฒนาตนเอง คือจะส่งผลไปถึงการพัฒนาจิตใจที่จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม จึงกล่าวได้ว่าความเข้าใจในชีวิตเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากยังมีความต้องการจะดำรงชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ก็ควรทำความเข้าใจในชีวิตให้ชัดเจนเสียก่อน ในทางพระพุทธศาสนามีธรรมะที่มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจและเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตใจทั้งการใช้หลักของศีล สมาธิ ปัญญา หรือหลักธรรมะในเรื่องต่าง ๆ หากผู้ศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ก็จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนรอบข้างได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในปัจจุบันนี้ เพราะฉะนั้น ในทุกการเปลี่ยนแปลงที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิต จะต้องเริ่มต้นจากการเข้าใจชีวิต เห็นคุณค่าในชีวิต และเข้าใจธรรมชาติของชีวิตเสียก่อน จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปในทางที่ดีได้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นบทเรียนชีวิตที่จะช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ข้อเสนอแนะในการนำบทความวิชาการไปใช้ คือ 1) ด้านการเยียวยาสภาพจิตใจหลังประสบปัญหาวิกฤตภัยโรคระบาด (COVID 19) เมื่อพบกับปัญหาที่ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ย่อมส่งผลร้ายต่อสภาพร่างกายและจิตใจ การนำธรรมะในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ทั้งในด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา และหลักธรรมต่าง ๆ ไปปรับใช้ ก็จะสามารถทำให้สภาพจิตใจมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ร่างกายมีความแข็งแรง เข้าใจในความเป็นจริงของชีวิตที่มีความเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ทางออกในการแก้ไขปัญหาในทางที่ถูกต้องได้ 2) ด้านบทความวิชาการ ใช้เป็น

แนวทางในการพัฒนาบทความวิชาการ หรือการวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ป่วย หรือผู้ประสบปัญหาภัยทางสังคม การใช้สมาธิในการรักษาโรค และการคิดเชิงบวกเพื่อแก้ปัญหาชีวิต เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2563). New Normal ชีวิตวิถีใหม่. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2288>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). New Normal คืออะไร เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิต 'ปกติวิถีใหม่'. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/882508>
- นภาพัทธ งามบุษบงโสภินและมนตรี สิริโรจนานันท์. (2563). พุทธวิธีเพื่อการดูแลตนเองในสถานการณ์โควิด 19. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 16(2), 42-56.
- พระครูธรรมศุท (สุทธิพจน์) สุทธิวจโนและคณะ. (2564). การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร., 9(1), 199-211.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- _____. (2550). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมมสากิโย). (2563). “ให้วัดอยู่ในบ้าน” โควิดทำวิถีพุทธเปลี่ยน แต่ไม่กระทบแก่นธรรม. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://workpointtoday.com/vesak-day>
- มหาวิทยาลัยเกร็ดราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกร็ดราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกร็ดราชวิทยาลัย.
- สยามรัฐออนไลน์. (2563). “วิถีชีวิตใหม่ New Normal” โดยพระมหาโพธิวงศาจารย์. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://siamrath.co.th/n/166631>
- สอาด ภูนาสรณ์และคณะ. (2564). พุทธวิถีไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในยุค NEW NORMAL. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 8(2), 14-26.
- สุจิตรา อ่อนค้อม. (2547). การฝึกสมาธิ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: ดับเบิลยู.นายน.
- MGR Online. (2551). สมาธิบำบัดโรค. เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม, 2564, จาก <https://mgronline.com/detail/9510000062999>

ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด
คาเฟ่เมซอน ในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี*

THE MARKETING FACTORS AFFECTING CONSUMER DECISION
MAKING AND USING CAFE USING CAFÉ AMAZON SERVICE IN
PTT GAS STATION, KANCHANABURI PROVINCE

จุฑาภรณ์ เหมือนชู

Jutaporn Mueanchoo

ศุภลักษณ์ ฉินตระกูล

Suphalak Chintrakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail : ju-maruko@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจบริโภคกาแฟจากร้านคาเฟ่ เมซอน ในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี และ 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคกาแฟจากร้านคาเฟ่ เมซอนในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรที่อาศัยทำงาน หรือใช้เส้นทางการเดินทางในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าที่ (t-test) และค่าเอฟ (f - test) หรือค่า One Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านบุคลากร รองลงมา คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านลักษณะ ทางกายภาพตามลำดับ 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัด

* Received November 17, 2021; Revised December 10, 2021; Accepted January 19, 2022

กาญจนบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าจำแนกตามเพศ จำแนกตามอายุ จำแนกตามสถานะ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอาชีพ พบว่า ด้านราคา และด้านบุคลากร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, ร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน, สถานีบริการน้ำมัน ปตท.

Abstract

The Objectives of this research article were to: 1) study the marketing factors affecting the consumption decision and use of the service of Fresh Coffee Cafe Amazon in PTT gas stations, Kanchanaburi Province; 2) study the comparison of market factors with Effect on decision to buy coffee from Cafe Amazon in PTT gas station, Kanchanaburi Province. The sample group used in the research was the working population. or travel routes in Bangkok for 400 people. The instrument used to collect the data was a questionnaire of a 5-level estimation scale. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. and testing the hypothesis, analyzing the data by determining the t (t-test) and the F-test or the One Way ANOVA value. The results showed that 1) marketing factors affecting the decision to choose the consumption and use of the shop Fresh Coffee Cafe Amazon in PTT gas station, Kanchanaburi province Overall, it is at the highest level. When considering each aspect, it was the personnel aspect, followed by the service process. marketing promotion distribution channel in terms of products, price and physical characteristics, respectively. 2) The results of a comparative analysis of marketing factors affecting the decision to choose and use the service of coffee shop, Cafe Amazon in PTT gas station, Kanchanaburi province. Classified by personal information found that classified by gender, by age, by status Classified by the highest level of education Classified by average monthly income No difference. As for the classification by occupation, it was found that the price and personnel aspects were significantly different at the .05 level

Keywords: Factors affecting decision making, Fresh coffee shop Cafe Amazon, PTT gas station

บทนำ

ปัจจุบันกระแสความนิยมการบริโภคกาแฟมีมากขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะ “ร้านกาแฟในสถานบริการน้ำมัน” ได้เพิ่มสูงขึ้น ตัวอย่างแบรนด์กาแฟส่งตรงสู่ร้านค้าโลตัส “โลตัส โกเฟรช” กับร้าน “Jungle Café” และ “โลตัส ไฮเปอร์มาร์เก็ต” กับร้าน “Arabithia” 2 แบรนด์ที่มีจุดเด่น คือ เมนูกาแฟคุณภาพ เครื่องดื่มที่หลากหลาย และอาหารปรุงใหม่วันต่อวัน รับประกันความอร่อยถูกใจ จากวัตถุดิบพรีเมียมจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่ง Jungle Café ตั้งอยู่ที่โลตัส โกเฟรช กว่า 1,500 สาขา ทั่วประเทศ มีลักษณะเป็นร้านกาแฟรูปแบบ Convenience Store ที่มุ่งเน้นความสะดวก สะดวก ตอบโจทย์ทุกไลฟ์สไตล์ชีวิต ยุคใหม่ โดดเด่นที่เมนูซึ่งมีให้เลือกมากมาย ไม่ว่าจะเป็น coffee หรือ non - coffee (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) ถือ เป็นธุรกิจที่มีการเติบโตและทำรายได้ที่น่าสนใจมากธุรกิจหนึ่ง เพราะตลาดรวมยังขยายตัวได้อีกมาก และด้วยพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กาแฟ คาเฟ่เมซอน เป็น ร้านกาแฟสดที่เปิดให้บริการร่วมกับสถานบริการน้ำมัน ปตท. เล็งเห็นถึงโอกาสทางการตลาด ที่จะนำเอาร้านกาแฟที่มีมาตรฐานมาเป็นธุรกิจค้าปลีกในสถานบริการให้เปิดดำเนินการธุรกิจร่วมกับสถานบริการน้ำมัน ปตท. และจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้แทนจำหน่ายผู้ประกอบการสถานบริการน้ำมันเป็นการพัฒนาธุรกิจ ให้เป็นจุดแข็งและสร้างความสมบูรณ์ให้กับสถานบริการน้ำมัน ปตท.มากยิ่งขึ้น โดยให้บริการเครื่องดื่มกาแฟเป็นหลัก และเครื่องดื่มอื่น ๆ รวมทั้งขนม อาหารว่างให้บริการเครื่องดื่มที่มีคุณภาพเป็นมาตรฐานเดียวกันให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่เดินทาง ท่องเที่ยว ทำกิจกรรมงาน หรือการใช้บริการในช่วงเช้าเพื่อมองหาเครื่องดื่มและเบเกอรี่แทนอาหารเช้าได้ด้วย ซึ่งมีการดำเนินการภายใต้แนวคิด “คาเฟ่เมซอน เข้มข้น...เพื่อนคนเดินทาง ”โดยปัจจุบันคนไทยได้หันมานิยมเข้าร้านกาแฟสดที่มีการดื่มกาแฟเฉลี่ย 200 แก้ว/คน/ปี (สโสมสรศิลปวัฒนธรรม, 2564)

ปัจจุบันร้านกาแฟสดที่ได้รับความนิยมเป็นส่วนใหญ่นอกจากจะเป็นร้านกาแฟสด ที่ตั้งอยู่ตามห้างสรรพสินค้าแล้ว ยังมีร้านกาแฟสดประเภทที่ตั้งอยู่ตามสถานบริการน้ำมันต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมากเนื่องจากร้านกาแฟสดเหล่านี้จะเป็นทางผ่านสำหรับผู้เดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันร้านกาแฟสดในสถานบริการน้ำมันมีการเปิดให้บริการจำนวนมากเมื่อเทียบกับในช่วงหลายปีที่แล้วที่จะเปิดให้บริการเฉพาะสถานบริการน้ำมันที่มีขนาดใหญ่เท่านั้น โดยร้านกาแฟในสถานบริการน้ำมันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามสาขาของสถานบริการน้ำมันที่เพิ่มขึ้นหรือเพิ่มร้านกาแฟในปั๊มที่เปิดบริการอยู่แล้ว ร้านกาแฟในสถานบริการน้ำมัน นั้นมีหลากหลายขนาดด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นร้านกาแฟเล็ก ๆ ที่มีผู้ขายเป็นเจ้าของร้านเอง ร้านกาแฟสดที่เป็นธุรกิจแฟรนไชส์ ซึ่งมีตราสินค้าที่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคอยู่แล้วหรือร้านกาแฟที่มีการก่อตั้งเป็นบริษัทมีเปิดให้บริการหลายสาขาโดยร้านกาแฟ

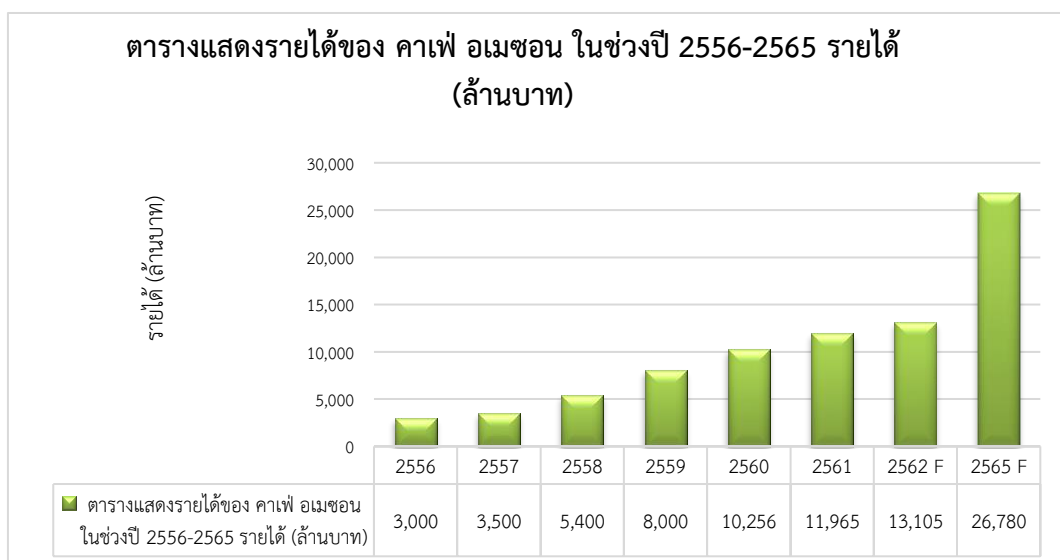

ในสถานีสบริการน้ำมันรายหลัก ๆ ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเช่น ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน ร้านกาแฟอินทนิล เป็นต้น (บริษัท ปตท.จำกัด มหาชน, 2564)

ภาพที่ 1 แสดงภาพตราสินค้าของร้านกาแฟคาเฟ่ เมซอน
ที่มา (บริษัท ปตท.จำกัด มหาชน, 2564)

ปตท.จำกัด (มหาชน) ที่เล็งเห็นถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพทางการตลาดของสถานีสบริการน้ำมัน ปตท. จึงได้วางแนวคิดให้เป็นธุรกิจหนึ่งในสถานีสบริการน้ำมัน ปตท. ที่สร้างรายได้ให้กับสถานีสฯ และตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคและคนเดินทางได้มากขึ้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน ถูกพัฒนาให้เป็นจุดนัดพบ แหล่งพักผ่อนสำหรับคนเดินทาง ตัวร้านถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่นในการวางพื้นที่การทำงานให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของสถานีสบริการน้ำมัน ปตท. ตกแต่งด้วยโทนสีเขียว นำเสนอภาพลักษณ์แนวธรรมชาติปัจจุบัน คาเฟ่ เมซอน มีจำนวนมากกว่า 2,600 สาขา ทั้งที่ตั้งอยู่ทั้งในและนอกสถานีสน้ำมัน ปตท. โดยมีร้านในประเทศ 2,405 สาขา และต่างประเทศมากกว่า 200 สาขา ได้แก่ ประเทศกัมพูชา 150 สาขา ประเทศลาว 51 สาขา ประเทศพม่า 4 สาขา ประเทศฟิลิปปินส์ 8 สาขา ประเทศญี่ปุ่น 2 สาขา และประเทศโอมาน 1 สาขา โดยร้านที่เป็นของ ปตท. ประมาณร้อยละ 10 ที่เหลือเป็นการบริหารแบบแฟรนไชส์ ซึ่งนับเป็นแบรนด์ร้านกาแฟสดที่มีจำนวนสาขามากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แผนการเติบโตของคาเฟ่เมซอน จนถึงปี 65 จะขยายสาขาทั้งในและต่างประเทศจาก 1,800 สาขา ในปี 2560 เป็น 4,700 สาขา ในปี 2565 ให้ได้อย่างแน่นอน (บริษัท ปตท.จำกัด มหาชน, 2564)

ภาพที่ 2 แสดงรายได้ของร้านกาแฟ คาเฟ่ อเมซอน
ที่ม่า (บริษัท ปตท.จำกัด มหาชน, 2564)

ภาพที่ 3 แสดงส่วนแบ่งตลาดร้านธุรกิจกาแฟในปี 2560
ที่ม่า (ตลาดออนไลน์, 2564)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจบริโภคกาแฟจากร้านคาเฟ่ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคกาแฟจากร้านคาเฟ่ อเมซอนในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่จะใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อกาแฟจากคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ประชากรที่อาศัยทำงาน หรือใช้เส้นทางเดินทางในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยจึงจะนำตัวเลขที่นำมาใช้ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษา โดยจะใช้วิธีการคำนวณจากสูตรของคอแรน (Cochran) แบบไม่ทราบจำนวนประชากร (Cochran, W. G, 1977)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้จะใช้แบบสอบถาม เรื่องปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภค เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบบสอบถามจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นการวัดข้อมูลแบบ (Interval Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ตามตัวแปร ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ 2) ปัจจัยด้านราคา 3) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาด 5) ปัจจัยด้านบุคลากร 6) ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ 7) ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ในการให้คะแนนตามแนวของ Importance Scale ได้ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (ปัทมา ตุงคะเสรีรักษ์, 2563) และการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาพขั้น (Interval Scale) เป็นการวัดแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ของ (Likert Scale) โดยใช้ข้อมูลคำนวณความกว้างของอันตรภาพขั้น

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเข้าใช้บริการร้านกาแฟคาเฟ่เมซอนในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภค ลักษณะคำถามปลายปิดให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภคนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพียงอย่างเดียวโดยมีขั้นตอนในการทำแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านการตลาด สถานการณ์ที่ธุรกิจกำลังเผชิญ รวมถึงข้อมูลทั่วไปของธุรกิจ นอกจากนั้น ยังมีการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามอย่างมีประสิทธิภาพ

2. สร้างแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Consistency: IOC) ของแบบสอบถาม

3. นำผลที่ได้จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Consistency: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ของแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล อนึ่ง จากการหาค่า IOC ข้อใดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 0.5 จะถูกตัดออกหรือนำข้อคำถามนั้นไปปรับปรุงใหม่ ก่อนที่จะนำกลับมาใช้อีกครั้ง โดยได้ค่า IOC ของแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเท่ากับ .97

4. นำแบบสอบถามที่ได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำมาตรวจให้คะแนน และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ในข้อที่มีลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Co-efficient Alpha - α) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) โดยหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้เท่ากับ .95

5. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการทำการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะไม่ใช้แบบสอบถามออนไลน์ในการสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อความสะดวกและความเที่ยงตรงของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะทำการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่เคยซื้อกาแฟจากคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ประชากรที่อาศัยทำงาน หรือใช้เส้นทางการเดินทางในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 400 คน

การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อทำการแจกแบบสอบถาม และรวบรวมเรียบร้อยแล้วจึงนำมาทำการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม แยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก

2. การลงรหัส นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบถูกต้องเรียบร้อยแล้วนั้น มาลงรหัสตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

3. การประมวลผลข้อมูล ข้อมูลที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้ว โดยใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูล ซึ่งใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์เชิงพรรณนา และเชิงอนุมานตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ในส่วนข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเข้าใช้บริการร้านคาเฟ่เมซอน โดยใช้การวิเคราะห์แบบสอบถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟ คาเฟ่ อเมซอน ของผู้บริโภค ในสถานีสาน้ำร้อน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี แสดงผลเป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) (ล้วน สายยศ, 2545)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างแสดงผลเป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) (ล้วน สายยศ, 2545)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ระดับความสำคัญปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่ อเมซอน ในสถานีสาน้ำร้อน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภค แสดงผลเป็นค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (ล้วน สายยศ, 2545)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ใช้สถิติ ดังนี้

2.1 ใช้สถิติแบบ Independent Sample (t - test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (2 กลุ่ม) ทดสอบสมมติฐานที่ 1 (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

2.2 ใช้สถิติแบบ One - way ANOVA (F - test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (3 กลุ่มขึ้นไป) ทดสอบสมมติฐานที่ 1 (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่ อเมซอน ในสถานีสาน้ำร้อน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ผู้วิจัยสามารถสรุป ดังนี้

1. ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่ อเมซอน ในสถานีสาน้ำร้อน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมา ด้านกระบวนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.30$) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X} = 4.29$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.29$) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.26$) ด้านราคา ($\bar{X} = 4.26$) และด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 4.25$) ตามลำดับ ผู้วิจัยสามารถสรุปรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ รสชาติกาแฟและเครื่องดื่มอื่น ๆ มีรสชาติดี ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมา คือ ทรายี่ห่อกาแฟ อเมซอน เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ($\bar{X} = 4.28$) ชนิดเครื่องดื่มมีความหลากหลาย ($\bar{X} = 4.26$) รสชาติของกาแฟมีความสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.25$) มีเบเกอรี่จำหน่ายภายในร้าน ($\bar{X} = 4.24$) ภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม ($\bar{X} = 4.21$) ตามลำดับ

1.2 ด้านราคา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ มีราคาให้เลือกตามขนาดของบรรจุภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมา คือ มีการติดป้ายบอกราคาสินค้าชัดเจน ($\bar{X} = 4.28$) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ($\bar{X} = 4.25$) ตามลำดับ

1.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ เวลาในการเปิด - ปิด ร้านมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.32$) จำนวนของสาขามีมากเพียงพอ ($\bar{X} = 4.30$) ที่ตั้งของร้านสะดวกต่อการเดินทาง ($\bar{X} = 4.28$) มีป้ายหน้าร้านเห็นเด่นชัด ($\bar{X} = 4.26$) ตามลำดับ

1.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ มีสินค้าฟรีแถมให้แลกซื้อ เช่น แก้ว กระเป๋าคanvas ($\bar{X} = 4.34$) มีการจัดกิจกรรมให้ลูกค้าและมีการแจกรางวัล ($\bar{X} = 4.31$) มีการให้ส่วนลด เช่น คoupon แลกซื้อ ($\bar{X} = 4.28$) มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เฟสบุ๊ก ($\bar{X} = 4.23$) ตามลำดับ

1.5 ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ พนักงานมีมารยาทและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ($\bar{X} = 4.34$) พนักงานมีบุคลิกภาพและการแต่งกายที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.32$) มีความกระตือรือร้นและเต็มใจให้บริการ ($\bar{X} = 4.32$) ตามลำดับ

1.6 ด้านกระบวนการให้บริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ กระบวนการในการสั่งสินค้าไม่ยุ่งยาก ($\bar{X} = 4.31$) มีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.30$) มีความรวดเร็วและส่งมอบสินค้าที่ถูกต้องในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.29$) ตามลำดับ

1.7 ด้านลักษณะทางกายภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ มีการตกแต่งร้านที่ทันสมัย ป้ายหน้าร้านเด่นชัด ($\bar{X} = 4.29$) บรรยากาศในร้านเป็นกันเอง ($\bar{X} = 4.28$) มีการ

จัดสรรที่นั่งได้อย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.27$) และมีนิตยสาร หนังสือพิมพ์และ WiFi ไว้บริการ ($\bar{X} = 4.17$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าจำแนกตามเพศ จำแนกตามอายุ จำแนกตามสถานะ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .052. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าจำแนกตามเพศ จำแนกตามอายุ จำแนกตามสถานะ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรีของผู้บริโภค สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่ เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภค ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เกี่ยวกับรสชาติกาแฟและเครื่องดื่มอื่น ๆ มีรสชาติดี ตรयीห่อคาเฟ่ เมซอน เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ชนิดเครื่องดื่มมีความหลากหลายรสชาติของกาแฟมีความสม่ำเสมอ มีเบเกอรี่จำหน่ายภายในร้าน ภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม ซึ่ง อธิชาภรณ์ ต๊ะตองใจ สรุปว่า ปัจจัยทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดและเบเกอรี่ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย คือ ปัจจัยทางการตลาดด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สถานที่ตั้งที่สะดวกต่อการไปใช้บริการ บรรยากาศภายในร้านชวนให้ดื่มกาแฟ (อธิชาภรณ์ ต๊ะตองใจ, 2555)

2. ด้านราคามีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีราคาให้เลือกตามขนาดของบรรจุภัณฑ์ มีการติดป้ายบอกราคาสินค้าชัดเจนราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ซึ่ง อธิชาภรณ์ ต๊ะตองใจ สรุปว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดและเบเกอรี่ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการจัดกาแฟและของว่างเป็นชุดเพื่อขายในราคาพิเศษ ถัดมาเป็นสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์ มีความชัดเจน และการแจกคูปองส่วนลดต่าง ๆ (อธิชาภรณ์ ต๊ะตองใจ, 2555)

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจาก ร้านกาแฟ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภคโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เวลาในการ เปิด - ปิด ร้านมีความเหมาะสม จำนวนของสาขามีมากเพียงพอ ที่ตั้งของร้าน สะดวกต่อการเดินทางมีป้ายหน้าร้านเห็นเด่นชัด ซึ่ง อธิชาภรณ์ ต๊ะต้อใจ กล่าวว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดและเบเกอรี่ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญอย่างมากกับความรวดเร็วในการให้บริการลูกค้า การเอาใจใส่ลูกค้าของพนักงาน และอันดับที่สาม คือการให้บริการอย่างถูกต้องแม่นยำ และ ปัจจัยทางการตลาดส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยทางการตลาดทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการบริโภคกาแฟของร้าน กาแฟอเมซอนและร้านกาแฟ อินทนิล วิทยาลัยเกษตรศาสตร์สถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี หจก. ฐานิตปิโตรเลียม และสถานบริการน้ำมันบางจากพระราม 3 (อธิชาภรณ์ ต๊ะต้อใจ, 2555)

4. ด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจาก ร้านกาแฟ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภคโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีสินค้าพรีเมียมให้แลกซื้อ เช่น แก้ว กระเป๋าคู่ มีการจัดกิจกรรมให้ลูกค้าและมีการแจกรางวัล มีการให้ส่วนลด เช่น คoupon แลกซื้อ มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เฟสบุ๊ก ซึ่ง อธิชาภรณ์ ต๊ะต้อใจ สรุปว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดและเบเกอรี่ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้บริโภคให้ความสำคัญอย่างมากกับความรวดเร็วในการให้บริการลูกค้า การเอาใจใส่ลูกค้าของพนักงาน และอันดับที่สาม คือการให้บริการอย่างถูกต้องแม่นยำ นอกจากนี้ยังสรุปว่า ปัจจัยทางการตลาดส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยทางการตลาดทางจิตวิทยามีผลต่อการบริโภคกาแฟของร้าน (อธิชาภรณ์ ต๊ะต้อใจ, 2555)

5. ด้านบุคลากรมีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจาก ร้านกาแฟ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พนักงานมีมารยาท และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พนักงานมีบุคลิกภาพและการแต่งกายที่เหมาะสม มีความกระตือรือร้น และเต็มใจให้บริการ ซึ่ง ณัฐพล อุบนิสัย กล่าวว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์และส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคกาแฟสดร้าน กาแฟอเมซอน ผู้บริโภคให้ความสำคัญในเรื่องพนักงานแต่งกายสุภาพ สะอาดและมีบุคลิกภาพที่ดี การใช้คำพูดสุภาพกับลูกค้า ซึ่งการบริการถือเป็นปัจจัยทางการตลาดสำคัญปัจจัยทางการตลาดหนึ่งที่จะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจและอยากที่จะกลับมาใช้บริการอีกในครั้งต่อไป (ณัฐพล อุบนิสัย และศิริพงศ์ พงษ์ทิพันธุ์, 2555)

6. ด้านกระบวนการให้บริการมีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจาก ร้านกาแฟ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภคโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

กระบวนการในการสั่งสินค้าไม่ยุ่งยาก มีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ มีความรวดเร็ว และส่งมอบสินค้าที่ถูกต้องในการให้บริการ ซึ่ง ธีชาภรณ์ ต๊ะต้อใจ กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟ ร้านคาเฟ่ อเมซอนต้องมีการวางแผนกระบวนการให้บริการมีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟร่วมกับบุคลากร การให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มีความรวดเร็ว และส่งมอบสินค้าที่ถูกต้องในการให้บริการ (ธีชาภรณ์ ต๊ะต้อใจ, 2555)

7. ด้านลักษณะทางกายภาพมีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี ของผู้บริโภคโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีการตกแต่งร้านที่ทันสมัย ป้ายหน้าร้านเด่นชัด บรรยากาศในร้านเป็นกันเอง มีการจัดสรรที่นั่งได้อย่างเพียงพอ และมีนิตยสาร หนังสือพิมพ์และ WiFi ไว้บริการ ซึ่ง กานดา เสือจำศีล กล่าวว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญอย่างมากกับการตกแต่งร้านที่ทันสมัย มีป้ายหน้าร้านเห็นเด่นชัด รองลงมาคือ บรรยากาศของร้านที่เป็นกันเองการจัดวางที่นั่งด้านในและด้านนอกอย่างเพียงพอต่อความต้องการ มีหนังสือพิมพ์นิตยสาร และ Wi - Fi ไว้บริการลูกค้า (กานดา เสือจำศีล, 2555)

8. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า จำแนกตามเพศ จำแนกตามอายุ จำแนกตามสถานะ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามอาจมีเพศ อายุ สถานะ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่ง นวลจุฑา แซ่จิ่ง สรุปว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟของผู้บริโภคในเขต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ผู้บริโภคที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน (นวลจุฑา แซ่จิ่ง, 2554)

เมื่อจำแนกตามอาชีพ พบว่า มีความคิดเห็นด้านราคา และด้านบุคลากร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามอาจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. ที่มีราคาต่างกัน และการให้บริการที่ดีและไม่ดีแตกต่าง จึงทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่ต่างกันไป สอดคล้องกับ ศิริประภา นพขยยา ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่ อเมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยด้านอาชีพแตกต่างกัน (ศิริประภา นพขยยา, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสดคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านลักษณะทางกายภาพตามลำดับ การทดสอบปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสดคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า จำแนกตามเพศ จำแนกตามอายุ จำแนกตามสถานะ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน จำแนกตามอาชีพ พบว่า ด้านราคา และด้านบุคลากร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์และการให้บริการ ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม 2) ด้านราคา ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับราคาเหมาะสมกับคุณภาพ 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับป้ายหน้าร้านเห็นเด่นชัด 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เฟสบุ๊ก 5) ด้านบุคลากรและพนักงาน ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับความกระตือรือร้นและเต็มใจให้บริการของพนักงาน 6) ด้านกระบวนการให้บริการ ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับมีความรวดเร็ว และส่งมอบสินค้าที่ถูกต้องในการให้บริการ 7) ด้านลักษณะทางกายภาพ ควรมีการพัฒนาเพิ่มเกี่ยวกับมินิตยสาร หนังสือพิมพ์และ WiFi ไว้บริการ อย่างไรก็ตามการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กานดา เสือจำศีล. (2555). ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเข้าใช้บริการร้านกาแฟสด อเมซอนของผู้บริโภคในจังหวัดปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ณัฐพล อุปนิสัย และศิริพงศ์ พงษ์พิพันธุ์. (2555). ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์และส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคกาแฟสดร้าน คาเฟ่ อเมซอนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ตลาดออนไลน์. (2564). กระแสการบริโภคกาแฟ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2564 จาก <http://fic.nfi.or.th/>

- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). ต้มตำก่าแพคุณภาพในราคาเอื้อถึงที่โลตัส กับสองแบรนด์กาแฟใหม่ จากโลตัส JungleCafé และ Arabitia. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/businemarket/2260197>
- ธีชาภรณ์ ต๊ะตังใจ. (2555). ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดและเบเกอรี่ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นวลจุฑา แซ่จิ้ง. (2554). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- บริษัท ปตท.จำกัด มหาชน. (2564). จุดเด่นที่ทำให้กาแฟ อเมซอน ประสบความสำเร็จ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2564 จาก <https://www.thebangkokinsight.com/127499/>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมา ตุงคะเสรีรักษ์. (2563). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในตลาดชุมชนของผู้บริโภคในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. วารสารบริหารธุรกิจ และศิลปศาสตร์ ราชมงคลลำนนา, 8(2), 1-13.
- ล้วน สายยศ. (2545). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ศิริประภา นพขยยา. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านกาแฟอเมซอน ในสถานบริการน้ำมันปตทของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สโมสรศิลป์วัฒนธรรม. (2564). ต้นกำเนิดของกาแฟ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2564 จาก <https://www.silpa-mag.com>
- Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques. 3d ed. New York: John Wiley and Sons Inc.

ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า*

THE MOTHER BURDEN OF CARE IN EARLY CHILDHOOD WITH DELAYED DEVELOPMENT

จิระวรรณ ศรีจันทร์ไชย

Jeerawan Srichanchai

ศิริณี อิ่มน้ำขาว

Siranee Imnamkhao

วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

Srimahasarakham Nursing College, Thailand

ปราณี ทาบึงการ

Pranee Thabungkan

อรรถยาภรณ์ ทองมี

Atayapon Thongmee

อัญรัตน์ อุทัยแสง

Anyarat Uthaisaen

โรงพยาบาลร้อยเอ็ด

Roi Et Hospital, Thailand

E-mail: jeerawan@smnc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า กลุ่มตัวอย่างคือมารดาของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า จำนวน 82 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและเด็ก แบบประเมินภาระการดูแล แบบประเมินภาวะสุขภาพจิตทั่วไป และแบบประเมินเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.48$, $SD = 0.39$) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า พบว่า ปัจจัยด้านมารดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน โรคประจำตัว ระยะเวลาการดูแลเด็ก การได้รับการช่วยเหลือจากคนรอบข้าง จำนวนบุตร สภาพหนี้สิน และปัจจัยด้านเด็ก ได้แก่ เพศ

* Received November 27, 2021; Revised December 15, 2021; Accepted January 18, 2022

อายุ โรคประจำตัวอื่นๆ และพัฒนาการด้านที่บกพร่อง ไม่มีผลต่อภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ส่วนภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า มีผลต่อภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (χ^2 - test = 0.001, p - value = 11.82) ดังนั้นในการให้การพยาบาลเด็กแบบองค์รวม ต้องคำนึงถึงภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดา ให้การช่วยเหลือรักษาสุขภาพจิตของมารดาควบคู่ไปกับการรักษาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าเพื่อลดภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

คำสำคัญ: ภาระการดูแล, เด็กปฐมวัย, พัฒนาการล่าช้า

Abstract

The objectives of this article to study the mother's burden of care in early childhood with delayed development and factors related to the burden of care among early childhood mothers with delay's development. The sampling 82 mothers of children with developmental delays. Data were collected using maternal and child personal information questionnaire, the mother's burden of care for early childhood with developmental delays, general child health assessment and assessment for child developmental problems. Data were analyzed using descriptive statistics, percentage, mean, standard deviation. and the Chi-Square test statistic. The results of the research showed that the mother's burden of care in early childhood with delayed development overall, it was at a low level ($\bar{x}$ = 0.48, SD = 0.39) and factors related to the burden of care among early childhood mothers with delay's development found that caregiver factors were age, educational level, marital status, occupation, family monthly income, caregiver's disease period of patient care, social support, the number of children, and conditions of debt. In addition, child factors include sex, age, other congenital diseases, and developmental defects were not effect on the mother's burden, however the general mental health status of the mothers affects the mother burden of care statistically significant at the 0.05 level (χ^2 - test = 0.001, p - value = 11.82). Therefore, the team of health personnel in providing holistic pediatric nursing should be involved in Maternal mental health care to provide along with the treatment of early childhood with delays development.

Keyword: Burden of care, Early childhood, Delay development

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศชาติ การดูแลเด็กช่วงปฐมวัยเป็นเวลาสำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้ที่สมองมีการพัฒนาสูงสุด ซึ่งจะส่งผลต่อสติปัญญา บุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์ หากผู้ดูแลเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการ และให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม เด็กจะสามารถพัฒนาความสามารถของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ และส่งผลต่อการพัฒนาสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ ส่วนเด็กที่มีพัฒนาการผิดปกติย่อมส่งผลกระทบต่อโอกาสที่จะมีพัฒนาการก้าวหน้าตามวัย ทำให้เป็นภาระต่อครอบครัวและสังคม (หนึ่งฤทัย เกื้อเอียด และคณะ, 2561) สำหรับโรงพยาบาลร้อยเอ็ด มีเด็กมารับบริการที่คลินิกกระตุ้นพัฒนาการเพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง และในปีงบประมาณ 2564 มีเด็กมารับบริการรวม 431 คน พบว่า มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา ร้อยละ 28.77 ด้านการเคลื่อนไหว และช่วยเหลือตนเอง ร้อยละ 22.04 พัฒนาการล่าช้าทุก ๆ ด้าน ร้อยละ 27.38 เด็กกลุ่มโรคออทิสติกและสมาธิสั้น ร้อยละ 15.55 และอื่น ๆ ร้อยละ 6.26 ซึ่งผู้ที่นำเด็กมารับบริการส่วนใหญ่เป็นมารดาหรือปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นผู้ดูแลหลัก ดังนั้นพยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จึงต้องให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก และประเมินพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของเด็ก เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องที่บ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาระที่หนักและยากลำบาก ส่งผลกระทบต่อผู้ดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สัมพันธภาพในครอบครัว และเศรษฐกิจ ปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้สึกรำคาญ เป็นทุกข์ อับอาย ท้อแท้ สิ้นหวัง หดหู่ใจ เบื่อหน่าย และขาดความเชื่อมั่นในตนเองในการดูแลเด็ก ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการดูแลเด็กได้ (จิราภา ศรีรัตน์ และคณะ, 2561)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก คลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็ก โรงพยาบาลร้อยเอ็ด โดยใช้เครื่องมือ Zarit Burden Interview ซึ่งเป็นแบบวัดภาระในการดูแลของผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง โดยมีค่าความน่าเชื่อถือ Cronbach Alpha Coefficient เท่ากับ 0.92 (ชนัญชิตา ดุขภูมิกุล และคณะ, 2554) นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าคือ ปัจจัยด้านผู้ดูแล และปัจจัยด้านเด็ก เนื่องจากพบว่า เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการเด็กและคุณภาพชีวิตของเด็ก อายุต่ำกว่า 5 ปี ที่สำคัญ (หนึ่งฤทัย เกื้อเอียด และคณะ, 2561) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้มีแนวทางในการวางแผนช่วยเหลือดูแล มารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า เพื่อลดความเครียด ภาระการดูแล และระดับความรุนแรงของปัญหาพัฒนาการในเด็กที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับมารดาเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้า ด้านร่างกายและจิตใจ โดยมีเด็กที่มี

ปัญหาพัฒนาการล่าช้าเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ รักษาพยาบาล อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริการทางการแพทย์ และการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่างเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรที่เป็นมารดาหรือผู้ดูแลหลักของเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ที่มีอายุระหว่าง 1 - 6 ปี มารับบริการที่กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก คลินิกกระตุ้นพัฒนาการ โรงพยาบาลร้อยเอ็ด ในระหว่างเดือน มิถุนายน - สิงหาคม 2564 โดยมีคุณลักษณะของตัวอย่างตามที่กำหนด และใช้สูตรการประมาณขนาดตัวอย่างของ Weiers (ละเอียด ศิลา น้อย, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 82 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแลและข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก 2) แบบสอบถามเพื่อวัดการดูแลของมารดาเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.92 (ชนัญชิตา ดุขชัยกุล และคณะ, 2554) 3) แบบสอบถามเพื่อประเมินภาวะสุขภาพจิตทั่วไป (Thai GHQ - 12) มีค่าความเชื่อถือและความแม่นยำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.84 ถึง 0.94 (ธนา นิลชัยโกวิท และคณะ, 2545) และ 4) แบบประเมินเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ โดยใช้คู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ (Thai Early Developmental Assessment for Intervention: TEDA4I) โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) เท่ากับ 0.84 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.97 (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2558)

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม (IRB SNC 006/2564) และโรงพยาบาลร้อยเอ็ด (IRE 042/2564)

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนคือ 1) ประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดคือ วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม กับหน่วยงานที่เก็บข้อมูลคือโรงพยาบาลร้อยเอ็ด ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน และเวลาที่กำหนด 2) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจากบัตรบันทึกประวัติของเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า และซักประวัติจากมารดาหรือผู้ดูแลเด็ก 3) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและการพิทักษ์สิทธิ์ของมารดาและเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าแต่เนื่องจากมีสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 กลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่ได้มารับบริการที่โรงพยาบาลโดยตรง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสื่อสารผ่าน

โทรศัพท์มือถือ และ 4) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแลและเด็ก ใช้สถิติการแจกแจงความถี่และคำนวณร้อยละ 2) ภาวะการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า และภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ใช้สถิติการทดสอบไคสแควร์ (The Chi - Square test)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างจำนวน 82 ราย ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 20 – 30 ปี (ร้อยละ 40.2) จบชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 37.8) สถานภาพสมรสเป็นคู่ (ร้อยละ 78.0) ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 31.7) รายได้ต่อเดือนของครอบครัว 10,001 - 20,000 บาท (ร้อยละ 42.7) ผู้ดูแลเด็กไม่มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 84.1) ระยะเวลาการดูแลเด็ก 1 – 2 ปี (ร้อยละ 40.2) ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากครอบครัว (ร้อยละ 75.6) จำนวนบุตรในครอบครัว 1 คน (ร้อยละ 47.6) สภาพหนี้สินน้อยกว่า 100,000 บาท (ร้อยละ 28) ส่วนปัจจัยด้านเด็ก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 75.6) มีอายุ 2 ปี (ร้อยละ 26.8) ไม่มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 60.9)

2. ภาวะการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า พบว่าภาวะการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.48$, SD = 0.39) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับน้อยคือ ด้านความตึงเครียดส่วนบุคคล (Personal Strain) ($\bar{X} = 0.36$, SD = 0.39) ด้านความขัดแย้งในตนเอง (Privacy conflict) ($\bar{X} = 0.15$, SD = 0.38) ด้านความรู้สึกผิด (Quilt) ($\bar{X} = 1.01$, SD = 0.77) ด้านเจตคติที่ไม่แน่นอน (Uncertain attitude) ($\bar{X} = 0.40$, SD = 0.47) รายละเอียดสามารถนำเสนอ ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน ภาวะการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

(n = 82)			
ภาวะการดูแลของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความตึงเครียดส่วนบุคคล (Personal Strain)	0.36	0.39	น้อย
2. ความขัดแย้งในตนเอง (Privacy conflict)	0.15	0.38	น้อย
3. ความรู้สึกผิด (Quilt)	1.01	0.77	น้อย

การดูแลของเด็กรวมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. เจตคติที่ไม่แน่นอน (uncertain attitude)	0.40	0.47	น้อย
โดยรวม	0.48	0.39	น้อย

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

ผลการศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า พบว่าปัจจัยด้านผู้ดูแล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือนของครอบครัว โรคประจำตัวของผู้ดูแล ระยะเวลาการดูแลเด็ก การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว สภาพหนี้สิน และปัจจัยด้านเด็ก ได้แก่ เพศ อายุ โรคประจำตัวอื่นๆ และพัฒนาการด้านที่บกพร่อง ไม่มีผลต่อการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ส่วนภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า มีความสัมพันธ์กับการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (χ^2 -test = 0.001, p - value = 11.821) รายละเอียดสามารถนำเสนอ ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ปัจจัยด้านผู้ดูแลและปัจจัยด้านเด็ก ที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

(n = 82 คน)

ปัจจัยที่ศึกษา	การดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มี ปัญหาพัฒนาการล่าช้า		χ^2 - test	p- value
	ไม่มีเลย- นาน ๆ ครั้ง	บางครั้ง - ประจำ		
ปัจจัยด้านผู้ดูแล				
1. อายุ			0.901	0.016
≤ 30 ปี	23	13		
30 ปีขึ้นไป	30	16		
2. ระดับการศึกษา			0.307	1.042
≤ มัธยมศึกษาตอนปลาย	23	16		
≥ ประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญา	30	13		
3. สถานภาพสมรส			0.142	2.161
คู่	44	20		
โสด ม่าย หย่า/แยกกัน	9	9		

ปัจจัยที่ศึกษา	ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มี ปัญหาพัฒนาการล่าช้า		χ^2 - test	p- value
	ไม่มีเลย- นาน ๆ ครั้ง	บางครั้ง - ประจำ		
4. อาชีพ			0.505	0.444
รายได้ไม่แน่นอน	27	17		
มีรายได้ประจำ	28	12		
5. รายได้ต่อเดือน			0.855	0.33
≤ 20,000 บาท	43	24		
≥ 20,001 บาท	10	5		
6. โรคประจำตัวของผู้ดูแล			0.706	0.143
มี	9	4		
ไม่มี	44	25		
7. ระยะเวลาที่ดูแลเด็ก			0.533	0.389
≤ 3 ปี	31	19		
3 ปีขึ้นไป	22	10		
8. การได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนจากคนรอบข้าง			0.098	2.732
มี	37	25		
ไม่มี	16	4		
9. จำนวนบุตร			0.577	0.312
1 คน	24	15		
2 คน ขึ้นไป	29	14		
10. สภาพหนี้สิน			0.407	0.687
≤ 100,000	26	17		
≥ 100,001	27	12		
11. ภาวะสุขภาพจิตทั่วไป ของมารดา			0.001*	11.821
ปกติ	47	16		
ผิดปกติ	6	13		
ปัจจัยด้านเด็ก				
1. เพศ			0.969	0.002
ชาย	13	7		
หญิง	40	22		
2. อายุ			0.520	0.414
1 - 2 ปี	24	11		

ปัจจัยที่ศึกษา	ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มี ปัญหาพัฒนาการล่าช้า		χ^2 - test	p- value
	ไม่มีเลย- นาน ๆ ครั้ง	บางครั้ง - ประจำ		
3 - 6 ปี	29	18	0.646	0.211
3. โรคประจำตัวอื่น				
มี	21	10		
ไม่มี	32	19	0.115	2.478
4. พัฒนาการด้านที่บกพร่อง				
ล่าช้าไม่ทุกด้าน	62	75.6		
ล่าช้าทุกด้าน	20	24.4		

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

ผลการศึกษาพบว่าภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.48$, $SD = 0.39$) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มารดาเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าส่วนใหญ่มีความรู้สึกเป็นภาระการดูแลเด็กอยู่ในระดับน้อย ทั้งในด้านความตึงเครียดส่วนบุคคล (Personal Strain) ความขัดแย้งในตนเอง (Privacy conflict) ความรู้สึกผิด (Quilt) และเจตคติที่ไม่แน่นอน (Uncertain attitude) สำหรับบทบาทของพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ถือได้ว่าเป็นภาระที่หนักและยากลำบาก ส่งผลกระทบต่อผู้ดูแลเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สัมพันธภาพในครอบครัวและเศรษฐกิจ แต่มารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า รู้สึกว่ามีภาระการดูแลเด็กอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากรดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย วุฒิภาวะ จิตอารมณ์ พร้อมที่จะเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย (ธนัฐา ศิริรักษ์, 2560) จึงพร้อมที่จะให้การเลี้ยงดูเด็กด้วยความเข้าใจ ส่วนสถานภาพสมรสส่วนใหญ่คู่ซึ่งความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญ เมื่อสามีภรรยามีสถานภาพคู่จะมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่น มีความเข้าใจอกเข้าใจกัน และมีชีวิตครอบครัวที่เข้มแข็ง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสที่ดี จะช่วยให้บิดามารดามีการสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ชลดา สติปัญญา และคณะ, 2559) ส่วนอาชีพของผู้ดูแลส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือเป็นแม่บ้าน จึงมีเวลามากพอในการใส่ใจดูแลเด็กด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของเยาวรัตน์ รัตนันต์ พบว่า เด็กที่เกิดจากมารดาที่มีอาชีพรับราชการหรือ

รัฐวิสาหกิจ จะมีพัฒนาการสงสัยล่าช้ามากที่สุด ส่วนอาชีพรับจ้างและค้าขายจะมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าน้อยที่สุด เนื่องจากมีเวลาในการดูแลเด็กมากกว่า การสนับสนุนช่วยเหลือจากคนรอบข้างในการดูแลเด็ก ทั้งในรูปของความใกล้ชิดผูกพัน การช่วยเหลือชี้แนะ การสนับสนุนทางอารมณ์ ยกย่อง ยอมรับ และให้ความสำคัญว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการมีสุขภาพที่ดีไม่มีโรคประจำตัว ย่อมทำให้มารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า สามารถปฏิบัติการดูแลเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าได้ การศึกษาของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี จึงช่วยให้มารดาเด็กมีความเข้าใจต่อข้อมูลข่าวสารและสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ได้ง่าย และความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาตัดสินใจทำสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุผล การศึกษาช่วยให้มีโอกาสเข้าถึงองค์ความรู้มีช่องทางรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสม สำหรับระยะเวลาในการดูแลเด็กจะมีความต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี ทำให้มารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า มีประสบการณ์การดูแลและเกิดทักษะการดูแลเด็ก สามารถให้การดูแลเด็กได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเด็กได้ สิ่งสำคัญที่สุดคือมารดากับเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด จึงรับรู้ว่าการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบและมีความเต็มใจยินดีที่จะให้การดูแล นอกจากนี้การที่เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการบกพร่องบางด้าน ไม่มีโรคประจำตัว ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการ และความรู้สึกเป็นภาระในการดูแลเด็ก (เยาวรัตน์ รัตนันต์, 2559) สอดคล้องกับการศึกษาของ พิมพชนก จันทราทิพย์ และคณะ ที่พบว่าปัจจัยที่สามารถทำนายภาระของผู้ดูแลเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าได้ดีที่สุดคือ ความสามารถในการดูแลตนเองของเด็ก รองลงมา คือ การสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้ดูแลเด็ก ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า โดยเน้นส่งเสริมความสามารถในการดูแลตนเองของเด็ก และการสนับสนุนทางสังคมแก่มารดาของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าให้มากขึ้น (พิมพชนก จันทราทิพย์ และคณะ, 2563)

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าพบว่า ปัจจัยด้านผู้ดูแล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือนของครอบครัว โรคประจำตัวของผู้ดูแล ระยะเวลาการดูแลผู้ป่วย การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากคนรอบข้าง จำนวนบุตรในครอบครัว สภาพหนี้สิน และปัจจัยด้านเด็ก ได้แก่ เพศ อายุ โรคประจำตัวอื่น ๆ และพัฒนาการด้านที่บกพร่อง ไม่มีผลต่อภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ส่วนภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้ามีผลต่อภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (χ^2 - test = 0.001, p - value = 11.821) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดา เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าโดยรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 0.10 (SD=0.18) และ ส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพจิตทั่วไปปกติ ร้อยละ 76.8 และมีภาวะสุขภาพจิตทั่วไปผิดปกติ ร้อยละ 23.2 ในการศึกษาภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดาเด็กปฐมวัย ที่มีพัฒนาการล่าช้าที่พบว่าปกติในครั้งนี้ จะมีระดับความรู้สึกต่อการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าในระดับนาน ๆ ครั้ง - ไม่มีเลย ส่วนผิดปกติ จะมีระดับความรู้สึกต่อการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าในระดับบางครั้ง-ประจำ ซึ่งพบว่าภาวะสุขภาพจิตทั่วไปที่ผิดปกติมากที่สุดคือ การนอนไม่หลับเพราะกังวล รู้สึกว่าไม่สามารถที่จะเอาชนะความยากลำบากต่าง ๆ ได้ และรู้สึกว่าไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ รองลงมาคือ ไม่สามารถมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ได้ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า การดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าที่ต่อเนื่องยาวนานและมีความบกพร่องของพัฒนาการหลาย ๆ ด้านส่งผลต่อภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า สอดคล้องกับการศึกษาของจิราภา ศรีรัตน์ และคณะ ที่พบว่า การแสดงพฤติกรรมที่ผิดปกติหรือไม่เหมาะสมของเด็กออทิสติกวัยเรียนที่มารดาดูแล ส่งผลให้ถูกคนในสังคมใช้สายตาจ้องมอง จับตามอง หรือมีการใช้คำพูดที่ดูถูกและแบ่งแยก ทำให้มารดาของเด็กออทิสติกวัยเรียนเหล่านี้เกิดความรู้สึกอับอาย รู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าบุคคลอื่นในสังคมและสูญเสียความน่าเชื่อถือในสังคม ซึ่งในการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าเป็นการดูแลที่ต่อเนื่องยาวนาน ย่อมส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแล และความสัมพันธ์กันทางสายเลือดทำให้มีระดับความคาดหวังในการดูแลสูง มีความรู้สึกตระหนักรับผิดชอบในการดูแล มารดาซึ่งเป็นผู้ดูแลหลักต้องรับภาระทั้งการดูแลเด็ก การทำงานทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน การพาเด็กมาตรวจรักษาที่โรงพยาบาล ทำให้มีค่าใช้จ่ายทั้งการเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวมทั้งการปรับสภาพสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน เพื่อให้เอื้อต่อการดูแลเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า สิ่งเหล่านี้ย่อมนำมาซึ่งความรู้สึกคับข้องใจเกิดความวิตกกังวลและนอนไม่หลับ (Anxiety and insomnia) รู้สึกว่าคุณค่าในตนเองลดลง ไม่อยากไปพบปะบุคคล คิดว่าตนมีภาระมากกว่าคนอื่น ส่งผลให้มีความบกพร่องทางสังคม (Social dysfunction) รู้สึกว่าตนไม่มีประโยชน์ความสามารถในการคิดตัดสินใจลดลง ไม่มีความสุขกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันตามปกติ นำมาสู่อาการซึมเศร้าที่รุนแรง (Severe depression) ได้ (จิราภา ศรีรัตน์ และคณะ, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าคือ ภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดา จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีแนวทางการช่วยเหลือมารดาและลดภาระการดูแลของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ดังนั้นในการให้การพยาบาลเด็กแบบองค์รวม ทีมบุคลากรด้านสุขภาพที่

เกี่ยวข้อง ต้องคำนึงถึงภาวะสุขภาพจิตทั่วไปของมารดา เพื่อให้การช่วยเหลือรักษาสุขภาพจิตของมารดาควบคู่ไปกับการส่งเสริมความสามารถในการดูแลตนเองของเด็ก และการรักษาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า โดยการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถของมารดาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า ส่งเสริมให้มารดาของเด็กมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและยอมรับปัญหา รวมทั้งมีทักษะการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าอย่างถูกต้อง สร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กของบุคคลในครอบครัว สนับสนุนด้านจิตใจและสร้างแรงจูงใจในการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ นำไปสู่สภาวะที่ดีทั้งของมารดาและเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ (Thai Early Developmental Assessment for Intervention: TEDA4I). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิราภา ศรีรัตน์ และคณะ. (2561). ประสบการณ์ของมารดาเด็กออทิสติกวัยเรียนที่รับรู้การถูกตีตรา. วารสารพยาบาลทหารบก, 19(2), 211-219.
- ชนัญชิดาคุชฎี ทูลศิริ และคณะ. (2554). การพัฒนาแบบวัดภาวะการดูแลของผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 4(1), 62-75.
- ชลดา สติปัญ และคณะ. (2559). สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดากับทารก และการเข้ามามีส่วนร่วมของบิดาในระยะหลังคลอด. วารสารพยาบาลสาร, 43(5), 71-81.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ. (2545). แบบสอบถามThaGeneralHealthQuestionnaire ฉบับภาษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2564 จาก <https://www.dmh.go.th/test/download/files/ghq.pdf>
- ธนัชฐา ศิริรักษ์. (2560). การดูแลสุขภาพตามวัย (Health Care in Differently Age Population). เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2564 จาก https://meded.psu.ac.th/binlaApp/class01/388100/Health_care_in_differently/index5.html
- พิมพ์ชนก จันทราทิพย์ และคณะ. (2563). ปัจจัยทำนายภาระของผู้ดูแลเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 52-63.
- เยาวรัตน์ รัตนนันต์. (2559). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย เขตสุขภาพที่ 8. เข้าถึงได้จาก <http://203.157.71.148/Information/center/research-web.pdf>.

- ละเอียด ศิลาน้อย. (2560). การใช้สูตรทางสถิติ (ที่ถูกต้อง) ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณในทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. วารสารวิจัยพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 12(2), 50-61.
- หนึ่งฤทัย เกื้อเอียด และคณะ. (2561). สถานการณ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อ พัฒนาการของเด็กไทยอายุต่ำกว่า 5 ปี : การทบทวนวรรณกรรม. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 5(1), 281-296.

ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์
(SWIMWEAR) ที่ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา*
FASHION LIFESTYLE PRODUCTS, WOMEN'S APPAREL IN
THE FORM OF SWIMWEAR, INSPIRED BY THE HALA BALA FOREST

ประพนธ์ ชนะพล

Prapon Chanapol

อรัญ วานิชกร

Aran Wanichakorn

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: nastwarissara@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผ่านการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่มีแรงบันดาลใจมาจากป่าฮาลา บาลา มีกระบวนการ 6 ขั้นตอน 1) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การลงพื้นที่และศึกษาข้อมูล 2) การรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มชุมชน/กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ และกลุ่มผ้าทอหมู่บ้านโตะโมะ 3) การทดลองย้อมสีผ้า 4) การออกแบบ ลวดลายผ้า 5) สร้างสรรค์ผลงานต้นแบบ (ชุดผ้าดิบ) และ 6) สร้างผลงานชุดจริง ผลการวิจัยพบว่า 1) จากการลงพื้นที่และศึกษาข้อมูลหมู่บ้านโตะโมะ พบว่า มีกลุ่มผ้าทอที่ผลิตผ้าทอในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก แต่ยอดการจำหน่ายค่อนข้างน้อย และไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มชุมชนและกลุ่มประชากร กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เป็นกลุ่มที่ยังเรียน มีสไตล์เป็นของตัวเองให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของตนเอง สนใจด้านศิลปะหรือแฟชั่น และกลุ่มเป้าหมายรอง คือ เป็นกลุ่มวัยทำงานมีความสนใจด้านศิลปะวัฒนธรรมและแฟชั่น มีความเป็นตัวของตัวเองสูง 3) ผลจากการย้อมสีผ้าทอโดยใช้สีย้อมธรรมชาติจากครั่ง ด้วยกรรมวิธีการย้อมร้อน ทำให้ได้สีตามที่ผู้วิจัยต้องการ 4) การออกแบบลวดลายผ้า เทคนิค

* Received October 17, 2021; Revised October 30, 2021; Accepted December 15, 2021

การปักแพทเวิร์ค ทำดิจิตอลปรินตามแพทเทิร์นที่วาดไว้ 5) ดำเนินการสร้างผลงานต้นแบบ (ชุดผ้าดิบ) จำนวน 8 ชุด และ 6) สร้างผลงานชุดจริงผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ จำนวน 8 ชุด

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์, เครื่องแต่งกายสตรี, รูปแบบสวิมแวร์, แรงบันดาลใจ, ป่าฮาลา บาลา

Abstract

This research article aims to Presenting lifestyle fashion products at women's wear in the form of a swim wear. that can be applied to various types of apparel in everyday life Inspired by Hala Bala Forest. It is an action research. Through the design of fashion lifestyle products inspired by the Hala Bala forest, there is a 6-step process. 1) Collecting data related to research. Landing and data study 2) Data collection from 2 community groups/population samples. and Tomo village weaving group 3) Fabric dyeing experiment 4) Fabric design and pattern 5) Creation of prototype work (California dress) and 6) create real works. The results of the research were as follows: 1) From landing and studying the data of Tomo Village, it was found that there were a large number of woven cloth groups that produced woven cloth each year. But the sales volume is quite low. and didn't get the attention it deserved. 2) Analysis of data from community groups and population groups the main target group is those who are still studying. Have your own style, focus on your own image. Interested in art or fashion? and the secondary target group is working age group with interest in art, culture and fashion. have a high self. 3) Effect of dyeing of woven fabrics by using natural dyes from shellac with hot dyeing process resulting in the color as the researcher wants. 4) The design of the fabric pattern. Embroidery Techniques Make a digital print according to the drawn pattern. 5) Proceed to create 8 prototypes (calico suit) and 6) create a real set of fashion lifestyle products at women's wear in the form of a swim wear, amounting to 8 sets.

Keywords: Fashion Lifestyle Products, Women's Apparel, Swimwear Pattern, Inspired, Hala Bala Forest

บทนำ

ป่าฮาลา บาลา (Hala Bala Forest) อเมซอนแห่งเอเชีย อัญมณีไพรแดนใต้ คงเป็นคำที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าฮาลา บาลาได้ดีที่สุดและยังคงเป็นป่าที่สมบูรณ์ที่สุดเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย (Kanokorn Na Ranong, 2563)

ป่าฮาลา บาลาเป็นป่าที่เกิดจากผืนแผ่นดิน 2 ผืนที่มาบรรจบกัน คือ ป่าฮาลา (Hala Forest) ในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และอำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส และ ป่าบาลา (Bala Forest) ในพื้นที่อำเภอแว้ง และอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส โดยคำว่า ฮาลา บาลา มาจากการรวมกันของคำทั้ง 2 คำคือ ฮาลา แปลว่า ทิศทางมุ่งไปสู่ เช่น ทิศทางน้ำ ทิศทางดิน ทิศทางลม และ บาลา แปลว่า กลุ่มคน ทหาร หรือหน่วยอื่น ๆ ดังนั้น ฮาลา - บาลา จึงแปลว่า ทิศทางของการอพยพของกลุ่มคน ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นป่าที่มีผู้คนให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก (The MOMENTUM, 2563)

ป่าฮาลา บาลาพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย รวมถึงสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์และพืชพันธุ์หายาก ถือเป็นชุมทรัพย์ของผืนแผ่นดินไทย จากการศึกษาทำให้ทราบว่าสัตว์ที่พบเห็นได้มากคือ ช้าง (Elephant) กระต๊อ (Bosgaurus) หมูป่า (Sus scrofa) เลียงผา (Capricornis) เป็นต้น อีกทั้งยังมีสัตว์ป่าหายากอย่าง สมเสร็จ (Tapirus), กระซู่ (Dicerorhinus sumatrensis) ชะนีเซียม้ง (Symphalangus Syndactylus) หรือ ชะนีดำใหญ่ (Symphalangus Syndactylus) ซึ่งเป็นชะนีชนิดที่ใหญ่ที่สุดในโลก ที่สำคัญป่าแห่งนี้ยังเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของ นกเงือก (Bucerotidae) ที่พบมากถึง 10 ชนิด จากจำนวนทั้งสิ้น 13 ชนิดที่พบได้ในประเทศไทย ซึ่งนกเงือกถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ (เทศบาลเมืองเบตง, 2563) นอกจากนี้พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ ตะเคียน (Hopea odorata), ทูเรียนป่า (Durio mansonii), เฟิร์นยักษ์ (Lacy Tree Fern), ใบไม้สีทอง (Bauhinia aureifolia) ทั้งนี้พืชสมุนไพรอยู่หลากหลายสายพันธุ์ เช่น บัวสวรรค์ (Gustavia gracillima), พญานาคราช (Ornamental Hemp), ฤษีนางครวญ (Tacca chantrieri André) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้ที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งที่สร้างสีสันให้กับป่าฮาลา บาลานั้นก็คือ ดอกดาหลา (Etlingera elatior), ดอกกล้วยไม้ยี่โถปีนัง (Arundina graminifolia) และ ดอกกล้วยไม้สังโตสยาม (Bulbophyllum siamense) ที่มีสีสันสวยงามตามธรรมชาติ ภายในป่าฮาลา บาลามีพืชพรรณอีกหลากหลายชนิด ที่นอกจากสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับผืนป่าแล้วยังช่วยป้องกันการกัดเซาะหน้าดินจากน้ำฝน ความสมบูรณ์ทั้งหมดของผืนป่านี้ จึงถือเป็นของขวัญจากธรรมชาติที่รังสรรค์ขึ้นเพื่อให้เป็นมรดกความงามในระบบนิเวศให้เยาวชนและบุคคลรุ่นหลังยังคงได้เห็นถึงความสวยงามอย่างนี้ตลอดไป (ณรงค์ศักดิ์ พงศ์ดี, 2558); (Sanook, 2563)

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของผืนป่าฮาลา บาลาและสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์จึงได้นำลักษณะเด่นของพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าโดยนำลักษณะทางกายภาพ เช่น สี รูปทรงต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ลงบนเครื่องแต่งกายโดยใช้การนำเสนอผลงานจากผ้าทอจากหมู่บ้านโตะโมะ ของอำเภอสุคริน จังหวัดนราธิวาส โดยผ่านกระบวนการตัดเย็บเครื่องแต่งกายในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใส่กับเสื้อผ้าชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน จำนวน 8 ชุด โดยในแต่ละชุดจะมีลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างกันออกไปตามแรงบันดาลใจ โดยผู้วิจัยได้แบบแผนของพันธุ์ไม้และลักษณะของสัตว์ป่าที่อยู่ในป่าฮาลา บาลา โดยพันธุ์ไม้ได้เลือกใบไม้สีทอง ดอกดาหลา ดอกกล้วยไม้ยี่โถปิ่น และดอกกล้วยไม้สังโตสยาม มาทำชุดจำนวน 2 ชุด และได้เลือกสัตว์ป่ามาด้วยกัน 5 ชนิด คือ ชะนีมือดำ เสือโคร่ง กระซู่ แมวลายหินอ่อน และนกเงือก เป็นมีทำชุดจำนวน 6 ชุด รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 ชุด ซึ่งแต่ละชุดก็ได้หยิบยกลักษณะเฉพาะของสัตว์ต่าง ๆ มาอยู่บนเสื้อผ้าที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน รวมถึงลวดลายและสีของพันธุ์ไม้ ในการทำวิจัยครั้งนี้นอกเหนือจากการตัดเย็บและออกแบบลายเสื้อผ้าที่ผู้วิจัยอยากจะเป็นกระบอกเสียงในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์แล้วนั้น ยังถือเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ทั้งคนไทยและคนต่างชาติได้รู้จักผืนป่าที่สำคัญของโลกอีกที่หนึ่งที่มีการขนานนามว่า ป่าฮาลา บาลา อเมซอนแห่งเอเชีย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใส่กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้แนวคิดและนำไปสู่การพัฒนาสิ่งทอของกลุ่มหมู่บ้านโตะโมะ อำเภอสุคริน จังหวัดนราธิวาส โดยผ่านการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่มีแรงบันดาลใจมาจากป่าฮาลา บาลา เพื่อมุ่งเน้นการนำเสนอผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใส่กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา ตามวัตถุประสงค์ของวิจัย มีกระบวนการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การลงพื้นที่และศึกษาข้อมูลหมู่บ้านโตะโมะ อำเภอสุคริน จังหวัดนราธิวาส

ส่วนที่ 2 กระบวนการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มชุมชน/กลุ่มประชากรตัวอย่าง

ในกระบวนการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อไปสู่กระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ เพื่อมุ่งเน้นพัฒนา ผลิตภัณฑ์ พื้นบ้าน ให้ดูดี มีคุณค่าและ

มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยกระบวนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ทั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทาง ในการออกแบบ และสร้างสรรค์ ผลงาน โดยการนำสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นมาสร้างให้เกิดอัตลักษณ์ ที่ปกป้องถึงจังหวัดนราธิวาส ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงความนิยมเกี่ยวกับแฟชั่นสตรีสากล โดยแบ่งกลุ่มการศึกษาข้อมูล เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ป่าฮา ลบล่า และชาวบ้านระแวกนั้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผ้าทอหมู่บ้านโต๊ะโมะ อำเภอสือริน จังหวัดนราธิวาส

ส่วนที่ 3 กระบวนการทดลองย้อมสีผ้า การย้อมสีผ้าทอ โดยการใช้สีย้อมธรรมชาติ จากครั้ง ด้วยกรรมวิธีการย้อมร้อน

ส่วนที่ 4 กระบวนการออกแบบ ลวดลายผ้า หลักการออกแบบ (Principlea of Design) เมื่อทราบองค์ประกอบของการออกแบบแล้วการที่จะนำเอาองค์ประกอบทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็น เส้น สี ที่วาง รูปแบบ พื้นผิว เส้นรอบนอกต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบ ควรจะต้องทราบหลักการออกแบบด้วย เพื่อจะได้นำองค์ประกอบต่าง ๆ มาใช้อย่างถูกต้อง ซึ่งหลักการออกแบบมีดังนี้ Proportion (สัดส่วน) Balance (ความสมดุล) Rhythm (จังหวะ) Emphasis (การเน้น) Harmony (ความกลมกลืน) (Design Academy, 2561) มีกระบวนการดังนี้

4.1 เริ่มคิดออกแบบลายผ้าซึ่งได้แนวคิดมาจากป่าฮาลาลา ซึ่งผู้ออกแบบนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจของการออกแบบเครื่องแต่งกายในคอลเลกชันนี้

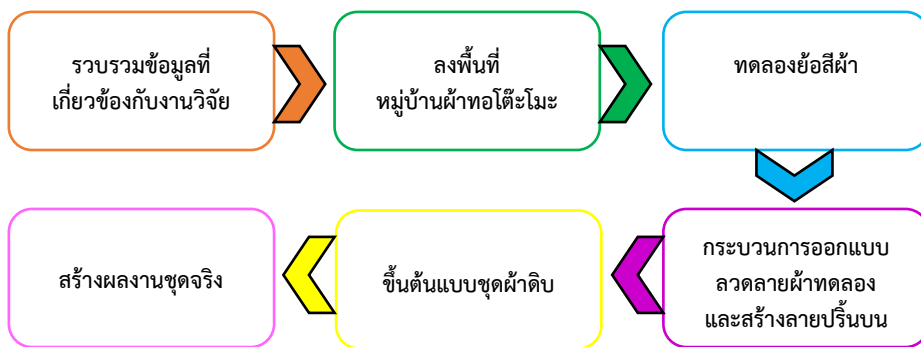
4.2 รายละเอียดในการตกแต่ง การนำผ้าทอมาปักแพทเวิร์คเป็นลวดลายสัตว์ โดยนำลายบนตัว แมวลายหินอ่อน มาเป็นแบบในการปักแพทเวิร์ค บนผ้าทอหมู่บ้านโต๊ะ

4.3 การนำผ้ามาทำดิจิตอลปริ้นลายลงบนผ้า

4.4 วัสดุและรายละเอียดตกแต่ง ประกอบด้วย กระดุม ลูกปัด เข็มกลัด เป็นต้น

ส่วนที่ 5 สร้างสรรค์ผลงานต้นแบบ (ชุดผ้าดิบ) จำนวน 8 ชุด

ส่วนที่ 6 สร้างผลงานชุดจริงผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใส่กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลาลา บาลา จำนวน 8 ชุด

ภาพที่ 1 กระบวนการขั้นตอนการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1.1 ผู้วิจัยลงพื้นที่ ณ หมู่บ้านโตะโมะ อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาสและได้สัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่มผ้าทอบ้านโตะโมะ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการการผลิตผ้าทอหมู่บ้านโตะโมะ

1.2 การทอผ้าจะใช้เวลาการทอต่อผืนอยู่ที่ประมาณ 2 - 3 วัน แต่หากกรณีที่มีลายสั่งทอขึ้นมาใหม่จากลูกค้าและเป็นลายที่ยากกว่าจะใช้เวลาทอประมาณ 4 - 5 วันต่อ 1 ผืน

1.3 ขนาดมาตรฐานของผ้าทอหมู่บ้านโตะโมะจะมี ความกว้าง 18 - 19 นิ้ว และความยาว 2 - 4 เมตร ต่อ 1 ผืน

1.4 จากการลงพื้นที่และศึกษาข้อมูลหมู่บ้านโตะโมะ อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส พบว่ามีกลุ่มผ้าทอที่ผลิตผ้าทอในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก แต่ยอดการจำหน่ายค่อนข้างน้อยทำให้ผ้าทอค้างสต็อกเพราะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากผ้าทอมีความล้าสมัยไม่มีการพัฒนาลวดลายให้เกิดความน่าสนใจ หลังจากศึกษาผ้าทอ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาป่าฮาลา บาลาเพื่อนำมาเป็นแรงบันดาลใจจึงได้พบว่าป่าฮาลา บาลา ตั้งอยู่ในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา ในผืนป่าแห่งนี้ ผลการสำรวจเบื้องต้น พบว่าพรรณไม้ชนิดต่าง ๆ ดังนี้ ประเภเทพืธรัน จำนวน 20 ชนิด ประเภทหวาย จำนวน 49 ชนิดประเภทไม้ต้น จำนวน 232 ชนิด สัตว์ป่าหายากอาศัยอยู่หลายชนิด ได้แก่ กระซู่ สมเสร็จ กระทิง เสือโคร่ง เลียงผา และช้างป่า เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นและต้องการที่จะพัฒนาโดยนำผ้าทอที่กลุ่มผ้าทอได้มีอยู่แล้วมาต่อยอดให้เกิดคุณค่าและน่าสนใจ โดยการนำแรงบันดาลใจมาจากป่าฮาลา บาลา ซึ่งเป็นป่าในพื้นที่อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส มานำเสนอเป็นลวดลายพืชพันธุ์รวมถึงสัตว์นานาชนิดในป่าฮาลา บาลาผ่านลายผ้าที่ใช้วิธีการเย็บตัดต่อไป

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มชุมชน/กลุ่มประชากรตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ผู้หญิงช่วงอายุ 20 - 25 ปี เป็นกลุ่มที่ยังเรียนมีสไตล์เป็นของตัวเองให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของตัวเอง สนใจด้านศิลปะหรือแฟชั่น รักการแต่งตัว ไม่ชอบอะไรเดิม ๆ ชอบความแปลกใหม่ท้าทาย และทันต่อกระแสแฟชั่น มีกำลังซื้อค่อนข้างปานกลาง ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ และเรียนรู้ได้เร็วเพราะพ่อแม่ใช้สิ่งเหล่านี้อยู่ในชีวิตประจำวัน แต่หนึ่งอย่างที่เด็กเจนเนอเรชั่น Z แตกต่างจากรุ่นอื่น ๆ สมัยที่ยังเป็นเด็กอยู่ก็คือ เด็กรุ่นนี้จะได้เห็นภาพที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานทั้งคู่ ต่างจากรุ่นก่อนๆ ที่อาจจะม่พ่อแม่ไปทำงานคนเดียว ด้วยเหตุผลนี้ เด็ก Gen-Z หลาย ๆ คนจึงรับ การเลี้ยงดูจากคนอื่นมากกว่าพ่อแม่ของตัวเอง และจะมีรายได้อยู่ที่ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาทต่อเดือน มีนิสัยในการบริโภคสินค้าด้วยความชอบและความแปลกใหม่ แต่มีการใช้จ่ายอย่างรอบคอบและระมัดระวัง

กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ผู้หญิงช่วงอายุ 26-30 ปี เป็นกลุ่มวัยทำงานมีความสนใจด้านศิลปะวัฒนธรรมและแฟชั่น รักการแต่งตัวไม่ชอบอะไรเดิม ๆ ชอบความแปลกใหม่ท้าทาย มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ดูโอกาสและสถานที่ในการแต่งตัว ไม่ชอบอยู่ในกรอบและไม่ชอบเงื่อนไข ติดตามกระแสแฟชั่น เป็นช่วงที่กำลังสะสมสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง สนใจเลือกสินค้าที่เสริมสร้างบุคลิก ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชั่น Y มีกำลังซื้อ และอาศัยอยู่ในย่านใจกลางเมือง มีรายได้อยู่ที่ระหว่าง 10,000 - 20,000 บาทขึ้นไป/เดือน มีนิสัยการบริโภคสินค้าด้วยความชอบและจะเลือกซื้อสินค้าที่ตนเองถูกใจเท่านั้น จะประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเป็นต้น

3. ผลการทดลองย้อมสีผ้า ผลจากการย้อมสีผ้าทอ โดยการใช้สีย้อมธรรมชาติจากครั้ง ด้วยกรรมวิธีการย้อมร้อน

ภาพที่ 2 ผ้าที่ผ่านการย้อมสี

4. ผลการวิเคราะห์การออกแบบลวดลายผ้า

จากกระบวนการทดลองทำผ้าทอและเทคนิคการปักแพทเวิร์คการสั่งทอผ้าจากกลุ่มผ้าทอหมู่บ้านโตะโมะ จังหวัดนราธิวาส ตามสีและลายที่ออกแบบไว้ได้ผ้าทอมาตามที่กำหนดและนำมาตัดแบ่งเป็นชิ้นส่วนที่ดีจติดอลปรี้นตามแพทเทิร์นที่วาดไว้ ทำการตัดต่อผ้าทอและผ้าอื่น ๆ ที่ใช้ตกแต่งเพิ่มในชุดมาตัดต่อกันตาม แพทเทิร์นของรูปแบบเสื้อผ้าที่เราได้ตามที่ออกแบบไว้

ภาพที่ 3 การออกแบบ จากลวดลายผ้าเครื่องแต่งกายต้นแบบ

5. ผลงานต้นแบบ (ชุดผ้าดิบ) และ ผลงานภาพร่าง ภาพสเก็ต จำนวน 8 ชุด

ภาพที่ 4 ชุดผ้าดิบด้านหน้า

ภาพที่ 5 ชุดผ้าดิบด้านหลัง

ภาพที่ 6 ภาพสเก็ต LOOK 1

ภาพที่ 7 ภาพสเก็ต LOOK 2

ภาพที่ 8 ภาพสเก็ต LOOK 3

ภาพที่ 9 ภาพสเก็ต LOOK 4

ภาพที่ 10 ภาพสเก็ต LOOK 5

ภาพที่ 11 ภาพสเก็ต LOOK 6

ภาพที่ 12 ภาพสเก็ต LOOK 7

ภาพที่ 13 ภาพสเก็ต LOOK 8

6. ผลงานชุดจริงผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใส่กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา จำนวน 8 ชุด

ภาพที่ 14 ผลงานออกแบบเครื่องแต่งกายสตรี ด้านหน้า

ภาพที่ 15 ผลงานออกแบบเครื่องแต่งกายสตรี ด้านหลัง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา ผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากป่าฮาลา บาลา จำนวน 8 ชุด การศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาผ้าทอ หมูบ้านโต๊ะโมะให้มีความน่าสนใจ โดยการนำเสนอผ่านแรงบันดาลใจป่าฮาลา บาลา และเพิ่มเทคนิคและรายละเอียดให้กับเครื่องแต่งกาย โดยใช้เทคนิคการการปักแพทเวิร์คเพ้นท์ และเทคนิคดิจิตอลปริ้น รวมกันเป็นองค์ประกอบในการออกแบบให้มีลวดลายของพืชพันธุ์ใน ป่าฮาลา บาลา ซึ่งผ้าทอหมูบ้านโต๊ะโมะเป็นภูมิปัญญาและศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นของ อำเภอ สุคิริน จังหวัดนราธิวาส ทำให้มีความคิดต่อยอดสำหรับงานวิจัยในคอลเลกชันนี้ ซึ่งเป็นภูมิ ปัญญาและศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่ชาวบ้านสามารถผลิตและประกอบอาชีพเป็นของตนเองได้ ซึ่งเกิดจากวิถีชีวิตของคนในกลุ่มหมูบ้านโต๊ะโมะ อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส โดยนำเทคนิค ทั้งหมดมาปรับใช้ในการออกแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค การนำผ้า ทอถิ่นมาปรับใช้กับธรรมชาติที่มี เพื่อพัฒนาไปสู่รายได้ของคนในชุมชน ดังงานวิจัยเรื่อง นวัตกรรมสิ่งทอจากเส้นใยดาหลาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเส้นใยดาหลาเป็นการใช้ส่วนลำต้นที่เหลือทิ้งจากการตัดดอกดาหลาไปขาย ส่วนของ

ลำต้นมีใยที่เหมาะสมโดยจะนำเข้าเครื่องนวดเพื่อให้มีความยืดหยุ่นและมีความนุ่ม นำไปเข้าเครื่องตีใย และนำใยที่ได้ไปเข้าเครื่องตีเกลียวเส้นด้ายในระบบอุตสาหกรรม ซึ่งเส้นด้ายที่ตีเกลียวจะมีส่วนผสมระหว่างใยคาลาและใยฝ้าย อัตราส่วน 15:85 เพราะใยฝ้ายเป็นตัวผสมเกลียว ซึ่งจะทำให้เส้นด้ายเหมาะแก่การนำไปทอผ้าเพื่อทำผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์เช่น เสื้อผ้า กระเป๋าและรองเท้า เป็นต้น (นวัตกร อุมาศิลป์ และพัชรา อุทิศวรรณกุล, 2561) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่อง การออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีเพื่อพัฒนางานพื้นถิ่นให้เป็นสินค้าระดับชาติโดยใช้แนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาผ้าทอมือ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ของงานวิจัยอยู่ในกลุ่มตลาดสินค้าระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยมีแนวทางในการออกแบบเครื่องแต่งกายที่สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คือ การใช้สีย้อมธรรมชาติ ความยั่งยืนในแง่ของงานพื้นถิ่น คือ การใช้ผ้าทอมือในชุมชน และความยั่งยืนในการใช้งาน คือ เครื่องแต่งกายที่มีรูปแบบที่มีความคลาสสิก สวมใส่ได้ทุกยุคสมัย (ปรัชญ์ หาญกล้า และพรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2557)

แนวโน้มแฟชั่น (Trend) กล่าวคือ การหมุนเวียนและการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามธรรมชาติของโลกที่ดำเนินมากกว่าหลายพันล้านปี มนุษย์เป็นหนึ่งในวงจรดังกล่าว พวกเราสร้างสรรค์ผลงานโดย เปิดรับแรงบันดาลใจจากสิ่งไหลเวียนอยู่รอบตัวแต่บริบทรอบตัวนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เช่นกัน การทำความเข้าใจต่อโลกที่เปลี่ยนไปจึงสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลิตผลแห่งยุคใหม่ (NEW Normal) ด้วยเทรนด์ที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ซึ่งในปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ผู้คนต่างหลีกเลี่ยงชุมชนเมืองหวนคือสู่ธรรมชาติ หันมาอนุรักษ์รักษาสถาปัตยกรรมดั้งเดิม การศึกษา การพัฒนาเครื่องแต่งกายสตรีมีผลตามแนวโน้มการออกแบบแฟชั่นปี ค.ศ. 2014 พบว่า จากการวิจัยได้สร้างลวดลายผ้าตามความต้องการของผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อใช้ผลิตลวดลายผ้าจำนวน 3 ลาย และสร้างต้นแบบเครื่องแต่งกายสตรีมีผลจำนวน 3 ชุด ได้แก่ เครื่องแต่งกายลำลอง เครื่องแต่งกายชุดทำงาน และเครื่องแต่งกายชุดงานเลี้ยงสังสรรค์ ซึ่งสตรีมีผลสามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน (ตะวัน ตนยะแหละ และ นวัตกร อุมาศิลป์, 2562) จะเห็นได้ว่าแฟชั่นสามารถอยู่ได้ทุกยุคสมัย และสามารถประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวันได้

ป่าฮาลาและป่าบาลา เป็นป่าดงดิบชื้น หรือป่าฝนเขตร้อน มีความชื้นสูงตลอดปี ตั้งอยู่บริเวณตอนใต้สุดของประเทศไทย มีแนวป่าต่อเนื่องกับป่าเบญจพรรณ ทางตอนเหนือของประเทศไทย มาเลเซีย เมื่อรวมพื้นที่เข้าด้วยกันจัดได้ว่าเป็นป่าฝนเขตร้อนที่พื้นที่ใหญ่ที่สุดบนคาบสมุทรมลายู พื้นที่มีฝนตกชุกปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 2000 มิลลิเมตรต่อปี ในผืนป่าแห่งนี้บริเวณหน้าดินลึก มีพรรณไม้ขึ้นหนาแน่นมักมีเรือนยอดชิดกันและมักเป็นพืชในวงศ์ยาง เช่น

กระบาก สยาแดง สยาขาว สยาเหลือง ไข่เขียว ตะเคียน ชันตาแมว เป็นต้น ไม้ขนาดใหญ่ในวงศ์อื่นได้แก่ หยี ทองบั้ง หลุมพอ กระบก กุหลิมหรือกระเทียม ต้นยวนและกฤษณา นอกจากนี้ยังมีพืชในวงศ์หมากและหวาย ขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป เช่น หลาวชะโอน หมากพน จากเขาบังสุรุญ กะพ้อสีสับหรือตาลเดี่ยว หมากข้าวตอก และหวายชนิดต่าง ๆ ไม้พื้นล่างหรือพืชคลุมดินส่วนใหญ่เป็นพวกพืชตระกูลขิงข่า สกุลที่สำคัญได้แก่ ข่าป่า กระวาน กระชายป่า ปุดและกาหลา ซึ่งมีหลายชนิดทั้งชนิดดอกสีขาว สีแดงและสีชมพู พืชพวกเฟิร์นสกุลต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น เฟิร์นต้น วานกิบแรดและสามร้อยยอดหรือโชน เป็นต้น บริเวณเขาหินปูน เช่น ผากกล้วยไม้ ผานาคราช และเขาหัวนาค สภาพป่าเป็นป่าค่อนข้างโปร่งพื้นดินมีหินโผล่ขึ้นทั่วไป และไม้พุ่มลำต้นแคระแกรน ส่วนใหญ่สูงไม่เกิน 10 เมตร พรรณไม้เด่นได้แก่ สนสามพันปี แดงประดับผา นกนอน และสนทราย พืชอื่น ๆ เช่น หม้อข้าวหม้อแกงลิง วานนาคราช และกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป ผลการสำรวจชนิดของพรรณพืชที่มีอยู่ เป็นการสำรวจเบื้องต้น คาดว่ายังมีพืชอีกมากมายหลายชนิด ที่ยังมิได้รวบรวมชื่อไว้เนื่องจากป่าฮาลา บาลา มีพื้นที่กว้างใหญ่ ยังไม่สามารถทำการสำรวจได้ตลอดพื้นที่ทั้งหมด ผลการสำรวจเบื้องต้น พบว่าพรรณไม้ชนิดต่าง ๆ ดังนี้ ประเภทเฟิร์น จำนวน 20 ชนิด ประเภทหวาย จำนวน 49 ชนิด ประเภทไม้ต้น จำนวน 232 ชนิด สัตว์ป่าหายากอาศัยอยู่หลายชนิด ได้แก่ กระซู่ สมเสร็จ กระตัง เสือโคร่ง เลียงผาและ ช้างป่า เป็นต้น ดังเช่น งานวิจัยของ นวัตกรรม อุมาศิลป์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมสิ่งทอจากเส้นใยดาหลาสผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์โดยใช้ทฤษฎีความยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเส้นใยดอก ดาหลาเป็นการใช้ส่วนลำต้นที่เหลือทิ้งจากการตัดดอก กาหลาไปขาย (นวัตกรรม อุมาศิลป์, 2561) การวิจัยเป็นการต่อยอดธรรมชาติ และนำไปสู่การสร้างเส้นใยที่ดี เราสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม ซึ่งกลุ่มผู้กำหนดแนวโน้มนี้ คือ กลุ่มนักวิชาการผู้ประกอบการลงทุนทุกกลุ่ม นักออกแบบด้านแฟชั่น และกลุ่มนักสื่อสารมวลชนเผยแพร่ออกมาเป็นเล่มเรียกว่าเทรนด์บุ๊ก (Trend Book) จากการทำวิจัยครั้งนี้ได้แรงบันดาลใจจากป่าฮาลา บาลา ผลงานด้านโครงร่างจะมีรูปแบบ Swimwear ที่สามารถสวมใส่ชุดว่ายน้ำในชีวิตประจำวันสามารถมีดีไซน์แอนด์แมทช์ได้ทั้งในรูปแบบ แจ็คเก็ต (Jac kets) โค้ด (Coat) ตัวหลวมที่ เป็นตัวโครงข้างนอกและชุดลำลอง ที่ใช้เทคนิคแพทเทิร์นขั้นสูง เพื่อสร้างโครงร่างของชุดให้ดูมีความน่าสนใจและดูแปลกใหม่ และสามารถประยุกต์ใช้กับชุดต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) สามารถนำมาประยุกต์ใส่กับเครื่องแต่งกายชนิดต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับแรงบันดาลใจ

จากป่าฮาลา บาลา ผ่านการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่ การลงพื้นและศึกษาข้อมูลหมู่บ้านโตะโมะ อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส พบว่า มีกลุ่มผ้าทอที่ผลิตผ้าทอในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก แต่ยอดการจำหน่ายค่อนข้างน้อยทำให้ผ้าทอค้างสต็อกเพราะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ทำให้ผู้วิจัยอยากจะทำต่อยอด โดยคำนึงถึงการสร้างผลิตภัณฑ์โดยผ่านขั้นตอน การย้อมสีผ้าทอโดยใช้สีย้อมธรรมชาติจากครั้ง ด้วยกรรมวิธีการย้อมร้อน มีการออกแบบลวดลายผ้า โดยนเทคนิคการปักแพทเวิร์ค ดิจิตอลปริ้นตามแพทเทิร์น โดนนำเสนอ ลวดลายจากพรรณไม้ ได้แก่ ใบไม้สีทอง ดอกดาหลา ดอกกล้วยไม้ยี่โถปีนัง และดอกกล้วยไม้ สิงโตสยาม และสัตว์ป่า 5 ชนิด คือ ชะนีมือดำ เสือโคร่ง กระซู่ แมวลายหินอ่อน และนกเงือก รวมถึงสีเส้นต่าง ๆ จากป่าฮาลา บาลา จากการวิจัยทั้งหมด ทำให้ได้ผลงานชุดจริงผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์ที่เครื่องแต่งกายสตรีในรูปแบบสวิมแวร์ (Swimwear) ที่ได้แรงบันดาลใจจากป่าฮาลา บาลา จำนวน 8 ชุด และมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรประยุกต์ใช้ผ้าทอจากภาคใต้ผ่านการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สปอร์ตแวร์ (Sportswear) และบิสซิเนส (Businesswear) โดยใช้ภูมิปัญญาและการสร้างสรรค์จากคนในชุมชนเป็นหลัก เพื่อเป็นการอนุรักษ์ผ้าทอภาคใต้เอาไว้ และต่อยอดอาชีพและเพิ่มรายได้

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ศักดิ์ พงศ์ดี. (2558). เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก <http://portal.dnp.go.th/Content/Pattani?contentId=3320>
- ตะวัน ตันยะแหละ และ นวัตกรรม อุมาศิลป์. (2562). การพัฒนาเครื่องแต่งกายสตรีมุสลิมตามแนวโน้มการออกแบบแฟชั่นปี ค.ศ. 2014. วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10(2), 114-126.
- เทศบาลเมืองเบตง. (2563). ป่าฮาลา บาลา. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.betongcity.go.th/travel/detail/96/data.html>
- นวัตกรรม อุมาศิลป์. (2561). นวัตกรรมสิ่งทอจากเส้นใยดาหลาสผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์โดยใช้ทฤษฎีความยั่งยืน. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวัตกรรม อุมาศิลป์ และพัชรา อุทิศวรรณกุล. (2561). นวัตกรรมสิ่งทอจากเส้นใยดาหลาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(3), 803-814.
- ปรัชญ์ หาญกล้า และพรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2557). การออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีเพื่อพัฒนางานพื้นถิ่นให้เป็นสินค้าระดับชาติโดยใช้แนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืน:

กรณีศึกษาผ้าทอมือ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1(1), 24-31.

Design Academy. (2561). 20 หลักการพื้นฐาน Graphic Design. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม
2563 จาก <https://idxw.net/2018/11/10/20-หลักการพื้นฐาน-graphic-design/>

Kanokorn Na Ranong. (2563). ป่าฮาลา-บาลา ป่าใหญ่บนพื้นที่ที่สุดของประเทศไทย อุดม
สมบูรณ์สมฉายา “แอมะซอนแห่งอาเซียน”. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก
<https://www.Bltbangkok.com/lifestyle/travelers-list/25670/>

Sanook. (2563). ป่าฮาลา-บาลา แอมะซอนแห่งอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก
https://www.m-culture.go.th/yala/ewt_dl_link.php?nid=1295

The MOMENTUM. (2563). บุ๊กป่าแดนใต้แบบไม่ต้องฝ่าดง ชวนส่องนกเงือกใน ‘ฮาลา-บา
ลา’ ป่าแอมะซอนแห่งอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก <http://portal.dnp.go.th/Content/Pattani?contentId=3320>

ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วย ของนักศึกษาพยาบาล*

EXPERIENCES OF NURSING STUDENTS ON FRIST NURSING PRACTICE IN WARDS

เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น

Naovarat Singsanun

จุฬาลักษณ์ นิลอาธิ

Julaluck Nilati

ควันเทียน วงศ์จันทรา

Kuntean Wongchantra

วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม สถาบันพระบรมราชชนก

Srimahasarakham Nursing College, Praboromarajchanok Institute, Thailand

E-mail: naovarat@smnc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่สองที่กำลังขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งดำเนินการในช่วงสัปดาห์ที่ 2 และ 3 ของการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน ครั้งแรก จำนวน 12 คนและพิจารณาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามเกณฑ์ของลินคอล์นและคูบา ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลประกอบด้วย 8 ประเด็น สะท้อนภายใต้โลก 5 ใบ ของ แมก แวน มาเนน ดังนี้ 1) โลกของตนเอง สะท้อน 2 ประเด็นคือ 1.1) เหนื่อยล้า 1.2) วิตกกังวลและกลัว 2) โลกของสิ่งของ สะท้อน 1 ประเด็น คือ สิ่งที่ทำหิ้งและสับสน 3) โลกของเวลา สะท้อน 1 ประเด็นคือ ความรีบเร่ง 4) โลกของความสัมพันธ์ สะท้อน 3 ประเด็นคือ 4.1) อายกระบายความรู้สึกและต้องการคนรับฟัง 4.2) ห่วงใยและสงสารผู้ป่วย 4.3) หวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือและไว้วางใจจากบุคลากรในวิชาชีพ 5) โลกของสถานที่ สะท้อน 1 ประเด็น คือ บรรยากาศของความหดหู่ ในใจเต็มไปด้วยความหวาดหวั่น ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถช่วยให้อาจารย์ผู้สอน

* Received December 29, 2021; Revised January 5, 2022; Accepted January 18, 2022

ภาคปฏิบัติในหอผู้ป่วยได้เข้าใจนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้ง มีความเข้าใจถึงสาเหตุการแสดงออกทางพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะที่ฝึกปฏิบัติแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรก

คำสำคัญ: ประสบการณ์, นักศึกษาพยาบาล, การปฏิบัติงานครั้งแรก

Abstract

This qualitative research aimed to describe the experiences of nursing students on first nursing practice in Wards. This study used Heidegger's hermeneutic phenomenological approach. Twelve key informants were second-year nursing students who currently nursing practicing at the general ward. Data were collected from individual in-depth interviews based on the researcher-generated interview guidelines conducted during the 2nd and 3rd weeks of the practices. Collected from a total of 12 respondents, and the data trustworthiness was established following Lincoln and Guba's criteria. The finding revealed eight thematic categories reflected within five lived-worlds of Max van Manen. 1) lived body refer to fatigue ,anxiety and scared 2) lived things refer to everything are astonish 3) lived time refer to hustle 4) lived relations refer to the need to vent their problems, care and sympathize, expect helping trust relationship from colleague 5) lived place refer to melancholy and apprehension. The findings could enable nurse's instructor and advisor to better understand the causes of behavioral expressions of students during practice, and that's serve as a guide for improving the quality of teaching in nursing practice in responding to problems and needs of the nursing students on first nursing practice in wards.

Keywords: Experiences, Nursing students, The Frist Nursing practice

บทนำ

วิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาพยาบาลเพื่อตอบสนองระบบสุขภาพของประเทศ มุ่งเน้นให้บัณฑิตมีคุณลักษณะสำคัญคือมีความรู้ความสามารถเชิงวิชาชีพ คุณธรรมจริยธรรม มีทักษะทางปัญญา ทักษะการ วิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะการปฏิบัติการพยาบาลรวมทั้งมีภาวะผู้นำ สามารถแก้ไข

ปัญหาได้อย่างเป็นระบบตาม เปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม (วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม, 2560) รวมทั้งให้บัณฑิตมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดในมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์

การจัดการศึกษาพยาบาลเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อเรียนรู้การดูแลมนุษย์ในการดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของบุคคล มีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และ ภาคปฏิบัติ ซึ่งการเรียนภาคปฏิบัติอยู่ภายใต้สถานการณ์จริง เพื่อให้นักศึกษาเกิดประสบการณ์จริงในการดูแลประชาชน และการเรียนภาคปฏิบัติภายใต้สถานการณ์จริง อยู่ท่ามกลางความเจ็บปวด ความเป็นความตายของผู้ป่วยจึงเป็นสถานการณ์ที่เครียด และกดดันสำหรับผู้เรียน ส่งผลทั้ง ด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน การจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้นักศึกษามีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนให้ได้มากที่สุด ไม่มีการลาออกหรือเจ็บป่วยระหว่างการเรียน ลดความสูญเสียทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้น ประกอบกับบัณฑิตเมื่อจบเป็นพยาบาล วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีความเสี่ยงสูงและทำงานภายใต้สถานการณ์ของความกดดัน ความเป็นความตาย ความคาดหวังของผู้ป่วยและญาติ พยาบาลจึงต้องมีความแข็งแรงด้านร่างกาย ควบคู่ไปกับความแข็งแกร่งทางจิตใจ ช่วงเวลาในการเรียนนอกจากจะให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางการปฏิบัติการพยาบาลแล้วจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจให้แข็งแกร่งสมบูรณ์ ไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้จบการศึกษา ออกมาเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีทั้งสุขภาพกายที่แข็งแรงมีสมรรถนะสูงทางการปฏิบัติการพยาบาลและมีสุขภาพจิตที่เข้มแข็งเพื่อเป็นผู้ให้บริการด้านสุขภาพที่สมบูรณ์พร้อมต่อไป

การศึกษาข้อมูลประสบการณ์ การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติมีความเข้าใจและตระหนักถึงสิ่งที่ปัญหา และความต้องการของนักศึกษาพยาบาลอย่างแท้จริงตามบริบทของสถานการณ์จริงที่เป็นอยู่ ซึ่งจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลครั้งแรกในประเทศไทย พบว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การเปลี่ยนผ่านของนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติงานครั้งแรก (ภรณ์ สวัสดิ์-ชูโต และ อาภา หวังสุขไพศาล, 2562) ซึ่งเป็นประเด็นการวิจัยวิจัยที่แตกต่างออกไป การศึกษาถึงประสบการณ์ที่เป็นปัญหาและความต้องการของนักศึกษาจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจสถานการณ์การฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกของนักศึกษาอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้ระเบียบวิธีวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ ตามแนวคิดของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Horrigan-Kelly, M. et al, 2016) โดยให้นักศึกษาพยาบาลบอกเล่าและอธิบายประสบการณ์ที่ได้ประสบมาในหอผู้ป่วยที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรก โดยใช้การสัมภาษณ์ เชิงลึกรายบุคคล

ผู้ให้ข้อมูล (key informant) เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (criteria) ดังนี้ 1) เป็นนักศึกษาพยาบาลทั้งเพศชายและเพศหญิง 2) เคยมีประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยระยะเวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ 3) สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย 4) ยินดีเข้าร่วมการวิจัยตลอดระยะเวลาของการวิจัย จำนวนของผู้ให้ข้อมูลขึ้นอยู่กับความเพียงพอและคุณภาพของข้อมูลโดยพิจารณาจากข้อมูลมีความสอดคล้องและตอบคำถามวิจัยได้สมบูรณ์มากกว่าจำนวนผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยยุติการเก็บข้อมูลเมื่อผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลซ้ำ ๆ กับข้อมูลเดิมไม่มีข้อมูลใหม่มาเพิ่มเติมอีก (Van Manen, M. et al, 2016) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยยุติการเก็บข้อมูลเมื่อมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 ราย เพราะข้อมูลที่ได้สอดคล้องกัน ตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์และไม่มีข้อมูลใหม่มาเพิ่มอีก

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อความสะดวกในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง และแบบบันทึกต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้วิจัย ผู้วิจัยเป็นอาจารย์พยาบาลสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช มีประสบการณ์ในการเป็นอาจารย์ผู้ให้การปรึกษาที่วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม 16 ปี และเป็นอาจารย์พยาบาลผู้สอนภาคปฏิบัติในการฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล 7 ปี ทำให้ผู้วิจัยรับรู้ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกเป็นอย่างดีและมีความเข้าใจบริบท ของการขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกของวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคามมากกว่าผู้ที่ไม่ใช่อาจารย์ในสถาบัน ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมก่อนทำการวิจัยคือการเข้าฝึกอบรมและฝึกประสบการณ์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวปรากฏการณ์วิทยา มีการบันทึกส่วนตัวเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกของตนเองต่อข้อมูลการวิจัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อลดอคติในการวิจัย

2. แนวทางการสัมภาษณ์ (interview guideline) สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in -depth interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก มีความครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ตามที่ต้องการซึ่งเป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกขณะที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรก

3. เครื่องบันทึกเสียง ใช้ สำหรับการบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์นักศึกษา

4. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับบันทึกข้อมูลหมายเลขผู้ให้ข้อมูล เพศ อายุ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์สำหรับการติดต่อ

5. แบบบันทึกภาคสนามสำหรับบันทึกข้อมูลหมายเลขผู้ให้ข้อมูลหลัก รายละเอียดการสัมภาษณ์ เช่น ครั้งที่ วันที่ ระยะเวลา สถานที่ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม ปัญหาที่พบและการแก้ไขปัญหาของผู้สัมภาษณ์ เป็นต้น

6. แบบบันทึกการถอดความสัมภาษณ์สำหรับการถอดเนื้อความจากไฟล์บันทึกเสียงแบบถอดคำต่อคำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวทางการสัมภาษณ์ ดังนี้ ดำเนินการสัมภาษณ์นักศึกษาพยาบาลในช่วงที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานสัปดาห์ที่สอง ใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งโดยผู้วิจัยได้นัดสัมภาษณ์ตามช่วงเวลาที่นักศึกษาแต่ละคนสะดวกและทำสัมภาษณ์นักศึกษารายบุคคล ที่ห้องคลายเครียดอาคารเรียน C1 วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัว การเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มจากผู้วิจัยแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลตามแนวทางพหุศาสตร์สิทธิผู้ให้ข้อมูล และให้นักศึกษาลงชื่อแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัยในเอกสารการพหุศาสตร์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลจะถูกเก็บในตู้ที่ล็อคได้ในสถานที่ทำงานของผู้วิจัย และผู้วิจัยถือกุญแจไว้คนเดียว ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์และการรายงานผลการวิจัยจะถูกเปลี่ยนเป็นรหัสหมายเลขทั้งหมด และไม่มีข้อมูลใด ๆ ที่ทำให้ผู้อ่านสามารถระบุตัวของผู้ให้ข้อมูลได้

ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตในการบันทึกเสียงและการจดบันทึกย่อขณะสัมภาษณ์ และได้มีการชวนพูดคุยสนทนาในเรื่องทั่วไป ก่อนนำเข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์และในขณะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ฟังและแกะรอยติดตามผู้ให้ข้อมูลทั้งเนื้อหาสาระ อารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นวิเคราะห์และจับประเด็น การทบทวนคำที่ผู้ให้ข้อมูลพูดออกมา การถามคำถามเพื่อขอความกระจ่างชัด และสรุปสาระสำคัญระหว่างดำเนินการสัมภาษณ์ หากผู้ให้ข้อมูลไม่สบายใจ เช่น ปวดศีรษะปวดหลัง เป็นต้น และมีความไม่พร้อมในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะหยุดพักสัมภาษณ์ต่อหรือยุติการสัมภาษณ์ตามความต้องการของผู้ให้ข้อมูล และนัดหมายการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป การสัมภาษณ์จะสิ้นสุดเมื่อข้อมูลอิ่มตัว (saturation) ซึ่งหมายถึง ผู้วิจัยได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การศึกษา เข้าใจเรื่องราวที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าอย่างชัดเจน และผู้ให้ข้อมูลเริ่มให้ข้อมูลซ้ำ ๆ ไม่มีประเด็นใหม่เกิดขึ้น ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2562

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้

1. ความน่าเชื่อถือ (credibility) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้แก่ (1) การใช้เวลาอยู่กับผู้ให้ข้อมูลที่นานพอ เพื่อเรียนรู้และสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล

ให้เกิดความไว้วางใจที่ผู้ให้ข้อมูลพร้อมที่จะแบ่งปันประสบการณ์แก่ผู้วิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายถูกสัมภาษณ์ 1-2 ครั้ง แต่ละครั้ง ใช้เวลา 45-60 นาที และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น และ (2) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (member checking) ก่อนยุติการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยสรุปเรื่องราวให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้อง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสามารถปรับและเพิ่มเติมได้ในข้อมูลบางส่วนที่เห็นว่า ไม่สมบูรณ์หรือผู้วิจัยแปลผิดเป็นไป

2. ความสามารถนำไปอ้างอิง (transferability) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เช่น อายุ เพศ หอผู้ป่วยที่ขึ้นฝึกปฏิบัติ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมซึ่งผู้อ่านสามารถที่จะตัดสินใจว่าจะนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพแวดล้อมและบริบทที่คล้ายคลึงกัน

3. การพึ่งพาเกณฑ์ (dependability) ผู้วิจัยวิเคราะห์การเขียนบันทึกสะท้อนคิดและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นอิสระ จากนั้นนำประเด็นมาอภิปรายร่วมกับผู้ร่วมทำวิจัยและอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติที่มีประสบการณ์ในการดูแลนักศึกษาขณะขึ้นฝึกปฏิบัติครั้งแรกในหอผู้ป่วย และอาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อพิจารณาประเด็นหลักและสาระไปในทางเดียวกัน

4. การยืนยันผลการวิจัย (conformability) ผู้วิจัยทำการบันทึกแหล่งที่มาของข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน ได้แก่ เทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละครั้ง แต่ละราย โดยจัดเก็บบทสัมภาษณ์และการใช้รหัสเบื้องต้น แยกเป็นแฟ้มข้อมูลของแต่ละราย อย่างเป็นระบบ ไม่มีการลบข้อมูลหรือบันทึกซ้ำ และมีการจัดเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ ปฏิกริยาของผู้ให้ข้อมูล ความคิดเห็น ปัญหาและอุปสรรค อย่างเป็นระบบ ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล มีการจัดเก็บบทสัมภาษณ์ที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูลและรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อสามารถอ้างอิงและตรวจสอบที่มาของข้อมูลซ้ำได้ตลอดเวลา เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาความน่าเชื่อถือของลินคอล์นและกูบา (Lincoln YS, Guba EG, 1985)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลของ แมก เวน มาเนน (Van Manen, M, 1990) โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยถอดเทปบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ ประโยคต่อประโยคโดยเขียนบรรยายร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตขณะสัมภาษณ์ 2) อ่านบทสัมภาษณ์อย่างละเอียด โดย 2.1) อ่านบทสัมภาษณ์โดยภาพรวมเพื่อทำความเข้าใจกับประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลและดึงคำหลักสำคัญ (theme) 2.2) อ่านอย่างละเอียดทีละบรรทัดและทำความเข้าใจทุกประโยค ทุกกลุ่มคำที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้แล้วดึงคำหลักสำคัญของแต่ละประโยคหรือแต่ละกลุ่มคำออกมา 2.3) จัดกลุ่มประโยคหรือกลุ่มคำสำคัญที่แสดงให้เห็นสาระสำคัญ แล้วขีดเส้นใต้ข้อความนั้นไว้ 2.4) รวบรวมคำหลักที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจาก

ประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล 2.5) นำคำหลักไปตรวจสอบความตรงกับผู้ให้ข้อมูล และสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจน จากนั้นนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกรายมาจัดหมวดหมู่ของคำสำคัญหลัก และวิเคราะห์แปลความหาคำหลักของการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นนำมาจัดเป็นข้อสรุปของข้อมูลที่ได้ 2.6) สะท้อนความหมายของปรากฏการณ์ โดยพิจารณาตามมิติความหมายพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตในชีวิตที่ดำรงอยู่ในหมวดของโลก 5 ใบ ของ Max van Manen (Van Manen, M, 2014) ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ โลกของสิ่งของ (lived things) โลกของตนเอง (lived body) โลกของความสัมพันธ์ (lived relation) โลกของสถานที่ (lived space) และโลกของเวลา (lived time) และ 3) เขียนและบรรยายประสบการณ์ให้เห็นปรากฏการณ์ที่ศึกษา พร้อมยกตัวอย่างข้อความประกอบ

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณารับรองและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม เลขที่ 09/2562 วันที่ 18 กรกฎาคม 2562 โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน การเก็บข้อมูล ประโยชน์และความเสี่ยงของการเข้าร่วมวิจัย ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยอย่างอิสระ และสามารถถอนตัวจากการศึกษาได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ตามมา ข้อมูลที่ได้ถูกเก็บเป็นความลับโดยมีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ และไม่มีการใช้ชื่อของผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษานี้เป็นนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรก จำนวน 12 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 7 คน เพศชาย จำนวน 5 คน มีอายุระหว่าง 19-23 ปี ทุกคนเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกในรายวิชาเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ พบความหมายของประสบการณ์ จำนวน 8 ประเด็น และสะท้อนความหมายในโลกทั้ง 5 ใบ ของ Max van Manen ดังนี้

1. โลกของตนเอง เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณของตนเอง ขณะอยู่ในประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรก ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายในโลกของตนเอง 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 เหนื่อยล้า ผู้ให้ข้อมูลได้บรรยายถึงความเหนื่อยล้าของร่างกาย ความแปรปรวนของแบบแผนสุขภาพของตนเอง การนอนหลับพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ การรับประทานอาหารที่ผิดปกติไป ความปวดเมื่อย ความอ่อนเพลีย

“แรก ๆ ไม่อยากฝึกค่ะ เหนื่อย ในระหว่างวันฝึกเหนื่อย ๆ ค่ะ อยากลงเร็ว เวลา ฝึกงานจะมีติดตลอด ยิ่งฝึกยิ่งไม่ไหว เหมือนใจไม่เอาอะ มีปัญหาเรื่องการนอนค่ะ นอนน้อยจะเวียนหัวค่ะ การนอนเปลี่ยนไปเยอะค่ะ มีนอนเที่ยงคืน ดี 1 บ้าง พอไปขึ้นวอร์ดจะเพลีย ๆ เหนื่อย ๆ ค่ะอาจารย์ มีบางทีหลับค่ะเวลาอาจารย์ pre-con เป็นเหมือนหลับค้างค่ะ การนอนหลับเพื่อนบอกมีละเมอด้วยค่ะ บางทีฟังเพลงแทนที่จะผ่อนคลาย แต่ตอนนี้ฟังแล้วไม่สุดค่ะ หนูก็พยายามนอนค่ะ มีนั่งทำแผนการพยาบาลผู้ป่วยตั้งแต่ 2 มุม ถึงดี 2 มุมก็ไม่อยากทำแล้วค่ะ เพราะคิดไม่ออก บางทีเหนื่อย เบื่อ จนไม่อยากทำอะไรเลยคะ งานก็ไม่อยากทำ” (SN5, 2562)

“ขึ้นฝึกปวดขาอะ เหมือนเป็นมาเรื่อย ๆ ยังปรับตัวไม่ค่อยได้ ขึ้นคลัย(หอผู้ป่วยศัลยกรรม)ทำตัวหนึ่งเสร็จก็ไปอีกตัว (กิจกรรมการพยาบาล)เวลาทำเหมือนทำนาน บ้างทีก็ 1-2 ชม.” (SN4, 2562)

“ตั้งแต่ฝึกงานเปลี่ยนแบบแผนชีวิตไปเยอะ การกิน เวลามีความสุข ก็มีความสุขไม่สุด มีความคิดตลอด หนูนอนเร็วบ้าง พอมาฝึกงานเปลี่ยนไปหมดเลยคะ พอนอนดี ๆ จะเป็นลอย ๆ” (SN3, 2562)

“ผมมีปัญหาการนอนครับ ถ้าเช็คชื่อเสร็จจะนอนเลยครับ พอฝึก ได้นอนน้อยลง สะดุ้งตื่นด้วยครับ กินมากขึ้นด้วยครับ จาก 1 จาน ต้องมาเบิ้ลเป็น 2 จาน แล้วต้องมีเพิ่มน้ำอัดลมด้วยครับ” (SN10, 2562)

1.2 วิดกกังวลและกลัว ผู้ให้ข้อมูล บอกเล่าถึงความรู้สึกว่า เต็มไปด้วยความวิตกกังวลกลัว จนมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน เป็นลม เมื่อเห็นภาพการเจ็บป่วยบาดเจ็บ และการทำหัตถการต่าง ๆ และกังวลกับสมรรถนะของตนเอง กลัวการทำให้ผิดพลาด กลัวผู้ป่วยเป็นอันตราย กลัวว่าตนเองจะติดโรคจากผู้ป่วย และเมื่อลงไปหอฟัก มีความกังวลเกี่ยวกับการทำงานเอกสาร ส่งอาจารย์และการเตรียมตัวสำหรับการขึ้นฝึกปฏิบัติงานวันต่อไป

“มีประสบการณ์เป็นลมกลางวอร์ดครับ ผมกินข้าวมานะครับอยู่ ๆ มันรู้สึกอยากอ้วก มันไม่ได้เครียดนะครับ ไม่ถึงกับว่าเครียด ผมก็ไม่รู้ว่าเป็นกับสุขภาพผมหรือเปล่า แต่ผมไม่เคยเป็นลม ผมมีความกลัวการทำหัตถการอย่างมากครับ อย่างเช่น ใส่สาย NG มันใส่แล้วมันไม่เข้า แล้วพอผมจะทำเคสที่สอง ผมรู้สึกกลัวว่ามันจะเป็นเหมือนเดิมและอีกอย่างที่ผมกลัวก็คือ กลัวคนไข้เสียชีวิตในเคสที่เราทำหัตถการด้วยครับ บางทีผมไม่อยากดูการทำหัตถการต่าง ๆ เลย เวลาเพื่อนหรือพี่ไปทำหัตถการหรืออะไรที่เกี่ยวกับทำให้คนไข้เจ็บ หรือคนไข้แสดงสีหน้าท่าทางเจ็บ ผมรู้สึกว่า ผมไม่อยากดู ผมกลัว สงสารเค้าที่เค้าจะต้องเจ็บ” (SN9, 2562)

“สำหรับวันแรกก็เกือบร้องให้อัดอั้นในใจคะเพราะว่าไม่เคย แบบไม่เคยขึ้นฝึกงานแล้วพอที่นี้ ขึ้นไปวันแรกก็ ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ไม่รู้ว่าจะต้องยืนจุดไหน ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ก็เลยแบบแบ่งหรือว่าจัดสรรเวลา จัดสรรสิ่งที่ต้องทำไม่ถูกคะ แล้วที่นี้พอกลับมาก็ต้องมาเขียนข้อวินิจฉัยโรค บางที conference(การประชุมปรึกษา)ก่อนเริ่มการปฏิบัติการพยาบาลประจำวัน) กับอาจารย์ แล้วที่นี้ข้อมูลก็ไม่รู้จะต้องเอาที่ไหนบ้าง ต้องเขียนตรงไหนบ้าง ต้องทำยังไงถึงจะพูดกับอาจารย์ถูก ทั้งกลัวอาจารย์ด่าด้วย ทั้งตอนทำหัตถการก็กลัวทำไม่ถูก ก็กลัวอาจารย์ด่า แล้วก็กดดันเป็นแบบคิดมากคะอาจารย์ ความกังวลเครียดมันสะสมคะ คิดหมกมุ่นตลอดเวลาว่าวันต่อไปจะต้องทำยังไง อ้าวแล้วจะทำได้ไหม แล้วจะเขียนถูกไหม แล้วอาจารย์จะว่าไหม มัน ๆ แบบเป็นความคิดของเราเองคะอาจารย์ คิด ๆ ไปทุกอย่างเลยว้า เออ..เราจะได้ไหม เพราะว่าเราไม่เคยทำ มันจะส่งผลให้เราคิด ๆ แล้วเราก็เครียดเอง อะไรวะแบบนี้คะ” (SN3, 2562)

“แรก ๆ ก็กลัวทำไม่ได้ ได้ดูการใส่ NG เขาใส่ไม่เข้า คู่มือพยาบาลใส่ใส่ 2 ครั้ง ไม่เข้า มีเลือดติดสาย เวลาต่อมาได้ทำให้คนไข้ช่วยกลืน ใส่สำเร็จครั้งแรกก็โล่งค่ะ กลัวโดนตัวเองแบบว่า กลัวเป็นตัวเองตอนไปใส่สายให้ ผู้ป่วย กลัวมีเลือดออกมา ถ้ามีเลือดออกก็จะถอดใจค่ะ” (SN12, 2562)

“วันนี้ก็ได้ลองทำ suction (การดูดเสมหะ) เอง ก็รู้ว่ามัน con (มีการสัมผัสปนเปื้อน) ซึ่งเป็นการทำกับพี่ค่ะ มันกลัวแล้วมันคิดไม่ออก ไม่กล้าทำต่อเลยค่ะ เวลาถ้าไม่มีอาจารย์ก็ไม่กล้าทำค่ะ เวลาที่ทำนั้นนอยากรมีเพื่อนค่ะ เพื่อเพิ่มความมั่นใจ เคย มีปัญหาว่าใส่ NG(การใส่สายยางลงสู่กระเพาะอาหาร) ใส่ไปใส่ไม่เข้า แต่พออาจารย์มาใส่ก็ใส่เข้า มีความคิดว่าทำไมหนูใส่ไม่ได้” (SN7, 2562)

“ไปวันแรก กังวล ตกใจ จะร้องไห้ คือนั่นเยอะมาก เดินเข้าไป รู้สึกกลัว กลัวทำไม่ได้เพราะคนไข้ใส่ท่อช่วยหายใจเยอะมาก” (SN6, 2562)

2. โลกของสิ่งของ เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ของผู้ป่วยที่มีต่อสิ่งของ เทคโนโลยี ที่มีความสัมพันธ์ในขณะอยู่ในประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรก ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายในโลกของสิ่งของ 1 ประเด็น คือ

สิ่งที่ทำให้หงุดหงิดและสับสน ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความรู้สึกว่ารู้สึกงง สับสนกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ในหอผู้ป่วย ทั้งอุปกรณ์ทางการแพทย์ แพ้ผู้ป่วย ลายมือของบุคลากรทางสุขภาพ รวมทั้งงานที่ต้องทำในรายวิชาที่ฝึกปฏิบัติงานทุกอย่างสร้างความงงวุ่น สับสน

“พอวันแรกที่ขึ้นไปเป็นวันแรกที่ผมเครียดเพราะตอนแรกที่ขึ้นไปพอเปิดลิฟท์ออกมาแล้วคนไข้เยอะมาก ผมไม่รู้ว่าจะเริ่มทำอะไรก่อนที่อยู่บนวอร์ด อุปกรณ์หรือเครื่องมือทางการแพทย์ใช้อย่างไร เปิดยังงี้ ปิดยังงี้ ผมไม่รู้ แทบจะอะไรไม่รู้เลย” (SN9, 2562)

“มีเครียดเรื่องงานเขียน จดข้อมูลมาไม่เยอะ อ่านลายมือในแพ้ผู้ป่วยไม่ออกเลยค่ะ ไม่รู้ว่าจะจดอะไร สอบถามก็ไม่รู้ว่าจะถามอะไร ถามมาไม่เยอะ พอจะมาทำแผนงานคิดคำเขียนไม่ได้ เพราะจดมาไม่มาก งงกับลายมือกับข่าวของอุปกรณ์งงกับงานที่ต้องส่งไม่รู้ว่าจะทำไปแนวไหนค่ะ สับสน” (SN4, 2562)

“ตั้งแต่ฝึกมา มีเครียดบ้าง ผมเป็นคนเรียนรู้อยาก เวลาดูซาท(แพ้ประวัติของผู้ป่วย)มึงกับตัวหนังสือ มีความยากกับ pre-post จะตีบทไม่ค่อยแตก เข้าใจยาก มีตะกุกตะกักบ้าง เวลาเขียนเขียนมึงกังวลบ้างครับ (SN10, 2562)

“จะเป็นช่วงแรก ๆ ที่งง ๆ จับต้นชนปลายไม่ถูกเพราะเรารู้ว่าอุปกรณ์อะไรอยู่ตรงไหน ที่ก็บอกแต่เราก็อ้างไม่ค่อยได้ กลัวว่าอาจารย์จะให้ไปพรีคอนฟรังก์นี้ เราจะเอาข้อมูลอะไรไปพรี แล้วเราต้องหาข้อมูลอะไรยังงี้ ต้องไปพบอะไรยังงี้” (SN7, 2562)

3. โลกของเวลา เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อเวลา ที่เกิดจากการรับรู้ของจิตใต้สำนึก ซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นความสัมพันธ์ในขณะอยู่ในประสบการณ์ การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรก ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายในโลกของเวลา 1 กลุ่มความหมาย คือ

ความรีบเร่ง ผู้ให้ข้อมูลบรรยายถึงความรีบเร่งในการทำงานทุกอย่างให้ทัน การต้องเตรียมหลายอย่างในเวลาเดียวกันอย่างเช่น เมื่อจะต้องทำแผลต้องเตรียมผู้ป่วยวิธีที่จะพูดกับผู้ป่วย ต้องเตรียมอุปกรณ์ ที่เหมาะกับชนิดและขนาดของแผล ต้องเตรียมความรู้เกี่ยวกับวิธี

ทำวิธีเซ็ด วิธีจับอุปกรณ์ วิธีพับผ้าพันแผลให้เหมาะกับขนาดแผล ฯลฯ ในขณะที่มีกิจกรรมการพยาบาลกับผู้ป่วยรายเดียวกัน รออยู่อีกมากจึง รู้สึก ปีบคั้น กดดันตัวเอง อยู่ตลอดเวลา

“หนู เป็นคนทำอะไรจะเชื่องช้า พอมาฝึกจะเป็นคนเร็วขึ้น ทำอะไรดูเร็วๆไปหมดค่ะ รีบเร่งอยู่ตลอด รู้สึกกดดันในตัวเองค่ะบอกไม่ถูก แต่ก็อยากให้เวลาผ่านไปเร็วๆเหมือนการใช้ชีวิตค่ะ” (SN6, 2562)

“จะรู้สึกที่ใช้ชีวิตแต่ละวัน ใช้ชีวิตแต่ละวันเพื่อรอวันศุกร์ค่ะ ก็คือรอกลับบ้านรอแบบ อัยวันนี้จะได้กลับบ้านอย่างวันนี้ค่ะอาจารย์ หนูแบบวันนี้ทำอะไรก็รู้สึกกระปี้กระเป่า อัยรับทำๆ อันนี้จะได้ลง ward เร็ว จะได้กลับบ้านเร็วแล้ว ก็คือแบบวันไหนจะได้กลับบ้านคือโทรหาพ่อโทรหาแม่แล้ววันนี้จะได้กลับบ้านแล้วนะ มารับอะไรแบบนี้จะค่ะอาจารย์ ” (SN8, 2562)

4. โลกของความสัมพันธ์ เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ ที่เกิดขึ้นของนักศึกษาพยาบาลมีต่อบุคคลรอบข้าง เช่น อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ เพื่อนนักศึกษาพยาบาลประจำหอผู้ป่วย ผู้ป่วยญาติผู้ป่วย หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นความสัมพันธ์ในขณะที่อยู่ในประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรก ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายในโลกของความสัมพันธ์ 3 ประเด็น ดังนี้

4.1 อายาระบายความรู้สึก และต้องการคนรับฟัง ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความรู้สึกที่รู้สึกต้องการกำลังใจอย่างมาก พยายามหาทั้งจากครอบครัว จากเพื่อนรอบข้าง รุ่นพี่ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติต้องการระบายออก อยากให้มีคนรับฟังและกำลังใจจากผู้ป่วยและญาติก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้มีกำลังใจมากขึ้น

“พอฝึกงานเราอยากได้กำลังใจทุกวันค่ะ เวลาขึ้นฝึกก็จะโทรหาแม่ทุกวันเลยคะหนูเป็นคนต้องการกำลังใจมาก ยิ่งเยอะยิ่งดีค่ะ ต้องการคนมารับฟัง เป็นคนชี้แจง ไม่ชอบอยู่คนเดียว เป็นคนชอบได้กำลังใจ หนูจะถามรุ่นพี่ค่ะ แล้วก็พี่ที่มีประสบการณ์ พี่เค้าบอกว่าต้องเจออะไรอีกมาก อย่างกังวล พอได้คุยก็สบายใจมากขึ้น” (SN3, 2562)

“ผมก็มีครอบครัวเป็นหลักครับ ทุก ๆ วันจะโทรหาพ่อแม่ครับท่านไม่ได้รับรู้เรื่องในวอร์ดด้วย แต่ท่านรับฟัง เราได้เล่าเรื่องราวต่างๆที่อัดอั้นอยู่ในใจท่านก็ปลอบใจ มันช่วยให้มีกำลังใจได้ครับมีจากรุ่นพี่บ้าง เพื่อนบ้างครับ” (SN11, 2562)

“เรื่องฝึกงานก็มีความสุขค่ะ เพราะมีเพื่อน มีแบบว่า care plan(แผนการพยาบาลผู้ป่วย) ที่ซักไม่ครบบ้าง กดดันตัวเองค่ะ ก็ไปคุยกับพี่รหัสค่ะพอคุยแล้ว สบายใจขึ้น แต่ก็คิดว่าตนเองยังอยากได้กำลังใจมากขึ้นค่ะ อยากได้ตลอดในระยะเวลาที่ฝึกปฏิบัติงาน แคะได้พูดคุยระบายความในใจออกมาก็จะรู้สึกดีค่ะ” (SN4, 2562)

“พอไปเจอคนไข้ ก็จะมีญาติเข้ามาคุยด้วย ทำให้เราห่วงใยค่ะ ก่อนจะฝึกไม่อยากจะฝึกคะ พอเข้าไปญาติก็มาคุยด้วยให้กำลังใจด้วยพูดดีด้วย รู้สึกดีค่ะ ยายแกพูดเรื่องหลาน มีความสุข แล้วก็พูดแบบว่าพวกหนูมีบุญได้ดูแลคน ก็เลยรู้สึกมีกำลังใจมากขึ้นจากคนไข้จากญาติทำให้เรามีกำลังใจมากขึ้น” (SN7, 2562)

4.2 ห่วงใยและสงสารผู้ป่วย ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความความรู้สึกสงสารผู้ป่วย ห่วงใยอาการผู้ป่วยของผู้ป่วย รู้สึกเจ็บปวดแทนผู้ป่วย จินตนาการว่าตนเองเป็นผู้ป่วยรู้สึก

ทุกข์ทรมานแทนผู้ป่วย (sympathy) จนไม่อยากทำหัตถการต่าง ๆ กับผู้ป่วยเพราะสงสารว่าตนเองทำให้ผู้ป่วยทรมาน

“กลัวคนไข้เจ็บค่ะ เวลานั้นเห็นคนไข้อยากเอาออกบ้าง เลยรู้สึกสงสารค่ะ มีบางเคสที่เขาดิ้นขึ้นก็สบายใจ บางเคสแยะค่ะ ก็ไม่สบายใจค่ะ (SN5, 2562)

“ญาติมาเยี่ยมคนไข้ แล้วหนูก็ร้องให้ตามเขา ควบคุมตัวเองไม่ได้เลยค่ะ รู้สึกอิน (sympathy) ค่ะ จินตนาการว่าตนเองเป็นคุณยาย รู้สึกสงสาร หนูทำอะไรไปแต่ละอย่าง ก็ไม่ได้รู้สึกอินอะไรทำไปเฉย ๆ ไม่ได้รู้สึกดีกับการทำ แต่กลับรู้สึกสงสารเวลาที่เห็นเพื่อนทำหัตถการกับคนไข้ เวลาเห็นเพื่อนทำแล้วรู้สึกเจ็บแทนคนไข้ รู้สึกอยากจะร้องให้ตอนนั้นเลย สงสาร” (SN7, 2562)

“เวลาทำกับผู้ป่วยรู้สึกกลัว กังวล ไม่มีสติ ล่องลอย แต่มีคำหนึ่งที่อาจารย์บอกหนู ตอนที่หนูบอกว่าหนูกลัวการทำแบบนี้ หนูกลัวว่าหนูจะทำได้ อาจารย์เลยบอกว่า “แต่ที่เราทำแบบนี้ ที่เราต้องทำแรงๆ เราทำเพื่อการรักษาเค้า” หนูก็จำคำนั้นมาตลอด ว่าทำแต่ละอย่างถึงเค้าจะเจ็บ แต่เราทำเพื่อการรักษา ท่องไว้ในใจตนเอง เพราะ กลัว กังวลใจ อะไรหลายๆอย่างแล้วทำให้สั่นและทำออกมาไม่ดี (SN8, 2562)

4.3 หวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือและไว้วางใจจากบุคลากรในวิชาชีพ

ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความรู้สึกว่า อยากได้รับความสัมพันธ์ที่เป็นความช่วยเหลือและความไว้วางใจจากบุคลากรในวิชาชีพ ทั้งอาจารย์ และบุคลากรในหอผู้ป่วย เนื่องจากอาจารย์ที่ให้ความช่วยเหลือ ดูแลใกล้ชิดทำให้เกิดความอบอุ่นใจ หากอาจารย์ไม่ไว้วางใจจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองและทำผิดพลาดได้ง่าย การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างทีมบุคลากรที่ไม่อบอุ่น ทำให้เกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายการขึ้นฝึกปฏิบัติการอยากให้ตนเองเป็นหนึ่งในทีมบุคลากรที่ได้รับการสื่อสารสัมพันธ์ที่เป็นความช่วยเหลือและความไว้วางใจ ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“รู้สึกท้อแท้ เบื่อ ไม่อยากฝึกที่นี่ เพราะมีปฏิสัมพันธ์กับพี่พยาบาลน้อยมาก ไม่ชอบความรู้สึกแบบนี้คาดหวังว่าพี่พยาบาลจะมีปฏิสัมพันธ์กับเรามากขึ้น และอนาคตเราจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน เพื่อการทำงานที่มีความสุขที่เป็นแบบนี้รู้สึกสาเหตุของตัวเอง คือ ขณะฝึกงานมีญาติมาเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล พักเที่ยงเลยไปเยี่ยมญาติและไปสอบถามพี่พยาบาลว่าญาติเป็นอะไร แต่พี่ไม่ให้ข้อมูล เลยรู้สึกไม่ดี เพราะพี่เสียงห้วน เสียงดัง และส่งสายตา เกิดความคิดว่า พี่ไม่รู้หรอว่าหนูเป็นใครทั้ง ๆ ที่ใส่ชุดนักศึกษาพยาบาล เลยเกิดอคติกับพี่พยาบาลต่อมา รู้สึกไม่ดีกับความรู้สึกละอายใจของตัวเองที่มีต่อพี่พยาบาลต่อไปจะเข้าใจพี่ให้มากขึ้นและแนะนำตนเองก่อนขอข้อมูล คาดหวังว่าต่อไปจะเป็นพยาบาลที่เข้าใจคนอื่นและมีความอ่อนโยน (SN12, 2562)

“เวลาที่ทำหัตถการก็อ่อนใจเพราะอาจารย์จะคอยอยู่ด้วยตลอดเวลา เราทำไม่ถูกอาจารย์ก็จะคอยบอก รู้สึกไม่กดดันตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองทำได้ พอตัวเองทำได้ก็รู้สึกโล่ง วันที่สองก็กังวลตรงที่ pre-con (การประชุมปรึกษาก่อนเริ่มการปฏิบัติการพยาบาลประจำวัน) ด้วยไม่รู้ว่าจะพูดอะไร บ้างแต่พอได้ pre-con วันแรกก็โอเคเพราะเราได้รู้ว่าต้องไปเอาข้อมูลจากตรงไหน ทำอะไรบ้างรู้สึกมั่นใจและสบายมากขึ้น” (SN8, 2562)

“เราทำหัตถการผิด อาจารย์เลยตีมือ ทำให้เราใจหายและตกใจต่อมารู้สึกผิดต่อตัวเองที่ทำไม่เราถึงทำไม่ได้จนต้องมีคนเตือนและอาจารย์ก็ขอโทษไม่ได้ตั้งใจ แต่ก็รู้สึกว่าอาจารย์ไม่ควรตีบอกเฉย ๆ

ก็ได้จากเหตุการณ์นี้รู้สึกที่ไม่เหมาะสม เพราะการเรียนรู้ไม่ควรจะใช้ความรุนแรง เพราะทำให้เราไม่มั่นใจ รู้สึกไม่ชอบที่มีคนตีมือ และต้องการให้อาจารย์ควบคุมอารมณ์ให้มากกว่านี้” (SN10, 2562)

“ขณะทำหัตถการ คือ การใส่ NG (การใส่สายยางลงสู่กระเพาะอาหาร) ค่ะคือตอนที่ทำมี อาจารย์ดูแล แต่อาจารย์ทักเสียงดัง รู้สึกตกใจและขาดความมั่นใจค่ะรู้สึกที่ไม่ชอบตัวเองที่รู้สึกแบบนั้น คือ เรา ego (ความถือตัวเองเป็นสำคัญ) สูงไปไหมที่ต้องการให้ตัวเองได้รับแต่คำชมคือปกติ หนูจะตั้งใจทำในทุก ๆ อย่าง และมักจะมีความคาดหวังว่าต่อไปจะทำให้เป็นน้ำครึ่งแก้ว จะพัฒนาตัวเองไปเรื่อย ๆ และ ต้องการให้อาจารย์พูดด้วยน้ำเสียงปกติไม่ต้องเสียงดัง เพราะมันมีผลต่อความรู้สึกที่หนูมีต่ออาจารย์และ สัมพันธภาพระหว่าง นักศึกษากับอาจารย์ก็เป็นไปแบบไม่ค่อยราบรื่น” (SN3, 2562)

“การหัก amp (หลอดใส่ยาฉีด) ยาแตก แล้วเลือดไหลเต็มมือเกิดความรู้สึกกลัว ยืนนิ่ง จนอาจารย์สะกิดให้ปล้ำมือ ความรู้สึกตอนนั้นคือ ดีที่ไม่ได้เกิดอันตรายกับผู้ป่วย และคิดว่าตนเองยังฝึกไม่ดีพอ ต่อไปจะระมัดระวัง พัฒนาค้นหาข้อมูลมากขึ้นเหมือนพี่ ต้องการคำชื่นชมจากพี่ ถ้าพี่ชมเวลาที่เรารู้ ทำได้จะภูมิใจมาก ลึกๆแล้วต้องการการยอมรับจากคนในวิชาชีพเดียวกันหรือผู้ป่วย” (SN6, 2562)

5. โลกของสถานที่ เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ ที่เกิดขึ้นของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อ สถานที่และสิ่งแวดล้อมใน หอผู้ป่วย ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายในโลกของสถานที่ 1 ประเด็น ดังนี้

บรรยากาศของความหดหู่ ในใจเต็มไปด้วยความหวาดหวั่น ผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงสภาพหอผู้ป่วยที่เต็มไปด้วยผู้ป่วย ทั้งอาการหนัก และมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ เต็มไปหมด บรรยากาศหดหู่ มีคำถามเกิดขึ้น มากมาย ผู้ป่วยเป็นอะไรจะตายหรือไม่ อุปกรณ์ต่าง ๆ คืออะไร เสียงที่ดังของอุปกรณ์ ก่อให้เกิดความหวาดหวั่นขึ้นในตัวของนักศึกษาตลอดเวลา

“ผมสำหรับการขึ้นวอร์ดในครั้งนี้เป็นครั้งแรก และเดิมผมไม่อยากจะมาเรียนสายนี้อยู่แล้ว พอวันแรกที่ขึ้นไปเป็นวันแรกที่ผมเครียด เพราะตอนแรกที่ขึ้นไปพอเปิดลิฟท์ออกมาแล้วคนไข้เยอะมากบรรยากาศ บอกไม่ถูกเลยครับ คนไข้ นอนเรียง ตายหรือไม่ตายไม่รู้ ลงวอร์ดมาวันแรกร้องไห้ตั้งแต่หน้าวิทยาลัย จนถึงหอพัก และมานั่งร้องไห้ที่ห้อง คิดแต่ว่าจะทำงานในสถานที่อย่างนี้ได้ยังไง เป็นบรรยากาศที่ไม่โอเคเลย ครับ” (SN1, 2562)

“ผมก็เครียดอยู่นะครับอาจารย์ ผมก็ไม่เคยเห็นบน ward (หอผู้ป่วย) นะครับ เพิ่งเคยเห็นครั้งแรกก็ครั้งนี้ละครับ เคยเข้าไปดูแต่ไม่เคยขึ้นไปบน ward ครับ ไม่รู้ว่ามันเป็นอย่างนี้เห็นแต่พี่ว่า ลือคกลางมันเป็นผู้ป่วยอาการหนัก แต่พอขึ้นไปแล้วก็เห็นแบบเออ..หนักจริง เห็นแบบเครื่องดังตืด ๆ อะไร ก็ตกใจคิดว่าเขาจะเป็นอะไรไหม กลัวแล้วไม่รู้เรื่องอะไรเลยครับ มี เสียงตืด ๆ แบบใส่ tube (ท่อช่วยหายใจ) อะไรแบบนี้ ไม่รู้ว่า เป็นอะไร เป็นที่เครื่อง หรือเป็นที่คนไข้ สงสัยว่าเขาจะตายหรือเปล่า บางคนผมก็ไม่รู้ว่าเขาก็เป็นแบบนี้มา ก่อน บางครั้งก็เรียกคน เขาเรียกผมก็เดินไปหา พี่ ๆ ก็เลยบอกว่าไม่ต้อง พี่เขาก็บอกว่าไม่ต้องอันนั้นนะ เขาก็เป็นแบบนี้อยู่แล้วอย่างนี้นะครับ” บางคนก็ชัก บางคนก็เห็นว่าชักครั้งแรกเลยเช่นอย่าง case (ผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแล) ของเพื่อนเห็นว่าชัก ชักประวัติกันไปดี ๆ ก็ชักขึ้นเลยก็มี (SN2, 2562)

อภิปรายผล

ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล สะท้อน ภายใต้อาโลก 5 ใบ ของ Max van Manen

1. โลกของตนเอง

เหนื่อยล้า จากการศึกษาครั้งนี้ นักศึกษาต่างเล่าถึงความเหนื่อยล้าจากการขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกบนหอผู้ป่วยซึ่งนักศึกษารู้สึกถึงความเหนื่อยล้าจนส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในแบบแผนสุขภาพของตนเองได้แก่ แบบแผนการพักผ่อนนอนหลับ แบบแผนโภชนาการและการเผาผลาญสารอาหาร แบบแผนกิจวัตรประจำวันและการออกกำลังกาย เป็นต้น นักศึกษาได้บรรยายถึงความปวดเมื่อยตามร่างกาย อ่อนเพลียและเหนื่อยล้าซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความเหนื่อยล้าจากการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อดูแลผู้ป่วยที่พบว่ามีความชุกของความเหนื่อยล้าจากการทำงานด้านความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ในระดับสูงถึงร้อยละ 35.4 (ศิวัช อารังวิศวะและคณะ, 2562)

วิตกกังวลกลัว นักศึกษาบอกเล่าถึงความรู้สึกว่าเต็มไปด้วยความรู้สึกกลัวจนมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน บางรายเป็นลม เมื่อเห็นภาพการเจ็บป่วย บาดแผล และการทำหัตถการต่าง ๆ บนหอผู้ป่วยรวมถึงความรู้สึกกลัวโรคต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยกำลังเจ็บป่วยอยู่ ติดต่อมาถึงตัวเอง ซึ่งเกิดจากความรู้เกี่ยวกับโรคที่ยังมีน้อยและมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสมรรถนะของตนเองกลัวการทำผิดพลาด กลัวผู้ป่วยเป็นอันตรายสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนพล บรรดาศักดิ์และคณะ ที่พบว่าปัจจัยที่ร่วมทำนายความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยคือการรับรู้ความสามารถของตนเองและนักศึกษาส่วนใหญ่การที่ตนเองอยู่ในสถานการณ์ใหม่ทำให้เกิดความกลัวและวิตกกังวล (ธนพล บรรดาศักดิ์และคณะ, 2560) ซึ่งเป็นไปตามการศึกษาของสมจิตต์ เวียงเพิ่มและคณะ ที่รายงานว่าส่วนใหญ่ของนักศึกษาแล้วการฝึกปฏิบัติงานขาดความรู้ และกลัวการ conference กับอาจารย์ (สมจิตต์ เวียงเพิ่มและคณะ, 2563) ซึ่งการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วยสามัญแต่ด้วยสภาพของแหล่งฝึกที่เป็น รพ.ทั่วไปของราชการมีผู้ป่วยจำนวนมากและมีผู้ป่วยวิกฤติอยู่ในหอผู้ป่วยสามัญทุกหอผู้ป่วยนักศึกษา จึงต้องพบกับผู้ป่วยวิกฤติซึ่งในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตัวหนึ่งก็คือปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย (จันทิมา ช่วยชุมและคณะ, 2563) ซึ่งความวิตกกังวลในนักศึกษาพยาบาลเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะซึมเศร้าในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (นฤมล สมรรคเสวีและ โสภณ แสงอ่อน, 2558)

2. โลกของสิ่งของ

สิ่งที่ทำให้หง และสับสน นักศึกษาสะท้อนความรู้สึกว่ารู้สึกงง สับสนกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ในหอผู้ป่วยเพราะมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ต่าง ๆ ที่ไม่เคยในห้องปฏิบัติการมาก่อน มองด้วย

ความไม่เข้าใจ ว่าคืออะไร ทำงานอย่างไร แพ้มประวัติผู้ป่วยเต็มไปด้วยลายมือที่อ่านไม่ออก และงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำในรายวิชาเช่น nursing care plan ทุกอย่างแปลกใหม่ สร้างความงง งวย สับสน ให้กับนักศึกษาซึ่งมีการศึกษาที่พบว่า ประเด็นการมอบหมายของอาจารย์ ผู้สอนภาคปฏิบัติมีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล (จินทิมา ช่วยชุมและคณะ, 2563) และยังพบว่าปัจจัยด้านการรับรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องมือบนหอผู้ป่วยหนักสามารถร่วมทำนายความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลได้ (ธนพล บรรดาศักดิ์และคณะ, 2560) ซึ่งทำให้มองเห็นถึงประเด็นความสำคัญของความคุ้นเคยกับอุปกรณ์ทางการแพทย์ต่าง ๆ แพ้มผู้ป่วยจริง ชิ้นงานที่จะมอบหมายในรายวิชา ของนักศึกษาว่ามีความสำคัญต่อการฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาลเป็นอย่างมากควรให้มีการเตรียมการกิจกรรมสร้างความคุ้นเคยเหล่านั้นก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานจริงบนหอผู้ป่วย

3. โลกของเวลา

ความรีบเร่ง นักศึกษาบรรยายถึงความรีบเร่งในการทำงานทุกอย่างให้ทัน การต้องเตรียมทุกอย่างภายในเวลาเดียวกัน รู้สึก ปีบคั้น กดดันตัวเอง อยู่ตลอดเวลา ส่วนหนึ่งมาจากความรู้สึกที่นักศึกษาคิดว่าต้องเก็บประสบการณ์ให้ครบภายในระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยจึงเกิดความรู้สึกกดดันเรื่องเวลา มีความรีบเร่งอยู่ตลอดและแสดงออกมาเป็นความวุ่นวายใจที่กลัวว่าตนเองจะเก็บประสบการณ์ ได้ไม่ทันเวลา

4. โลกของความสัมพันธ์

อยากระบายความรู้สึกและต้องการคนรับฟัง ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความรู้สึกด้านความสัมพันธ์ว่า รู้สึกต้องการกำลังใจอย่างมาก พยายามหาทั้งจากครอบครัว จากเพื่อนรอบข้าง รุ่นพี่ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ ต้องการระบายออก อยากให้มีคนรับฟัง และกำลังใจจากผู้ป่วยและญาติก็เป็นสิ่งที่ ช่วยให้มีความกำลังใจมากขึ้นซึ่งมีการวิจัยที่พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลคือปัญหาการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยแต่ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบ คือ แรงสนับสนุนทางสังคม (อัจฉราพรรณ วงษ์น้อยและคณะ, 2564) ซึ่งระหว่างการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย แรงสนับสนุนทางสังคมสำคัญที่พบจากการวิจัยคือจากพ่อแม่ เพื่อน รุ่นพี่ อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติและพยาบาลในหอผู้ป่วยที่เป็นบุคคลที่จะสนับสนุนให้นักศึกษาพยาบาลมีความสุข มีความมั่นใจ มีกำลังใจในการฝึกปฏิบัติงาน และยังมีการวิจัยที่พบว่าสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาพยาบาลกับอาจารย์ เพื่อน ผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล (จินตนา กิ่งแก้ว และณัฐยานัน บุญมาก, 2561) การได้ระบายความรู้สึกกับบุคคลที่นักศึกษาารู้สึกไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัยที่จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่อัดอั้นในใจออกมาก็เพียงพอที่จะทำให้นักศึกษารู้สึกคลายความเครียดและความกังวลที่มีอยู่ลงได้แล้ว สิ่งที่ต้องการจึงเป็นเพียงคนที่รับฟังโดยไม่ต้องให้คำตอบหรือแก้ปัญหาใด ๆ ให้เลยก็ได้

ห่วงใยและสงสารผู้ป่วย ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความสัมพันธ์ที่มีกับผู้ป่วยเป็นความรู้สึกสงสารผู้ป่วย ห่วงใยอาการป่วยของผู้ป่วยรู้สึกเจ็บปวดแทนผู้ป่วย จินตนาการว่าตนเองเป็นผู้ป่วยรู้สึกทุกข์ทรมานแทนผู้ป่วย จนไม่อยากทำเหตุการณ์ต่าง ๆ กับผู้ป่วย เพราะสงสารว่าตนเองทำให้ผู้ป่วยทรมาน นักศึกษาพยาบาลเกิดความรู้สึกห่วงใย สงสารจนเกิดความรู้สึกคล้อยตามความปวดหรือความเจ็บป่วยที่ผู้ป่วยกำลังเผชิญอยู่ (sympathy) และแสดงอาการออกมาทั้งทางร่างกายและจิตใจด้วยการร้องไห้ การคลืนไ้ การอาเจียน รวมถึงการเป็นลมซึ่งต้องได้รับการดูแลและเฝ้าระวังระดับประคองทางจิตใจให้เกิดความเข้าใจในอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยอย่างเหมาะสม เพื่อให้เปลี่ยนผ่านจากความห่วงใย สงสารและเข้าไปมีอารมณ์ร่วมรับรู้ความรู้สึกและประสบการณ์ผู้อื่น (sympathy) ไปเป็นการร่วมรู้สึก (empathy) ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะทำให้นักศึกษาเข้าถึงผู้รับบริการที่เป็นมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมในการปฏิบัติการพยาบาล (นุสรา นามเดชและคณะ, 2561)

หวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือและไว้วางใจจากบุคลากรในวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูล บอกเล่าถึงความรู้สึกว่าอยากได้รับความสัมพันธ์ที่เป็นความช่วยเหลือ และความไว้วางใจจากบุคลากรในวิชาชีพ ทั้งอาจารย์และบุคลากรในหอผู้ป่วย เนื่องจากอาจารย์ที่ให้ความช่วยเหลือดูแลใกล้ชิดทำให้เกิดความอบอุ่นใจ หากอาจารย์ไม่ไว้วางใจจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองและทำผิดพลาดได้ง่าย การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างทีมบุคลากรที่ไม่อบอุ่น ทำให้เกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน อยากให้ตนเองเป็นหนึ่งในทีมบุคลากรที่ได้รับการสื่อสารสัมพันธ์ ที่เป็นความช่วยเหลือและความไว้วางใจสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ที่พบว่าปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก (จันทิมา ช่วยชุมและคณะ, 2563) ซึ่งจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของอาจารย์ ผู้สอนภาคปฏิบัติและพยาบาลวิชาชีพรวมถึงบุคลากรทางสุขภาพอื่น ๆ ล้วนมีความสำคัญต่อการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลส่งผลต่อความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในความสัมพันธ์นั้น ๆ ดังนั้นการพัฒนาความคิดทางบวก การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของนักศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรคำนึงถึงและพัฒนาให้เกิดขึ้น (นฤมล สมรรคเสวีและ โสภณ แสงอ่อน, 2558) เพื่อให้นักศึกษาอยู่ในทุก ๆ ความสัมพันธ์ที่แตกต่างในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยได้อย่างมีความสุข

5. โลกของสถานที่

บรรยากาศของความหดหู่ ในใจเต็มไปด้วยความหวาดหวั่น ผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงสภาพหอผู้ป่วยที่เต็มไปด้วยผู้ป่วย ทั้งอาการหนักและมีอุปกรณ์ทางการแพทย์เต็มไปหมด บรรยากาศหดหู่ มีคำถามเกิดขึ้น มากมาย ผู้ป่วยเป็นอะไร จะตายหรือไม่ อุปกรณ์ต่าง ๆ คืออะไร เสี่ยงที่ดังของอุปกรณ์ ก่อให้เกิดความหวาดหวั่นขึ้นในตัวของนักศึกษาตลอดเวลา สอดคล้องกับการ

อธิบายความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติงานหอบุคลากรที่พบว่า มาจากปัจจัยด้านการรับรู้เกี่ยวกับสถานที่อุปกรณ์และเครื่องมือบนหอบุคลากร (ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ, 2560) ซึ่งจากการที่นักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอบุคลากรครั้งแรก เมื่อไปถึงหอบุคลากรครั้งแรกสถานที่ที่พบเจอ และบรรยากาศของหอบุคลากรมีผลต่อความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของนักศึกษาโดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติทักษะในรายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาลปัจจัยด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติเกี่ยวข้องอยู่ในระดับมากถึงร้อยละ 77.78 (สุปราณี หมั่นยาและคณะ, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การดูแลนักศึกษาที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอบุคลากรครั้งแรก อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ และ อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาที่เป็นผู้ดูแลการจัดการเรียนการสอนโดยตรง จำเป็นต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงความคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติงานหอบุคลากรอย่างลึกซึ้ง มีความเข้าใจถึงสาเหตุการแสดงออกทางพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะที่ฝึกปฏิบัติ กล่าวคือ อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติและ อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาต้องรับรู้ถึงความเหนื่อยล้าที่เกิดขึ้น สิ่งที่นักศึกษาวิตกกังวลและกลัวขณะที่ฝึกปฏิบัติ เพื่อจะได้มีการวางแผนในการจัดการปัญหาเหล่านั้นด้วยการสร้างประสบการณ์ที่ใกล้เคียงหรือเสมือนจริงให้เกิดความคุ้นเคย และหรือสร้างเสริมพัฒนาความคิดเชิงบวก ความเข้มแข็งทางจิตใจ รวมถึงเตรียมการด้าน แรงสนับสนุนทางสังคมต่าง ๆ ไว้ให้นักศึกษาขณะที่ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการของรายวิชาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการปรับตัวต่อการฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกบนหอบุคลากรได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา ช่วยชุมและคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม , 7(5), 293-308.
- จินตนา กิ่งแก้ว และณัฐรยานัน บุญมาก. (2561). คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาลมหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา จังหวัดศรีสะเกษ. วารสาร โรงพยาบาลสกลนคร, 21(3), 105-117.
- ธนพล บรรดาศักดิ์และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติงานหอบุคลากรที่พบว่ามีผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติงานหอบุคลากร. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า, 34 (1), 6-16.

- นฤมล สมรรถเสวีและ โสภณ แสงอ่อน. (2558). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในนักศึกษาพยาบาล. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 29 (3),11-27.
- นุสราน นามเดชและคณะ. (2561). ความร่วมรู้สึกรู้สึกในการพยาบาล: คุณลักษณะพยาบาลที่ปัญญาประดิษฐ์ทดแทนไม่ได้. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 5(3), 287-299.
- ภรณ์ สวัสดิ์-ชูโต และ อาภา หวังสุขไพศาล. (2562). ประสบการณ์เปลี่ยนผ่านของนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในหอผู้ป่วย. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27 (3),32-42.
- วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม. (2560). หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560). มหาสารคาม: วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม.
- ศิวัช อารังวิศวะและคณะ. (2562). ความเหนื่อยล้าจากการทำงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสงขลานครินทร์. เวชสารแพทย์ทหารบก, 72(3), 177-185.
- สมจิตต์ เวียงเพิ่มและคณะ. (2563). การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติ การพยาบาลบุคคลที่ปัญหาทางจิตของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 29(6),1095-1102.
- สุปราณี หมั่นยาและคณะ. (2557). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทักษะทางการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครดัตต.วารสารการพยาบาล และสุขภาพ, 8(3 ฉบับพิเศษ), 200-211.
- อัจฉราพรรณ วงษ์น้อยและคณะ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต ปัญหาการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยและแรงบันดาลใจทางสังคมกับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 35(2), 73-94.
- Horrigan-Kelly, M. et al. (2016). Understanding the key tenets of Heidegger' philosophy for interpretive phenomenological research: International. Journal of Qualitative Methods, 15(1),1-8.
- Lincoln YS, Guba EG. (1985). Naturalistic inquiry. Newburg Park: Sage.
- SN1. (21 ตุลาคม 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN10. (8 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN11. (9 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล . (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)

- SN12. (10 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล . (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN2. (21 ตุลาคม 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN3. (20 ตุลาคม 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN4. (22 ตุลาคม 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN5. (1 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล . (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN6. (2 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN7. (3 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล. (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN8. (4 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล . (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- SN9. (4 พฤศจิกายน 2562). ประสบการณ์การขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล . (เนาวรัตน์ สิงห์สนั่น, ผู้สัมภาษณ์)
- Van Manen, M. (1990). Researching lived experience: human science for an action sensitive pedagogy. In State University of. University of New York Press.
- Van Manen, M. (2014). Phenomenology of practice. In meaning-giving methods in phenomenological research and writing. Left Coast Press.
- Van Manen, M. et al. (2016). A conversation with Max van Manen on phenomenology in its original sense. Nursing & Health Sciences, 18(1), 4-7.

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของบุคคล
ตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา*
SOME CONSIDERATIONS REGARDING CRIMINAL LIABILITY OF
PERSON UNDER SECTION 59 OF THE CRIMINAL CODE

โกเมศ ขวัญเมือง

Gomes Kwanmuang

พระครูวินัยธรสุริยาสุริโย(คงคาไหว)

Phrakhruwinaithon SuriyaSuriyo (Khongkhawai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาถึงข้อพิจารณาที่เป็นผลให้เกิดการบังคับใช้ตามกฎหมายอาญา อันเนื่องมาจาก “การกระทำ” ซึ่งต้องเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ยังได้บัญญัติถึงความรับผิดในทางอาญาเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดจาก “การงดเว้น” และ “การละเว้น” ซึ่งตามกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดด้วย เพื่อป้องกันการอ้างว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดนั้น ๆ เนื่องจากตนมิได้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติ เป็นการเปิดกว้างในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้ “การกระทำ” ตามความหมายอย่างกว้างของประมวลกฎหมายอาญามีผลใช้บังคับในทางที่กว้างขึ้นได้ ทั้งนี้ตามความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรานี้ยังคำนึงถึงระดับความผิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลนั้น ๆ ด้วย กล่าวคือ มีการกำหนดว่าฐานึกในการกระทำโดยแยกออกเป็นสองประเด็นคือ “ประสงค์ต่อผล” และ “เล็งเห็นผล เพื่อพิจารณาถึงความรับผิดของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญา ที่บุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อได้กระทำผิดจึงต้องพิจารณาอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นความรับผิดที่ต้องบังคับเข้ากับเนื้อตัวร่างกายของผู้คน ดังนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 จึงเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับข้อพิจารณาในการวิเคราะห์ว่าบุคคลนั้นได้เกิดการ “กระทำ” ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จนก่อให้เกิดความรับผิดทางกฎหมายหรือไม่ อย่างไร เพื่อเข้าใจความหมายในข้อพิจารณาบางประการของ

* Received 19 August 2021; Revised 15 November 2021; Accepted 30 November 2021

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๙ ที่มีการขยายความหมายของ “การกระทำ” ให้กว้างยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย

คำสำคัญ: การกระทำโดยเจตนา, การกระทำโดยไม่เจตนา, ความรับผิดจากการกระทำ

Abstract

When considering some aspects of criminal liability of a person under section 59 of Criminal code, the author has studied some consideration derived from the enforcement of Criminal Law resulted from “action”. It was an action stipulated as illegal acts by law. The Criminal Code Section 59 provides that Criminal liability included the consequence brought about by the “omission” to do act in order to prevent an excuse from not committing an act. It allows broader legal interpretation of “action” and broader enforcement according to Criminal Code. Moreover, criminal liability of a person under this section determined by the offence of a person. The consciousness in action are divided into two aspects of “intention” and “foreseeing”. The author studied some consideration in this section of Criminal Code consecutively in order to strictly examine the criminal liability of a person and the punishment in relation to action since physical infliction is imposed as criminal liability. Thus, the section 59 of Criminal code is the major key to consider “offense” of a person according to the provision for criminal liability and to understand some consideration related to the interpretation of “act” in a broader sense for a fair enforcement of the law.

Keywords: Intentional Act, Unintentional Act, Criminal Liability

บทนำ

ตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญานั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ กล่าวคือ องค์ประกอบแรก ได้แก่ การกระทำ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นการกระทำในการเคลื่อนไหวร่างกายและการงดเว้นการกระทำ ประการที่สอง การกระทำนั้นครบถ้วนตามองค์ประกอบภายนอกและภายในหรือไม่ ซึ่งองค์ประกอบภายนอกจะต้องครบถ้วนตามแต่ละฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดไว้ และองค์ประกอบภายในคือ เจตนาหรือแม้จะกระทำโดยไม่เจตนาแต่หากมิได้ใช้ความระมัดระวังให้ดี ก็เข้าองค์ประกอบความผิดภายในสำหรับการกระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าให้ถือว่าเป็นความผิดแม้ได้กระทำโดยประมาท

องค์ประกอบที่สาม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล มีความหมายว่าผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกกระทำหรือเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดนั้น จะต้องเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดนั้นโดยตรง ซึ่งมีความหมายว่าผลของการกระทำความผิดจะต้องสัมพันธ์และต่อเนื่องกับการกระทำความผิดนั้น ๆ เมื่อเราพิจารณาโครงสร้างความรับผิดชอบอาญาได้ครบถ้วนแล้ว เราจึงจะสรุปได้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา

เนื่องจากความรับผิดชอบอาญามีได้ทั้งที่เกิดจาก “การกระทำ” และการ “งดเว้นการกระทำ” ซึ่งการกระทำยังสามารถแบ่งออกได้เป็นการกระทำโดยมุ่งประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล เป็นการแยกย่อยองค์ประกอบอันเกิดจากผลของการกระทำเพื่อให้เกิดความชัดเจนที่จะให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในทางอาญา มิเช่นนั้นผู้กระทำก็อาจจะใช้ช่องว่างอันเกิดจากการกระทำว่ามิได้เกิดจากเจตนาแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจเกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ถูกกระทำเพื่อให้ผู้กระทำอ้างได้ ดังนั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 จึงได้บัญญัติ “การกระทำ” ออกเป็นทั้งการกระทำและการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด อีกทั้งยังได้บัญญัติถึงการกระทำที่ได้กระทำผิดต่อกฎหมายอันมิได้เกิดจากเจตนาแต่ผลของการกระทำก่อให้เกิดความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย

บทความชิ้นนี้ มุ่งพรรณนาถึงการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายในในส่วนของจิตใจ ผู้กระทำและการกระทำโดยการงดเว้น การที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลในรายละเอียดไว้ด้วยแล้ว

องค์ประกอบของความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 ในส่วนของการกระทำโดยเจตนา (Composition of criminal liability of person under section 59 in part for intentional actions)

ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป หมวด 4 ความรับผิดชอบในทางอาญา มาตรา 59 วรรคแรก กล่าวถึงความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลไว้ว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบ แม้ไม่ได้กระทำโดยไม่เจตนา” ซึ่งจะพิจารณาแยกรายละเอียดของบทบัญญัติข้างต้นได้ ดังต่อไปนี้

1. การกระทำโดยเจตนา

มาตรา 59 วรรคแรก ได้กล่าวถึง บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา (Criminal liability) ก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา คำว่า กระทำโดยเจตนา นั้น มีความหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 วรรคสอง ว่า “การกระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่การกระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น”

เมื่อได้พิจารณามาตรา 59 วรรคแรก ประกอบถ้อยคำของมาตรา 59 วรรคสองแล้ว สามารถพิจารณาในรายละเอียดของความรับผิดในทางอาญาของบุคคล กรณีที่บุคคลธรรมดาได้กระทำโดยเจตนา ดังต่อไปนี้

การที่บุคคลธรรมดาจะต้องรับผิดในทางอาญานั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๆ 3 องค์ประกอบ ด้วยกันคือ

1.1 องค์ประกอบแรก เป็นองค์ประกอบในส่วนกระทำ ได้แก่ ได้กระทำโดยเจตนา

1.2 องค์ประกอบที่สอง เป็นองค์ประกอบในส่วนรู้ ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ

1.3 องค์ประกอบที่สาม เป็นองค์ประกอบในส่วนต้องการ (ผล) ได้แก่ ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล

ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ข้างต้น จะได้พิจารณาในรายละเอียดตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2. การกระทำโดยเจตนา สามารถอธิบายแยกออกได้เป็น 2 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 การกระทำ ในการกระทำทางอาญานั้น หมายความว่า การเคลื่อนไหวร่างกายอันเป็นอิริยาบถ (Bodily movement) และเป็นการเคลื่อนไหวที่อยู่ภายใต้จิตใจบังคับ (Willed movement) จึงจะเรียกว่าเป็น “การกระทำ (Act)” ฉะนั้น หากมีการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่ไม่อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจเรา ไม่เรียกว่าเป็นการกระทำทางอาญา เช่นการชักกระตุกที่เกิดจากโรคลมชัก (epilepsy) ซึ่งเป็นอาการชักกระตุกแบบไม่รู้ตัว หรือการละเมอและผล็อยหลับตาคนเดียว ทำให้ภรรยาได้รับบาดเจ็บนั้น ไม่ถือว่าเป็นการกระทำของสามีต่อภรรยา

2.2 โดยเจตนา ในหัวข้อ 1) ได้กล่าวถึงการกระทำ เมื่ออธิบายร่วมกับหัวข้อ 2) แล้วจะได้ความว่า การกระทำนั้นต้องกระทำโดยเจตนา

3. องค์ประกอบในส่วนรู้: การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ

มาตรา 59 วรรคสอง ได้อธิบายเชิงยกตัวอย่างของคำว่า **กระทำโดยเจตนา** ได้แก่ การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ ซึ่งเป็นองค์ประกอบในส่วนรู้ คือ รู้สำนึกในการที่กระทำอย่างไรเป็นการกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำตามกฎหมายอาญา ดังที่ได้ในข้อ 1) แล้วว่า “การเคลื่อนไหวร่างกายนั้น จะต้องการเห็นว่าการเคลื่อนไหวร่างกายจะต้องเคลื่อนไหวโดยผู้เคลื่อนไหวร่างกาย (ผู้กระทำ) ได้ “**รู้สำนึกในการกระทำ**” ด้วย ส่วนการรู้สำนึกในการกระทำนั้น ต้องประกอบด้วยขั้นตอนของสถานะทางจิตใจอันเป็นองค์ประกอบภายใน 3 ขั้นตอนด้วยกัน (หยุด แสงอุทัย, 2551) คือ

(1) ผู้กระทำเริ่มคิดว่าจะกระทำ และ

(2) ผู้กระทำตกลงใจว่ากระทำตามที่คิดไว้แล้ว และ

(3) ผู้กระทำจึงกระทำตามที่คิด และตกลงใจนั้น

ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ในอังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว วาจา ยมนสา - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนาคือตัวกรรม สัตว์ทั้งหลายที่ทำการกรรม ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ก็ย่อมมีการปรุงแต่ง คือ **คตินีก่อนแล้วจึงทำ**”

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ข้างต้นแล้ว จึงเรียกได้ว่าผู้กระทำรู้สำนึกในการกระทำ หลักจากนั้นจะลงมือกระทำหรือก่อนลงมือกระทำจะต้องมีการตระเตรียม เตรียมการ ไตร่ตรองไว้ก่อน ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องศึกษาในรายละเอียดต่อไป

อย่างไรก็ตาม **ลำพังแต่ความคิดแค่อำเดียว** หากไม่ได้ลงมือกระทำตามที่คิดและตามที่ตกลงใจนั้น ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิด ซึ่งหลักการทางอาญานี้สอดคล้องตามพุทธวจนะในวินิตวัตถุคาถา ซึ่งมีความว่า **“ลำพังแต่เธอคิด เธอมีจิตตูปบาทเพียงอย่างเดียว เธอไม่ต้องอาบัติ”**

จิตตูปบาท (จิต + อุปาทะ) เป็นการเกิดขึ้นของจิต ซึ่งเกิดพร้อมกับเจตสิก เป็นความคิดที่เกิดขึ้นกะทันหันในขณะนั้น เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ตั้งอยู่ (ฐิติ) และดับไป (ภังค) แล้วก็เกิดอุบัติขึ้นใหม่ ซึ่งในทางกฎหมายอาญาและในทางพระพุทธศาสนาใช้คำอธิบายปรากฏการณ์ของจิตตูปบาทเป็นคำคำเดียวกัน คือ คำว่า **เจตนาหรือจงใจ**

4. องค์ประกอบในส่วนต้องการ (ผล): ประสงค์ต่อผล (Direct intention) หรือ ย่อมเล็งเห็นผล (Indirect intention)

มาตรา 59 วรรคสอง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในส่วนต้องการไว้ว่า “กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล”

กรณีนี้หมายถึงภายหลังจากที่ผู้กระทำคิด ตกลงใจตามที่คิด และลงมือกระทำตามที่ตกลงใจนั้น โดยผู้กระทำประสงค์ให้เกิดผลหรือย่อมเล็งเห็นว่าผลจะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถพิจารณาเปรียบเทียบคำว่าประสงค์ต่อผลกับย่อมเล็งเห็นผลได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบเจตนาประสงค์ต่อผลและเจตนาย่อมเล็งเห็นผล

ประสงค์ต่อผล	ย่อมเล็งเห็นผล
1. ผลที่เกิดขึ้นในบั้นปลายตรงกับเจตนาในเบื้องต้น ↓ เรียกว่า ↓ 2. เจตนาโดยตรง (Direct intention) 2.1 คาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้น (Foresight) 2.2 ประารถนาในผล (Desired)	1. ผลที่เกิดขึ้นในบั้นปลาย ไม่ตรงกับเจตนาในเบื้องต้น ↓ เรียกว่า ↓ 2. เจตนาโดยอ้อม (Indirect intention) 2.1 คาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้น (Foresight) ↓ ↓ เห็นว่าผลจะเกิดขึ้น ยังขึ้นทำ ↓ ไม่โยติต่อผล 2.2 ไม่ปรารถนาในผล (Undesired)

การคาดเห็น (Foresight) หมายถึง การคาดเห็นว่าผลจะเกิดขึ้นได้ด้วยการพิจารณาของ “วิญญูชนทั่วไป (Reasonable Person)” ว่าถ้ากระทำอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้ว่าผลจะเกิดขึ้นได้

อุทาหรณ์ (เจตนาประสงค์ต่อผล) “ใช้ปืนยิงไปที่สำคัญของร่างกาย แสดงว่ามีเจตนาฆ่า (ประสงค์ต่อผล) ยิ่งผู้ตายหลายคนถูกรบบริเวณหน้าท้อง (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, 2534) การใช้อาวุธปืนยิงไปยังผู้ตายกับพวกหลายคน เป็นเจตนาฆ่า (ประสงค์ต่อผล) (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, 2534)”

อุทาหรณ์ในวินิตวัตถุคาถา “สมัยนั้น บิดาและบุตรบวชในสำนักภิกษุเดียวกันวันหนึ่ง เมื่อเขาบอกเวลาอาหาร ภิกษุผู้เป็นบุตรได้กล่าวกับภิกษุผู้เป็นบิดาว่า นิมนต์ท่านไปเกิดพระสงฆ์กำลังรอกอยท่านอยู่ โดยในใจคิดจะฆ่าบิดาอยู่แล้ว จึงจับหลังภิกษุผู้เป็นบิดาแล้วผลักไป ภิกษุผู้เป็นบิดาล้มลงถึงแก่กรรมภาพ ภิกษุผู้เป็นบุตรมีความกังวลใจว่า อาบัติปาราชิกหรือไม่ จึงนำเรื่องนี้ไปทูลถามพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า เธอคิดอย่างไรในขณะนั้น ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะฆ่า พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เพราะเธอคิดจะฆ่า เธอจงใจ เธอต้องอาบัติปาราชิก”

อุทาหรณ์ (เจตนาย่อมเล็งเห็นผล) “ผู้กระทำไม่ประสงค์ต่อผล (Undesired: ไม่ปรารถนาในผล) แต่ผู้กระทำไม่โยติต่อผล โดยใช้ปืนยิงเข้าไปในกลุ่มคนขณะเมาสุรา โดยไม่ประสงค์ให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย (แต่ยิงไปโดยไม่คำนึงว่ากระสุนจะไปถูกผู้ใดเข้า แต่คาดเห็นได้ (Foresight) ว่ากระสุนจะถูกคนได้” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1818/2514, 2514)

ยังป็นไปที่กลุ่มคนในรถโดยสารที่จำเลยโดยสารมาด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2567/2544, 2544) แม้โดยพฤติการณ์จะแสดงว่าจำเลยไม่ประสงค์ต่อผลจะฆ่าผู้ใด แต่การที่จำเลยใช้ปืนยิงไปทางกลุ่มผู้เสียหาย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 คน **โดยไม่ยิตีว่ากระสุนจะถูกผู้ใดหรือไม่ (Undesired)** เป็นการกระทำที่ย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น เป็นเจตนาฆ่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, 2535)

องค์ประกอบของความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 ในส่วนของการกระทำโดยไม่เจตนา (Composition of criminal liability of persons under section 59 in part for unintentional actions)

มาตรา 59 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา ก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา... เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบ **กระทำโดยไม่เจตนา**”

กรณีนี้ เป็นกรณียกเว้นความรับผิดชอบในทางอาญาว่า ถ้ามีกฎหมายกำหนดไว้แจ้งชัดว่าการกระทำนั้น แม้ผู้กระทำไม่มีเจตนา ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนั้น ๆ เช่น

1. ความผิดลหุโทษตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104 บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 104 การทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายนี้ **แม้กระทำโดยไม่เจตนา ก็เป็นความผิด** เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้น จะมีความบัญญัติให้เป็นอย่างอื่น” ยกตัวอย่าง เช่น การกระทำโดยไม่เจตนาที่ผู้กระทำมิได้มีเจตนากระทำการดังกล่าวแก่ผู้ถูกกระทำ แต่ผลของการกระทำไปเกิดขึ้นแก่ผู้ถูกกระทำ เช่น กระทำโดยประมาททำให้เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายอันไม่ถึงกับเกิดอันตรายแก่กายและจิตใจ เช่น ก เดินไม่ระวังและไม่มองทางเนื่องจากมัวเล่นแต่โทรศัพท์ระหว่างเดิน จึงเดินไปชน ข ที่กำลังเดินอยู่ล้มลง การกระทำของ ก มิได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนา ไม่มีเจตนากระทำความผิดต่อ ข แต่ผลของการกระทำนั้นเกิดขึ้นแก่ ข จึงเข้าองค์ประกอบของการกระทำโดยไม่เจตนาแต่ก็เข้าเงื่อนไขความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104 เป็นต้น

2. พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 69 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ครอบครองไม้หวงห้าม มีความผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าได้นำนั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ต้องนำสืบว่าจำเลยรู้ว่าเป็นไม้หวงห้ามหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 900/2518, 2518)

3. พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2482 มาตรา 16 บัญญัติว่า “การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 (นำของยังไม่ได้เสียภาษีเข้ามาในราชอาณาจักร)

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 99 (สำแดงเท็จ) ให้ถือว่า เป็นความผิดโดยมิต้องคำนึงว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่...

การยื่นคำขอเสียภาษีนำเข้าไม่ตรงกับความจริง โดยไม่รู้ว่าเป็นเท็จก็มีความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 552/2502, 2502)

การกระทำโดยไม่เจตนาหรือการกระทำโดยประมาท เมื่อได้มีกฎหมายบัญญัติว่าผลของการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ก็เข้าองค์ประกอบความผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษทางอาญา ที่ได้บัญญัติโทษทางอาญาไว้ในประมวลกฎหมายโดยชัดแจ้งทั้ง 5 บทความรับผิดเนื่องจากการทำความผิดทางอาญาเป็นการทำความผิดเกี่ยวเนื้อตัว ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนทรัพย์สินของผู้ถูกระทำ ดังนั้นในประมวลกฎหมายอาญาที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 59 จึงได้บัญญัติครอบคลุมถึงการกระทำที่ไม่เจตนาหรือการกระทำโดยประมาท เพื่อรองรับความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกระทำและเพื่อปิดปากมิให้ผู้กระทำอ้างได้ว่ามิได้กระทำโดยเจตนาอันจะมีเข้าองค์ประกอบความผิดของการกระทำได้ เนื่องจาก “การกระทำ” ที่ได้บัญญัติว่าเป็นความผิดตามองค์ประกอบของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ยังได้แบ่งออกเป็นการกระทำโดยเจตนาและการกระทำโดยไม่เจตนาด้วย ดังนั้นองค์ประกอบของการทำความผิดจึงเกิดขึ้นได้จากการกระทำโดยเจตนาและการกระทำโดยไม่เจตนา อันเกิดจากการกระทำของผู้กระทำที่ส่งผลต่อผู้ถูกระทำทั้งไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมนั่นเอง

องค์ประกอบของความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 ในส่วนของการกระทำโดยประมาท (Composition of criminal liability of person under section 59 in part for negligence)

มาตรา 59 วรรคสี่ ได้อธิบายคำว่ากระทำโดยประมาทในเชิงยกตัวอย่าง ว่า “การกระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดโดยไม่เจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

บทบัญญัติข้างต้น สามารถแยกพิจารณารายละเอียดเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นการกระทำโดยไม่มีเจตนา (ทั้งประสงค์ต่อผลและย้อมเล็งเห็นผล)
2. ต้องเป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ (ทวิเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2563)

2.1 วิสัยอย่างนั้นไม่อาจจะระมัดระวังได้ ผลเกิดขึ้น ผู้กระทำในวิสัยเช่นนั้นไม่ต้องรับผิดฐานกระทำโดยประมาท

2.2 วิสัย เป็นสภาวะภายในอันเป็นสภาวะในทางอัตวิสัย (Subjective cause) ของผู้กระทำ เช่น

- (1) วิสัยของความเป็นเด็กอ่อนอายุ

แม้ว่าโดยปกติ เด็กจะระมัดระวังอย่างผู้ใหญ่ไม่ได้ แต่หากกระทำในสิ่งที่เด็กทั่ว ๆ ไปไม่กระทำกัน เด็กก็ต้องรับผิดชอบ เช่น

อุทาหรณ์ “เด็กทิ้งก้อนหินหนักกว่า 10 กิโลกรัม ลงจากสะพานใส่เรือที่แล่นผ่าน ถูกคนในเรือตายก็เป็นการกระทำโดยประมาท เพราะไม่ใช่เป็นการกระทำตามวิสัยของเด็กทั่วไป” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 497/2486 ขศ.3, 2486)

(2) วิสัยของความเป็นหญิง

อุทาหรณ์ “จำเลยเป็นหญิง ขับรถมาคนเดียว ขณะหยุดรอสัญญาณไฟ เมื่อเวลา 21.00 น. ได้มีคนร้ายเปิดประตูด้านซ้ายเข้าไปนั่งคู่ และใช้ระเบิดมือขู่ให้ขับรถไป จำเลยตกใจ ขับรถฝ่าสัญญาณไฟขับไปชนรถที่แล่นสวนมาโดยไม่ขเจตนา จะว่าประมาทก็ได้ เพราะบุคคลในภาวะเช่นนั้น คือภาวะตกใจกลัวจะให้ความระมัดระวังอย่างบุคคลในภาวะปกติหาได้ไม่” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, 2534)

(3) วิสัยของผู้มีวิชาชีพ

อุทาหรณ์ “คนขับเรือข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา คนโดยสารมาในเรือตกน้ำ คนขับเรือตัดสินใจถอยหลังเรือเข้าไปช่วย ทำให้ใบจักรเรือพันคนที่ตกน้ำตาย แทนที่คนขับเรือจะโยนชูชีพลงไปช่วยคนโดยสารคนนั้นตามข้อบังคับการเดินเรือ ดังนี้ จึงถือว่าเป็นการขาดความระมัดระวังตามวิสัยของผู้มีวิชาชีพนายท้ายเรือ” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1563/2521, 2521)

2.3 พฤติการณ์ที่ไม่อาจระมัดระวังได้ผลเกิดขึ้น ผู้กระทำในพฤติการณ์เช่นนั้น ไม่ต้องรับผิดชอบกระทำโดยประมาท

พฤติการณ์ เป็นสภาวะภายนอกอันเป็นสภาวะในทางภาวะวิสัย (Objective cause) เช่น เกิดจลาจล มีความวุ่นวายเกิดขึ้น จึงต้องขับรถเร็ว ชนคนที่วิ่งตัดหน้าไม่เป็นประมาท (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1345/2489, 2489)

องค์ประกอบของการกระทำที่ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม (Elements of an action for which the performer in is not liable according to the Criminal Code section 59 Paragraph 3)

มาตรา 59 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ให้เป็นข้อยกเว้นความผิดในกรณีผู้กระทำได้กระทำไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 วรรคสาม ที่ว่า “ถ้าผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมนิ่งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้”

ถ้อยคำตามมาตรา 59 วรรคสาม ข้างต้น ก็แปลความหมายได้ว่า เมื่อผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของความผิด ก็ไม่ถือว่าผู้กระทำได้กระทำความผิดโดยประสงค์

ต่อผลหรือยอมถึงเห็นผลของการกระทำ ก็ต้องถือเป็นเด็ดขาดว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาในการกระทำ เมื่อผู้กระทำกระทำโดยไม่เจตนา ผู้กระทำก็ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำ

อุทาหรณ์ 1 “ในฤดูร้อนเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลให้ชาวเยอรมันล่าสัตว์ได้ Mr. F ไปล่าสัตว์ (หมีป่า) กับเพื่อน 4-5 คน ครั้นตอนบ่าย Mr. F เห็นการเคลื่อนไหวของสิ่งหนึ่งในราวป่า มีสีดำคล้ายหมีป่า จึงใช้ปืนลูกซองของล่าสัตว์ยิงไป ปรากฏว่ากระสุนปืนไปถูก Mr. O ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ตามกฎหมายอาญาเยอรมันถือว่า Mr. F **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิด** (ไม่รู้ว่าเป็นผู้อื่น) ดังนี้ ถือว่า Mr. F ไม่มีเจตนาในการฆ่า Mr. O จึงไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญาแต่อย่างใด” ซึ่งเป็นการไม่รู้ “ข้อเท็จจริง” อันเป็นองค์ประกอบของความผิด ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ซึ่งในกรณีนี้ “องค์ประกอบของความผิด” คือการ ยิงคน และข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดคือ Mr. F ไม่ทราบว่าเป็นองค์ประกอบของความผิดคือ “การยิงคน” แต่ Mr. F เข้าใจว่า เป็นการ “ยิงหมีป่า” ซึ่งถือว่า Mr. F **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด** จึงไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสามนี้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังคงรักษาสติของผู้ถูกกระทำไว้ด้วยว่า จะต้องไม่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิดในกรณีที่ “ประมาท” และได้ใช้ความระมัดระวังให้เพียงพอในการเกิดการกระทำนั้นขึ้นด้วย จึงจะอ้างการกระทำเพื่อมิให้ตนเองต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม

อุทาหรณ์ 2 “ก. จำเลยเก็บวัตถุระเบิดได้ แต่**ไม่ทราบว่าสิ่งนั้นเป็นวัตถุระเบิด**เท่ากับไม่มีเจตนากระทำความผิดฐานมีระเบิดไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, 2535)

อุทาหรณ์ในวินีตวัตถุคาถา “สมัยนั้น ภิกษุผู้เที่ยวไปบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง ได้รับอาหารบิณฑบาตที่เจือยาพิษ แล้วนำกลับไปถวายแก่ภิกษุทั้งหลายให้ฉันก่อน ภิกษุเหล่านั้นถึงแก่ภรรณภาพ ภิกษุเจ้าของบิณฑบาตเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ จึงนำความไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า **ภิกษุเธอคิดอย่างไร** ภิกษุรูปนั้นตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ทราบ พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธองค์ทรงตรัสต่อไปว่า **ภิกษุเมื่อไม่ทราบ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก**” (ไม่ทราบ: **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด** จึงไม่ถือว่ามีความผิดตามมาตรา 59 วรรคสาม นั่นเอง: ผู้เขียน)

ความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลในกรณีงดเว้นการกระทำตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคห้า (Personal liability in the event of Restraining according to the Criminal Code section 59 paragraph 5)

มาตรา 59 วรรคแรก จนถึงวรรคสี่ ล้วนแล้วแต่อธิบายถึงการกระทำโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่มาตรา 59 วรรคห้า (วรรคท้าย) นั้น ยังกำหนดให้ผู้งดเว้นการกระทำ (ผู้

ไม่เคลื่อนไหวร่างกาย) ต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย หากปรากฏว่าผู้ดเว้นนั้นมีหน้าที่ที่จำต้องกระทำ (เคลื่อนไหวร่างกาย) เพื่อป้องกันผลนั้นด้วย ซึ่งสามารถพิจารณาในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

การงดเว้น (การไม่กระทำ) ที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันผล (Restraining)

การงดเว้นการที่จำต้องกระทำ (Restraining) หมายความว่า งดเว้นไม่กระทำในสิ่งที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำ ซึ่งกฎหมายอาญาใช้คำว่า “จำต้องกระทำ” และประกอบด้วยถ้อยคำที่ว่า “เพื่อป้องกันผล” ก็แสดงว่ากฎหมายอาญาหมายถึงหน้าที่ที่จำต้องกระทำนั้นต้องเป็น “หน้าที่โดยเฉพาะ” ที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นนั่นเอง กฎหมายอาญาจึงถือว่าผู้ไม่กระทำโดยการงดเว้นการกระทำเช่นนั้นเป็นผู้กระทำด้วย ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวในที่นี้ว่า “การกระทำนั้นเป็นการกระทำในเชิงบวก (Positive act) แต่การงดเว้นการกระทำนั้นเป็นการกระทำในเชิงลบ (Negative act) ฉะนั้น ในชั้นนี้อาจสรุปเบื้องต้นได้ว่า การกระทำโดยงดเว้นการกระทำหรือที่เรียกอีกอย่างว่า “การกระทำโดยการงดเว้น” ฉะนั้น ผู้งดเว้นการกระทำที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญานั้น จะต้องปรากฏว่าเป็นการงดเว้นไม่กระทำหน้าที่ที่สำคัญอันเป็นหัวใจของมาตรา 59 วรรคท้าย คือ “หน้าที่เพื่อป้องกัน” ซึ่งหากผู้ดเว้นไม่มีหน้าที่เช่นนั้น ผู้ไม่กระทำย่อมไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ในที่นี้ของกล่าวถึงหน้าที่เพื่อป้องกันผลในรายละเอียดว่าหน้าที่เพื่อป้องกันมิให้ผลเกิดขึ้นนั้นมีหน้าที่อะไรบ้าง ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ (Statutory duty)

หน้าที่ตามกฎหมายที่ว่านี้ มีขึ้นเพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบว่าจะตนเองมีหน้าที่ดังกล่าวตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหน้าที่ตามกฎหมายให้ผู้มีความสัมพันธ์บางจำพวกที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น

(1) หน้าที่ของบิดา มารดา ต้องเลี้ยงดูบุตรที่อยู่ในภาวะช่วยเหลือตนเองไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 บัญญัติว่า “บิดา มารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บิดา มารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้”) ซึ่งหากบิดา มารดา ไม่จัดหาหนม อาหาร หรือรักษาพยาบาลบุตรตามสมควร บุตรถึงแก่ความตาย ดังนี้ บิดา มารดา อาจต้องรับผิดชอบฆ่าคนตายโดยเจตนา หากการไม่ช่วยเหลือบุตรเช่นนั้นเกิดโดยความตั้งใจของบิดาหรือมารดา หรืออาจจะต้องรับผิดชอบประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หากบิดาหรือมารดาไม่ระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์เช่นนั้น

2. หน้าที่จากการยอมรับโดยเจาะจงหรือสัญญา (Duties arising from a specific acceptance of contract)

หน้าที่จากการยอมรับโดยเจาะจงหรือสัญญานี้ เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการเข้ารับสัญญาด้วยความสมัครใจ ในอันที่จะผูกพันตนให้ต้องปฏิบัติตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (Promise is promise) ซึ่งสัญญาในกรณีนี้เป็นสัญญาเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลซึ่งมีการกำหนดชัดเจนว่าถ้าผู้กระทำไม่ทำหน้าที่ให้ถูกต้องครบถ้วน ไม่ว่าจะหลงลืมหรือเจตนาที่ถือเป็นการดเว้นปฏิบัติตามหน้าที่ ถ้าหากดเว้นโดยเจตนาที่ต้องรับผิดชอบเจตนาในความผิดที่เกิดขึ้น หรือถ้าหากดเว้นโดยประมาทก็ต้องรับผิดชอบประมาทในฐานะความผิดที่เกิดขึ้นแล้วแต่กรณี หน้าที่เช่นนี้เป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำต่อบุคคลภายนอกด้วย มิใช่เป็นเพียงหน้าที่ต้องกระทำต่อคู่สัญญาเท่านั้น เช่น A ถูก B จ้างให้เป็นผู้ดูแลความปลอดภัยบริเวณสระว่ายน้ำ (Lifeguard) ของ B, A จึงมีหน้าที่ตามสัญญาที่ตกลงไว้กับ B ฉะนั้น หากเด็กชาย C ซึ่งยังว่ายน้ำไม่แข็งแรง กำลังจะจมน้ำตาย A มิได้เข้าช่วยเหลือเด็กชาย C โดยประมาท (ขาดความระมัดระวังเอาใจใส่หน้าที่) ถ้าหากเด็กชาย C จมน้ำแล้วตาย ย่อมถือได้ว่า A งดการกระทำตามหน้าที่อันเกิดจากสัญญา (Duty upon contract) ในการป้องกันมิให้เกิดผล (ความตายของเด็กชาย C) A จึงต้องรับผิดชอบต่อความตายของเด็กชาย C ในฐานะประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 291 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

3. หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตนหรือเข้ารับภาระอันหนึ่งอันใดไว้ก่อนหน้า (Duties which arise from their own actions or take any load in advance)

ตามที่กล่าวมาแล้ว หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นเป็นหน้าที่ผูกพันตามหน้าที่ว่ามีหน้าที่เฉพาะเจาะจง ส่วนหน้าที่ตามสัญญานั้นก็เป็นความตกลงที่ชัดเจน เพราะคู่กรณีต่างฝ่ายต่างรู้หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันอยู่แล้ว ส่วนหน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตนนั้น เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการที่บุคคลได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดไว้ก่อนหน้านั้น จนเกิดเป็นหน้าที่ติดตัว และกลายเป็นหน้าที่เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลขึ้นด้วย

ส่วนกรณีหน้าที่อันเกิดจากการเข้ารับภาระอันหนึ่งอันใดไว้ล่วงหน้า นั้น ได้แก่ การเข้ารับภาระที่จะต้องปฏิบัติต่อเนื่อง แต่งดเว้นกระทำตามหน้าที่นั้นไม่ตลอดจนเกิดผลขึ้น เช่น A รับอาสาพา B ซึ่งเมาสุราจนครองสติไม่ได้จากร้านอาหารแห่งหนึ่งเพื่อพากลับบ้าน แต่ต่อมา A รู้สึกว่าไม่อยากไปส่ง B แล้ว จึงปล่อย B ทิ้งเสียไว้กลางทาง ทั้ง ๆ ที่ ถ้า A ปล่อยให้ B อยู่ในร้านอาหารย่อมปลอดภัยกว่านำออกมาเพื่อทิ้งไว้กลางทาง หาก B ถึงแก่ความตายเพราะเดินตกลงจมน้ำตาย ดังนี้ A ย่อมมีความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา 288 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

4. หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ (Duty upon special relationship)

หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษระหว่างผู้ดเว้นและผู้ได้รับผลจากการงดเว้น ซึ่งเป็นหน้าที่ไม่ใช่หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ใช่หน้าที่ตามสัญญา แต่เป็นหน้าที่ที่ถูกกำหนดขึ้นตามหลักคุณธรรม ศีลธรรม (Morality) เพื่อให้บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติต่อกันและกัน เช่น A และ B อยู่กันฉันสามีภรรยา แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน แม้ไม่มีหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 1461) ก็ตามแต่มีหน้าที่อันเกิดจากการอยู่กันฉันสามีภรรยา อันจัดว่าเป็นความสัมพันธ์พิเศษซึ่งกันและกัน A ฝ่ายชาย ปลอมให้ B ฝ่ายหญิง ซึ่งนอนป่วยติดเตียงช่วยเหลือตนเองไม่ได้ A ไม่จัดหาอาหารให้ B รับประทาน 10 วัน ต่อมา B ถึงแก่ความตายเพราะอดอาหาร ดังนี้ A มีความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยการงดเว้นการกระทำเพื่อป้องกันผลเป็นต้น ตามมาตรา 288 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

นอกจากการกระทำโดย “ละเว้น” แล้ว เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับการกระทำโดย “ละเว้น” ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับการกระทำโดยละเว้นมาเปรียบเทียบกับโดยการกระทำโดยละเว้นคือการที่ผู้กระทำไม่ได้มีหน้าที่เฉพาะเจาะจงเช่นเดียวกับผู้กระทำโดยงดเว้น แต่เป็นหน้าที่ทั่ว ๆ ไป ที่กฎหมายได้บัญญัติว่าประชาชนจะต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามเช่นนั้น เมื่อมีพฤติการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ประชาชนทั่วไปจะต้องปฏิบัติเช่นนั้น เป็นต้น เช่น เมื่อมีการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน และมีผู้ได้รับบาดเจ็บนอนอยู่ริมถนน นาย ก ซึ่งถือว่าเป็นประชาชนคนหนึ่งจำต้องเข้าช่วยเหลือเมื่อตนเห็นเหตุการณ์หรืออยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยการกระทำการบางอย่างเพื่อเป็นการช่วยเหลือ เช่น โทรศัพท์แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าเกิดอุบัติเหตุขึ้นบริเวณใดหรือเข้าช่วยเหลือในเบื้องต้นเพื่อบรรเทาความร้ายแรงของกรณีอุบัติเหตุแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บ เช่น หากิ่งไม้หรือแสดงสัญลักษณ์เพื่อป้องกันมิให้รถคันอื่นวิ่งเข้ามาชน นาย ก ที่นอนได้รับบาดเจ็บอยู่ริมถนนเนื่องจากเป็นเวลากลางคืน รถคันอื่นอาจจะไม่เห็น นาย ก และขับรถพุ่งเข้ามาชนอีกได้ เป็นต้น ซึ่งหาก นาย ก มิได้ปฏิบัติตามที่กล่าวมาในเบื้องต้น และเดินหนีไปโดยคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ก็เข้าองค์ประกอบการ “ละเว้น” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 แล้ว แม้จะมีได้มีหน้าที่ “โดยเฉพาะ” มิใช่หน้าที่ของตนโดยเฉพาะ แต่ถือว่าเป็น “หน้าที่โดยทั่วไป” ที่ตนจะต้องปฏิบัติ ซึ่งหาก นาย ก ละเว้นการปฏิบัติเช่นนี้และเกิดความเสียหายที่ร้ายแรงขึ้นแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บที่นอนอยู่ริมถนน อันเนื่องมาจากการละเว้นการกระทำของ นาย ก ก็ถือว่า นาย ก เป็น “ผู้กระทำผิด” ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วย

ส่วนระดับของการกระทำผิดก็มีได้ทั้ง “การกระทำโดยรู้สำนึก” และการกระทำโดย “ไม่รู้สำนึก” ที่ถือว่าเป็นจุดตัดของความรับผิดชอบในทางอาญา คือ การกระทำโดยรู้สำนึกคือการที่ผู้กระทำรู้สำนึกในการที่กระทำลงไป รู้สำนึกไปจนตลอดการกระทำนั้นสำเร็จ ได้ลงมือกระทำโดยรู้สำนึก ซึ่งแตกต่างหากจากการกระทำโดยประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล เพราะการกระทำโดยรู้สำนึกนี้เป็นส่วนที่เกิดจากภาวะภายในจิตใจของผู้กระทำ กล่าวคือ ได้รู้ตัวว่ามีการ

กระทำเกิดขึ้น ซึ่งต่างจากการกระทำโดยไม่รู้สำนึก ซึ่งเกิดจากการกระทำที่ผู้กระทำมิได้รู้ว่ามี การกระทำเกิดขึ้น เช่น นอนละเมอเดินไปทำร้ายคนที่นอนข้าง ๆ โดยที่ผู้กระทำมิได้ “รู้ตัว” ก็ ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่รู้สำนึก ซึ่งถือว่าเป็นขนาดของการกระทำที่ต่างจากการกระทำโดยรู้ สำนึก อันจะทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษทางอาญา

สรุป

จากการที่ได้ศึกษามาในหัวข้อที่ 1 ถึงหัวข้อที่ 6 ทำให้ตกผลึกทางความคิดว่า ประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 59 ได้วางฐานของความรับผิดชอบในทางอาญาอันเกิดจากองค์ประกอบ ภายใน: องค์ประกอบในทางจิตใจของผู้กระทำว่า โดยหลักแล้วผู้กระทำต้องมีเจตนาในการ กระทำ แต่ในขณะเดียวกัน มาตรา 59 เอง ก็มุ่งหวังว่าในบางกรณีผู้กระทำไม่มีเจตนาหรือ กระทำไปโดยประมาท แต่ผลของการกระทำก็ย่อมเกิดขึ้นได้ มาตรา 59 จึงบัญญัติไว้เป็น ข้อยกเว้นว่า ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในทางอาญาแม้ว่าผู้กระทำกระทำไปโดยไม่มีเจตนาหรือ ประมาท เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ที่วาง หลักว่าบุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการที่กฎหมายบังคับให้อยู่ในขณะ กระทำ ความผิดระบุว่าเป็น ความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งได้มีการบัญญัติว่า “การกระทำ” แบบใดที่ถือว่าเป็น “การกระทำ” เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 59 เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดอ้างได้ว่าตนมิได้กระทำโดยเจตนา ซึ่งถือว่าเป็นการ บัญญัติกฎหมายที่รองรับการกระทำทุกชนิดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดทั้งภายในอันเกิด จากเจตนาและยังบัญญัติครอบคลุมการกระทำที่มีได้เกิดจากเจตนาภายในด้วย เพื่อมุ่งหวังถึง ผลของการกระทำอันเกิดจากการกระทำของผู้กระทำเพื่อนำมาพิจารณาถึงบทลงโทษอันเกิด จากการกระทำนั้น ๆ การพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการบัญญัติที่ครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่อง “การ กระทำ” เพื่อระบุว่าเป็นใดจึงถือว่าเป็น “การกระทำ” ตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ซึ่งรวมถึงการกระทำที่แบ่งแยกระดับของการกระทำทั้งการกระทำที่ประสงค์ต่อผลและการ กระทำที่ย่อมเล็งเห็นผล ซึ่งถือว่าเป็นการบัญญัติที่ครอบคลุมและนำข้อแบ่งแยกระดับของการ กระทำให้เกิด “ผลลัพธ์” อันเกิดจากการกระทำเพื่อให้ผู้กระทำต้องรับโทษทางอาญาด้วย ข้อเสนอแนะผู้สนใจในกฎหมายอาญา ควรจะศึกษาต่อไปโดยศึกษาเทียบเคียงลักษณะของการ กระทำโดยเจตนาย่อมเล็งเห็นผลกับการกระทำโดยประมาท เพราะการกระทำทั้งสองการ กระทำนี้ เป็นเรื่องขององค์ประกอบทั้งภายนอกและภายในที่คล้ายคลึงกันในลักษณะเหมือนกับ เหยี่ยวซึ่งมีสองด้าน ซึ่งถ้าหากศึกษาในรายละเอียดของหัวข้อดังที่ว่า จะทำให้องค์ความรู้ เกี่ยวกับทฤษฎีทางอาญาได้รับการพัฒนาขยายยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการ ด้านนิติศาสตร์ที่มีนัยสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1345/2489. (2489). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2489.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1563/2521. (2521). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2521.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1818/2514. (2514). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2514.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, (2534). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2534.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2534.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2567/2544. (2544). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2544.
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, (2535). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2535.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 497/2486 ขศ.3. (2486). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2486. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 552/2502. (2502). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2502.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 900/2518. (2518). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2518 .
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1439/2510. (2534). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2534 .
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ์. (2563). ประมวลกฎหมายอาญา: ฉบับอ้างอิง. (พิมพ์ครั้งที่ 43).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2551). กฎหมายอาญา 1. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรค์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ทางวารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมี

รายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ ชื่อที่/ เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูญในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมต่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์อาภากร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุภราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ จ. สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวิระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่.// (ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุลุทธิ 4 ของพระอริยบุคคล.
ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาควิน. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//ชื่อผู้สัมภาษณ์

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง
โหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวิศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ
15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป
ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้
เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57
ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.
- สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.
- Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่ง

เข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วย ภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและ เอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของ รูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจ ประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความ แก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอ สอนสิทธิที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความ วิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกอง บรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิงค์วารสาร ฉบับที่ นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

3..... (16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt)..... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้อง กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

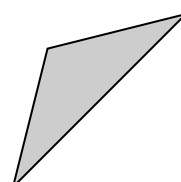
.....

.....

.....

.....

.....

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

[illegible]

....(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีขอบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

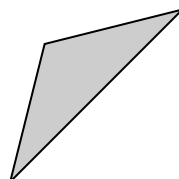
.....

.....

.....

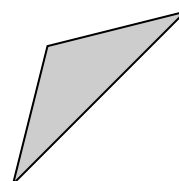
Keywords: 3 – 5 words

.....(16 pt).....

[illegible]

.....(16 pt).....

(10 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

